

พร: พร: สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
วชิราภรณ์

วชิราภรณ์

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY

3961115725

วันที่ 6 / 10 / 35

เลขทะเบียน 0007

เลขหม้อ ๑๗
๗/348 พ

สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

งานพระราชทานเพลิงศพ
อำมาตย์เอก พระประมณฑ์ปัญญา
(ประมณฑ์ เนตรคีรี)

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม
วันอังคารที่ ๒ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๑๔

เจ้าภาพขอขอบพระคุณอย่างสูงต่อท่านผู้เมตตา
และญาติมิตรที่เคารพนับถือทุกท่านที่ได้ช่วยเหลือในการ
นำเพ็ญกุศล และสวดพระอภิธรรม แต่ดพ
อำมาตย์เอก พระประมณฑน์ปัญญา
ซึ่งได้มขนตลอดมาจนถึงวันนี้

และทุกท่านที่ได้กรุณาสละเวลามาให้เกียรติในงานพระราชทานเพลิงศพ
อำมาตย์เอก พระประมณฑน์ปัญญา
ในโอกาสนี้ขอแสดงความ
ในโอกาสนี้ขอแสดงความ

ภริยา บุตร ชิดา
เจ้าภาพ
๒ มีนาคม ๒๕๑๔

คำปรารภ

ระหว่างที่คฤพระยังมีชีวิตอยู่นั้น นอกจากจะได้เขียนหนังสือทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และฝรั่งเศส ลงในนิตยสารต่าง ๆ แล้ว ยังเขียนบทความลงใน หนังสือพิมพ์รายวันภาษาอังกฤษ เช่น BANGKOK POST, BANGKOK WORLD และ LIBERTY (เลิกกิจการไปนานแล้ว) ตามโอกาสและเวลาจะอำนวยให้

คฤพระเริ่มเขียนบทความ และข้อคิดเห็นต่าง ๆ ในเชิงวิจารณ์ เช่น ครั้งคราว ใน BANGKOK TIMES ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษ เมื่อสมัย ๕๐ ปีก่อน เนื่องจากคฤพระเป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่ม นำสมัยมีสายตาดูแลเห็นการณ์ไกล ล่วงหน้า เป็นระยะเวลาอันหลายปี และยังเป็นผู้ที่มีเล่ห์เหลี่ยมของความรักชาติอย่างรุนแรงผลสมอยู่ด้วย จึงเป็นพลังที่อยากจะผลักดันให้ประเทศไทยมีความเจริญในด้าน กสิกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม ตลอดจนวัฒนธรรมและอื่น ๆ อีก ดังเช่น อารยะประเทศทั้งหลาย

ด้วยเหตุที่บทความต่าง ๆ จึงมักจะเน้นหนักไปในด้าน การพัฒนางานทุก ๆ ด้าน เป็นส่วนใหญ่ อย่างเช่นบทความเรื่อง A PLEA FOR A ROAD ที่ลงใน หนังสือพิมพ์ BANGKOK TIMES ฉบับวันที่ ๒๐ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๔ เสนอแนะให้รัฐบาลที่ถนนไปโรงเรียนแหม่มโค้ว (Miss Cole) สมัยนั้น หรือโรงเรียน วัฒนาวิทยาลัย ในสมัยนั้น

คฤพระเขียนบทความเรื่องนชณะที่บริเวณบางกะปิยังเป็นทุ่งนาข้าวโล่ง ๆ อยู่ ยังไม่มีที่ทำการที่มีความเจริญดังเช่นปัจจุบัน การเดินทางไปโรงเรียนแหม่มโค้ว ใน

สมัยนั้น มีอยู่ทางเคียวคือคองนั่งเรือไปทางคลองแสนแสบ คุณพระมีความเห็นว่าถ้า
 ไปพลเมืองจะเพิ่มขึ้น ย่านเมืองก็จะคั่งชวาบก็ออกไป และการคมนาคมทางบกย่อม
 จะสะดวกและรวดเร็วกว่าทางน้ำ และเมื่อพิจารณาจากแผนที่โดยละเอียดแล้ว จะเห็น
 ได้ว่าช่วงแรกของทางสายนี้ ควรจะตัดไปที่โรงเรียนหม่อมไค้ก่อน เพราะเส้นทาง
 สายนี้ต่อไป จะเป็นเส้นทางที่เชื่อมโยงระหว่างกรุงเทพ ฯ กับ จังหวัดชายทะเลภาคตะวันออก
 ออกให้แก่ จังหวัดสมุทรปราการ, ชลบุรี, ระยอง, จันทบุรี และตราด เพราะเมื่อ
 การคมนาคมสะดวกและรวดเร็วกว่าเดิม เศรษฐกิจของประเทศก็จะดีขึ้นเป็นเงาตาม
 ตัว แต่การที่จะเสนอแนะให้รัฐบาลตัดถนนไปถึงตราดหรือเพียงแค่สมุทรปราการ
 ในสมัยเมื่อ ๕๐ ปีก่อนนั้น ย่อมเป็นสิ่งที่สุดวิสัย เพราะรัฐบาลยังมีงานบ้านอื่นทำเช่น
 กว่าและอีกประการหนึ่งรัฐบาลคงไม่เห็นด้วยกับความคึกของ คุณพระ เพราะตัดถนน
 ไปแล้วจะได้ประโยชน์อะไรขึ้นบ้าง ในเมื่อถนนสายนี้ ตัดผ่านแต่ทุ่งนา บ่าเขา แต่
 หลังจากนั้น รัฐบาลก็มี โครงการ ตัดถนน จากกรุงเทพ ฯ ไปถึง ตราด จนแล้วเสร็จ ก่อน
 คุณพระจะถึงแก่กรรมหลายปี แต่อย่างไรก็ตาม รัฐบาลก็ได้ตัดถนนไปถึงโรงเรียน
 หม่อมไค้ หลังจากที่คุณพระเขียนบทความได้ไม่นานนัก นับว่าเป็นข้อพิสูจน์ให้เห็น
 ในความคึกฝัน และสายตาที่แลเห็นการณ์ไกล เป็นระยะ เวลานั้น ของ คุณพระ ไค้
 หม่อมไค้อ่านบทความของคุณพระแล้วก็รู้ได้ทันทีว่า คุณพระเป็นผู้เขียน จึงได้ส่ง
 จดหมายชมเชยมายังคุณพระ ว่าพวกฝรั่งต่างพากันยกย่องกันว่า NO SIAMESE
 WRITE THAT. THE ENGLISH IS SO GOOD SO IDEOMATIC AND
 SO LEARNED.

ส่วนงานทางบ้านการประพันธ์ ของคุณพระมีอยู่หลายเรื่อง บางเรื่องต้นฉบับ
 ก็ยังมีอยู่ บางเรื่องก็หาต้นฉบับไม่พบ เพราะเป็นเรื่องที่พิมพ์มาเป็นเวลานานแล้ว
 สำหรับเรื่องแปลนั้น ในฐานะที่คุณพระ เป็นผู้หนึ่ง ที่เคยร่วมอยู่ใน คณะอำนวยการ

หนังสือปัญหาชีวิต ของนายแพทย์ บุตร ประคิม ชูวณิช ซึ่งเป็นหนังสือที่เกี่ยวกับสุขภาพ
ทางจิต ทางกาย และทางกาม

อำนาจการโดยคณะนายแพทย์ และผู้เชี่ยวชาญทางกานกฎหมาย ซึ่ง
จำกัดข้ออภัยกล่าวนามไว้ ณ ที่นี้ ด้วย คือ-

นายแพทย์ อารี แสงสว่างวัฒนะ

นายแพทย์ ประชุม อินทร์มรรย

นายบรรยง มกราริรมย์ น.บ.ท. LL, B

ดร. เสริญ ศรีกสิพันธ์ Docteur en Droit Docteur ès Letters (Philosophie)

ส่วนคุณพระ กัย ม.จ. วังมณีหิย ชาญกร Docteur ès Sciences. Pédagogines อดีตนายก
ศาสตร์และจิตวิทยา คุณพระได้แปลเรื่องต่าง ๆ ลงในหนังสือดังกล่าวเป็นเวลานาน
กว่า ๑๐ ปี

เนื่องด้วยคุณพระเป็นผู้ที่มีความวิเศษเกินจากประสบการณ์ และมีภูมิหลัง
อันกว้างขวาง ทำให้บทประพันธ์ทุกเรื่องของคุณพระไม่มีเรื่องใดที่จะหย่อนอรรถรส
เวลาคุณพระเขียนหนังสือ ก็พยายามหลีกเลี่ยงไม่ใช้คำยาก ๆ เพื่อคนอ่านจะได้เข้าใจ
ง่าย และสอคล้องอารมณ์ขันไว้ไม่น้อย ทำให้ได้รับความรู้ความเพลิดเพลิน
และความรื่นรมย์จากอรรถรสของเรื่องได้อย่างเต็มที่ คุณพระแต่งและแปลหนังสือ
ด้วยความพากเพียร เรื่องที่แต่งเป็นภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส ก็พยายามให้ถูกต้องทั้ง
สำนวน หลักภาษาและความไพเราะเพราะพริ้ง ของภาษานั้น ๆ สำหรับเรื่องแปล
มีพื้นฐานภาษาอังกฤษ ไม่ดีพอหรือผู้ที่ไม่มีพื้นฐานภาษาอังกฤษ เมื่ออ่านแล้วก็เท่ากับ
ว่าได้อ่านจากต้นฉบับภาษาอังกฤษเหมือนกัน ซึ่งได้ทั้งความรู้ และความเพลิดเพลิน
อย่างเดียวกัน

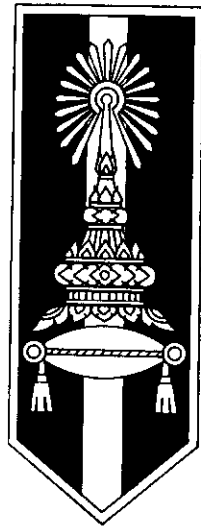
สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

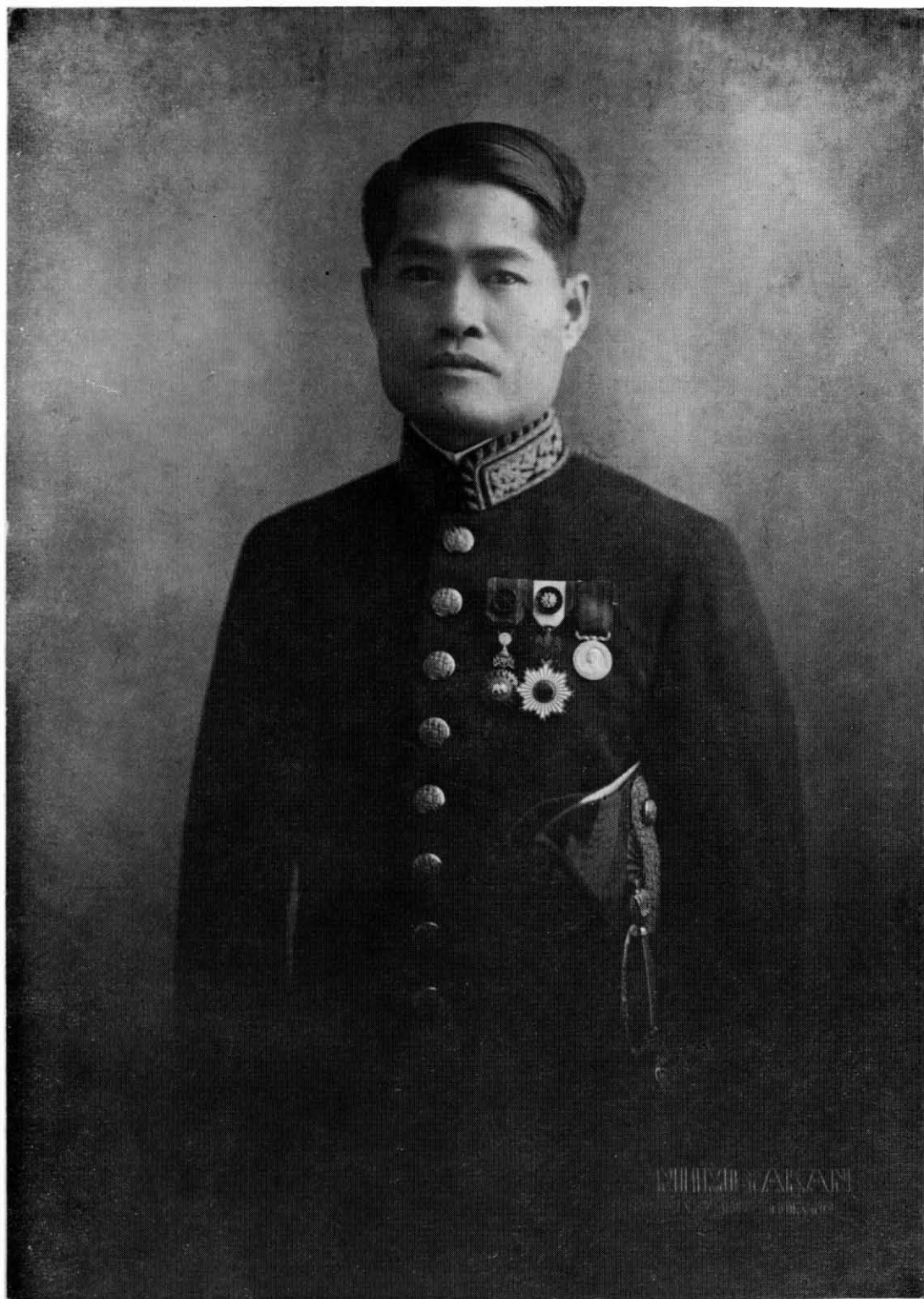
สำหรับหนังสือที่พิมพ์เป็นพระลัก ในวันพระราชทานเพลิงศพนั้น ได้รวบรวม
รวมจากเรื่องที่คุณพระเขียนไว้ทั้งหมด เพื่อเป็นอนุสรณ์แก่คุณพระ มีอยู่หลายเรื่อง
คุณพระได้แจ้งความจำนงไว้ก่อนที่จะถึงแก่กรรม ให้ลงในหนังสืองานศพของท่าน แต่

ก็ยังมีอีกหลายเรื่องที่เราเห็นว่าเหมือนเรื่องที่มีประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจ ในเรื่องของภาษาและ
หนังสือทั่วไป นอกจากนั้นแล้วยังได้รวบรวมตำราอาหารคาวและหวาน ของ อาจารย์
นันทา เนตรศิริ แห่งโรงเรียนอนบาลเนตรศิริ จัดพิมพ์ให้เป็นอนุสรณ์บรรณาการ
ในการเล่นแร่แก้พิษที่ได้มาร่วมงานอีกด้วย

ขอขอบคุณคุณที่ได้อ่านเพิ่มเติมเป็นที่ยกย่องประทานและคุณงามความดี ที่
คุณพระไถ่ทำไว้จงกลขนิทานให้วิญญาณของคุณพระไปสู่สุคติและสถิตยงสัมปรายภพ
เทอดม.

นางสุภา ประมลทัตต์

อำมาตย์เอก พระประมณฑ์ปัญญา
(พระมณฑิ นตรศิริ)

เกิด ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๓๗
ดับ ๑๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๓

ประวัติ

อำมาตย์เอก พระประมณฑย์บัญชา (ประมณฑย์ เนตรศิริ) เกิดเมื่อวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๓๕ ตรงกับวันจันทร์ แรม ๔ ค่ำ เดือน ๔ ปีมะแม ณ บ้านริมคลองบางหลวง ตำบลวัดประตู่ อำเภอบางกอกใหญ่ จังหวัดธนบุรี เป็นบุตรหลวงราชบุตรบำรุง (เนตร เนตรศิริ) และนางราชบุตรบำรุง (วัน เนตรศิริ)

มีพี่น้องร่วมบิดา ๖ คน ปรากฏนามตามลำดับและวัยวุฒิดังต่อไปนี้

๑. รัชชที ขุนทัศนวิภาค (ชิต เนตรศิริ) นายทหารกรมแผนที่
ถึงแก่กรรมแล้ว

๒. นางยุติกรคำรังสีทิ (เชิธ รसानนท์) ภรรยาพระยุติกรคำรังสีทิ
ถึงแก่กรรมแล้ว

๓. พระประมณฑย์บัญชา (ประมณฑย์ เนตรศิริ)

๔. ศาสตราจารย์นายแพทย์ อรุณ เนตรศิริ

๕. นางพนา อัครวัฒน์

๖. นายไพบลีย์ เนตรศิริ

ภายหลังท่านบิดาได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น พระสमानขริกร และ
เมื่อก่อนจะปลดเกษียณได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น พระราชพัลลภรักษา

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. ๒๔๔๖ ใ้เข้าศึกษาชั้นมูลและชั้นประถมที่โรงเรียนนवलนฤตยจินยบาลสุทร ๕ ปี

พ.ศ. ๒๔๕๑ ย้ายไปศึกษาต่อที่โรงเรียนราชกุมารและโรงเรียนมหาดเล็ก ในพระบรมมหาราชวัง ศึกษาอยู่ ๓ ปีจบหลักสูตรชั้นสูงสุด (ชั้น ๓) ต่อมาโรงเรียนมหาดเล็กย่อยเล็กไปเป็นโรงเรียนข้าราชการพลเรือน

พ.ศ. ๒๔๕๔ ศึกษาที่โรงเรียนราชวิทยาลัย ๓ ปี จบหลักสูตร

พ.ศ. ๒๔๕๖ เป็นนักเรียนกฎหมายประจำของล่าม แต่ไม่จบหลักสูตร

- พ.ศ. ๒๔๖๑ เข้าศึกษาที่โรงเรียนนายคาบ เป็นเวลา ๑ ปี และสำเร็จออกเป็นนายคาบ
- พ.ศ. ๒๔๖๒ ศึกษาภาษาญี่ปุ่นในกรุงเทพฯ กับ Mr. Tsurumatsu Ikeda ซึ่งเป็น
ครูสอนภาษาญี่ปุ่นคนแรก ปัจจุบันอายุ ๘๐ ปีเศษ
- พ.ศ. ๒๔๖๘ ศึกษาภาษาจีนกลาง กวางตุ้ง และแต้จิ๋ว ที่โรงเรียนจีนประชาชาติ
ในกรุงเทพฯ เป็นเวลา ๕ ปี
- พ.ศ. ๒๔๗๒ ทางราชการได้ส่งไปศึกษาที่ London School of Economics and
Political Science ในมหาวิทยาลัยลอนดอน ศึกษาอยู่หนึ่งปี ใ้รับ
Certificate of Proficiency in English With Distinction on
Written English ของมหาวิทยาลัยลอนดอน
- พ.ศ. ๒๔๗๗ ขณะดำรงตำแหน่งข้าหลวงพาณิชย์ประจำประเทศญี่ปุ่น ได้เข้าศึกษา
วิชาภาษาญี่ปุ่น ที่โรงเรียนนิโงะบุงกะในกรุงโตเกียว จนได้รับ
ประกาศนียบัตร วิชาภาษาญี่ปุ่น
ทางด้านภาษาต่างประเทศนั้น ได้ศึกษาค้นคว้า ภาษาอังกฤษ
ฝรั่งเศส อิตาลี เยอรมัน ญี่ปุ่น จีน (กวางตุ้ง จีนกลาง แต้จิ๋ว และแคะ)
จนสามารถพูด แต่ง แปล และอ่านภาษานั้นให้เจ้าของภาษาดังกล่าว
เข้าใจได้

การสมรส

พระประมุขที่ขัญญา ได้ทำการสมรสกับนางประมุขที่ขัญญา (นางสาว
ฟุชะโกะ ททย์) ภายหลังได้เปลี่ยนชื่อจาก ฟุชะโกะ เป็น สภา) จิตาหลวงและ
นางวาจาสุนทร เลขานุการสถานทูตสยามประจำกรุงโตเกียว เมื่อวันที่ ๑๕ มกราคม
พ.ศ. ๒๔๖๔ ณ สถานทูตสยามกรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น มีบุตรและธิดารวม
๗ คนคือ

๑. จิตาซอ	ชุตยวรรณ	เนตรศิริ	๑. บุตรซอ	เฉลิม	เนตรศิริ
๒. ,, ,,	สรี	จามรมาน	๒. ,, ,,	ประเวศ	เนตรศิริ
๓. ,, ,,	ประไพพรรณ	เนตรศิริ			

๔. อิศาซอ นันทา เนตรศิริ

๕. ,, ,, ภาณี ชุณหะวัณ

พระประมุขที่ขัญญา ยังมีภรรยาอีกคนหนึ่งชื่อ นางสาวทอง เนตรศิริ

มีบุตรธิดารวม ๖ คน คือ

๑. อิศาซอ มณฑา ลันะวัต ๑. บุตรีชื่อ สมน เนตรศิริ

๒. ,, ,, ยี่โต ทินะพรรณ ๒. ,, ,, โกมล เนตรศิริ

๓. ,, ,, สายหยก ขำสกุล (ถึงแก่กรรม) ๓. ,, ,, มณฑิเยร เนตรศิริ

ประวัติการรับราชการ

พ.ศ. ๒๔๕๕ จบหลักสูตร ของ โรงเรียน ราชวิทยาลัย แล้วออกมา เป็น นักเรียน
กฎหมายและนักเรียนล่าม ประจำกองล่าม กระทรวงยุติธรรม ผัก
หักอยู่บ่อยครั้งโดยไม่ได้รับเงินเดือน

พ.ศ. ๒๔๕๗

๔ พฤษภาคม ได้รับตำแหน่งเสมียนตรี กรมขัญญาธิการ กระทรวงยุติธรรมเงิน
เดือน ๒๐ บาท

๑๓ พฤศจิกายน ลาออกมาสมัครรับราชการกระทรวงการต่างประเทศเป็นเสมียนผัก
หักอยู่สามเดือนโดยไม่ได้รับเงินเดือน

๑๐ กุมภาพันธ์ ได้รับตำแหน่งเสมียนตรี กองการกงสุล กระทรวงการต่างประเทศ
ในอัตราเงินเดือน ๒๐-๓๐ ได้รับจริง ๒๐ บาท

พ.ศ. ๒๔๕๘ ได้รับเงินเดือนชนออก ๒ บาทรวมเป็น ๒๒ บาท

พ.ศ. ๒๔๕๙ สอบไล่ความรู้แข่งขัน ของกรมพาณิชย์สถิติพยากรณ์ กระทรวง
พระคลังมหาสมบัติได้ที่ ๑

๒๕ พฤษภาคม กรมพาณิชย์สถิติพยากรณ์ ขอย้ายมาในตำแหน่งผู้ช่วยนายเวรชั้น
สอง ในอัตราเงินเดือน ๑๐๐-๑๕๐ บาท ได้รับจริง ๘๐ บาท
ซึ่งต่ำกว่าอัตราคนต่ำ

- ๒๘ ตุลาคม ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น ขุนปรีวีรยศปรีชา
- ๘ พฤศจิกายน ได้รับพระราชทานยศเป็นรองอำมาตย์โท
- พ.ศ. ๒๔๖๐
- ๑ พฤษภาคม ได้รับเงินเดือนขึ้นเป็น ๕๐ บาท
- ๑ มกราคม ได้รับเงินเดือนขึ้นอีก ๑๐ บาท เป็น ๑๐๐ บาท เขาอัคราคนคำ (๑๐๐-๑๕๐ บาท)
- พ.ศ. ๒๔๖๑
- ๑๓ พฤษภาคม เข้ารับราชการทหารเป็นนักเรียนนายดาบ
- พ.ศ. ๒๔๖๒
- ๕ เมษายน ออกเป็นนักเรียนทำการนายดาบ ประจำกองพัน ๒ กรมทหารบก รพท ๑ มหาดเล็กรักษาพระองค์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้รับเงินเดือน ๔๕ บาท
- ๑ กรกฎาคม เป็นนายดาบได้เงินเดือน ๖๐ บาท ในระหว่างรับราชการทหารได้ลาราชการไปประเทศมลายู และชวา เป็นเวลาหนึ่งเดือน
- พ.ศ. ๒๔๖๓
- ๑ พฤษภาคม ปลดเป็นนายทหารกองหนุน พระยามโนปกรณนิติธาดา ขอย้ายไปรับราชการกระทรวงเกษตราธิการ ในตำแหน่งปลัดกรมสารบรรณ ในอัตราเงินเดือน ๒๐๐-๓๐๐ บาทแต่ได้รับ ๑๕๐ บาท ซึ่งต่ำกว่าอัตราคนคำ
- ๑ กรกฎาคม เป็นเจ้ากรมสารบรรณ ได้เงินเดือนขึ้นเป็น ๒๐๐ บาทเต็มคนของตำแหน่ง ในสมัย เจ้าพระยาพลเทพ เป็นเสนาบดี
- ๒๒ พฤศจิกายน ได้รับพระราชทานยศเป็นรองอำมาตย์เอก
- ๒๒ กุมภาพันธ์ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น หลวงประเมณฑปัญญาตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับวันที่ ๒ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๓ (ปัจจุบัน พ.ศ. ๒๔๖๔)

พ.ศ. ๒๔๖๕

๓๐ ธันวาคม

๑ เมษายน

ได้รับพระราชทานยศเป็นอำมาตย์ตรี

กระทรวงพาณิชย์คำวิชชีย้ายจากกระทรวงเกษตรธิการมาเป็นเลขานุการของที่ปรึกษากระทรวงพาณิชย์ คือ นาย อาร์. เอส. เลอเมย์ (MR. R.S. Le May) และเป็นผู้ช่วยบรรณาธิการ จดหมายเหตุของสภาเผยแผ่พาณิชย์ ภาคอังกฤษและไทย (Assistant Edition of the Record Organ of the Board of Commercial) แต่ได้รับเงินเดือนในตำแหน่งพนักงาน ช่าง, ทวง, วัค, กระทรวงพาณิชย์ อัตรา ๓๐๐-๕๐๐ บาท รัยจริง ๒๕๐ บาทซึ่งต่ำกว่าอัตราขั้นต่ำ

๒๘ กรกฎาคม

พระยามโนปกรณนิติธาดา ขอตัวจากกระทรวงเกษตรธิการมารับราชการกระทรวงพาณิชย์

๕ กันยายน

พระยาไชยยศสมบัติ (เจ้าพระยาพลเทพ) ตามความสมัครใจเรื่องจะย้ายไปอยู่กระทรวงพาณิชย์

๘ กันยายน

ย้ายจากกระทรวงเกษตรธิการ ไปอยู่กระทรวงพาณิชย์

พ.ศ. ๒๔๖๖

๑ มิถุนายน

ได้รับตำแหน่งเลขานุการ กองที่ปรึกษากระทรวงได้รับเงินเดือนในอัตรา ๓๐๐-๕๐๐ บาทแต่ได้รับจริง ๓๐๐ บาท

พ.ศ. ๒๔๖๗

๑ เมษายน

เลขานุการกองที่ปรึกษาได้รับเงินเดือนชั่วคราวเป็น ๓๒๐ บาท

พ.ศ. ๒๔๖๘

๑ เมษายน

เลขานุการกองที่ปรึกษา ได้รับเงินเดือนชั่วคราวเป็น ๓๕๐ บาท

พ.ศ. ๒๔๖๙

๑ เมษายน

เลขานุการกองที่ปรึกษา ได้รับเงินเดือนชั่วคราวเป็น ๓๖๐ บาท

พ.ศ. ๒๔๓๐

๑ เมษายน

๘ พฤศจิกายน

เลขานุการกองที่ปรึกษา ได้รับเงินเดือนชนรอบยเป็น ๓๘๐ บาท
ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระประมณฑ์ขัตติยา

พ.ศ. ๒๔๓๑

๑ เมษายน

๒๗ มีนาคม

เลขานุการกองที่ปรึกษา ได้รับเงินเดือนชนรอบยเป็น ๔๐๐ บาท
ไปศึกษาวิชาเพิ่มเติม ที่ประเทศอังกฤษ ณ London School of
Economics and Political Science ในมหาวิทยาลัยลอนดอน
และได้ไปงานที่ Department of Oversea Trade ของอังกฤษ
ด้วย

หมายเหตุ นาย ฮาร์. เอส. เลอเมย์ (R.S. Le May) ที่ปรึกษา
กระทรวงพาณิชย์ ได้ทำหนังสือกราบทูล เสด็จในกรมพระกำแพง
เพชรอัครโยธิน ให้ทรงส่งไปศึกษาต่อ ณ ประเทศอังกฤษ

พ.ศ. ๒๔๓๒

๑ เมษายน

๒๓ ตุลาคม

พ.ศ. ๒๔๓๓

๑๐ พฤษภาคม

๑๔ พฤษภาคม

๘ กันยายน

ตลอดทั้งปี คง ศึกษา อยู่ที่ London School of Economics and
Political Science ระหว่างโรงเรียนหยุดได้มีโอกาสเข้าไปเที่ยว
ประเทศต่าง ๆ ในยุโรป หลายประเทศ

ทางกระทรวงได้แต่งตั้ง ให้เข้ารับ ตำแหน่ง บรรณาธิการ จดหมาย
เหตุของสภาเผยแผ่พาณิชย์ทั้งภาคไทยและอังกฤษ อัตราเงินเดือน
๔๐๐-๕๐๐ บาท แต่คงได้รับเงินเดือน ๕๐๐ บาทเท่าเดิม

ได้รับเงินเดือนชนรอบยเป็น ๔๒๐ บาท

กลับจากยุโรปถึงประเทศไทย

รายงานตัวกลับเข้ารับราชการ

ตามเสด็จ ใน กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน ไปประเทศ มลายู
ญวน จีน แมนจูเรีย เกาหลี ญี่ปุ่น ฟิลิปปินส์ พม่า ลังกา
และ อินเดีย เป็นเวลา ๖ เดือน

พ.ศ. ๒๔๗๔ ได้รับเงินเดือน ๔๐๐ บาทเท่าเดิมแต่มีหน้าที่ราชการเพิ่มขึ้น คือนอกจากเป็นบรรณาธิการ ต่อจาก นาย ฮาร์. เอส. เลอเมย์ แล้ว ยังเป็นหัวหน้ากองข่าวสารสนเทศค้าของกรมพาณิชย์ ซึ่งตั้งขึ้นใหม่ด้วย

พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้รับเงินเดือน ๔๐๐ บาทเท่าเดิม ใน พ.ศ. นี้ทางราชการส่งไปตรวจการค้า ในประเทศจีนตอนใต้ (กวางตุ้ง-ฮ่องกง) ประจวบและเขมร เป็นเวลา ๒ เดือน เพื่อคัดทางที่จะตั้งข้าราชการพาณิชย์ประจำฮ่องกง

พ.ศ. ๒๔๗๖ ยังคงได้รับเงินเดือน ๔๐๐ บาทเท่าเดิม รักษาการแทนอธิบดีกรมพาณิชย์ ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๖ - เดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๗ เป็นเวลา ๗ เดือนเศษ เป็นกรรมการและเลขานุการสภาเศรษฐกิจทั้งสองสมัยจนเลิกกันไป

พ.ศ. ๒๔๗๗
๑ สิงหาคม ทางราชการส่งออกไปประชุมยวพุทธสมาคม ณ ประเทศญี่ปุ่น เมื่อเสร็จการประชุมแล้วได้รับตำแหน่งเป็นข้าหลวงพาณิชย์ ประจำประเทศจีนและญี่ปุ่น (Commercial Attaché to the Siamese Legation Tokio to the Siamese Trade Commission to China) มีสำนักงานอยู่ที่กรุงโตเกียว (โตเกียว) ประเทศญี่ปุ่น ได้รับเงินเดือนในอัตรา ๔๕๐ - ๖๐๐ บาท แต่ได้รับคนค่า ๔๕๐ บาท เงินเพิ่มพิเศษอีกเดือนละ ๑๒๕ บาท รวมเป็น ๕๗๕ บาท

พ.ศ. ๒๔๗๘
๑ กรกฎาคม ทางราชการเรียกตัวกลับมาเป็นผู้ช่วยอธิบดีกรมพาณิชย์ โดยยุบตำแหน่งอธิบดีมาตั้งจ่ายเงินผู้ช่วยชั่วคราว ตามคำสั่งที่ ๔๓/๒๔๗๘ วันที่ ๑๑/๔/๒๔๗๘

คำสั่งทั่วไปที่ ๑๒/๒๔๗๘ วันที่ ๘/๕/๒๔๗๘

ได้รับเงินเดือน ๔๕๐ บาท

๘ กรกฎาคม เป็นผู้รักษาการแทนอธิบดีกรมพาณิชย์

พ.ศ. ๒๔๘๐

๑ เมษายน รักษาการแทนอธิบดีกรมพาณิชย์
ข้าราชการพลเรือนชั้นเอก ชั้นที่ ๗

๒๕ กรกฎาคม รักษาการแทนอธิบดีกรมพาณิชย์
ข้าราชการพลเรือนชั้นพิเศษ ชั้นที่ ๑

พ.ศ. ๒๔๘๒ ได้รับแต่งตั้งเป็นอธิบดีกรมพาณิชย์

๑ เมษายน อธิบดีกรมพาณิชย์
ข้าราชการพลเรือนชั้นพิเศษ ชั้นที่ ๒

๑๕ กันยายน ประจํากระทรวง
คำสั่งทั่วไปที่ ๑๔/๘๒ วันที่ ๑๔/๖/๘๒

พ.ศ. ๒๔๘๓

๑ พฤษภาคม ขอกรับเขยบ้านนาญ
คำสั่งลงวันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๔๘๒

ตำแหน่งราชการพิเศษ

พ.ศ. ๒๔๖๘ รักษาการแทนที่ปรึกษาราชการพิเศษเป็นเวลา ๕ เดือน
เฉพาะหน้าที่ให้คำปรึกษาซึ่งเป็นงานเฉพาะตัวของที่ปรึกษา

พ.ศ. ๒๔๗๖ เป็นกรรมการและเลขานุการสภาเศรษฐกิจ

๒๕ พฤศจิกายน ทำการแทนอธิบดีกรมพาณิชย์

พ.ศ. ๒๔๗๗

มิถุนายน ๑. ทำการแทนอธิบดีกรมพาณิชย์
๒. เป็นกรรมการพิจารณาเรื่องจะชงนภาษีสินค้าที่มาจากเมืองจีน

ชัย

ที่ น. ๑๑๓๓/๒๕๕๑

กระทรวงศึกษาธิการ

๒๑ มิถุนายน ๒๕๕๑

เรื่อง ขอลើนข้าราชการชั้นเอกเป็นชั้นพิเศษ

จาก รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

ถึง ประธาน ก.พ.

ในการที่พระประมุขบัญญัติได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้รักษากรรใน
ตำแหน่งอธิบดีกรมพาณิชย์ระหว่างที่ข้าพเจ้าเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
ศึกษาธิการนี้ ปรากฏว่าเป็นผู้ที่มีความรู้กว้างขวางและรู้อาษาอังกฤษสามารถ
แปลและแต่งได้ก็เป็นที่ยกย่องของข้าราชการในกรมเดียวกัน พยายามปฏิบัติ
ราชการอื่นที่เกี่ยวข้องหน้าที่ด้วยความอุทิศส่ำ และเห็นคเหน้อย สมควรที่จะ
ยกย่องเลื่อนขึ้นเป็นข้าราชการชั้นพิเศษ จึงขอเสนอมาพิจารณาความมาตรา
๑๕ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พุทธศักราช ๒๕๓๕

อนึ่ง ขอเรียนว่า พระประมุขบัญญัตินี้ ได้รับแต่งตั้งเป็นผู้รักษา
การในตำแหน่งอธิบดีนี้มาเป็นเวลา ๓ ปี กับ ๒ เดือน คือ ตั้งแต่เดือนพฤศ
จิกายน ๒๕๓๖ ถึง มิถุนายน ๒๕๓๗ ตอนหนึ่ง แล้วถูกส่งไปเป็นข้าหลวงพาณิชย์
แล้วถูกเรียกกลับเข้ามารักษากรรในตำแหน่งเดิม แต่เดือนกรกฎาคม ๒๕๓๕
จนบัดนี้ ก็ยังหาตัวแทนที่มีความรู้เหนือกว่ายังไม่ได้.

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

พ.อ. บริรักษ์พุทธิกิจ

กระทรวงเศรษฐการ
กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
๑๐๐๖/๑๕๒/๕๖๖

ที่ ศ.๖๔๕๕/๖๔๕

กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

๑๐ มิถุนายน ๒๔๘๒

กระทรวงเศรษฐการ
รับเลขที่ ๑๐๕๑
วันที่ ๑๕/๖/๕๖
เวลา ๑๕.๐๐ นาฬิกา

เรื่อง แต่งตั้งอธิบดีกรมพาณิชย์

จาก เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

ถึง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐการ

หนังสือถึงนายกรัฐมนตรีที่ ๕๓๑/๒๔๘๒ ลงวันที่ ๒๓ พฤษภาคม ค.ศ. นี้
ว่า ตามที่คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติให้เลื่อนพระประมณฑปัญญาขึ้นเป็นข้าราชการชั้นพิเศษ
แล้วนั้น กระทรวงเศรษฐการเห็นว่า พระประมณฑปัญญาเป็นคนชื่อสคัญสุจริตไว้วางใจได้
อย่างคี่ มีคุณวุฒิและความสามารถเหมาะสมที่จะปฏิบัติหน้าที่ราชการในตำแหน่งอธิบดี
กรมพาณิชย์ได้ จึงขอให้แต่งตั้งพระประมณฑปัญญาเป็นอธิบดีกรมพาณิชย์ ตามความใน
มาตรา ๒๒ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๔๗๕ ความแจ้งอยู่
แล้วนั้น

คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาลงมติเห็นชอบด้วย และได้ทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งพระประมณฑปัญญาเป็นอธิบดีกรมพาณิชย์ตามที่กระทรวงเศรษฐการ
ขอมา และได้แจ้งให้กระทรวงการคลัง กับ ก.พ.ทราบด้วยแล้ว

จึงเรียนมาเพื่อทราบ เจ้าหน้าที่จกได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาต่อไป

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

Phan Bunn
(นายคิเรก ชัยนาม)

ORDRE NATIONAL DE LA LÉGIION D'HONNEUR

HONNEUR

PATRIE

Le Grand Chancelier de l'Ordre National de la Légion d'Honneur

certifie que, par Décret du neuf Décembre mil neuf cent trente-neuf

Le Président de la République Française

a conféré à M. Phra Kamonda Sanya

Directeur Général du Département du Commerce au Ministère des Affaires Économiques du Royaume de Siam

la Décoration de Commandeur de l'Ordre National de la Légion d'Honneur

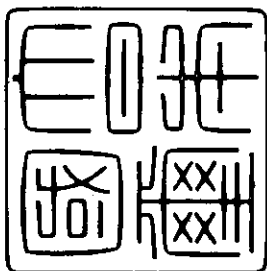
Fait à Paris, le 19 Décembre 1939.

N. 110
Le Secrétaire du Bureau

[Signature]

ตรา Legion d'honneur ชั้น ๓ Commander จากรัฐบาลฝรั่งเศส

天佑ヲ保有シ萬世一系ノ帝祚ヲ踐タル
 日本國皇帝ハ暹羅國商務交通省
 記錄編纂官プラブラモシタバンナヲ明治
 勲章ノ勲四等ニ敘シ旭日小綬章ノ贈與シ
 朕カ慈愛ノ意ヲ表ス
 神武天皇即位紀元二千五百九十年
 昭和五年十一月二十五日東京帝宮ニ於テ
 璽ヲ鈐セシム

昭和五年十一月二十五日

賞勳局總裁正四位勲二等 下條康磨

此證ヲ勲查シ第六千八百八十
 號ヲ以テ勲筆簿冊ニ記入ス

賞勳局書記官從五位 伊手衛

ตราคํโษคจคตสํ ชน ๔ (อาทคยอํทคย) จกกรฐบคคณบคณ

๓. เป็นกรรมการชุดแรกพิจารณาเรื่องกรรมกร

๔. เป็นกรรมการพิจารณาปัญหาเรื่องเงิน

* สำหรับกรรมการนี้ ไม่เคยเข้าประชุม เพราะต้องไปรับราชการ ณ ประเทศญี่ปุ่น

๘ กรกฎาคม ๒๔๗๘ - ๘ พฤษภาคม ๒๔๘๒ รัชการการแทนอธิบดีกรมพาณิชย์

๑. เป็นกรรมการในคณะกรรมการเศรษฐกิจโดยหน้าที่ ในตำแหน่ง
ผู้รัชการการแทนอธิบดีกรมพาณิชย์

๒. เป็นประธานกรรมการพิจารณาเรื่องการค้าไม้หอม

๓. เป็นประธานกรรมการพิจารณาเรื่องอุตสาหกรรมนันทของเที่ยว

ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์และเหรียญ

- ๗ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๖ เบญจมาภรณ์ช้างเผือก
- ๑๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๘ เหรียญราชวัตร รัชกาลที่ ๗
- ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๔ จัตุรถาภรณ์ช้างเผือก
- ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๐ ทวีติยาภรณ์มงกุฎสยาม ชั้นที่ ๓
- ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๒ ทวีติยาภรณ์ช้างเผือก ชั้นที่ ๓

ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ต่างประเทศ

- ๑๓ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๓ ทราศิโยคุจิศักดิ์ ชั้น ๔ (อาทิตยอุทัย) จากระัฐบาลญี่ปุ่น
- ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๒ ตราฝรั่งเศส Legion d'honneur ชั้น ๓ Commander
จากระัฐบาลฝรั่งเศส (เรจิองค็องเนอริ์ ชั้น ๓)

ตำแหน่งหน้าที่ภายหลังออกจากราชการ

- พ.ศ. ๒๔๘๓ ๑ พฤษภาคม เข้าทำงานที่บริษัทชาวไทยจำกัด

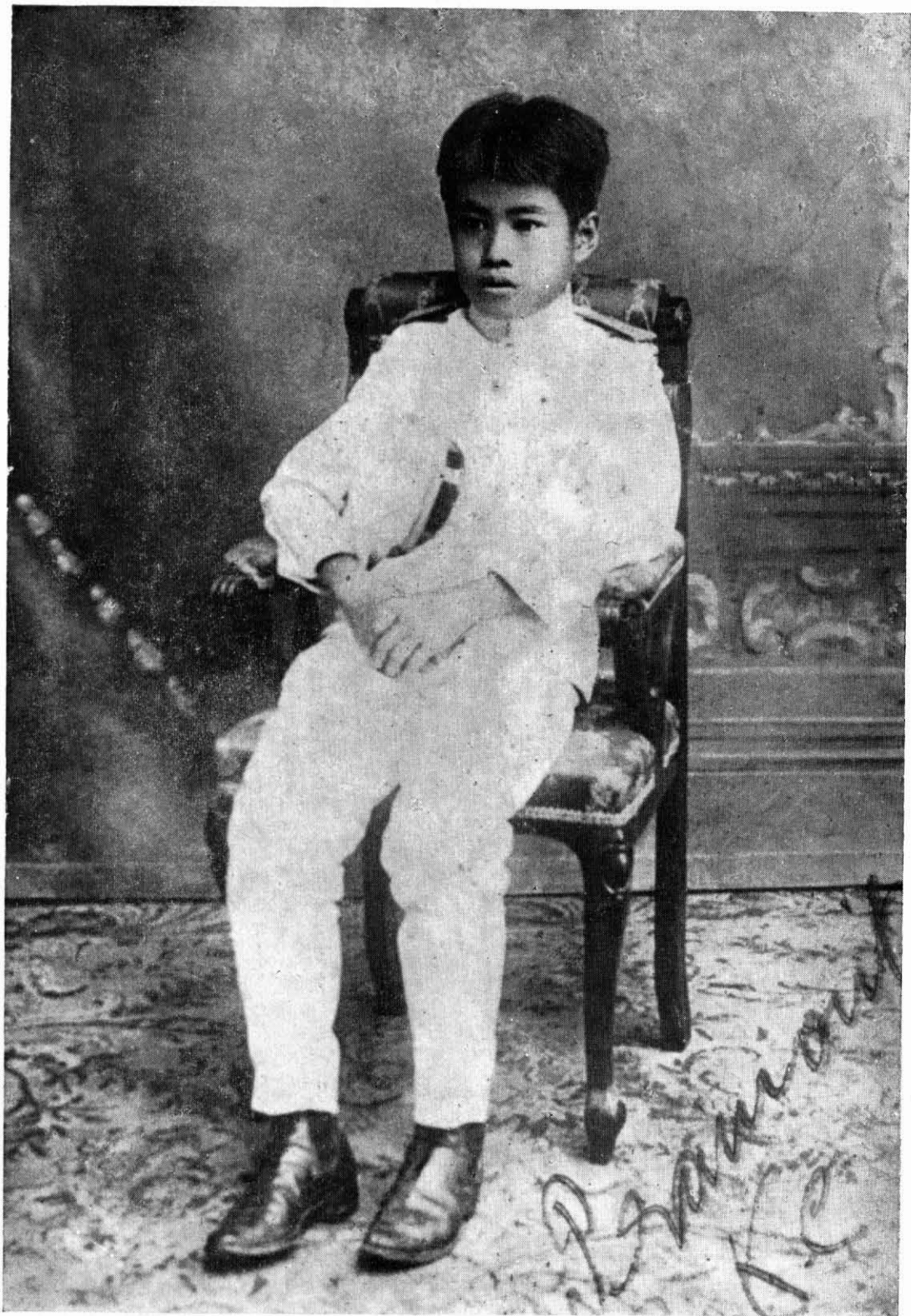
เดินเป็นกิจวัตรประจำวันในตอนเช้าขณะที่อากาศกำลังบริสุทธิ์ และเลือกรับประทาน
อาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกายมาตลอดชีวิตก็ได้ ท่านเป็นคนที่คล่องแคล่ว ว่องไว
กระฉับกระเฉงอยู่ตลอดเวลา โรคภัยไข้เจ็บเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็ไม่ค่อยจะได้เป็น แต่มา
ระยะหลัง ๆ สุขภาพเริ่มเสื่อมโทรมลงไป อาการผิดปกติต่าง ๆ เริ่มปรากฏให้เห็น
เด่นชัดขึ้นเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๘ ท่านจึงได้หยุดพักงานเพื่อรักษาตัว
และจากการแนะนำช่วยเหลือด้วยความห่วงใยของท่านศาสตราจารย์ นายแพทย์ อรุณ
เนตรศิริ ท่านจึงได้เข้ารับการรักษาตัวที่โรงพยาบาลศิริราช เมื่อวันที่ ๑๕
ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๘ หลังจากแพทย์ได้ตรวจพบว่าเป็นมะเร็งในลำไส้ใหญ่แล้ว
ศาสตราจารย์นายแพทย์ อุดม โปษะภฤณ และอาจารย์นายแพทย์ เปรม บุรี จึง
ได้ทำการผ่าตัดให้ เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ ๒๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๘ หลังจากผ่าตัด
แล้วอาการต่าง ๆ ก็ดีขึ้นตามลำดับ แพทย์จึงอนุญาตให้ออกจากโรงพยาบาล เมื่อ
วันพฤหัสบดีที่ ๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๘

เมื่อกลับมาพักผ่อน อยู่ที่บ้านได้ไม่นาน สุขภาพของท่าน ก็ดีขึ้น มากจน
สามารถที่จะเดินทางไปออกประเทศและต่างจังหวัดไกล ๆ ได้เอง แต่หลังจากผ่าตัด
ได้ประมาณ ๔ ปีเศษ ร่างกายกลับทรุดโทรมลงอีกอย่างรวดเร็ว ภายในระยะเวลา
เพียงไม่กี่เดือน อาการที่ปรากฏ คือเบื่ออาหาร เสียแรงแขนข้าง จะทำอะไรเล็กน้อย
ก็เหนื่อย การหายใจก็ไม่ค่อยสะดวกเหมือนเดิม ท่านศาสตราจารย์นายแพทย์ อรุณ
เนตรศิริ จึงได้ฝากฝังท่านแก่นายแพทย์ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะโรคเพื่อรับการตรวจที่โรง
พยาบาลศิริราช ผลที่สุดแพทย์ได้ลงความเห็นว่าเป็นมะเร็งที่โตลงเสียง ท่านจึง
ต้องกลับเข้าโรงพยาบาลศิริราชอีกเป็นครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๒
แพทย์ได้ทำการรักษาโดยวิธีฉายรังสีโดยอัตโนมัติ ๓๐ ครั้งเป็นเวลา ๖ สัปดาห์ติดต่อกัน
กันไป

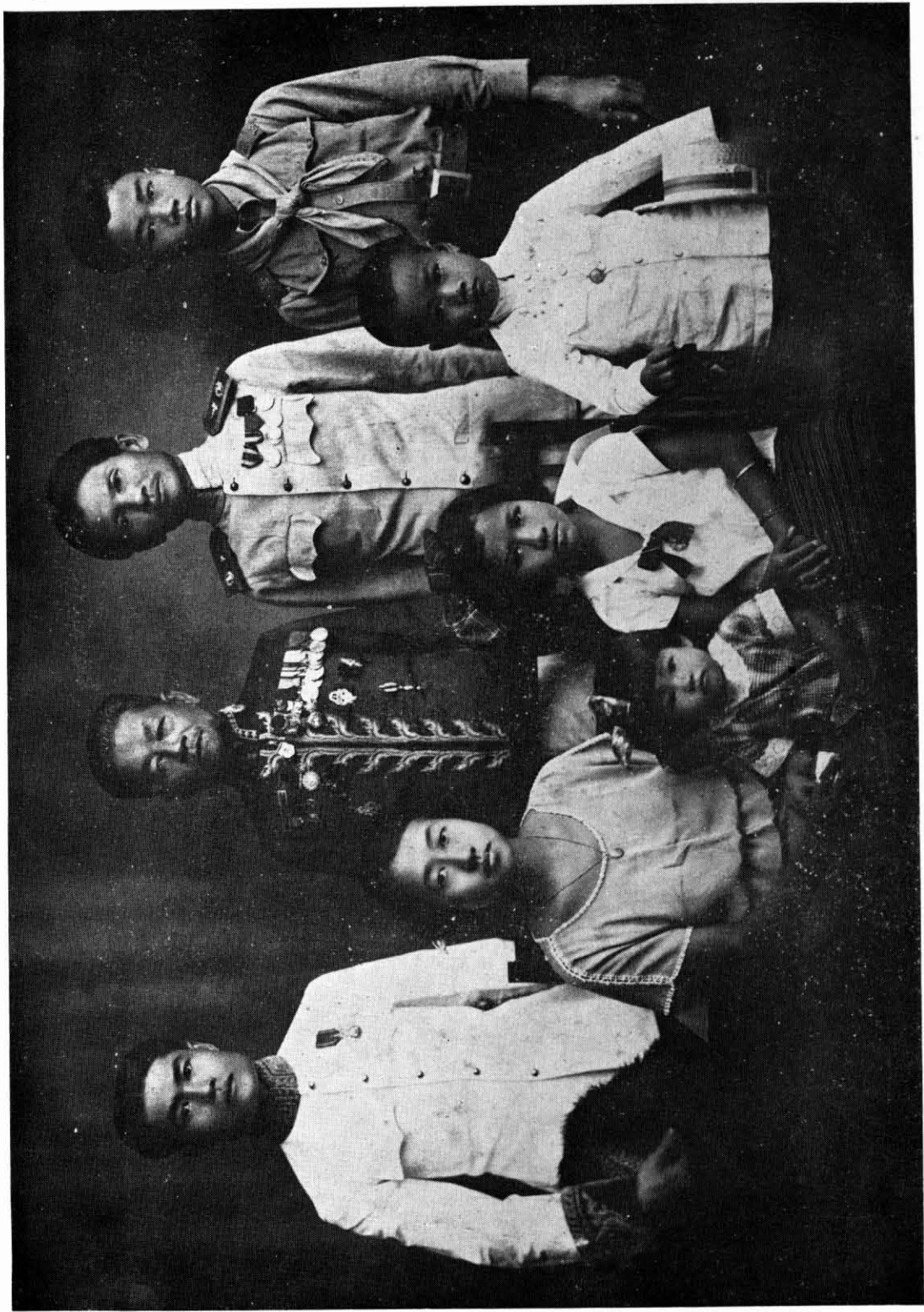
พออาการค่อยทุเลาลง ท่านก็ได้กลับบ้าน รวมเวลาที่อยู่โรงพยาบาลครั้ง
ที่ ๒ น เกือบ ๔ เดือน หลังจากที่ท่านได้กลับมารักษาตัวที่บ้านแล้ว อาการะกัมกับ

ทรงกับทุกข์เรื่อยมา อาการเบื่ออาหารมีมากขึ้น จนรับประทานอะไรก็เกือบไม่ได้เลย
กำลังใกล้คนอับลงไปที่ทุกที ในที่สุดท่านก็ได้ถึงแก่กรรมลงด้วยความเห็นชอบและ
พลับไปโดยไม่รู้สึกตัว เมื่อวันเสาร์ที่ ๑๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๓ เวลา ๑๐.๒๐
นาฬิกา ในอ้อมแขนของท่านศาสตราจารย์นายแพทย์ อรุณ เนตรศิริ น้องที่คอยเขา
ใจใส่ช่วยเหลือและพยาบาลท่านอย่างใกล้ชิดจนสุดความสามารถ ซึ่งบรรดาลูกและ
หลานยังรำลึกในพระคุณ อันสูงส่งนี้อย่างซึ้งซาบ เข้าไปในดวงจิตของแต่ละคนโดยไม่
มีวันที่จะลืมเลือนไปจากความทรงจำ

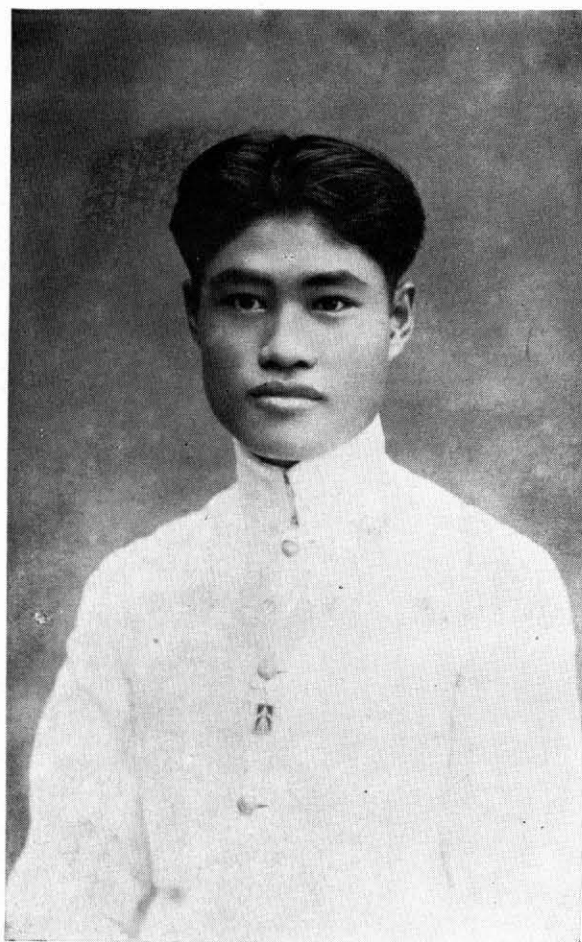
สิริรวมอายุของท่านได้ ๗๕ ปี กับ ๕๐ วัน.

ถ่ายเมื่อวันที่ ๘ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๒
อายุ ๑๔ ปี
แต่งเครื่องแบบของโรงเรียนมหาดเล็ก
ในพระบรมมหาราชวังครั้งก่อน

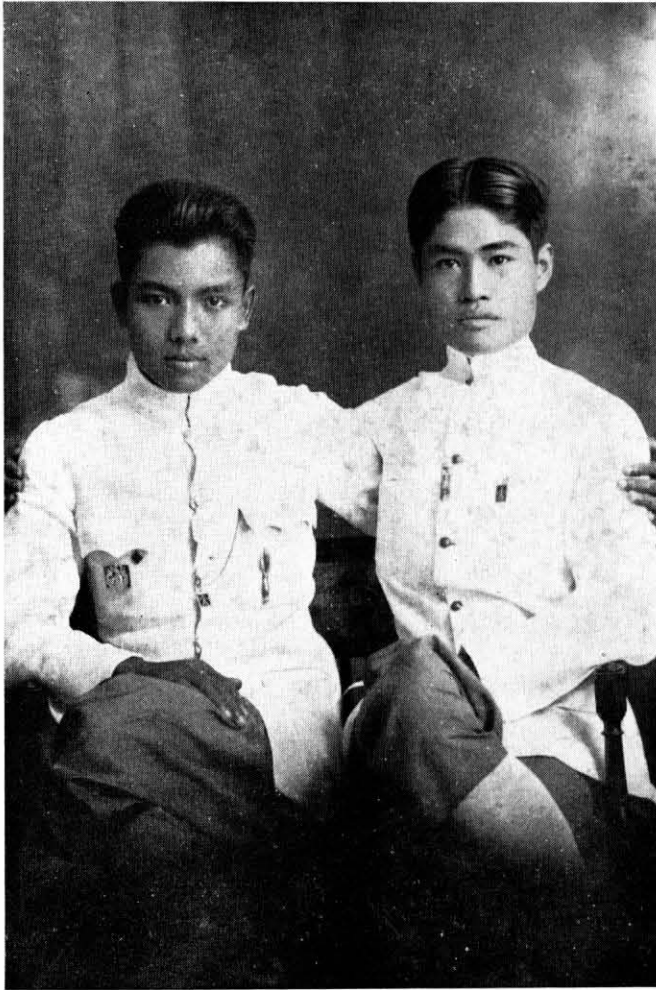
ถ่ายภาพร่วมกับ บิดา, พี่น้อง, ภรรยา และธิดา

ถ่ายเมื่อวันที่ ๑๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๗
เพื่อเป็นที่ระลึกว่า เมื่ออายุ ๑๘ ปี ได้แต่งหนังสืออังกฤษได้ ๒ เล่ม คือ

(1) VIRTUE OF H.M. KING CHULA LONGKORN

(2) THE SIAMESE SCOUTS

หลวงศรีสุทัศน์

ขุนปริวรรตปรีชา

พ.ศ. ๒๔๖๐

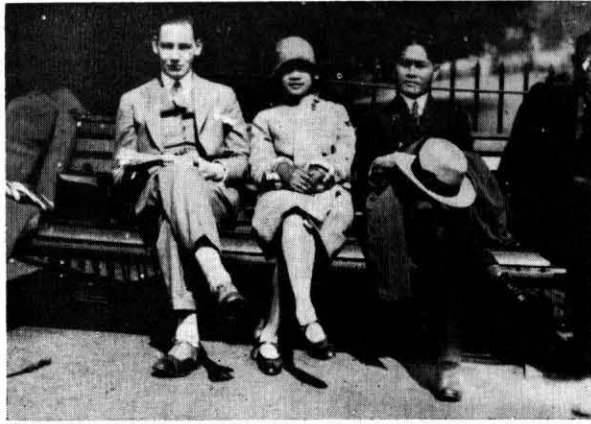
นายดาบรุ่นแรก กรมทหารมหาดเล็ก พ.ศ. ๒๔๖๒
ถ่ายเมื่อวันที่ ๒๙ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๓

กรรณดอน
วันที่ ๑๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๒

เดินทางไปยุโรปโดยเรือ สุวะมารุ
ขณะอยู่กลางทะเลเมดิเตอร์เรเนียน
วันที่ ๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๒

ถ่ายที่ KENSINGTON GARDENS
ประเทศอังกฤษ

หน้าประตูบ้านพักกรุงลอนดอน
วันที่ ๒๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒

ที่ KENSINGTON GARDENS
หลวงประวดีวรวิษุการ
นางประวดีวรวิษุการ
พระประมณฑาภิบาล

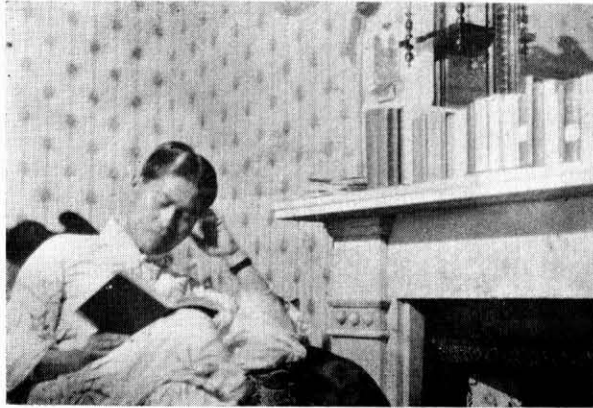
ลอนดอน

No. 112
Bavon's Court Road
London

สถานี AMZOO กรุงเบอร์ลิน
วันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๒

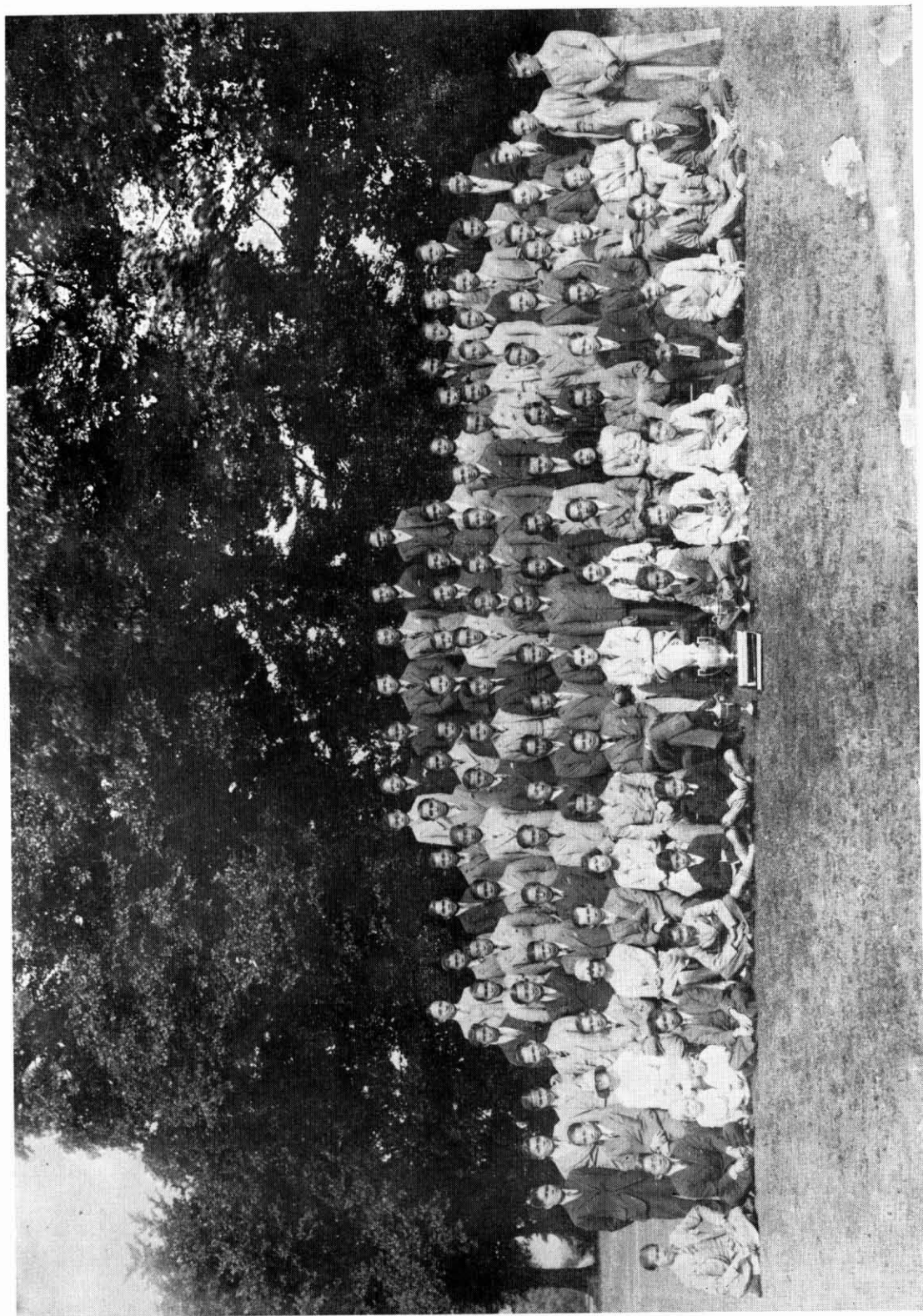

ภายในห้องพัก

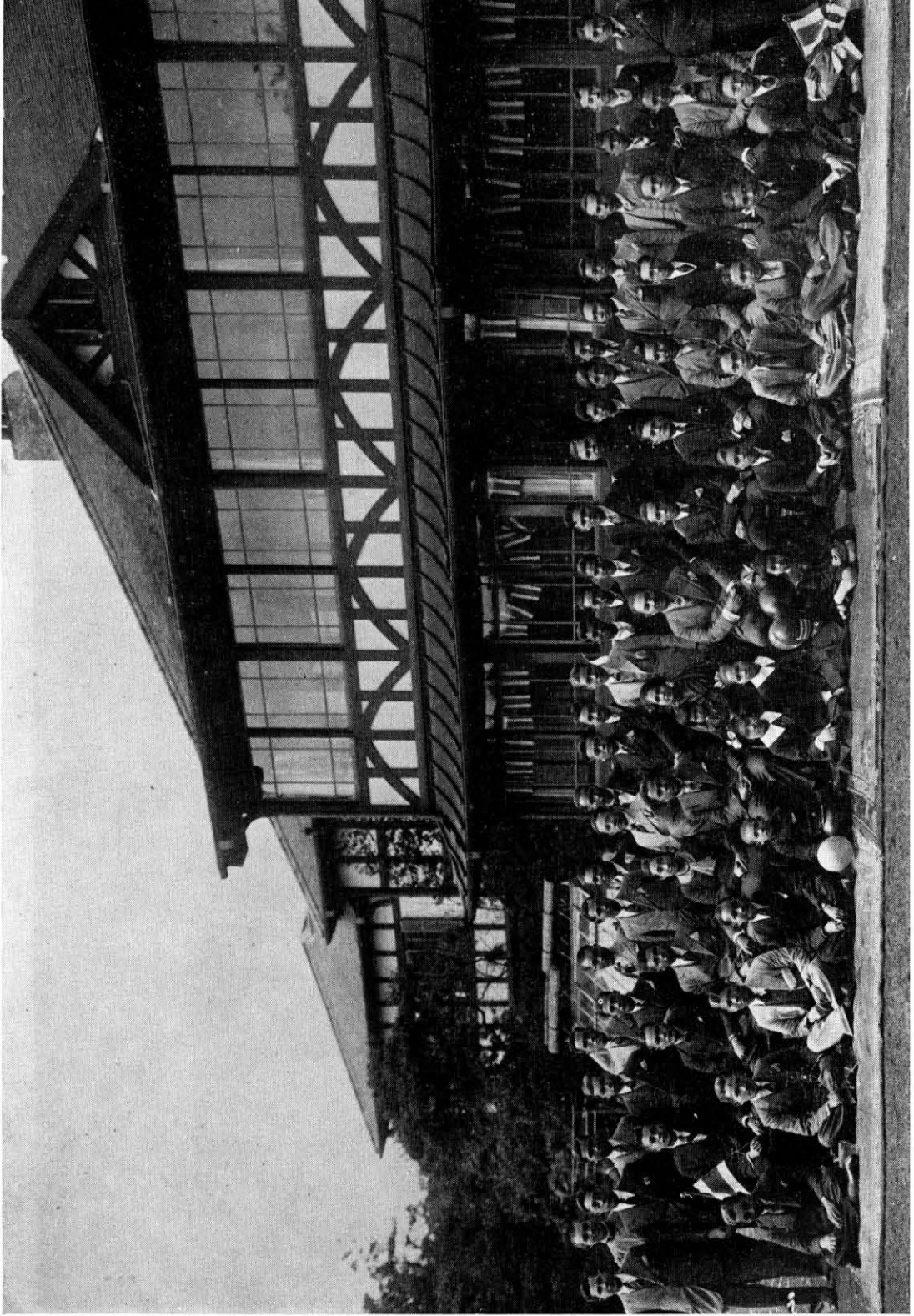
No 112

Bavon's Court Road

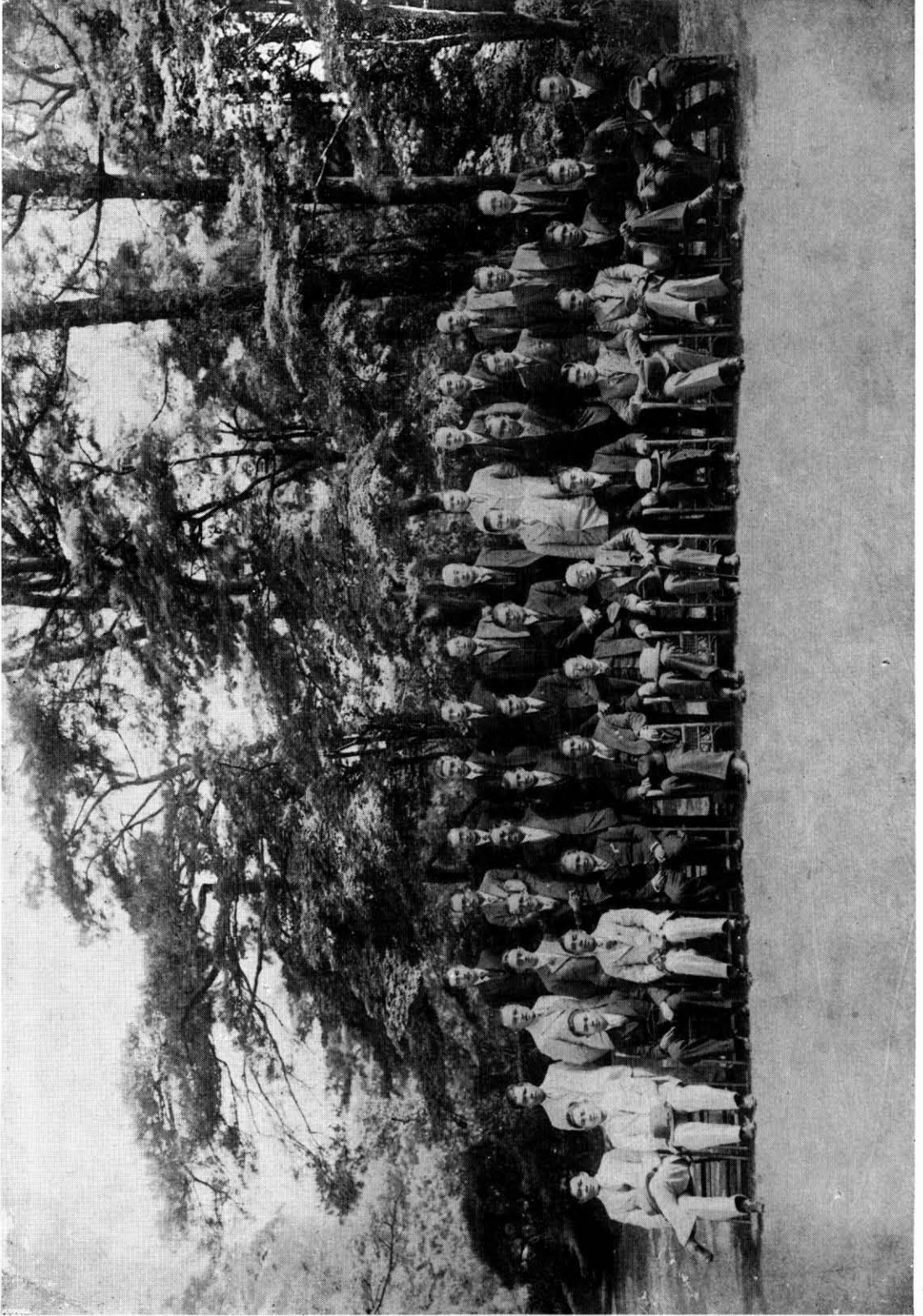
London W. 14

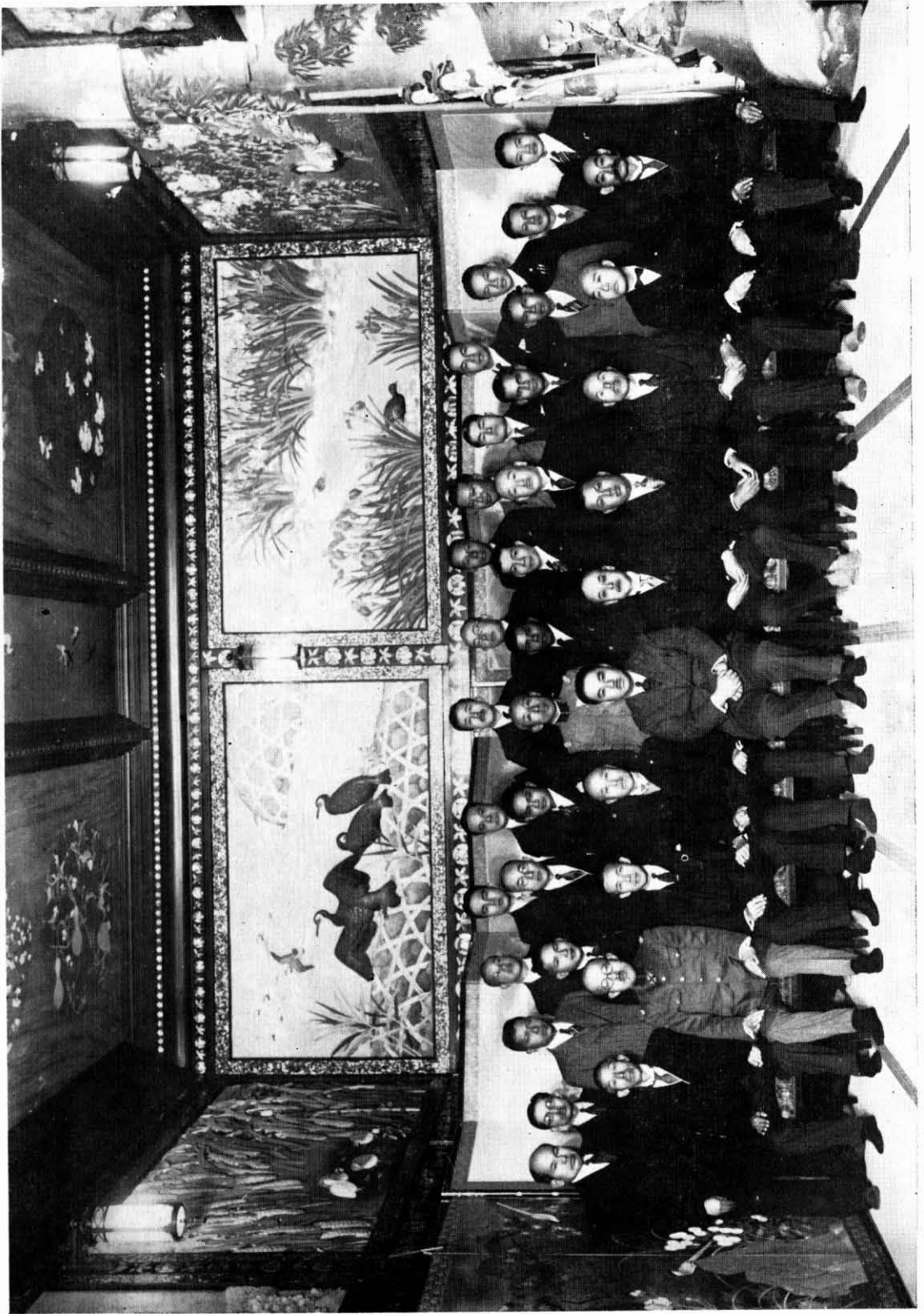
การประชุมสภาคณะกรรมการ พ.ศ. ๒๔๗๒
ประเทศอังกฤษ

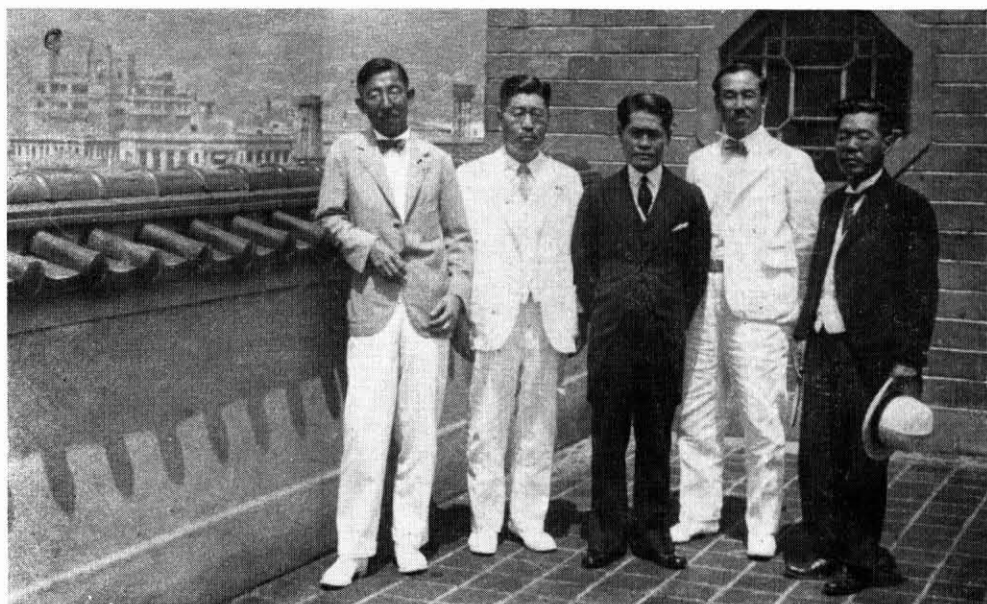
สถานอักษรราชทูตไทย กรุงโตเกียว

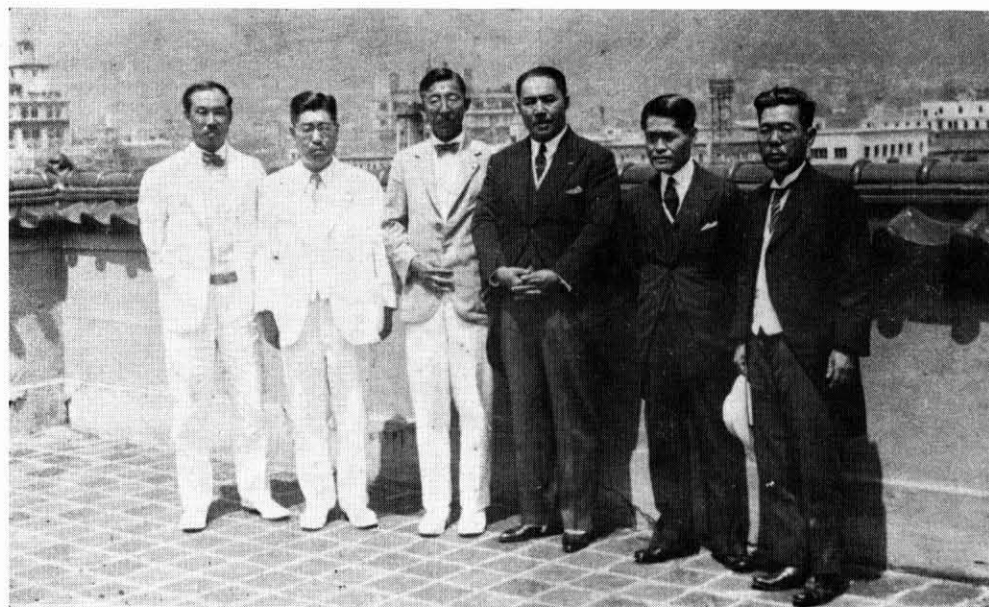
กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น

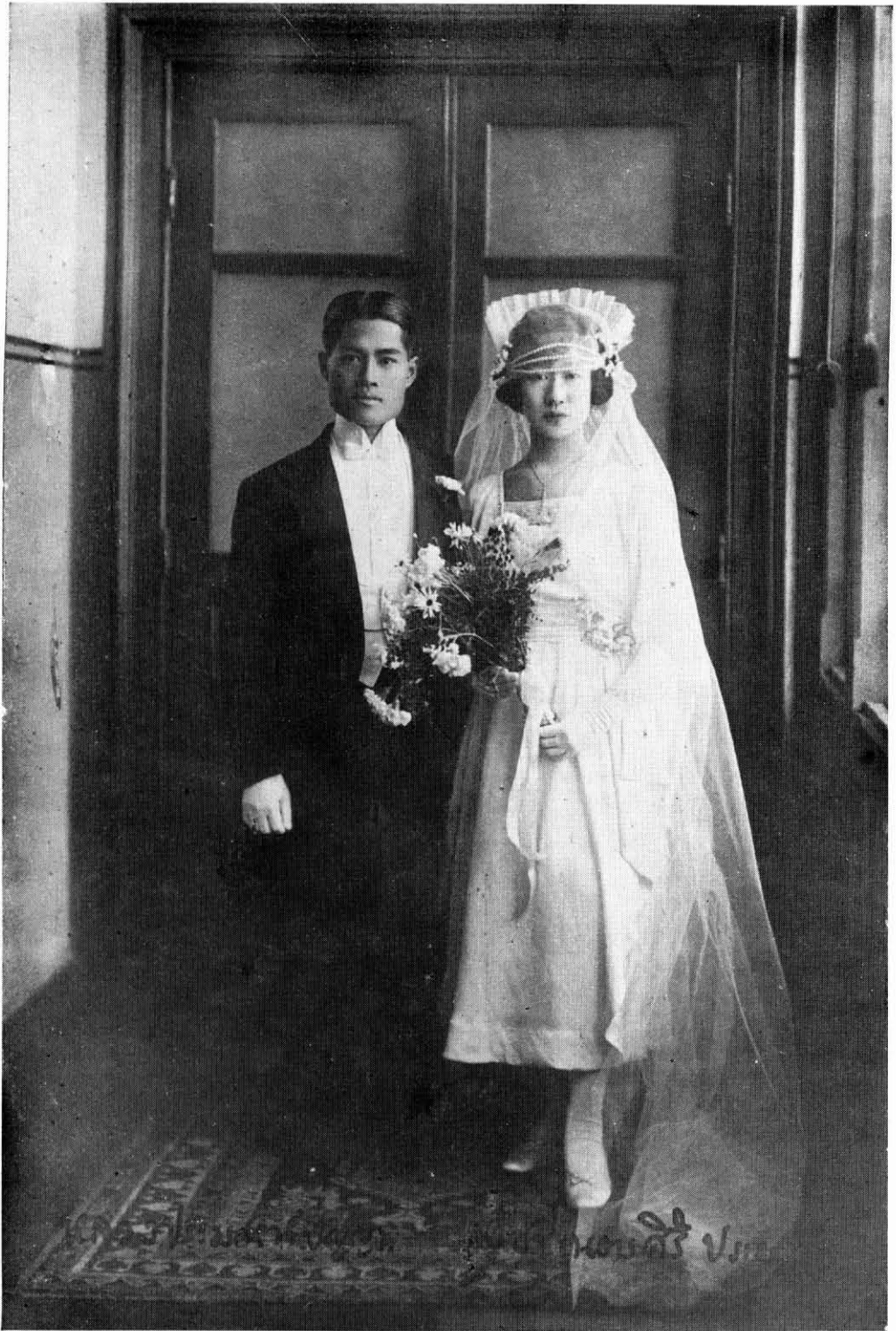
กรงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น

โอซากา

จากซ้ายไปขวา พระมิตรกรรมรักษา (คนที่ ๔) อัครราชทูตไทยประจำกรุงโตเกียว
พระประมณฑ์บัญชา (คนที่ ๕)

วันมงคลสมรส ณ สถานทูตสยาม กรุงโตเกียว

ถ่ายก่อนจะเข้าเฝ้า

เจ้าฟ้าชายชิชิบุ พระอนุชาของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิฮิโรฮิโตะ

AZABU TOKYO

၈၈ မဂဒါကမ ၂၀၀၈

นาโงย่า

งานฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ (คิดอย่างญี่ปุ่น)

๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๗

ทวดนิสเซ็นจิ นาโงย่า

สถานอัครราชทูตไทย กรุงโตเกียว

แฉวงจกษ่าย

หลวงรตทนเทพ (กนท่ ๑)

พระประมณฑชบญญา (กนท่ ๓)

ฉมนตศรรมรภษา (กนท่ ๖)

พระมตศรรมรภษา (อศรราชทูต)

(กนท่ ๘)

นางประมณฑชบญญา (กนท่ ๘) คณหญิงประภษาพันชวจตรวาทกร (กนท่ ๘)

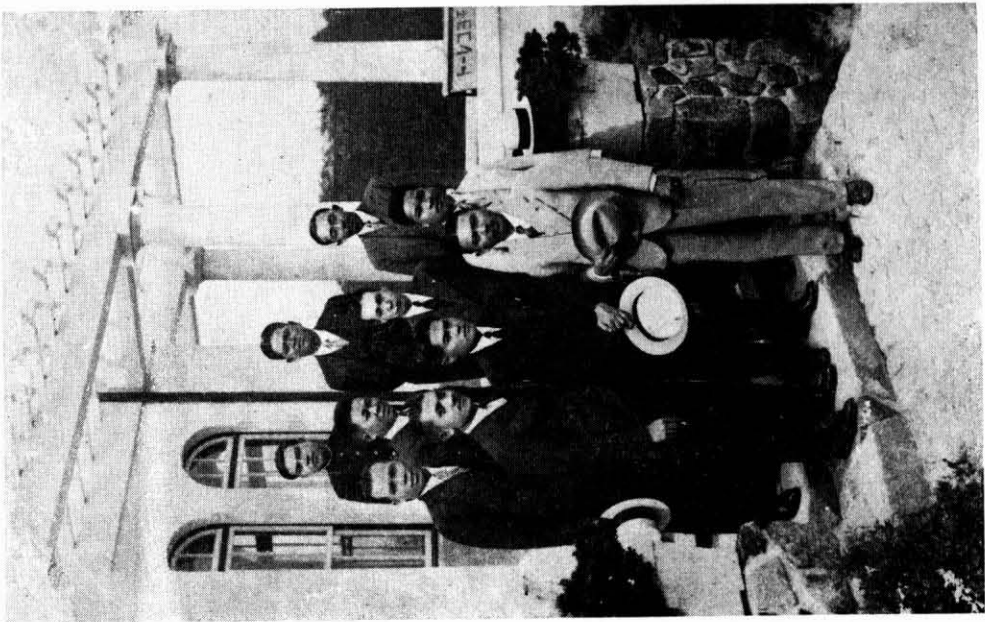
(กนท่ ๘)

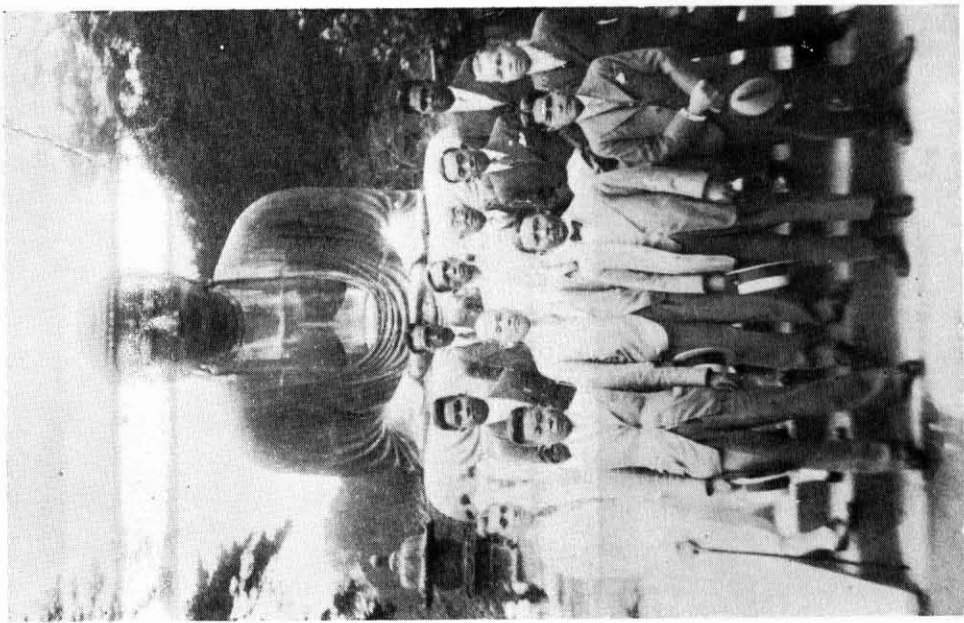
ผู้จัดการห้างมิตรชัยเมืองโคเบเคียงเบนเกียรติแก่ผู้แทน ยูพุทธสมาคมสยาม
ที่ภัตตาคาร คิคุซุย เมอวานท์ ๒๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๗

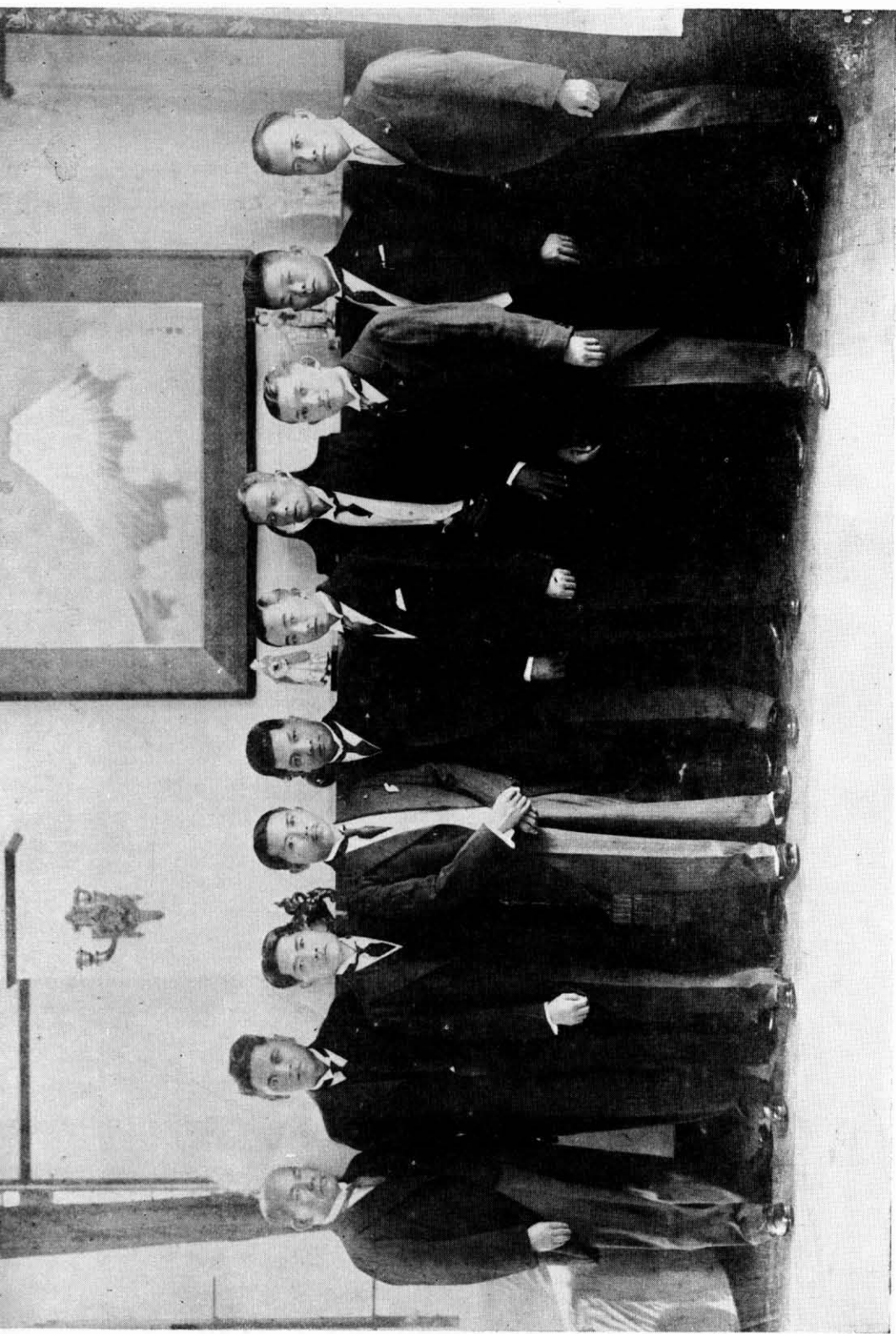
ถ่ายที่ปราสาทโอซากา
๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๗

พระประมณฑปวิชา
(ยืนกลางถือหมวกสีขาว)

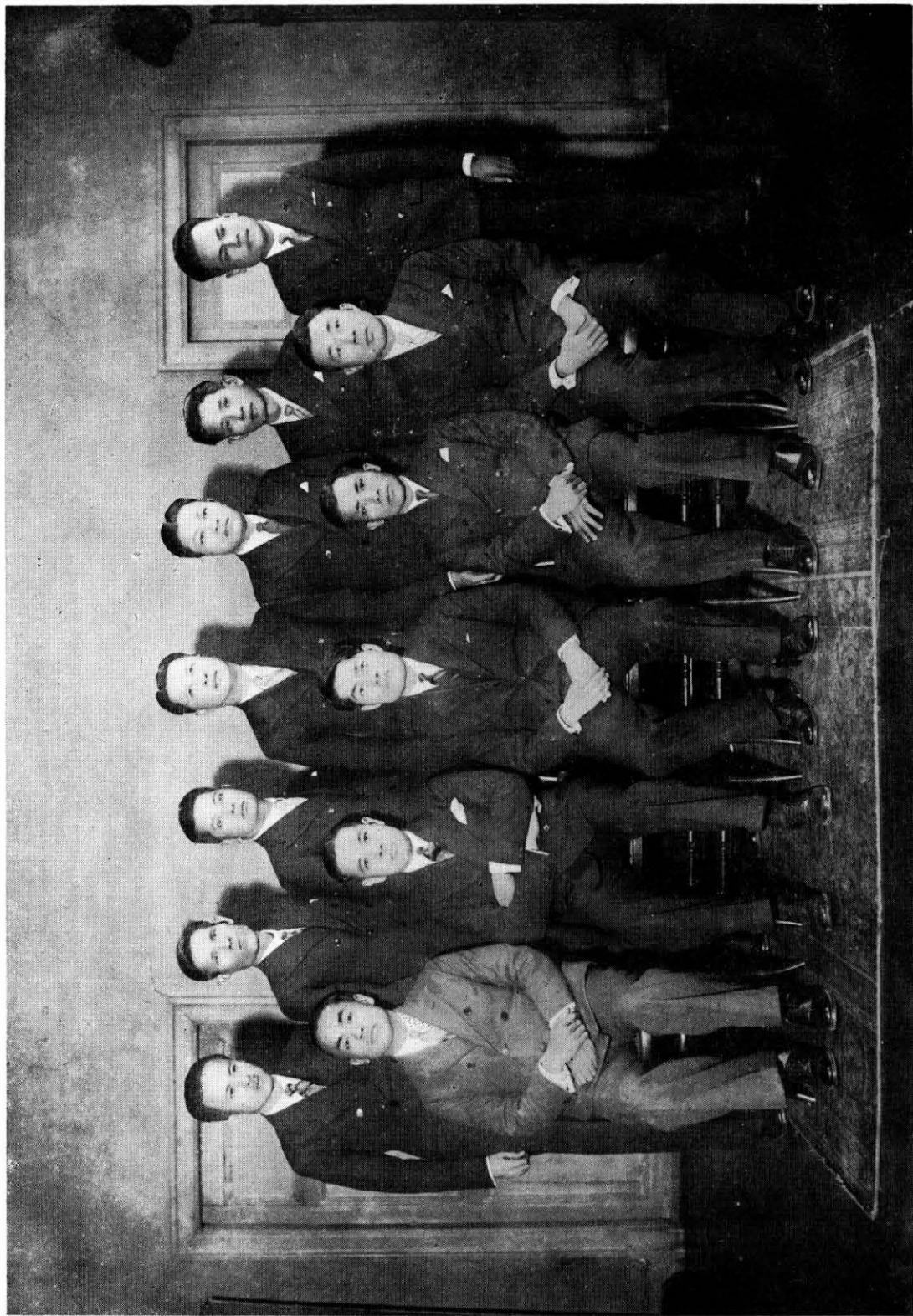

หน้าพระพุทธรูป ไตบทุส เมืองกามาคุระ
วันที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๒

คณะผู้แทนขุทศศัฏศาสตร์สยามสมาคม

(จากซ้ายไปขวา) นายยามะงุจิ นายชิม วีระไวทยะ พระประมณฑตบุญญา พระยาสุฤทธิการบรรจง หลวงเซวณศักดิ์สงคราม นายวิลาศ โอสถานนท์ หลวงสันธานฯ ม.ด. ชิตเชอ กัก นายสวง ตลารักษ์ จนนศรีสรการ

กรงุโตเกี้ยว ประเทศญุ่น

เจ้าของนิวโซซากาโฮเต็ล จัดเลี้ยงถวายบนพระเกียรติ

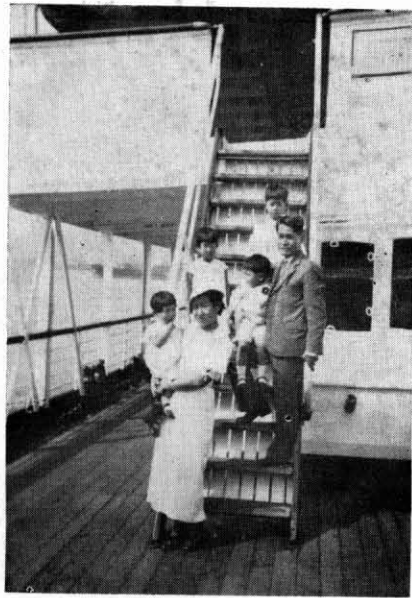
แต่

เสด็จในกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน

ถ่าย ณ ประเทศจีน

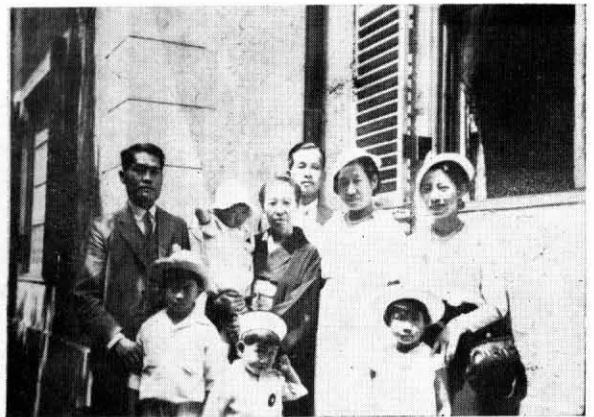
ขณะตามเสด็จในกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน
แถวนี้กลาง เสด็จในกรมฯ คุณหญิงสุพรรณสมบัติ พระยาสุพรรณสมบัติ
พระประมณฑ์บุญญาธิบดีอยู่หลังเสด็จในกรมฯ

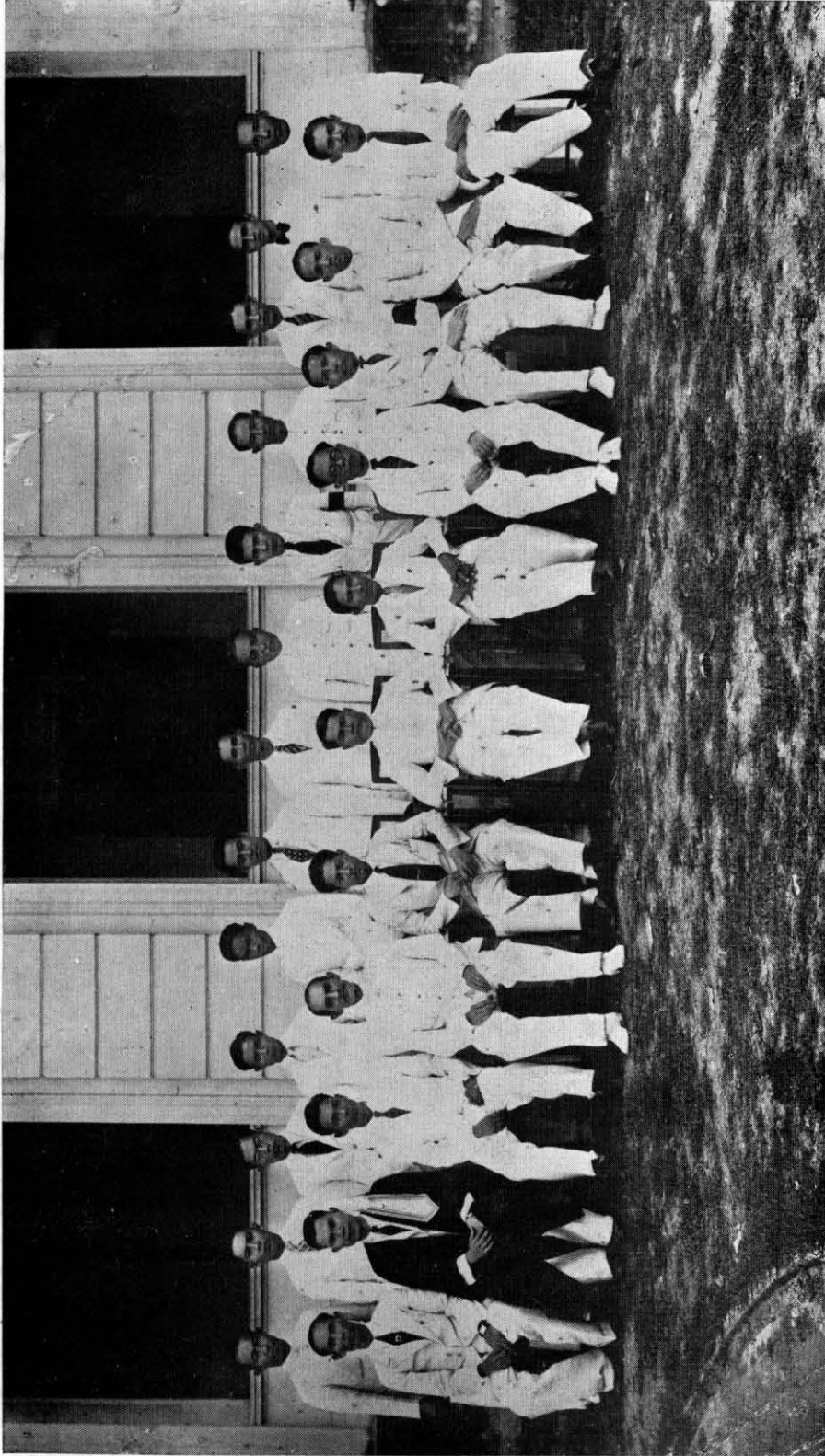
บนเรือของบริษัท N.Y.K. โยโกฮามา - บันัง

ภายในบริเวณสวนของสถานอัครราชทูตไทย กรุงโตเกียว

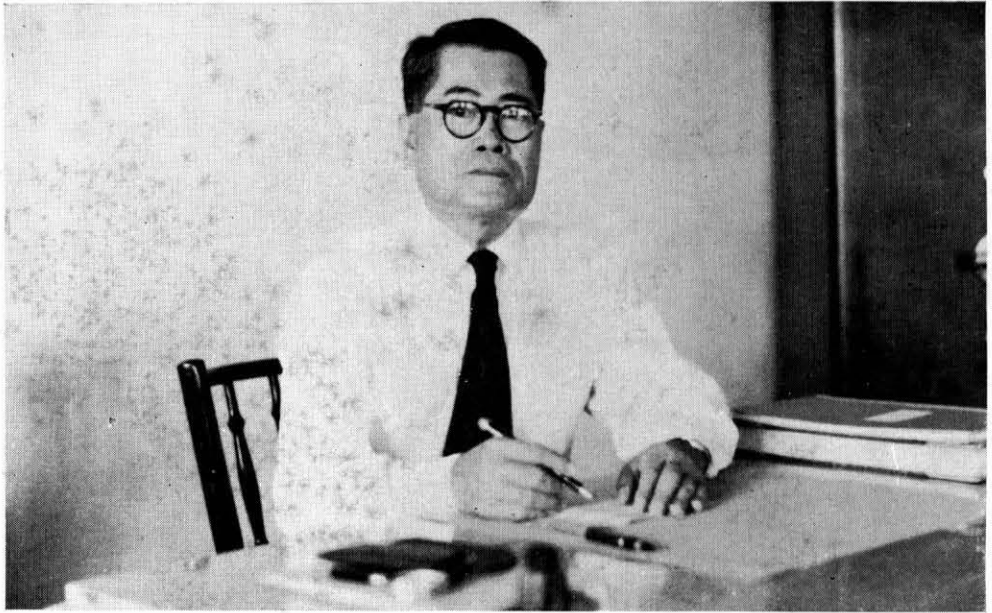

ที่บ้าน AKASAKA-KU AOYAMA
MINAMICHO NICHOME 44 BANCHI TOKYO

อธิบดีกรมพาณิชย์

พ.ศ. ๒๔๘๒

ผู้จัดการธนาคารมณฑล จำกัด สาขาขนานนาวา
วันที่ ๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๖

ถ่ายครั้งสุดท้ายที่บ้าน
กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๓

สมุคบันทึก ของ พระประมณฑ์บัญชา

บิดา

ข้าพเจ้าเป็นบุตรหลวงราชบุตรบำรุง (เนตร เนตรศิริ) ข้าราชการในพระราชสำนักรัชกาลที่ ๕-๖ กับนางราชบุตรบำรุง (วัน เนตรศิริ) เกิดที่บ้านคลองบางกอกใหญ่ เมื่อวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๓๘ (คืออย่างใหม่เป็น พ.ศ. ๒๔๓๕)

ก่อนได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นหลวงราชบุตรบำรุงนั้น บิดาข้าพเจ้ามีบรรดาศักดิ์เป็นนายราชภักดีภักดี ซึ่งสมเด็จพระบรมมหาราชได้ทรงกล่าวถึงในพระราชนิพนธ์ระยะทางเสด็จพระราชดำเนินประพาสทางบก ทางเรือ รอบแหลมมลายู รัตนโกสินทร์ ศก ๑๐๕ ว่าเป็นผู้ตามเสด็จข้างหน้าเรือพระที่นั่งควยผืนหนึ่ง (คุณหญิงสิ้นพระชนม์) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงพระศพ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส พ.ศ. ๒๔๗๕)

ต่อมาสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นหลวงราชบุตรบำรุง เพราะบิดาข้าพเจ้าเป็นพระอภิบาล สมเด็จพระเจ้าฟ้าและพระเจ้าลูกยาเธอเกือบทุกพระองค์สมัยที่ทรงศึกษาอยู่ที่โรงเรียนราชกุมาร ณ พระบรมมหาราชวัง มีสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้น ส่วนพระเจ้าลูกยาเธอ ก็มี พระองค์เจ้าบรมนัครไชยากร (กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน) เป็นอาทิ โดยที่เป็นพระอภิบาลของพระราชโอรสในสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง อาตมยศจึงคิดคำนามบรรดาศักดิ์ถวายให้เป็นหลวงบำรุงราชบุตร แต่สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงทรงเปลี่ยนเป็นหลวงราชบุตรบำรุง

ต่อมาในรัชกาลที่ ๖ บิดาข้าพเจ้า ได้รับพระราชทาน บรรดาศักดิ์ เป็นพระสมานบริกร และเมื่อก่อนจะปลดเกษียณได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระราชพัศดุรักษ์ จะเห็นได้ว่าราชทินนามของบิดานั้นหนักคำว่าร่าชไม่พันเลย

ราชทินนามของหลวงราชบุตรบำรุงนั้น ยังมีเรื่องเกร็ดซึ่งบิดาเล่าให้ฟังว่า
 วันหนึ่งในงานพระราชพิธีอะไรก็จำไม่ได้เสียแล้ว บิดาข้าพเจ้าได้เดินเข้าเข้าไปถวาย
 พระสุธารสแก่พระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลที่ ๒ สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระนครสวรรค์วรพินิต
 ซึ่งประทับเฝ้าอยู่ ณ ทึบมณฑปที่หน้าพระที่นั่งมาลอยอยู่ว่า “หลวงราชบุตรบำรุง” (เพราะทรงจำราช
 ทินนามใหม่ไม่ได้) สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต ทรงถามว่า “ใคร
 คริสต์สอนขึ้นมาที่วันนี้ว่า “แต่ไม่เห็นมีพระราชบุตรองค์ใดบำรุงแก่” รัชกาลที่ ๒
 คริสต์ว่า “ฟ้องแล้ว ฟ้องแล้ว”

พี่น้อง

ข้าพเจ้ามีพี่ต่างมารดา คือ

- ๑) ร้อยตรี ขุนทัศนวิภาค (ชิต เนตรศิริ) นายทหารกรมแผนที่ ถึง
 แก่กรรมแล้ว
- ๒) นางยุติกรคำรังสีทิ (เชอ รसानนท์) ภรรยาพระยุติกรคำรังสีทิ
 ถึงแก่กรรมแล้ว

พี่ชาย พี่สาว ข้าพเจ้าสูญเสียมารดาตั้งแต่อายุน้อย ข้าพเจ้าเป็นน้อง
 เล็ก จึงแสดงความรักใคร่เอ็นดูข้าพเจ้ามาก พี่ชายใหญ่เวลาจะออกไปทำแผนที่ต่าง
 จังหวัด ซึ่งใช้เวลาหลายเดือนก็ของพยายามหนีข้าพเจ้าไปมิให้ร้องไห้ตาม

ข้าพเจ้ามีน้องต่างมารดา คือ

๑. ศาสตราจารย์ นายแพทย์ อรุณ เนตรศิริ แพทย์ผู้เชี่ยวชาญทาง
 โรคเด็กจากประเทศเยอรมัน น้องชายคนนี้เป็นคนฉลาดเฉลียว มาสู่วงศ์ตระกูลมากที่สุด
 เป็นที่เชิดหน้าชูตาของตระกูลเนตรศิริ และเป็นที่ยกย่องของข้าพเจ้าในเรื่องโรคภัย
 ไข้เจ็บตลอดมา แม้จะต่างมารดาแต่เรารักใคร่กันก็เหมือนพี่น้องร่วมมอทร

ที่น่าประหลาดก็คือ บิดาข้าพเจ้ารับราชการใต้เบื้องพระยุคลบาทรัชกาลที่ ๕
 โดยเป็นพระอภิบาลของสมเด็จพระเจ้าฟ้าและพระองค์เจ้าในรัชกาลนั้น น้องชายก็ได้มา
 เป็นแพทย์ประจำพระองค์ผู้ลกระหม่อมฟ้าชาย ผู้ลกระหม่อมฟ้าหญิงในรัชกาลที่ ๕

ข้าพเจ้าเมื่อเล็ก ๆ ได้เข้าเรียนชั้นมูล ชั้นประถมมัธยมที่โรงเรียนนवलนรทิศ แล้วย้ายไปเข้าโรงเรียนราชกุมาร และโรงเรียนมหาดเล็ก ในพระบรมมหาราชวัง ระหว่างที่เป็นนักเรียนอยู่ในเวลานั้น เจ้าหมื่นศรีสรรักษ์ (พระยาศรีวรวงศ์) ผู้บังคับการโรงเรียน นำเผ่าถวายตัวเป็นมหาดเล็กพิเศษต่อสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง พร้อมกับเพื่อน ๆ อีก ๔-๕ คน ต่อมาโรงเรียนมหาดเล็กยุบเลิกไป เป็นโรงเรียนข้าราชการพลเรือน จึงย้ายไปเรียนต่อที่โรงเรียนราชวิทยาลัย และจบจากโรงเรียนราชวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕ ออกมาเป็นนักเรียนกฎหมายประจำองล้าม กระทรวงยุติธรรม ผักที่ทำงานอยู่ บ้างครั้งไม่ได้เงินเดือน อยู่มาวันหนึ่งมีคนมาเรียกให้ไปรับเงินเดือน ๆ ละ ๒๐ บาท ได้ที่อยู่ของล้าม ต่อมาไม่กี่เดือน ก็ลาออกไปเข้าทำงานที่กระทรวงการต่างประเทศ โดยบิดาฝากพระศิษฐการภักดี (ม.ส. คู่ม กุญชร ณ อยุธยา) ซึ่งต่อมาเป็นพระยาศรีภักดีการ

เวลาย้ายมาอยู่กระทรวงการต่างประเทศ พระปฎิภาณพิเศษ (นามเดิม มีสเตอร์ เซนทริกซ์ ใช้นามสกุล อหันตริก) ต่อมาเป็นพระยาอรรัตนฤตินิรุฒ) เจ้ากรมกองล้าม ตามมาขอตัวข้าพเจ้าคืนจากพระยาไมตรีวิรัชกฤต ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ เจ้าคุณไมตรีตอบว่าถ้าเจ้าตัวเขาไม่ซัดซังง ก็ไม่ซัดซังง พระปฎิภาณพิเศษ จึงมาหาข้าพเจ้า บอกว่าไม่รู้เลยว่าทำงานอยู่เป็นนานไม่ได้เงินเดือน บัดนี้จะให้เดือนละ ๖๐ บาท จะยินดีกลับไปหรือไม่ ข้าพเจ้าว่าขอ ๑๐๐ บาท ทั้ง ๆ ที่ทราบว่าเขาไม่มีทางให้ได้ เพราะก้าวเลยไปหลายชั้น พระปฎิภาณฯ พาข้าพเจ้าไปหาท่านเจ้าพระยาอภัยราชา เสนาบดีกระทรวงยุติธรรม ๆ ว่าให้ ๑๐๐ บาทไม่ได้

ข้าพเจ้าคงทำงานที่กระทรวงการต่างประเทศต่อไป โดยหวังว่าจะได้ไปนอก แต่เมื่อถึงเวลาที่สงครามโลกครั้งที่ ๑ กำลังซบเซาด้วยกัน จึงไม่มีโอกาสจะได้ไปนอก พอดีกรมพาณิชย์และสถิติพยากรณ์ ประกาศรับสมัครสอบแข่งขันเข้ารับราชการในกรมนั้น ข้าพเจ้าไปสอบแข่งขันได้ที่ ๑ ในจำนวนผู้เข้าสอบได้ ๕ คน มีคนเข้าสอบประมาณ ๓๐ คน สอบได้ ๖ คน แต่คนที่ ๖ ไม่ได้เข้ารับราชการเพราะเขาต้องการ

เพียง ๕ คน ใน ๕ คนก็คือ นายประมณฑ์ เนตรศิริ (พระประมณฑ์ปัญญา) นายสลับ
วิโรดิษฐ์ (พระประกาศสทกรณ อัครวิกรมตรีว่าการกระทรวงเกษตราธิการ) นายสอาน ฌ
พัทลง (หลวงสาริตอนการ) นายฉนวน โถลานนท์ (หลวงชำนาญนิธิอรอด) นายละม้าย
ชนะศิริ (หลวงจินตาสหกิจ) นับเป็นการสอบแข่งขันเข้ารับราชการเป็นครั้งแรกในประเทศไทย ซึ่งรัชกาลที่ ๖ คุ้นเคยและไม่ทรงเห็นชอบด้วย จึงทรงเขียนบทความเป็น
ภาษาอังกฤษทุกท่วงการสอบเช่นนั้น ทำให้มีสเตอร์ เจ. เอ. เคเบิล (J. A. Cable) ที่
ปรึกษากรมพาณิชย์และสถิติพยากรณ์รัฐสกร์ขึ้นตัว

ในระหว่างสอบแข่งขันซึ่งมีมีสเตอร์ เคเบิล, มีสเตอร์ บี. โอ. คาร์คไรท์ และ
พระยาวิฑูษาปริชามาตย์ เป็นกรรมการสอบนั้น เจ้าคุณชวนให้ไปอยู่กระทรวงศึกษา
ธิการ จะสอบก็ได้หรือไม่ก็ตาม ภายหลังเวียนถามท่าน ๆ บอกว่า เห็นวังวุ่น ๆ อยู่ ไม่
มีคนอุปถัมภ์ ก็อยากจะอุปถัมภ์ ข้างข้าพเจ้ารู้สึกซาบซึ้งในพระคุณความกรุณาของท่าน
เป็นอย่างยิ่ง

ข้าพเจ้าได้เข้ารับราชการในกรมพาณิชย์สถิติพยากรณ์ เมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๕ ได้รับพระราชทานเงินเดือนอัตรา ๑๐๐-๑๕๐ บาท ในตำแหน่ง
ผู้ช่วยนายเวรชั้น ๒ และเสด็จในกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ อธิบดีทรงบรรจุเข้าเป็นเลข
านุการของมีสเตอร์ เคเบิล ที่ปรึกษากรม

วันที่ ๒๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๐ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น
รองอำมาตย์โท ขุนปวิวรรตปริชวา

พ.ศ. ๒๔๖๑ เข้ารับราชการทหารเป็นนักเรียนนายดาบ

พ.ศ. ๒๔๖๒ เป็นนายดาบประจำกองพัน ๒ กรมทหารมหาดเล็กรักษา
พระองค์

พ.ศ. ๒๔๖๓ ปลัดจากราชการทหารแล้ว กระทรวงเกษตราธิการ (โดยพระยา
มโนปกรณนิติธาดา) ขอย้ายไปรับราชการกระทรวงเกษตราธิการ ในตำแหน่งปลัดกรมสาร
บรรณ ตอนปลายขึ้นเงินเดือนชั้นเป็น ๒๐๐ บาท เต็มชั้นของตำแหน่งซึ่งมีอัตรา

๒๐๐-๓๐๐ บาท ในสมัยเจ้าพระยาพลเทพฯ มาเป็นเสนาบดีกระทรวงเกษตราธิการ และ
ได้เลื่อนยศบรรดาศักดิ์เป็นรองอำมาตย์เอก หลวงประมณฑ์ปัญญา

พ.ศ. ๒๔๖๕ กรมพาณิชย์ขอย้ายจากกระทรวงเกษตราธิการ มาเป็นเลขานุการ
ที่ปรึกษากระทรวง คือ มีสเตอร์ ฮาร์. เอส. เลอเมย์ (R.S. Le May) และเป็นผู้ช่วย
บรรณาธิการจดหมายเหตุของสภาเผยแพร่พาณิชย์ภาคอังกฤษ และเป็นบรรณาธิการ
ภาคไทยด้วย

พ.ศ. นี้ได้เลื่อนยศเป็นอำมาตย์ตรี

ในการย้ายมาอยู่กระทรวงพาณิชย์นั้น ทางกระทรวงเกษตราธิการไม่ยอมให้มา
ข้าพเจ้าก็บอกว่า ตัวเองเป็นผู้ข้อย ถ้าไม่ยอมให้มาก็ขอให้ทาง กระทรวงเกษตราธิการ
ผู้ใหญ่ในเวลานั้นก็ไม่ยอมมอบชดเชย ข้าพเจ้าจึงตัดสินใจกลับไป กระทรวงพาณิชย์
จึงเป็นเหตุให้ท่านเจ้าพระยาพลเทพโกรธเคืองมาก ถึงกับไม่ยอมยกหน้าและไม่ยอมพูด
ด้วย ข้าพเจ้าการในกระทรวงนั้นผู้หนึ่งเล่าให้ฟังว่า วันหนึ่งมีชุมนุมอะไรกันไม่ทราบที่
สนามหน้าหน้ากระทรวงเกษตราธิการ มีคนเอ่ยชื่อหลวงประมณฑ์ปัญญาขึ้นมา ท่าน
เจ้าพระยาพลเทพกล่าวว่า คราวนี้ใครยังเป็นเสนาบดีกระทรวงเกษตราธิการ คราวนั้นประค
กระทรวงเกษตราธิการสำหรับหลวงประมณฑ์ฯ ท่านโกรธอยู่พักหนึ่ง คำนี้ท่าน ๆ ก็แถม
คุณเพดานเสีย แต่แล้วท่านก็ดีกว่า

พ.ศ. ๒๔๖๕ ได้รับพระราชทานยศเป็นอำมาตย์โท และ พ.ศ. ๒๔๗๐
ได้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นพระประมณฑ์ปัญญา

พ.ศ. ๒๔๗๑ ในครั้งหลังของ พ.ศ. นี้ มีสเตอร์ ฮาร์. เอส. เลอเมย์ ที่ปรึกษา
กระทรวงพาณิชย์ ได้ทำหนังสือกราบทูลเสด็จในกรมพระกำแพงเพชร ให้ส่งข้าพเจ้า
ไปศึกษาต่อที่ London School of Economics และให้ไปปฏิบัติงานที่ Department of
Overseas Trade ของอังกฤษ

พ.ศ. ๒๔๗๒ ทงบคงศึกษาอยู่ที่ L.S.E. ระหว่างโรงเรียนหยุด ได้มี
โอกาสเข้าไปเที่ยวประเทศต่าง ๆ ในยุโรปหลายประเทศ

พ.ศ. ๒๔๗๓ กลับเมืองไทย รับผิดชอบที่บรรณาธิการจดหมายเหตุของสภา
เผยแผ่พาณิชย์ทั้งภาคไทยและอังกฤษ

ใน พ.ศ. นี้ พอลกลับจากอังกฤษได้ ๓ เดือน ก็ตามเสด็จในกรมพระกำแพง
เพชรในตำแหน่งเลขานุการส่วนพระองค์ไปประเทศมลายู ญวน จีน แมนจูเรีย เกาหลี
ญี่ปุ่น ฟิลิปปินส์ พม่า ลังกา และ อินเดียน เป็นเวลา ๖ เดือน

ขณะไปเยี่ยม ประเทศ ญี่ปุ่น ได้ เข้าเฝ้า สมเด็จพระมหิตลธิเบศร อดุลยเดชวิกรม
และ เสด็จร่วมโต๊ะเสวย ซึ่งสมเด็จพระมหิตลธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก
กำแพงเพชรอภิรักษ์โยธิน

พ.ศ. ๒๔๗๕ ทางราชการส่งไปตรวจการค้าในประเทศจีนไท้ (กวางตุ้ง)
ฮ่องกง ญวน และเขมร เพื่อคลุกคลีทางทะเลของพาณิชย์ไทย

พ.ศ. ๒๔๗๖ ไ้ทำการ แทนอธิบดี กรมพาณิชย์ ตั้งแต่ เดือน พฤศจิกายน
เป็นเวลา ๗ เดือนเศษ

พ.ศ. ๒๔๗๗ ทางราชการ ส่งออกไป ประชุมยวพุทธสมาคม ณ ประเทศ
ญี่ปุ่น ร่วมกับข้าราชการอื่น ๆ มีพระยาสุรสีห์การบวรจรงค์ หลวงเชวงศักดิ์สงคราม
ขุนศรีศรากร นายวิลาศ โอสถานนท์ เป็นต้น เมื่อเสร็จการประชุมแล้ว พระมิตร
กรมรักษา อัครราชทูตไทยประจำราชสำนักญี่ปุ่นได้ขอตัวไว้เป็นทูตพาณิชย์ คุณพระ
แจ่มว่าไ้เคยขอตัวต่อคุณพระสารสาสน์พลขันธ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ
แล้วแต่คุณพระไม่ให้ ต่อมาไม่ช้ารัฐบาลก็ลาออก รัฐบาลที่ตั้งใหม่ไม่มีคุณพระ
สารสาสน์พลขันธ์ คราวนี้ข้าพเจ้าก็ตกอยู่ในฐานะแคว้งคว้าง กระทรวงไม่ได้แต่งตั้ง
แต่ทูตก็ให้เป็นทูตพาณิชย์ กระทรวงไม่ออกค่าใช้จ่ายแก่สถานทูตทงครองค่าใช้จ่าย
ให้ก่อน ทำให้ทำงานการไม่ค่อยใจเลย ต่อมาเมื่อกระทรวงก็โทรเลขเรียกตัวกลับ
มาทำงานกรมพาณิชย์ตามเดิมในตำแหน่งผู้รักษาการอธิบดีกรมพาณิชย์

พลเรือตรี พระยาศรยุทธเสนี เป็นรัฐมนตรีเศรษฐกิจในเวลานั้น ไ้เสนอ
ต่อข้าพเจ้าให้เข้ารับการสอบไล่เพื่อเป็นอธิบดีกรมพาณิชย์ ข้าพเจ้าไ้ไปเข้าสอบ ทาง
การไม่ไ้รู้ว่าสอบตกแต่ว่าต้องการคนคิดกว่านี้ ข้าพเจ้าจึงคงรักษาการในตำแหน่งอธิบดี

กรมพาณิชย์ต่อไป ตามเดิม ส่วนเจ้าคุณศรยุทธเส็น นั้นท่านปล่อย ที่เกิดโดยเขียนหนังสือถึงคณะรัฐมนตรีว่า ทั้งใครก็ไม่เอา ฉะนั้นขอเชิญรัฐมนตรีท่านใดท่านหนึ่ง มาเป็นอธิบดีกรมพาณิชย์ต่อไป

ในเวลาหลายยุคต่อมา เส็งในกรมหมื่นนราธิปพงษ์ประพันธ์ ใ้รับสั่งกับข้าพเจ้าว่า ฉันทเองเป็นผู้คัดค้านไม่ให้แต่งตั้งคุณพระเพราะเสียตายนกั ๆ

ข้าพเจ้าได้ตั้งใจแน่วแน่ว่าจะไม่เข้าไปสอรับตำแหน่งอธิบดีกรมพาณิชย์อีก เมื่อ พลเอก พระบริภัณฑ์ยุทธกิจ มาเป็นรัฐมนตรี ว่าการ กระทรวงเศรษฐกิจ ได้ขอให้ข้าพเจ้าไปสอรับ แต่ข้าพเจ้าก็ปฏิเสธตามความตั้งใจเดิม

ต่อมาทางการเปลี่ยนวิธีตั้งอธิบดีใหม่คือไม่ต้องสอรับ แต่ต้องเป็นชั้นพิเศษ ก่อนจึงจะเป็นอธิบดีได้ การเป็นชั้นพิเศษนั้นหมายถึงการได้เงินเดือนเกินด้วย ข้าพเจ้าจึงยอมไปสอรับเป็นชั้นพิเศษ

ในสมัยคุณพระบริภัณฑ์มาเป็นรัฐมนตรีนั้น ข้าพเจ้าทำงานอย่างเต็มกำลัง เพราะคุณพระบริภัณฑ์เป็นคนฉลาดและรับฟังเสียงที่มีเหตุผล งานในสมัยคุณพระบริภัณฑ์ จึงก้าวหน้าไปมาก

ในสมัยเจ้าคุณโกมารภักดิ์เป็นรัฐมนตรีเศรษฐกิจนั้น ใ้รับเอาของกรรมกรมาพ่วงไว้กับกรมพาณิชย์ด้วย ท่านผู้อ่านคงจะจำได้ว่า เมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ ๆ กรรมกรอาละวาดมาก ร้องขอจนทำให้รัฐบาลหางานให้ทำ รัฐบาลว่าถ้าไม่เลิกงานก็มิงานให้ทำเสมอ ประกอบกับมีต่างประเทศส่งซอพรักซหนักแห่งมาที่เดียว ๕๐๐ คัน หากต่างประเทศก็ได้พร้อมกัน ๕๐๐ คัน เมื่อข้าพเจ้าไปเป็นทพพาณิชย์ที่ญี่ปุ่นนั้น หลวงสุวรรณาจากสถิติ (ของก็ เรคานนท์) ส่งตัวอย่างข้าวโพคไทยไปเผยแพร่ที่ญี่ปุ่น พอโฆษณาไปก็ยวจากเท่านั้นพ้อคำมาเต็มห้องรับแขกทพพาณิชย์ ส่งซอคนละ ๑๐๐, ๕๐๐, ๑,๐๐๐ คัน ครั้นตามมาที่ หลวงสุวรรณา ทอบไปว่ายังไม่ม่ข้าวโพคมากถึงเพียงนั้น ที่ส่งตัวอย่างมากก็เพื่อให้มาชิมตลาคเท่านั้นเอง เป็นความผิดของข้าพเจ้าเองที่ไม่ได้ยอตามมาเสียก่อนว่ามีของขายพร้อมแล้วหรือยัง

เรื่องกรรมกร ไม่มีงานทำก็ไม่มีสินค้าขายพอขึ้น เป็นเหตุให้ข้าพเจ้าเกิดความ
ความวิตกขึ้นว่าเราควรจะมีผลผลิตผลออกมาให้เป็นปริมาณมาก จะได้ส่งขายต่างประเทศ
ได้ จะเกี่ยวข้องรวบรวมจากผู้ผลิตย่อย ๆ ทั่วไปนั้น กว่าจะได้สินค้าพอส่งต่างประเทศ
ค่าใส่หุ้ก็กินหมด จึงเห็นควรให้ตั้งนิคมขึ้น นิคมนี้เองจะแก้ปัญหาเรื่องคนไม่มี
งานทำ เพราะนิคมจะรับคนไม่จำกัดจำนวน ทางราชการเห็นด้วยจึงส่งเจ้าหน้าที่ ๓
นาย จาก กระทรวง เกษตร และ กระทรวง มหาดไทย ออก ไปสำรวจพื้นที่ ที่ว่างเปล่า
เจ้าหน้าที่ไปสำรวจได้ที่ตำบลเขาข่อยแก้ว ใกล้สถานีรถไฟหัวขัว จังหวัดนครสวรรค์
กรมพาณิชย์เวลานั้นเคราะห์ดีที่ได้นายวุฒิ สุทธิเสถียร มาเป็นหัวหน้าของกรรมกร
จึงได้จัด ส่งนายวุฒิ เป็น เจ้าหน้าที่ไป ตั้ง นิคม ช่วยตนเอง ขึ้น ที่ ตำบล เขาข่อยแก้ว และ
ประกาศรับคนว่างงานโดยไม่จำกัดจำนวน เพื่อให้ไปอยู่ในนิคมนั้น ชั้นแรกมีคน
สมัคร ๓๐๐ คน พอใกล้จะไปเหลือ ๑๐๐ คน เวลาไปจริงมี ๖๐ คน แล้วหัน
กลับเสีย ๓๐ คน ลงสุดท้ายนิคมต้องชักชวนราษฎรแถวนั้นเองมาอยู่ที่นิคม และ
ปัญหาเรื่องกรรมกรอาละวาดก็เงียบหายไปตั้งแต่บัดนั้น นายวุฒิได้ค้มนิคมมาด้วย
ปลูกถั่วลิสงเป็นการใหญ่ แลเห็นไร่อลิสงกว้างยาวสุดลูกหูลูกตาแล้วน่าปลื้มใจ แต่
นิคมนั้นตั้งอยู่กลางป่าโคกเดี่ยว ไม่มีถนนติดต่อกับสถานีรถไฟหรือที่ใดเลย จะที่ถนน
ก็ไม่มียงบประมาณ ความเจริญของนิคมจึงไม่ก้าวหน้า ต่อมาทางราชการโอนของ
กรรมกรจากกรมพาณิชย์ไปอยู่ที่กระทรวงมหาดไทย แล้วได้งบประมาณ มา สร้างถนน
นิคมจึงเจริญคึกคักขึ้น เข้าใจว่านิคมนั้นเป็นนิคมสร้างตนเองนิคมแรกที่ทางราชการได้
ตั้งขึ้น และเข้าใจว่ากรมประชาสงเคราะห์ซึ่งเป็นกรมใหญ่โตทำคุณประโยชน์ ให้แก่
บ้านเมืองเป็นอันมากอยู่ในขณะนั้นนถักว่านิคมมาจากของกรรมกรนั่นเอง

เมื่อ พลเอก พระบริภัณฑ์สถิตย์กิจวางนโยบายสร้างท่าเรือกรุงเทพ ฯ นั้น มี
ปัญหาถกเถียงกันมากเรื่องน้ำเค็มจะขึ้นมาทำลายสวนผลไม้ของจังหวัดนครบุรี ข้าพเจ้า
ได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการพิจารณาด้วยคนหนึ่ง ความเห็นของกรรมกรที่เห็นวิเศษ
แย้งกัน ฝ่ายหนึ่งว่าถ้าขุดสันดอนแล้วน้ำเค็มจะขึ้นถึงฝั่งนครบุรี อีกฝ่ายหนึ่งว่าน้ำเค็ม

ไม่ขึ้นมา แต่ข้าพเจ้ามีความเห็นทะลุดกลางปล้องว่า น้ำเค็มจะขึ้นถึงหรือไม่ขึ้นถึงก็ตาม เมื่อมีสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาและฝั่งธนเจริญเหมือนฝั่งพระนครแล้ว สวนผลไม้ธนบุรีจะล้มหมดเพียงแต่ตัดถนนผ่าสวนผลไม้เพียงสายเดียว สวนก็ล้มไปนัย पनिไว้แล้ว

ข้าพเจ้าทำการในหน้าที่อธิบดีกรมพาณิชย์ได้ประสบผลสมมาก ครั้งหนึ่งคิดว่าว่าจะไม่ซื้อข้าวไทย เพราะไทยไม่ซื้อน้ำตาลของคิวบา หนังสือพิมพ์ มาขอสัมภาษณ์ข้าพเจ้าว่าวิกฤติในเรื่องนี้หรือไม่ ข้าพเจ้าตอบว่าไม่วิกฤติ เป็นเหตุให้รัฐมนตรีผู้มีอิทธิพลมากท่านหนึ่งไม่พอใจอย่างยิ่ง และจะให้ข้าพเจ้าถอนคำ ข้าพเจ้าชี้แจงว่าคิวบาไม่ซื้อข้าวเพราะข้าวในสต็อกขณะนั้นยังมีอยู่มาก เมื่อข้าวในสต็อกเหลือน้อยลงก็คงจะซื้ออีก ไทยไม่ซื้อน้ำตาลจากคิวบาก็จริง แต่สหรัฐอเมริกาซื้อ และไทยก็ซื้อสินค้าของอเมริกาเป็นการซื้อขายสามเส้า ช่วยกันอยู่ในตัวแล้ว จะให้สองประเทศซึ่งมีสินค้าไม่ตรงกับความต้องการของอีก ฝ่ายหนึ่งซื้อขายกันโดยตรง ก็ย่อมซื้อขายกันไม่ได้ ทางราชการยังไม่พอใจค่าซื้อเงิน เพราะเป็นการซื้อเงินตามแบบฉบับเท่านั้นเองข้าพเจ้าจึงเสนอให้ส่งพระยาอภิบาลราชไมตรี อัครราชทูตไทยประจำสหรัฐอเมริกา เดินทางไปเจรจาติดต่อกับรัฐมนตรีพาณิชย์ของคิวบา เจ้าคุณอภิบาลไปได้บันทึกของรัฐมนตรีผู้นั้นมา ซึ่งเขาชี้แจงในรัฐสภาคิวบาน่าฉบับหนึ่ง ในบันทึกนั้นเผชิญมีข้อความคล้าย ๆ กับที่ข้าพเจ้าชี้แจงและต่อมาไม่ซื้อข้าวจากซื้อข้าวอีก ข้าพเจ้าจึงรอดตัวไปอย่างไม่มีผู้เป็นผลก็แก่ตัวเองนัก

ปลาย พ.ศ. ๒๔๘๒ ขพพช หลวงพิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีมีบัญชาลงมาว่า ทำอย่างไรจึงจะให้คนไทยทำงานได้ ซึ่ง พลเอก พระบริภัณฑ์ยุทธกิจก็ส่งให้กรมพาณิชย์พิจารณาตามระเบียบ ข้าพเจ้าเสนอไปว่า เราต้องทราบก่อนว่า คนไหนทำงาน คนไหนไม่ทำงาน วิธีที่จะทราบได้ก็ต้องออกบัตรประจำตัวคนทุกคน นายกรัฐมนตรีเห็นชอบด้วย และได้ตั้งกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง มีตัวท่านเองเป็นประธานและข้าพเจ้าเป็นเลขานุการ ระหว่างที่ข้าพเจ้ากำลังออกอีกในเร่องรูปถ่ายที่จะปด

บัตรประจำตัวว่าใคร จะเป็นผู้ ออกค่าใช้จ่าย พวกจีน ถ้ารูป คงจะรวบ กันใหญ่ นั้น นายกรัฐมนตรี ทว่าล่าช้า เลยให้ ย้ายข้าพเจ้า จาก ตำแหน่งอธิบดีกรมพาณิชย์ ไปประจำ กระทรวง และต่อมาไม่เข้าพอครบเกษียณทำราชการ ๒๕ ปี ก็ถูกปลดออกจากราชการ เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๓ ในขณะที่ข้าพเจ้ามีอายุ ๔๔ ปี

ข้าพเจ้าได้สอบปลัดมณฑลสำคัญ ๒ ท่านคือ เสด็จในกรม พระกำแพงเพชร อัครโยธิน และมิสเตอร์ อาร์. เอส. เลอเมย์

ข้าพเจ้ามีความปรารถนาแรงกล้าอยู่ ๒ อย่างในชีวิต คือ ๑) อยากไปเรียนต่อที่ยุโรปและ ๒) อยากเห็นอนันต์บุรีเจริญเหมือนพระนคร ความใฝ่ฝันนั้น ข้าพเจ้ามีมาตั้งแต่ยังเด็ก ๆ และก็เสด็จใน กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธินกับมิสเตอร์ เลอเมย์ ๒ ท่านนั่นเอง ที่ทำให้ความฝันของข้าพเจ้าเป็นความจริง ขึ้นมาซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

ข้าพเจ้าได้เสนอต่อมิสเตอร์เลอเมย์ว่า ถ้าไปคนจะต้องทำหน้าที่ Editor of the Record เป็นบรรณาธิการภาคภาษาอังกฤษแทนมิสเตอร์เลอเมย์ ถ้าไม่ได้ไปเรียนต่อที่ประเทศอังกฤษ กลัวว่าคนทั่วไปจะไม่ให้ความเชื่อถือพอ มิสเตอร์เลอเมย์เห็นด้วย จึงนำความกราบทูลเสด็จในกรมพระกำแพงเพชร เสด็จในกรมพระกำแพงเพชรทรง พระกรุณาข้าพเจ้าอยู่ก่อนแล้ว จึงทรงจัดการ ส่งข้าพเจ้าไป เรียนต่อที่ London School of Economics แห่งมหาวิทยาลัยลอนดอน

ส่วนที่เกี่ยวกับความเจริญ ของฝั่งอนันต์ ซึ่งเป็นขอปรารถนาอีก ข้อหนึ่ง ของข้าพเจ้านั้น

วันหนึ่งคือวันที่ ๑๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๐ (คืออย่างใหม่เป็น พ.ศ. ๒๔๗๑) เสด็จในกรมพระกำแพงเพชร มีรับสั่งให้หามิสเตอร์เลอเมย์เข้าไปเฝ้าจะทรง ประทับพิจารณาราชการ มิสเตอร์เลอเมย์บอกกับข้าพเจ้าว่าเสด็จในกรมจะพิจารณาเรื่องจะ สร้างอะไรดีเช่นอนันต์ที่พระราชวังจักรีปกครองแผ่นดินมาครบ ๑๕๐ ปี เขามีความคิดเห็นอะไรอย่างก็เสนอมา ข้าพเจ้าเสนอขอให้สร้างสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา มิสเตอร์เลอเมย์ว่าเขาไม่สร้างดอก ได้ยินว่าเขาจะสร้างทาว์นฮอลล์ (Town Hall)

แล้วมิสเตอร์เลอเมย์ก็เข้าไปเฝ้าเสด็จในกรมประมาณหนึ่งชั่วโมงเศษ มิสเตอร์เลอเมย์
กลยออกมาบอกกับข้าพเจ้าว่า ประหลาดแท้ ๆ พวกนี้หลายเรื่อง ในที่สุดเสด็จ
ในกรมทรงรับความคิดสร้างสะพานข้ามแม่น้ำ แต่ฉันไม่ได้ทูลเสด็จในกรมว่า เป็น
ความคิดของเธอ จะไม่มีน้ำหนัก ข้าพเจ้าตอบว่าข้อนี้ไม่สำคัญอันใด ขอให้มิสเตอร์
เกิดขึ้นมาเถิด นั่นคือขอคปรารณาของข้าพเจ้า

ต่อมามิสเตอร์เลอเมย์ทำหนังสือถึงเซอร์เฮ็ดวาร์ค คุก (Sir Edward Cook)
ที่ปรึกษาราชการคลัง ให้ข้าพเจ้าร่างจดหมายมาก่อน ข้าพเจ้าเขียนว่าการสร้าง
สะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาจะมีประโยชน์ใหญ่ยิ่งแก่เศรษฐกิจของประเทศ of great
economic value คำนี้เซอร์เฮ็ดวาร์ค คุก อ่านแล้วคงจะหัวเราะก๊าก เขียนหนังสือ
ตอบมิสเตอร์เลอเมย์ว่า of great economic value อย่างไร ยังสงสัยนักขอให้ชี้แจง
มิสเตอร์เลอเมย์ก็โยนเรื่องให้ข้าพเจ้าว่า คำนี้เป็นของเธอ ลองร่างหนังสือตอบมา
ข้าพเจ้าก็เทศนาไปตามเนื้อผ้าว่า ศูนย์กลางของความเจริญเมืองไทยนั้นอยู่ที่กรุงเทพฯ
กรุงเทพฯ ๗ เป็นตลาดใหญ่ ความต้องการสินค้าหรือพืชผลหรืออาหารนั้นไปจาก
กรุงเทพฯ ๗ ทำให้ต่างจังหวัดต้องผลิตสินค้ามาขียนกรุงเทพฯ ๗ กรุงเทพฯ ๗ ยิ่งใหญ่ขึ้น
เท่าใดความต้องการก็ยิ่งมีมาก ต่างจังหวัดก็ต้องผลิตมากขึ้น เป็นการกระจาย
ความเจริญทางเศรษฐกิจไปทั่วประเทศ การสร้างสะพานข้ามแม่น้ำจะทำให้กรุงเทพฯ ๗
ใหญ่ขึ้นอีกมาก เซอร์ เฮ็ดวาร์ค คุก ไม่ได้ขียนถามกลับมาก่อน

ด้วยเดชพระบารมีของสมเด็จพระปกเกล้าฯ เจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๗ และ
ของพระเจ้าพี่ยาเธอ กรมพระกำแพงเพชร อัครโยธิน ทรงสนับสนุนของสมเด็จพระเจ้า
ตากสินมหาราชซึ่งเดิมเป็นเรือกสวนไรรู้ว่าเป็นส่วนใหญ่งค์คือย ๆ กลายเป็นนครขึ้นมา
ความสำคัญก็เคียงกับกรุงเทพฯ ๗ พระมหานครอมรรัตนโกสินทร์ ๗ และเมื่อรวมสองนคร
เข้าด้วยกันแล้วก็จะเป็นครที่ใหญ่ยิ่งแห่งหนึ่งในทวีปเอเชีย

เรื่องสำนักงาน ท้องที่พวกก่อน เปลี่ยนแปลง การปกครอง งานของแผนก ท้อง
ที่พวกซึ่งอยู่กักรมรถไฟนั้น เสด็จในกรมพระกำแพงเพชร ๗ ผู้ทรงเห็นการณ์ไกลได้

ทรงจัดตั้งขึ้น แต่เมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว งานอันนี้ไต่ซัชเขาไป ข้าพเจ้า
ในตำแหน่งอธิบดีกรมพาณิชย์ได้เสนอ พลเอก พระบริภัณฑ์บุทธิกิจ รัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงเศรษฐกิจให้ขอโอนแผนกท่องเที่ยว รวมทั้งหลวงถวิลเศรษฐกิจพาณิชย์การ
หัวหน้าแผนกมาอยู่กรมพาณิชย์ ซึ่งก็เป็นการสำเร็จสมตามความมุ่งหมาย ที่
กรมพาณิชย์ขอโอนมานั้นก็เพราะการท่องเที่ยวเป็น Invisible Export มีส่วนเกี่ยวกับ
กรมพาณิชย์เหมือนกัน

กรมพาณิชย์ได้เรียกสำนักงาน ท่องเที่ยวชนที่ ถนนเจริญกรุงใกล้ถนนสุริวงศ์
หลวงถวิลเศรษฐกิจพาณิชย์การได้ จัดการ นำคนใน ประเทศญวน ของฝรั่งเศส และคนใน
ประเทศมลายูมาเที่ยวประเทศไทยเป็นคณะ จำได้ว่าคณะใหญ่ที่สุดมีประมาณ ๓๐๐
คน มาจากเมืองญวน แต่ดูเหมือนว่าฝรั่งเศสยอมให้มาครั้งเดียวแล้วไม่อนุญาตอีก
ผู้ต่อมาเที่ยวจากมลายูบางคนคงอยู่เที่ยวต่อไปก็มี ไม่กลับบ้านทันที ส่วนภายใน
ประเทศก็มีการนำเที่ยวเหมือนกัน มีอยู่ครั้งหนึ่งที่เกิดเหตุขึ้นน่าสลดใจขึ้นที่ศรีราชา
นักท่องเที่ยวกคนหนึ่งเช่นฝรั่งซึ่งแต่งงานใหม่ ๆ ไปเที่ยวกับภรรยาใน ขณะนำเที่ยว ของ
กรมพาณิชย์ ลงไปเล่นน้ำซึ่งตนแค่เอวถูกปลาฉลามกัดตาย

กิจการอันนี้เจริญไปอย่างเชื่องช้า แต่ก็มีความหวังว่าจะเจริญไปข้างหน้า ที่
เจริญช้าก็เพราะไม่มั่งคั่งประมาณจะจัดการและโฆษณาได้อย่างจริงจัง อนึ่งบ้านเมือง
เรากียังไม่พร้อม โรงแรมก็ไม่มีที่โรง ท่อมากรมโฆษณาการ (กรมประชาสัมพันธ์
เดี๋ยวนี้) ได้ขอโอนแผนกท่องเที่ยวไปอยู่กรมโฆษณาการ และต่อมาได้โอนกันไป
อีก จนในที่สุดมาตกอยู่กับพลโท เฉลิมชัย จารุวัตร ซึ่งเป็นผู้สามารถทำให้กิจการ
ท่องเที่ยวเจริญใหญ่โตเป็นคุณประโยชน์ยิ่งใหญ่แก่ประเทศอยู่ในบัดนี้ เช่นความ
สำเร็จอันน่ายกย่องสรรเสริญยิ่งนัก

กิจการท่องเที่ยว ซึ่งเสด็จในกรมพระกำแพงเพชร ฯ ทรงเริ่มค้นขึ้นไว้หลาย
สิบปีมาแล้วได้พันตัวเจริญขึ้นสมดังปณิธานทุกประการ

เสด็จในกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน

Purachatra Illustrious Prince of Siam

ข้าพเจ้าได้ตั้งปณิธานไว้ว่าจะเขียนบทความเป็นภาษาอังกฤษภายใต้หัวข้อเรื่อง เป็นภาษาอังกฤษข้างบนนี้ พิมพ์เป็นเล่มเพื่อ สดุดีเสด็จในกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน ผู้ทรงสร้างความสำเร็จให้แก่ประเทศไทยไว้อย่างมหากาฬ คิดว่าจะลงทุนพิมพ์เอง จะขาดทุนหรือไม่ ๆ สำคัญ เพราะจุดประสงค์อยู่ที่จะถวายสดุดีและให้เป็นอนุสรณ์ ถึงพระคุณความดีของพระองค์ท่าน ไม่ใช่เป็นการหารายได้ และถ้าจะเกิดผล ทั้งสองประการได้ก็ยิ่งดี เณิณูข้าพเจ้าก็มีงานทำอยู่เสมอตลอดจนอายุ ๗๐ ปี จึง ล้มเจ็บเป็นโรคมาเรียมในลำไส้ ต้องทำการผ่าตัดขนาดใหญ่ทำให้หมกคชาลยตายอยาก กระนั้นถ้าข้าพเจ้าเชื่อฟังคำของคุณใหญ่ (หม่อมหลวง แสง โสม ฤๅษณามระ ฤๅษณา ท่านผู้จัดการใหญ่ธนาคารไทยพาณิชย์ คือ คุณอรุณ ฤๅษณามระ) ข้าพเจ้าก็ ยังมีเวลารวบรวมข้อมูลต่าง ๆ แต่งหนังสือทูลขอขางบนนี้ทัน คุณใหญ่บอกข้าพเจ้า หลายครั้งว่า “ คุณหญิงมี กลลาโหมราชเสนา ” ก็ผ่าตัดอย่างเดียวกับข้าพเจ้าและอยู่มา ได้ตั้ง ๒๐ ปี และขณะนั้นก็มีชีวิตอยู่ ข้าพเจ้าก็คงเป็นโรคอย่างเดียวกัน เป็น ความจริงว่ามาเรียมในลำไส้ของข้าพเจ้าไม่โต ทำความเดือดร้อน อะไรให้แก่ข้าพเจ้าเลย ตลอดเวลา ๔ ปีที่ผ่าตัดมาแล้ว แต่บัดนี้ข้าพเจ้ามาเกิดเป็นมาเรียมที่โตกลองเสียงจน ทำให้ร่างกายทรุดโทรมลงเห็นได้ในไม่กี่เดือน จะทำอะไรเล็กน้อยก็เหนื่อย เรื่อง จะเที่ยวคนหาขอมลเกี่ยวกับเสด็จในกรมพระกำแพงเพชร ฯ เพื่อมาพิมพ์เป็นเล่มจึงเป็น อันหมดหวัง ข้าพเจ้าจึงได้แต่จะขอสดุดีพระองค์ท่านไว้ในหนังสือเล็กน้อยเท่านั้น

พระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์นี้ทรงเป็นนักประชาธิปไตยโดยแท้ ไม่เห็น ท่านทรงถือพระองค์ว่าเป็นเจ้าใหญ่นายโตเลย เมื่อข้าพเจ้าตามเสด็จพระองค์ท่านไป ประเทศต่าง ๆ ในตะวันออกเป็นเวลา ๖ เดือนนั้น ข้าพเจ้าได้ร่วมโต๊ะเสวยตลอดเวลา และทรงพระกรุณาข้าพเจ้าจนอาจเป็นได้ ที่เจ้าหน้าที่กรมพระราชพิธีของกระทรวงวัง ญ่บุนคิดว่าข้าพเจ้าเป็นเชื้อพระวงศ์เลยได้เข้าร่วมโต๊ะเสวยกับเฮมเปอเรอโรฮิโรฮิโต ซึ่งทาง

สถานการณ์ของเรายกกว่าไม่เคยมี ด้วอย่างมาก่อนที่เลขานุการส่วนพระองค์จะได้ร่วมโต๊ะ
เสวย ครั้นได้รับเชิญเข้าจริง ๆ ข้าพเจ้าต้องวงหีบขี้มเสื่อฟร็อคโคทเข้ามาใส่แทน
แย เพราะสมัยนั้นราชสำนักขุนยงนิยมเสื่อฟร็อคโคทอยู่

เจ้าหน้าทกรมพระราชพิชิตราชสำนักขุนส่งมาประจำพระองค์เสด็จในกรม
ชอ Count Kato เป็นนักเรียนเค็มบริดจ์เหมือนกันจึงเขากยพระองค์ท่านโตด โปรค
เกล้าให้ร่วมโต๊ะ

(เขียนค้างไว้เพียงเท่านี้)

จดหมายเหตุรายวัน ของ พระประมณฑ์ปัญญา

ระหว่างเดินทางไปประเทศยุโรป และเอเชีย

1929

- 16 Jan. ใต้ฝ่าทูลลาเสด็จในกรม พระกำแพงเพชร อดิศรโยธิน เสนาบดี
กระทรวงพาณิชย์และคมนาคมทูลวงของพระองค์ท่าน เพื่อกฎาทูล
ลาไปศึกษาวิชา ณ ประเทศอังกฤษ
- 17 Jan. ในกรมเสด็จไปยุโรป
- 27 Jan. เราออกจากกรุงเทพฯ ไปยุโรปวันนั้นโดยรถด่วนสายใต้
- 2 Feb. ออกจาก Penang โดยเรือ Suwa Maru ไปยุโรป
- 6 Feb. ขึ้นเมือง Colombo เวลาบ่าย ๒ โมงครึ่ง
- 7 Feb. ออกจาก Colombo เวลาบ่าย ๓ โมง เพื่อไป Aden
- 13 Feb. ถึงเมือง Aden เวลา ๓ ทุ่มครึ่งเศษ
- 14 Feb. ออกจาก Aden เช้าวันนั้น เวลา ๘.๓๐ น.
- 18 Feb. ถึง Suez เวลาเช้า ถึง Port Said เวลาประมาณ ๔ ทุ่ม
- 22 Feb. ถึง Naple เวลาบ่าย ๔ โมง
- ถึง Marseilles
- ถึง Paris
- ถึง London
- 17 May ในกรมฯ เสด็จถึงลอนดอนวันนั้น
- 31 May ในกรมเสด็จจาก London ไป Baden Baden

1930

- Sat. 10 May กลับจากยุโรปถึงกรุงเทพฯ วันนั้น
- Sun. 11 May ไปเสด็จในกรม
- Thu. 14 May ไปรายงานตัวกลับเข้าทำงานที่กระทรวงวันนั้น
- Mon. 8 Sept. ทามเสด็จในกรมพระกำแพงเพชรอดิศรโยธิน โดยรถไฟพิเศษวันนั้น
เวลา ๔ ทุ่ม เสด็จไปสิงคโปร์ ญวน จีน ญี่ปุ่น

- 11 Sept. ^๕ ถึง Kuala-Lumpur พัก Station Hotel
- 14 Sept. ^๕ ถึง Singapore พัก Europe Hotel
- 1 Oct. กงสุลเบเนรราลไทย ชื่องกง เลียงอาหารค่ำถวาย
- 2 Oct. Bank of Conton, Hongkong เลียง Lunch
- 3 Oct. Chinese Siamese Companies เลียง Lunch
- 3 Oct. Governor of Hongkong เลียง Dinner
- 4 Oct. Chinese Rice Merchants เลียง Dinner
- 5 Oct. เวลา ๔ ทุ่ม ตามเสด็จในกรมไปกวางตุ้ง โดยทางเรือค้างคืนในเรือ
- 6 Oct. เสด็จกลับจากกวางตุ้งโดยทางรถไฟ ทอนกลางคืน เสรยสู้งาน
ถวาย Dinner
- 7 Oct. ออกจาก Hongkong โดยเรือ President Mc Kinley ไปเซียงไฮ้
- 9 Oct. ^๕ ถึงเซียงไฮ้ Rotary Dinner
- 10 Oct. Reception 4 p.m.
Informal Chinese 8 p.m.
- Sat. 11 Oct. Left Shanghai for Hangchow by train Stayed at Mayer
of Hangchow
- Tue. 14 Oct. American University Club at Shanghai gave lunch
8 p.m. Canton Bank gave bouget
- Sat. 18 Oct. Left Shanghai by boat for Tiensin
- Wed. 22 Oct. ^๕ ถึงเทียนสิน
- Thu. 23 Oct. ^๕ ถึงปักกิ่ง
- Wed. 29 Oct. ออกจากปักกิ่ง
Left Peking by train for Mukden
- Thu. 30 Oct. Arrived Mukden ^๕ เป็นแขกของวังโซเหลียง พักบ้านของ วัง
โซเหลียง

- Sun. 2 Nov. Left Mukden for Korea
- Mon. 3 Nov. ถึง Keijo (เซออล)
- Wed. 5 Nov. ออกจาก Keijo ไปญี่ปุ่น
- Thu. 6 Nov. ถึง Miyajima
- Sat. 8 Nov. ถึง Tokio พัก Imperial Hotel เฝ้า Emperor Empress ไม่ได้
เสด็จออกเพราะกำลังทรงครรภ์ เราได้ร่วมโต๊ะเสวย
- Sat. 15 Nov. To Nikko Stayed the night at Kanaya Hotel
- Sun. 16 Nov. Returned to Tokyo ไปดูโรงงานของ Furukawa ที่ Yokohama
- Wed. 19 Nov. Left Tokio for Hakone stayed at Fujiya Hotel
- Thu. 20 Nov. Arrived Nagoya Station at Nagoya Hotel
- Wed. 26 Nov. Left kobe by Chichibu Maru
- Sat. 6 Dec. Left Hongkong for Manila
- Mon. 8 Dec. Arrived at MANILA
The Prince stayed at Malacanyay Palace
I stayed at Manila Hotel which was then reserved for
White people only
- Wed. 17 Dec. Left Manila by S.S. President Palk
- Mon. 22 Dec. Arrived Singapore
- Sat. 27 Dec. Arrived Bangkok

1931

- Mon. 12 Jan. ตามเสด็จในกรมออกจากกรุงเทพฯ ไปหัวหินวันนั้น เพื่อเสด็จไป
พม่าและอินเดียน
- Wed. 14 Jan. ออกจากหัวหินไปขึ้นขบวน
พว Count Futara (ผู้นำ Japanese boy scout มาเมืองไทย)

- Fri. 16 Jan. ออกจากย่นงโดยเรือ Ethiopia ของบริษัท British India Steam Navigation
- Mon. 19 Jan. เสด็จถึง Rangoon วนน ประทับที่ government House Sir Charles Innes เป็น governor เรापักที่ Minto Mansion Hotel
- Wed. 21 Jan. เสด็จ Hmawbi Experimental
- Sat. 24 Jan. Left Rangoon for Calcutta station by เรือ Ethiopia
- Thu. 27 Jan. ถึง Calcutta เสด็จในกรมและเรापัก government House ผู้สำเร็จราชการชอ Jadeson
- Fri. 30 Jan. Left Calcutta (Sealda Station) by rail for Siliguri
- Sat. 31 May Arrived Siliguri & left by car for Darjeeling stayed at mount Everest Hotel
- Mon. 2 Feb. Left Darjeeling by car & arrived Siliguri Left Siliguri at 8.45 p.m.
- Tue. 3 Feb. Arrived Calcutta at 7.09 a.m.
- Wed. 4 Feb. Dinner party given by Siamese Consul-General (เป็นฝรั่ง)
- Thu. 5 Feb. Left Calcutta (Howral station) at 5.30 p.m.
- Fri. 6 Feb. Arrived Patna at 8 a.m. & Visit to Nalanda
Leave Patna at 8.30 p.m.
- Sat. 7 Feb. Arrived Benaies 1.15 a.m. stayed at Clerles Hotel?
- Sun. 8 Feb. Arrived agra 7.48 a.m. stayed at Cecil Hotel
- Mon. 9 Feb. Left agra at 4.44 p.m.
- Tue. 10 Feb. Arrived Delhi at 8.00
Visited Viceroy Lord & Lady IRWIN attended Viceroy's garden Party ได้สัมผัสมอกกับ Lord & Lady IRWIN

- Thu. 12 Feb. Left Delhi for Karputtala
- Fri. 13 Feb. ถึง Karaputtala พักวังมหาราชา
ไปดู MOSQUE (สุเหร่าแขก)
- Sat. 14 Feb. ไปดู MUSEUM ไปดูโรงเรียน ศาล
- Sun. 15 Feb. ออกจากวังมหาราชา เวลา ๒๑.๓๐ น.
ขึ้นรถยนต์ไป jullundur เพื่อต่อไป Delhi
- Mon. 16 Feb. ถึง Delhi 8.30
- Tue. 17 Feb. Arrived Bombay at 12.30
พัก Taj Mahal Hotel
- Wed. 18 Feb. เสด็จทอดพระเนตร Cave of Elephants และ Cotton mills
- Thu. 19 Feb. Left Bombay by Italian boat
- Sat. 21 Feb. ถึง Colombo เวลา ๒๐ น. เคีย
- Sun. 22 Feb. Left Colombo at 20 o'clock
- Fri. 27 Feb. Arrived Singapore เข้าวันน stayed at Europe Hotel
- Sun. 1 March Left Singapore for Penang
- Mon. 2 March Stayed at Penang E & O Hotel
- Tue. 3 March Left Penang for Bangkok
- Wed. 4 March Arrived Bangkok บ่ายวันน

ค.ศ. ๑๙๓๒ ไปเมืองจีน

- วันศุกร์ที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๑๙๓๒ เราไปเมืองจีนโดยเรือกายิง (Kaying) วันน
เพื่อกลับทางท่าหลวงพาดิษฐ์
- วันอาทิตย์ที่ ๔ ธันวาคม ถึงชวเถา ค้างคนทชวเถาหนึ่งคน
- วันอังคารที่ ๖ ธันวาคม ถึงฮ่องกง พัก Empress Hotel

วันอาทิตย์ที่ ๘ ธันวาคม

ไปกว้างตุง โดยทางเรือ พัก Asia Hotel
(อาเจ้าเจ้าคัม)

วันอังคารที่ ๒๗ ธันวาคม

ไปเมืองสัวกวาน ซึ่งขณะนั้นเป็นปลายทางรถไฟ
สาย กวางตุง - ฮันเค้าสร้างไปได้เพียง สัวกวาน
คางคนสัวกวานหนึ่งคน

วันพุธที่ ๒๘ ธันวาคม

กลับมากวางตุง

พ.ศ. ๒๔๗๖ (ค.ศ. ๑๙๓๓)

๔ เมษายน ๒๔๗๖ ท่านเจ้าพระยาวงศานุประพัทธ์ (ม.ว.ว. ส.ท.น. สนิท
วงศ์) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจคนแรก หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครอง
แล้ว เรียกข้าพเจ้าไปบอกว่า ข้าพเจ้าจะต้องเป็นกรรมการและเลขานุการสภาเศรษฐกิจ
ซึ่งเป็นสภาที่รัฐบาลได้ตั้งขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย ต่อมาไม่ช้าก็มีการประกาศ
ราชกิจจานุเบกษา ตั้งสภาเศรษฐกิจมี พระยามโนปกรณนิติธาดา นายกรัฐมนตรี
เป็นประธาน ส่วนกรรมการมี

๑. ม.จ. สิทธิพร กฤดากร
๒. ม.ล. เกษ สนิทวงศ์
๓. ท่านเจ้าพระยาวงศานุประพัทธ์
๔. ท่านเจ้าพระยาพิชัยญาติ
๕. ท่านเจ้าพระยาจรรมคคิกคมนตรี

และท่านผู้นอกหลายท่าน รวมทั้งข้าราชการและที่ปรึกษาชาวต่างประเทศ มีข้าพเจ้า
เป็นกรรมการและเลขานุการ การประชุมครั้งที่ ๑ ของสภานี้เป็นวันที่เท่าใดข้าพเจ้า
เสียดูไม่ค่อยทันใจ แต่การประชุมครั้งที่ ๒ นั้น ประชุมเมื่อวันที่ ๓๑ พฤษภาคม
พ.ศ. ๒๔๗๖ สภานี้ยังตั้งอนุกรรมการขึ้นอีก ๔ คณะ มี

๑. อนุกรรมการประนอมหนี้ชาวนา (National Agricultural Credit)

๒. อนุกรรมการเกี่ยวกับกิจการประมง (National Fisheries)

และคณะอะไรอีกก็จำไม่ได้ จำได้แต่ว่ามี ม.จ. สิทธิพร กฤดากร กับ เจ้าพระยา
อิทธิธรรมศักดิ์มนตรี เป็นประธาน

โดยเหตุที่มีชาวต่างประเทศเป็นกรรมการ และกรรมการทุกท่านก็รู้ภาษาอังกฤษด้วยกันทั้งนั้น จึงตกลงให้ข้าพเจ้าเป็นผู้เขียนรายงานการประชุมรวมทั้งสภา
ใหญ่และคณะอนุกรรมการ ๔ คณะเป็นภาษาอังกฤษ เพื่อความสะดวกแก่เลขานุการที่
จะไม่ต้องเขียนรายงานถึงสองภาษา

สภาเศรษฐกิจสมัยแรกประชุมกันได้เพียง ๔ ครั้ง นายพันเอก พระยาพล
พลพยุหเสนา (พจน์ พหลโยธิน) ก็ทำรัฐประหาร เมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ.
๒๔๗๖ และได้เชิญ พระยาโกมารกุลมนตรี (ชั้น โกมารกุล ณ นคร) ไปปรึกษา
ราชการและช่วยคิดตั้งคณะรัฐมนตรี ในที่สุดตกลงรับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระ
ทรวงเศรษฐกิจ

วันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๖ พระยาโกมารกุลมนตรี มาเป็นรัฐมนตรี
กระทรวงเศรษฐกิจแทนเจ้าพระยawangคานุประพัทธ์

วันที่ ๒๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๖ พระยาโกมารกุลมนตรี เรียกข้าพเจ้า
ลงไปให้ร่างประกาศตั้งกรรมการเศรษฐกิจชั้นใหม่ มีตัวท่านเป็นประธานกรรมการ มี
เจ้าพระยาอิทธิธรรมศักดิ์มนตรี และ ม.จ. สกลวรรณกร วรวรรณ เป็นกรรมการ ส่วน
ข้าพเจ้ายังคงเป็นกรรมการและเลขานุการตามเดิม

ประมวลคำไว้อาลัย

คำไว้อาลัย

ข้าพเจ้ามีความเสียใจเป็นอย่างยิ่ง ที่ได้ทราบข่าวการถึงแก่กรรมของคุณพระประมณฑน์ปัญญา เพราะได้รู้จักขอบพอกันมาเป็นเวลาช้านานแล้ว ทั้งระหว่างรับราชการและเมื่อออกจากราชการแล้ว ท่านเป็นนักเรียนเก่ามหาวิทยาลัย ข้าพเจ้าก็เป็นเช่นกัน เราจึงได้พบกันเป็นครั้งคราว ในการประชุมสมาคมนักเรียนเก่าวิทยาลัยนั้น

ข้าพเจ้าได้รับคำขอให้เขียนคำไว้อาลัย ซึ่งข้าพเจ้าก็เต็มใจเขียนให้ เพราะข้าพเจ้ารู้สึกอาลัยจริง ๆ ในการที่ท่านจากไปเสียเช่นนี้ คุณพระประมณฑน์ปัญญาเป็นคนดีคนหนึ่งซึ่งข้าพเจ้ารู้จัก ข้าพเจ้าจะขอหยิบยกงานชิ้นหนึ่งของคุณพระขึ้นมาพิจารณา นั่นคืองานบรรณาธิการ จดหมายเหตุของสภาเผยแผ่พาณิชย์ ทั้งภาคไทยและภาคอังกฤษ

จริงอยู่ สำหรับภาคอังกฤษ ในขั้นต้นมีที่ปรึกษาเป็นบรรณาธิการ แต่ภาระหนักก็ตกอยู่กับคุณพระ และต่อมาคุณพระก็ได้เป็นบรรณาธิการเอง

งานจดหมายเหตุของสภาเผยแผ่พาณิชย์ในสมัยนั้นเป็นงานมีคุณค่า การจัดทำตกอยู่ในมือของคนต่างก้าว วัตถุประสงค์ของจดหมายเหตุสภาเผยแผ่พาณิชย์ก็คือจะให้ปรากฏข้อมูลการพาณิชย์ เพื่อส่งเสริมการค้า เฉพาะอย่างยิ่งของคนไทย เพราะคนไทยให้เป็นพ่อค้าพาณิชย์ นับว่าเป็นการนำทางและเบิกทางใหม่ได้

การเป็นบรรณาธิการจึงเป็นการยากลำบากมิใช่น้อย เพราะต้องเก็บรวบรวมไม่แต่เรื่องราวที่จะลงพิมพ์ หากต้องเก็บรวบรวมข้อความและตัวเลขสถิติ เป็นขั้นแรกของงานสถิติด้วย

บรรณาธิการต้องมีคุณสมบัติพิเศษ คือ นอกจากความขยันหมั่นเพียรแล้ว จะต้องมีความรักในงานและความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ ซึ่งคุณพระประมณฑน์ปัญญาเป็นที่ยอมรับทั่วไป สมดังพุทธศาสนสุภาษิตที่ว่า

สัจเจน กิตติ ปโปปติ

คนได้เกียรติ (ชื่อเสียง) เพราะความสัตย์

ขอให้คุณงามความดีของท่านผู้ล่วงลับไปแล้วได้เป็นบำเหน็จในชีวิต จงเป็นปัจจัยนำท่านไป

สู่สุคติในสัมปรายภพ เทอญ.

พลตรี

กรมหมื่นราชนิพนธ์ประจักษ์

คำไว้อาลัย

ของ

หม่อมเจ้าลักษณากร เกษมสันต์

ข้าวมรณกรรม ของพระประมุขที่ปญญา ไ้้นำความเศร้าสลดใจ มาสู่
ข้าพเจ้าเป็นอย่างมาก และข้าพเจ้าขอแสดงความเสียใจอย่างสุดซึ้งมายังครอบครัวของ
คุณพระ ทิไ้สูญเสียผู้นำที่ไปคนหนึ่ง การสูญเสียเพราะมรณกรรม เป็นสิ่งส
วิสัย และเป็นของธรรมดา ซึ่งจะต้องเกิดขึ้นแก่ทุกผู้ทุกนาม แต่เมื่อเกิดขึ้นแก่ผู้ใด
ขณะใด ความอาลัย ก็จะต้องมาถั่งแก่ครอบครัว และเพื่อนฝูงที่ยังเหลืออยู่ และ
การสูญเสียนั้นก็เกิดขึ้นเร็วเกินไปเสมอด้วย

ข้าพเจ้าเข้ารับราชการ ในกระทรวง พาณิชย์ และได้ติดต่อกับคุณพระ
ประมุขที่ปญญา ตั้งแต่ครั้งสมัยการพิมพ์รายงานการตรวจพันธุ์กษชาติในหนังสือ
จดหมายเทศสภาเผยแผ่พาณิชย์ ซึ่งพระประมุขที่ปญญาเป็นเจ้าหน้าที่อยู่ ต่อมาในปี
พ.ศ. ๒๔๗๑ ข้าพเจ้าได้ไปยังประเทศอังกฤษ เพื่อฝึกหัดงาน ณ สวนพฤกษชาติ Kew
และต่อมาในปีเดียวกัน คุณพระประมุขที่ปญญา ก็ไปประเทศอังกฤษเหมือนกัน เรา
เป็นข้าราชการในกระทรวงเดียวกัน อยู่ในกรุงลอนดอนพร้อมกัน จึงพบปะกันทุก
อาทิตย์เป็นประจำ จึงรู้สึกคุ้นเคยและถูกอชยาศัยกันมากจน ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๗๓
เราก้ถึงเวลากลับกรุงเทพฯ พร้อม ๆ กัน แต่มิได้กลับในเรือลำเดียวกัน

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๘ ประเทศญี่ปุ่นได้จัดให้มีการฉลองการสร้างเมือง
โยโกฮาม่า ใหม่ เนื่องจากถูกทำลายเพราะแผ่นดินไหวครั้งใหญ่ครบ ๒๕ ปี ทาง
ราชการได้สั่งให้ข้าพเจ้าเป็นผู้ควบคุมสิ่งของไปแสดงในงานนั้น ซึ่งแยกแ่ค่งเป็นเวลา
ประมาณ ๒ - ๓ เดือน เมื่อข้าพเจ้าเดินทางไปถึงประเทศญี่ปุ่น ได้พบคุณพระ
ประมุขที่ปญญาอยู่ในญี่ปุ่นแล้ว และด้วยความช่วยเหลือ ของ คุณพระประมุขที่ ๗
และนักเรียนไทยที่เรียนอยู่ในญี่ปุ่นขณะนั้นอีกหลายคน การเปิดศาลาไทยในงานฉลอง

เมือง โยโกฮามา ก็ล่องไปด้วยดี ในระหว่างที่ข้าพเจ้ายังอยู่ในญี่ปุ่นเอง คุณพระประมุขฯ ได้มายกข้าพเจ้าว่า เสด็จในกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน ซึ่งเคยทรงเป็นเสนาบดีกระทรวงพาณิชย์ จะเสด็จไปประชุมโรตารี่สากล ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยเรือเดินสมุทรญี่ปุ่น และจะแวะพักที่ Kobe หนึ่งคืน ข้าพเจ้าจึงตั้งใจจะไปรับเสด็จด้วย ฉะนั้นพระประมุขฯ และข้าพเจ้าจึงออกเดินทางไปรับเสด็จและพักที่โรงแรม New Osaka โดยตั้งใจว่าเมื่อเสด็จถึง ก็จะไปเชิญเสด็จไปทรงพักผ่อนที่นั่น เมื่อเรือเข้าเทียบท่าที่เมือง Kobe มีพระประมุขฯ และข้าพเจ้าเท่านั้นที่เป็นคนไทยที่ไปรับเสด็จ นอกนั้นเป็นชาวญี่ปุ่นและชาวต่างชาติอื่น ๆ อีกเป็นจำนวนมาก ก็ไปรับเสด็จด้วย การเสด็จคราวนี้ใช้เวลาภายหลังที่ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว และเสด็จในกรมก็มีตำแหน่งในราชการเลย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในต่างประเทศ พระองค์ท่าน ยังมีผู้รู้จักคุณเคยและชอบพออีกเป็นจำนวนมาก ตอนบ่ายจึงเชิญเสด็จมาที่โรงแรม New Osaka ซึ่งพระประมุขฯ และข้าพเจ้าก็คิดว่าจะให้ทรงพักผ่อนเป็นการส่วนพระองค์ แต่ปรากฏว่าเมื่อมาถึงโฮเต็ล ปรากฏว่าทางโฮเต็ลได้จัดห้องพิเศษไว้ถวายแล้ว และมีผู้มากอยเฝ้าอีกเป็นจำนวนมากและเลี้ยงนำชาแก่แขกผู้มาเฝ้าด้วย ต่อจากนั้นพระประมุขฯ และข้าพเจ้าก็ได้ติดตามพระองค์ท่าน จนถึงเวลาเรือออก แล้วจึงเดินทางกลับกรุงโตเกียว

เมื่อเสร็จงานที่เมือง โยโกฮามา แล้ว ทราบว่าคุณพระประมุขฯ อนุญาตและครอขครว ก็จะได้เดินทางกลับมารับราชการในประเทศไทย ข้าพเจ้าจึงถือโอกาสเดินทางกลับมาร่วมกันโดยเรือลำเดียวกัน

คุณพระประมุขฯ เป็นผู้มีความรู้ ภาษา และหนังสือญี่ปุ่นเป็นอย่างดี ฉะนั้นในการเดินทางร่วมกับคุณพระในประเทศจีน หรือญี่ปุ่น คุณพระย่อมเป็นผู้อำนวยความสะดวกแก่เพื่อนฝูงไทยเป็นเยี่ยม เช่น ขณะอยู่ในประเทศจีน ถ้าภาษาพูดไม่เป็นที่เข้าใจกันไปแล้ว คุณพระก็จะเขียนหนังสือเป็นการสื่อสารให้เข้าใจกันได้ทุกครั้ง คุณพระเป็นผู้ที่ใฝ่ใจในการศึกษา ชอบเรียนหาความรู้เพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลา และเป็นคน

ที่ชอพบอะไรตรงไปตรงมา ตามความคิดเห็นของตนเองเสมอ เป็นผทมเพื่อนฝูงรัก
ชอชอยเป็นจำนวนมาก ด้วยเหตุที่เป็นผทคตรงไปตรงมา และบคถอความคิดเห็น
ของตนเองด้วยความจริงใจเอง อาจเป็นเหตุให้คณพระประมณทัษัญญาไม่ไคเป็น
อภิบคกับเขาสักที ทงทคณพระก็เป็นผทชอสศัย, สจรวรตและมีความกตญญสง เมื่อมี
ชนเป็นทจะตองววยชนมี เพราะโรคภัยเบียดเบียนเช่นนี้ ย่อมเป็นทไคคเศร้าแก่
ครอชครว ญาติ และมีทรโทยทวกัน ขอวิญญาณของคณพระประมณทัษัญญา
จงไปสู่สุคติภพตลอดกาล.

คำไว้อาลัย

ของ

พระยาบรรณศิริพงศ์

ข้าพเจ้าได้รู้จักและคุ้นเคยกับคุณพระประมณฑล ๗๗ ญาณามาเป็นเวลานาน ใน
ฐานะเป็นเพื่อนข้าราชการด้วยกัน แต่ได้มาสนิทสนมกันมาก ในเมื่อข้าพเจ้าได้ขอ
ให้คุณพระมาร่วมทำงานกับข้าพเจ้าที่ธนาคารมณฑล เมื่อปลายปี พ.ศ. ๒๔๘๗ ทาง
ราชการได้ส่งให้ข้าพเจ้ามาประจำ เป็นผู้จัดการธนาคารมณฑล ขณะนั้นข้าพเจ้าไม่
จะสนิทกันในกิจการธนาคาร ประกอบกับกิจการของธนาคารนั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับเงิน ๆ
ทอง ๆ เพื่อความไม่ประมาท ข้าพเจ้าจึงต้องแสวงหาบุคคลที่มีความซื่อสัตย์สุจริต
มาช่วยในขั้นแรก ก็ได้ตัวข้าราชการบ้านาญมาช่วยทำงานหลายท่าน แต่เมื่อได้
ทราบว่าคุณพระได้ว่างงานจึงได้คิดขอขอให้มาช่วยทำงานร่วมกันอีกคนหนึ่ง สำหรับ
ตัวคุณพระนั้น ข้าพเจ้าได้ทราบประวัติของท่านเป็นอย่างดีว่าเป็นผู้ที่ขยันหมั่นเพียร
พร้อมทั้งมีความซื่อสัตย์สุจริต ได้เข้าเพ็ญทวีธาภิเศกตั้งแต่เป็นเสมียนและได้เลื่อน
ฐานะขึ้นเป็นลำดับ จนในที่สุดได้รับตำแหน่งอธิบดีกรมพาณิชย์ ข้าพเจ้ารู้สึกขยันท
เป็นอย่างยิ่งที่ได้ตัวคุณพระมาร่วมงานด้วย เพราะนอกจากจะเป็นผู้ที่ไว้วางใจได้แล้ว
ยังได้อาศัยสติปัญญาความรู้ในทางการค้า ซึ่งเป็นการเหมาะสมกับกิจการของธนาคาร
และข้าพเจ้าก็ไม่ผิดหวัง เพราะได้รับความร่วมมือจากคุณพระเป็นอย่างดี ขณะนั้น
ธนาคารมณฑลกำลังเจริญก้าวหน้า การค้าในประเทศก็กำลังเจริญเป็นลำดับเช่นเดียว
กัน โดยเฉพาะบางและคิงได้ดำริที่จะขยายงานสาขาออกไปทางจังหวัดก็มิได้
และได้เลือกจังหวัดสงขลาซึ่งเป็นจังหวัดใหญ่ เป็นศูนย์กลางจึงได้มอบให้คุณพระ
ออกไปเป็นผู้จัดการสาขา โดยหวังว่าในอนาคตเมื่อเกิดตั้งสาขาอื่นในภาคนี้แล้ว
จะได้ให้คุณพระเป็นผู้ควบคุมทั่วไป แต่ข้าพเจ้าได้จากธนาคารมณฑลไปแล้วก่อนที่จะ
ขยายงานไปเต็มโครงการ

คุณพระเป็นแผ่นดินสี่สภาพอ่อนโยน มีจิตใจโอบอ้อมอารีเป็นที่เคารพนับถือ
ในบรรดามีตรัสหายและผู้ที่ใครร่วมงานเป็นอย่างดี และเป็นผู้ที่ได้รับใช้ประเทศชาติมา
ด้วยดี ในฐานะที่ได้รับตำแหน่งอธิบดีกรมพาณิชย์ นับตั้งแต่ข้าพเจ้าได้พ้นจาก
ธนาคารมณฑลมาแล้ว นาน ๆ จึงได้พบปะกับคุณพระสักครั้ง เพราะท่านไปประจำ
ทางหัวเมืองและต่อมาได้ไปประจำอยู่ในประเทศลาว ครั้นวันหนึ่ง ได้ทราบข่าวว่า
คุณพระได้ถึงแก่กรรมไปแล้ว ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกสลดใจเป็นอย่างยิ่ง ที่ได้สูญเสีย
เสียคนดีและผู้เคารพนับถือไปผู้หนึ่ง ถึงแม้ว่าคุณพระได้ล่วงลับไปแล้ว แต่คุณงาม
ความดีของท่านคงยังอยู่ และหวังว่าคุณงามความดีที่ท่านได้กระทำไว้คงจะฝังใจและ
อยู่ในความทรงจำของบรรดาลูกหลานในสกุลของท่าน ตลอดไปอีกชั่วกาลนาน
ข้าพเจ้าขออัญเชิญให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของคุณพระ พร้อมด้วย
คุณงามความดีที่คุณพระได้กระทำไว้จึงประสบอุมผลในสัมปรายภพนั้นเทอญ.

คำไว้อาลัย

ของ

พระประกาศสหกรณ์

กรมการ

กระทรวงมหาดไทย

ณ

ข้าพเจ้าได้ทราบข่าวมรณกรรมของคุณพระประมณฑ์ปัญญา (พระมณฑก เนตรศิริ) ด้วยความเศร้าสลดใจ ข้าพเจ้ามีเคยทราบถึงการช่วยไข้ของท่าน เมื่อทราบข่าวจากหนังสือพิมพ์ว่า เจ้าภาพได้ตั้งศพเพื่อย่าเพื่อยุกุลทั่วทุกภูมิภาคทั่วสยาม ข้าพเจ้าจึงไปในงานสวดพระอภิธรรมและถวายภัตตาหารเพล เนื่องในงานบำเพ็ญกุศล สัตตมวาร

ข้าพเจ้าได้รู้จักคุ้นเคยกับพระประมณฑ์ปัญญามาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๘ กล่าวคือ ในตอนปลายปี ๒๔๕๘ กรมพาณิชย์และสถิติพยากรณ์ สังกัดกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ อันมีพระราชวรวงศ์เชอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ทรงดำรงตำแหน่งอธิบดีกรม ได้ประกาศสอบแข่งขัน เพื่อย้ายบรรจุเป็นข้าราชการในตำแหน่งผู้ช่วยนายเวรชั้น ๒ อัตราเงินเดือน ๑๐๐-๑๕๐ บาท จำนวน ๕ อัตรา นับว่าเป็นการสอบแข่งขันเพื่อเข้าราชการเป็นครั้งแรกในประเทศไทย (ในสมัยนั้นยังไม่มีสำนักงาน ก.พ. ก.ร.พ. เพิ่งตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๒ ต่อมาได้เปลี่ยนนามเป็น ก.พ. เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๖) ในการสอบแข่งขันนี้มีสมัครเข้าสอบ ๓๐ คน คณะกรรมการสอบแข่งขันมี พระยาวิฑูยาปริชามาตย์ (ศิริ เทพหัสดิน ณ อยุธยา) แห่งกระทรวงธรรมการ นาย บี.โอ.คาร์คไรต์ อาจารย์วิชาภาษาอังกฤษ โรงเรียนข้าราชการพลเรือน และ นาย เจ.เอ. เคเบิล ที่ปรึกษากรมพาณิชย์และสถิติพยากรณ์ เป็นกรรมการสอบข้อเขียน และพระราชวรวงศ์เชอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ อธิบดีกรม ทรงสอบสัมภาษณ์ ในที่สุดผู้สอบแข่งขันได้จำนวน ๕ นายก็ได้บรรจุในกรมพาณิชย์และสถิติพยากรณ์ ในตำแหน่งผู้ช่วยนายเวรชั้น ๒ เมื่อเดือนพฤษภาคมและมิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๘ คือ นายประมณฑ์ เนตรศิริ (พระประมณฑ์ปัญญา) ในแผนกเลขานุการของที่ปรึกษากรม นายละม้าย ฉนะศิริ (หลวงจินตาสหกิจ) และนายสัคย์ วีระเจียร (พระประกาศสหกรณ์)

ในแผนกสหกรณ์ ส่วนนายสอาน ฌ พัทลุง (หลวงสาธิตอนการ) และนายฉนวน โกลานนท์ (หลวงชำนาญนิธิอรอด) ในแผนกอื่น ๆ ในกรมเดียวกัน ในสมัยนั้น กรมพาณิชย์และสถิติพยากรณ์ตั้งอยู่ที่หอรัษฎากรพิพัฒน์ ในพระบรมมหาราชวัง คือ กระทรวงการคลังในยุคนั้น ฉะนั้นพวกเราทั้ง ๕ คนจึงได้รู้จักคุ้นเคยกันมาตั้งแต่สมัยนั้น

ใน พ.ศ. ๒๔๖๓ ได้มีพระบรมราชโองการลงวันที่ ๒๐ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๖๓ โปรดเกล้าฯ ให้ยกฐานะของกรมพาณิชย์และสถิติพยากรณ์ขึ้นสู่ฐานะแห่งกระทรวงพาณิชย์ และอยู่ในบังคับบัญชาของสภาเผยแผ่พาณิชย์ และให้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ เป็นนายกสภาเผยแผ่พาณิชย์ และเสนาบดีกระทรวงพาณิชย์ และพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ เป็นอุปนายกและรองเสนาบดี แผนกพาณิชย์และแผนกสหกรณ์ก็ได้ยกฐานะขึ้น เป็นกรมพาณิชย์และกรมสหกรณ์ มีสำนักงานอยู่ในกระทรวงพาณิชย์ ซึ่งเพิ่งสร้างอาคารขึ้นใหม่ อันเป็นกระทรวงเศรษฐกิจในเวลา นั้น ส่วนแผนกสถิติพยากรณ์ได้ย้ายไปสังกัดกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘ กรมสหกรณ์ ได้โอนไป สังกัด กระทรวงเกษตรวิธิการ โดยพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวงทบวงกรม แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช ๒๔๗๗ (ฉบับที่ ๓) ลงวันที่ ๓๑ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗ และกรมพาณิชย์ซึ่งพระประมุขที่บัญญัติราชการอยู่ ก็ได้อโอนไปสังกัดกระทรวงเศรษฐกิจ โดยพระราชบัญญัติปรับปรุง (ฉบับที่ ๓) นี้ ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายน ๒๔๗๘

ใน พ.ศ. ๒๔๗๘ ทางราชการได้มีคำสั่งแต่งตั้งให้ข้าพเจ้าดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมสหกรณ์ สังกัดกระทรวงเกษตรวิธิการ เมื่อวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๘ โดยการสอยคัดเลือกของ ก.พ. ในเวลานั้นพระประมุขที่บัญญัติราชการแทนอธิบดีกรมพาณิชย์ สังกัดกระทรวงเศรษฐกิจ แล้วต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๘๒ ก็ได้ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมพาณิชย์ ในระหว่างที่เป็นผู้รักษาการแทนอธิบดีกรมพาณิชย์

และเป็นอธิบดีกรมพาณิชย์ขึ้น ๕ คุณพระประมณฑ์ได้จัดการขยายกิจการงานเกี่ยวกับกรมพาณิชย์ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น อันเป็นผลดีแก่เศรษฐกิจของประเทศไทย ข้าพเจ้าไม่ทราบว่าคุณพระประมณฑ์ได้ออกจากราชการเพื่อรับบำเหน็จบำนาญเมื่อใดและเพราะเหตุใด เพียงแต่ทราบเป็นเลา ๆ ว่า เมื่อท่านออกจากราชการรับบำเหน็จบำนาญแล้ว ท่านได้ไปทำงานอีกหลายแห่ง อาทิ บริษัทขนส่งจำกัด ผู้จัดการธนาคารมณฑลจำกัด สาขาสยามยอก สาขาสงขลา และสาขายานนาวา ผู้จัดการธนาคารลาวพาณิชย์จำกัด ที่นครเวียงจันทน์ ในราชอาณาจักรลาว และผู้จัดการธนาคารไทยพาณิชย์จำกัด สาขาหาคีใหญ่ และสาขาชลบุรี

คุณพระประมณฑ์ ขณูญาเป็นคุณสมบัตินับว่าดีและอุปนิสัยอันดีงามและน่านับถือ เป็นผู้มี "พรสวรรค์" ในเรื่องภาษา กล่าวคือ ภาษาอังกฤษเป็นอย่างดี เมื่อคราวสอบแข่งขันที่ท้าววิชาภาษาอังกฤษได้ก็ เสด็จในกรมอธิบดีจึงสั่งให้บรรจุตำแหน่งในแผนกเลขานุการของที่ปรึกษากรมพาณิชย์และสถิติพยากรณ์ (นาย เจ.เอ.เค.เบิล) ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๕ ก็ได้เป็นเลขานุการของที่ปรึกษากระทรวงพาณิชย์ (นาย ฮาร์. เอส. เลอเมย์) และเป็นบรรณาธิการจดหมายเทศสภามหาสมุทรพาณิชย์ทั้งภาคภาษาอังกฤษและภาคไทย สำหรับภาษาฝรั่งเศสก็มีความรู้ดี สามารถพูดและเขียนได้ก็ ภาษาอังกฤษนี้ก็สามารถพูดและเขียนได้ โดยการไปสนทนาและเรียนจากชาวญู๋ใน กรุงเทพฯ ๗ เมื่อเลิกงานแล้ว ส่วนภาษาจีนนั้นได้ทราบว่าก็สามารถพูดและเขียนภาษาจีนกลาง กวางตุ้ง และแคะไค้ ทั้งนี้โดยไปศึกษาและสนทนากับครูชาวจีน ท่านเป็นผู้สนใจในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ เฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องภาษาศาสตร์ ได้ใช้เวลาในการอ่านหนังสือเป็นอย่างมาก และได้เคยเขียนบทความแสดงความคิดเห็นไปลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ และวารสารต่าง ๆ ในบางโอกาส ในด้านการปฏิบัติ การงานก็ได้เอาใจใส่ทำงานด้วยความเข้มแข็งและรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีอุปนิสัยตรงไปตรงมา มีความคิดเห็นประการใด ก็แสดงออกเช่นนั้น

ทั้งแต่คุณพระประมณฑ์ออกจากราชการรับบำเหน็จบำนาญแล้ว เราทั้งสอง
ได้พบและสนทนากันบ้างนาน ๆ ครั้งหนึ่ง แต่ในระยะหลัง ๆ นี้ ข้าพเจ้าไม่มีใครได้พบ
ท่าน และมีเคยทราบว่าท่านป่วยไข้เรื้อรังและเป็นเวลานาน มีฉะฉานคงจะได้อาบน้ำ
เย็นแล้ว เมื่อข้าพเจ้าได้ทราบข่าวมรณกรรมของท่าน ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกเศร้าสลด
ใจ แม้จะทราบอยู่แล้วว่า ชีวิตของมนุษย์เราเป็นอนิจจัง ไม่มีผู้ใดจะหลีกเลี่ยง
ความตายไปได้เลย แม้กระนั้นข้าพเจ้าก็ยังไม่วายที่จะรู้สึกเสียสลดและอาลัยถึง ฉะนั้น
ข้าพเจ้าจึงขอถือโอกาสอันเขียน “คำไว้อาลัย” เพื่อเป็นที่ระลึกและไว้อาลัยในวาระ
สุดท้ายนี้

ขออานภาพคุณพระศรีวิรัตนตรัยและอานิสงส์แห่งบุญกุศล และคุณงามความ
ดีที่คุณพระประมณฑ์ปัญญา (ประมณฑ์ เนตรศิริ) ได้บำเพ็ญไว้ และบุญกุศลที่
ภริยา บุตร ธิดา และญาติมิตรได้บำเพ็ญอุทิศให้ จงเป็นพลวบ้จายให้ดวงวิญญาณ
ของคุณพระประมณฑ์ปัญญา (ประมณฑ์ เนตรศิริ) ได้ประสพอิฏฐวิบูลมบุญผล
และความสงบสุขในสัมปรายภพตลอดไป เทอญ.

๑๕๐ ขอยวิจิตรวรสาสน์ ถนนเจริญนคร

ลำเทร์ ธนบุรี กรุงเทพฯ ๖

วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๔

อนุสรณ์คำนิ่ง

ของ

พระมหามนตรีศรีอภิศัมมุต

พระประมุขที่ขุณฺญา กับข้าพเจ้ามีความรักใคร่คุ้นเคยกันมาสมัยเมื่อเราทั้งสองได้ร่วมศึกษาในชั้นมัธยมตอนต้นในโรงเรียนราชกุมาร หรือนัยหนึ่ง โรงเรียนมหาดเล็ก (ร. ๕) ภายหลังไปรุดเกล้าฯ ให้เป็นโรงเรียนข้าราชการพลเรือน โรงเรียนนี้อยู่ในพระบรมมหาราชวัง ข้างประตูพินานไชยศรีวัดบ้านตะวันตก มีบริเวณเล็กเข้าไปตลอดคานหลังกรมราชเลขาธิการ จุดที่ทำการกองคลังพัสดุ กรมมหาดเล็กในปัจจุบัน ขคนทางราชการได้รื้อหมกสน แล้วก่อทำกำแพงคานนอก กันเป็นเขตพระราชฐานชั้นใน

ในระหว่างการศึกษาว่ามกกันนั้น พระประมุขฯ เป็นผู้มีมานะขยันหมั่นเพียรจึงเรียนคเป็นเยี่ยมขอกได้นั่งโต๊ะเรียนราชกุมาร เราเรียกกันว่าโต๊ะทองประจำชั้นโต๊ะนี้แกะสลักไม้ เป็นรูปพระเกี้ยวขคของค้ำเปลวผกกับขคโต๊ะเรียนธรรมค ก็เพียงเท่านั้น ทงนกวัยโต๊ะเรียนนเคยเป็นทประทขเรียนของสมเด็จเจ้าฟ้าพระราชกุมาร และพระราชกุมาร ทางโรงเรียนจึงจัดถวายเป็นพระอนุสรณ์รำลึกไว้ประจำชั้นเรียนคคมา

แต่ละวันเมื่อโรงเรียนเลิกเรียนเดินทางกลับบ้าน พระประมุขฯ ไซ้ทางออกประตูทอง (สวัสดิโสภณ) วัดพระแก้วเป็นทางกลับบ้าน เพื่อจะไคโดยสารเรือจ้างข้ามฟากที่ปากคลองตลาดสุมิลำเนาฝั่งธนบุรีเป็นประจำวัน พระประมุขฯ ยังไคแวะเรียนภาษาขุ่นนวนละหนึ่งชั่วโมงก่อนกลับบ้านเป็นประจำกับ Mr. Tsūrumatsu Ikeda (ซึ่งเป็นเจ้าของร้านซกเสื่อผ่ายขยขานหม่อ ปัจจุบันอายุประมาณ ๘๐ ปีเศษพำนกขอยู่ในกรุงโตเกียว) จึงไคทั้งอนามัยและความรพิเคยคคคตามประกคการคาคำเนนวิถขวิคคว้างขวางทงภาษาจีนเก่า จีนใหม่ไคคคอย่างนำสรรเสริญขงมาตลอดขวิคคคขย ข้าพเจ้า

ยังจำได้ความหนังสือขณะที่เรียนอยู่ด้วยกันนั้น อาจารย์ บั. โอ. คาร์ทไรท์ ผู้สอนภาษาอังกฤษประจำชั้นได้นำข้อเขียนความเรียงเป็นภาษาอังกฤษไม่น้อยกว่าสองหน้ากระดาษ ฟุ่ลสะแก๊ป ข้อความกล่าวเฉลิมพระเกียรติ รัชกาลที่ ๕ ออกมาอ่านชมเชยในคุณ ความสามารถแต่งภาษาอังกฤษได้ถูกต้องงดงาม ด้วยหลักภาษาสมบูรณ์แบบ ข้อความ ทยิบยกขึ้นกล่าวก็ไพเราะน่าสนใจ พวกเพื่อน ๆ ก็พลอยชื่นเต้นยินดีโห่ขานกันทั่วไป ขณะนั้นพระประมุขฯ มีอายุเพียง ๑๓ ปีเท่านั้น

ต่อจากนั้นมาไม่ช้านัก ทางโรงเรียนได้จัดแผนการศึกษาใหม่หนักไปในทาง ลักษณะปกครอง ตามความต้องการเร่งด่วนของกระทรวงมหาดไทย ทางโรงเรียน จึงล้มเลิกนักเรียนรุ่นเล็กนั้น คงไว้แต่รุ่นใหญ่ พวกเราจึงต้องแยกย้ายกัน พระประมุขฯ ไปด้วยกับข้าพเจ้าและเพื่อนฝูงอีกมาก ส่วนหนึ่งพากันไปเข้าเรียนที่โรงเรียนราชวิทยาลัย (สายสวัสดิ์ - โรงเรียนเทศบาลตำบล) ถนนพระราม ๑ เกษยวัน เมื่อเทียบวิชาแล้วพระประมุขฯ ได้เข้าเรียนชั้นสูงกว่าข้าพเจ้า เราเรียนอยู่ด้วยกันเกือบ ๒ ปี จนถึงต้นรัชสมัยรัชกาลที่ ๖ โรงเรียนนั้นต้องย้ายไปตั้งที่ตำบลบางขวาง นนทบุรี เราทั้งสองจึงต้องแยกกันแต่นั้นมา พระประมุขฯ ก็ติดตามโรงเรียนไปนนทบุรี ส่วนข้าพเจ้ากับเพื่อน ๆ อีกไม่น้อยพากันมาเข้าศึกษาในโรงเรียนมหาดเล็กหลวงสวนกุหลาบ (โรงเรียนวชิราวุธ) ซึ่ง ร. ๖ ทรงสถาปนาขึ้นแทนโรงเรียนเก่า ในพระบรมมหาราชวัง การติดตามกันแต่นั้นมาก็ห่างเหิน แต่ยังคงวิสาสะกันบ้างก็แต่ในกิจการลูกเสือ ซึ่งทั้งสองโรงเรียนนั้นก็ติดตามกันมาตลอด และยังได้ตั้งแถวติดตามกันถวายตัว แลถวายพระพรที่ท้องสนามหลวงในงานบรมราชาภิเษกสมโภช ในปีทูลเกล้าฯ ถวาย ค.ศ. ๒๔๕๔

พระประมุขฯ สำเร็จการศึกษาเมื่อ ค.ศ. ๒๔๕๕ ส่วนข้าพเจ้าสำเร็จ การศึกษา ค.ศ. ๒๔๕๖ แลต่างออกรับราชการต่างกรม ต่างกระทรวงกันจึงยังห่าง กันไป แต่ถ้าจะมีเพื่อนฝูงทุกคนถึง ทุกคนจะยอมรับยอมรับว่า เขาเป็นนักศึกษา ชั้นเยี่ยมที่หมกมุ่นแลชวนช่วยที่จะหาความรู้มาเพิ่มพูน เอาใจใส่ในหน้าที่ราชการมิ ให้ออกพร่องแม้แต่น้อยได้ มีความสันโดษ มัธยัสถ์ แลสงบเสงี่ยม เป็นอารมณ์ ไม่สน

ใจที่จะโค้งงอหรือเค้น อนิจาเป็นทางให้อารมณ์ชุ่มมัวเกิดทุกข์ไม่เื่องไส ข้าพเจ้าไซ้คือ
ได้มีโอกาสได้เฝ้าพบซาในคณงามความดีของท่านบิศาพระประมณฑ์ ฯ สมัยที่ท่าน
ยังรับราชการเป็นราชเสวกสืบต่อจาก ร. ๕ มา ในสังกัดกรมมหาดเล็ก ข้าพเจ้าได้
รับความกรุณาปรานีอบรมสั่งสอนเป็นพิเศษในข้าราชการมหาดเล็กอย่างถ้วนในระบอบ
งานพระราชพิธีต่าง ๆ อันเป็นส่วนหน้าที่สำคัญของข้าราชการกรมมหาดเล็กรับใช้ โดย
เฉพาะอย่างยิ่งท่านดำรงตำแหน่งหัวหน้าองพระราชาพิธี กรมมหาดเล็ก แต่ท่านก็ตั้ง
ชอกเกษียณอายุราชการเสียก่อนที่ข้าพเจ้าจะเป็นผู้ใหญ่ในราชการเสียหลายปีต่อมา

ท่านเคยกล่าวว่า ท่านให้ความสำคัญสนนเมตตาปรานีเป็นพิเศษ ก็ด้วยว่า
เป็นเพื่อนกับบุตรชายของท่าน แล้วชาติตระกูลยังรักใคร่นับถือพัวพันกันมาแต่ดั้งเดิม
อยู่ด้วย ข้าพเจ้าได้ว่าคนสยใจศส สมณะ สงบเสงี่ยมเรียบร้อย ไว้วางใจ ไว้วางใจของ
ท่านบิศาแล พระประมณฑ์ ฯ คุณพระจะเข้าเค้ากันได้ จึงเขียนพดเป็นอนุสรณ์ไว้ตามทุก
ทายาทขอมา

ด้วย ความอาลัยรัก แต่เพื่อนผู้มีแต่ความดีงาม ทั้งหน้าทวราชการ แล
ครอบครัวผู้เฝ้าแต่หาวิชาการ จึงสำเร็จผลทั้งทางภาษาอังกฤษ, ฝรั่งเศส, ญี่ปุ่น แล
จีน เป็นวิทยการประกอบความรู้ ได้เป็นทนายสรรพวิญยั้ง

ขอคุณคุณวราคั้งหลายจงได้กลบบันดาลให้พระประมณฑ์ ฯ จงสำเร็จความ
มโนรตปรารถนาในสุคติสัมปรายภพณัน ๆ เทอญ.

ฉัตร โปติกเสถียร

มหามนตรี

คำไว้อาลัย

ของ

พระมณิกิจวินลอรรด

ประมณฑ^๗เป็นเพื่อนร่วมชั้น^๕ (โรงเรียนราชวิทยาลัย) กับข้าพเจ้า^๕ ประมณฑ^๗
เป็นผู้นิยมความขยันหมั่นเพียรเรียนได้ดีมาก ผลักในการทำให้เรียนได้รวดเร็ว สนใจ
ในภาษาอังกฤษมาก พกและแต่งความภาษาอังกฤษได้จนครบถ้วนซ่มเปาะ

ประมณฑ^๗เป็นผู้นิยมพหุสตรมาก ใฝ่ใจแสวงหาความรู้จากนอกโรงเรียน
เมื่อขุดเทอมมักชอบไปเที่ยวชุกบ้านคนเมือง ประมณฑ^๗บอกข้าพเจ้าว่า เขาจะพยายามไป
เที่ยวดูให้ทั่วประเทศของเราเสียก่อนที่เขาจะไปนอก

ครั้งหนึ่งเคยเหมือนเมื่ออยู่ชั้น ๔ ประมณฑ^๗ได้เขียนเป็นข่าวหรืออะไรทำนอง
นั้นเป็นภาษาอังกฤษ ส่งไปลงหนังสือพิมพ์ในประเทศอังกฤษ จะเป็นหนังสือพิมพ์อะไร
ข้าพเจ้าจำไม่ได้ แต่ต่อมาไม่ช้าก็ได้รับจดหมายเป็นอันมาก เป็นจดหมายของเด็กนักเรียน
ในโรงเรียนหนึ่ง ซึ่งครูโรงเรียนนั้นรวบรวมส่งมา จดหมายเหล่านั้นกล่าวสรร
เสริญประมณฑ^๗ว่าเป็น Siamese boy ที่มีความรู้และสามารถเขียนบทความเป็นภาษา
อังกฤษได้ดี ซึ่งเขาเหล่านั้นยังไม่เคยเห็น และยิ่งกว่านั้น เขายังไม่เคยรู้เลยว่ามี
ประเทศ SIAM อยู่ในโลกนี้ ต่อมาเมื่อได้ทราบจากที่ประมณฑ^๗เขียนไปลงหนังสือพิมพ์
แล้วเขาแผนที่ ASIA มาค้นหา จึงได้พบว่าประเทศสยามอยู่ทาง South East เด็ก
เหล่านั้นมีความยินดีที่เรียง และเรียกประเทศของเราว่า tiny country นอกจากนั้นยัง
มีข้อความอื่น ๆ อีก ซึ่งประมณฑ^๗ของจดหมายเหล่านั้นไปอีกทุก ๆ ฉบับ

ประมณฑ^๗เป็นผู้นิยมศึกษาระเบียบวินัยเป็นอย่างดี มีสัมมาคารวะ มีกิริยาวาจา
สุภาพอ่อนโยน เป็นที่รักใคร่ของครูและนักเรียนทั่วไป

ประมณฑ^๗เป็นคนรักเพื่อนโดยสุจริตใจจริง ๆ ได้ความรู้อันโตมากก็นำมา
ແດງใจแก่เพื่อน โดยอยากให้เป็นคนมีความรู้อย่างนั้นบ้าง นับว่าประมณฑ^๗เป็น
ผู้มีศรัทธาแท้จริงของพวกเขา

ประมณฑ์เป็นผู้ที่มีความซื่อตรง (Honest) และเป็นผู้ที่มีความสัตย์ (Truthfulness) ซึ่งคุณสมบัตินี้สองประการนี้เป็นสิ่งประเสริฐอันประเทศชาติต้องการนักหนา ประมณฑ์มีนิสัยว่าเรingersง่าย ไม่โกรธง่าย ปราศจากโลภะ มีความพอใจอยู่แต่ในสิ่งที่ตนเองมีอยู่แล้วเท่านั้น ตลอดเวลาที่อยู่โรงเรียนด้วยกันมา ไม่ปรากฏว่าประมณฑ์ได้เคยกระทำความผิดแต่อย่างหนึ่งอย่างใด

คุณงามความดีของประมณฑ์ยังมีอีกมากมาย แต่ขณั้กระชั้นเวลางานเสียแล้ว ข้าพเจ้าจึงเขียนเพียงเท่านี้

วิญญาณอันบริสุทธิ์ของประมณฑ์จะต้องไปสู่สุคติโดยแน่นอน.

จากเพื่อนทรกของประมณฑ์

จ. หลจันทร

(พระมณูกิจวิมลอรรถ)

อนุสรณ์
แด่
คุณพระประมณฑ์ปัญญา

คุณพระประมณฑ์ปัญญา (ประมณฑ์ เนตรศิริ) เป็นนักเรียนราชวิทยาลัย สมัยสายสลักริมย์และสมัยบางขวางติดต่อกัน จึงนับเป็น ลูกราชวิทยาลัย ควบคู่กันกับ ข้าพเจ้า แต่เรายังไม่เคยพบปะวิสาสะกันในตอนนั้น เพราะข้าพเจ้ามีอายุแก่กว่า ได้ ออกจากโรงเรียนไปเสียก่อนที่เขาจะมาเข้าเรียน จนเมื่อข้าพเจ้าเข้ารับราชการในกองล่าม กรมบัญชาการกระทรวงยุติธรรมแล้วราว ๓ ปี เธอจึงเรียนสำเร็จ เมื่อโรงเรียนย้าย ไปอยู่ตำบลบางขวาง จังหวัดนนทบุรี และมาสมัครเป็นนักเรียนล่ามในกองเดียวกัน จึงรู้จักและสนิทชิดชอบกันจนทราบดีว่าเป็นลูกราชวิทยาลัยมาด้วยกัน แต่อยู่มาสักเพียงไร เธอก็ย้ายไปรับราชการในกระทรวงการต่างประเทศ ตั้งแต่นั้นมาเราก็ไม่ได้พบปะกันอีก จนราวค.ศ. ๒๔๕๘ เมื่อกรมพาณิชย์และสถิติพยากรณ์กระทรวงพระคลังมหา สมบัติ โดยพระราชวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ทรงเป็นอธิบดี ได้เปิดการสอบ แข่งขันเพื่อคัดเลือกผู้สอบไล่ได้คะแนนรวมสูงเพียง ๕ คน เข้ารับราชการในตำแหน่ง ผู้ช่วยนายเวรชั้น ๒ อัตราเงินเดือน ๑๐๐-๑๕๐ บาท จึงได้พบกันอีกครั้งหนึ่งใน วันสอบ ในการสอบแข่งขันนี้มีผู้สมัครสอบรวม ๓๐ คน แต่สอบไล่ได้ ๖ คน ทาง กรมกงรับไว้เพียง ๕ คน ตามลำดับคะแนน คือ ๑. นายประมณฑ์ เนตรศิริ (พระ ประมณฑ์ปัญญา) ๒. นายสทัญ วীরเชิร (พระประกาศสหกรณ์ อดีตรัฐมนตรี ว่าการกระทรวงเกษตร) ๓. นายสออัน ณ พัทลุง (หลวงสาธิตอนการ ถึงแก่กรรม) ๔. นายฉวน โกลานนท์ (หลวงชำนาญานิชิธรอด) ๕. นายละม้าย ณะสิริ (หลวง จินคาสทกิจ ผู้เขียน)

ทั้งนี้การที่ข้าพเจ้าชอบแข่งขันได้โดยมีคะแนนรวมเป็นที่ ๕ คนสุดท้าย ก็
เป็นการสมควรแล้ว เพราะผู้สอบไล่ได้โดยได้คะแนนสูงกว่าข้าพเจ้าแต่ละคน ต่าง
มีผลการศึกษามาทางนั้น เช่นคนที่ ๑ นายประมณฑ เนตรศิริ ผู้ที่ข้าพเจ้ากล่าว
ขวัญถึงนี้ เคยรับราชการในกระทรวงยุติธรรม และกระทรวงการต่างประเทศมานาน
พอสมควร มีความรู้ภาษาอังกฤษเป็นเยี่ยม ทั้งยังสนใจต่อการเรียนนอกเวลาอย่าง
จริงจังเสมอมา คนที่ ๒ นายสทิว วรเชิย ท่านก็จบจากโรงเรียนกรุงเทพ ฯ คริส
เตียนวิทยาลัย มีความรู้ในวิชาคณิตศาสตร์เป็นเยี่ยมเหมือนกัน ทั้งยังทำหน้าที่
อาจารย์อยู่ที่โรงเรียนนคลชคมมาตั้งแต่ท่านเรียนจบหลักสูตรของโรงเรียน คนที่ ๓
นายสอาน ณ พัทลุง ก็จบการศึกษาจากไฮสกูลในยั้ง และกำลังเป็นนักศึกษาชั้นสูง
ทางวิศวกรรมศาสตร์อยู่ในโรงเรียนข้าราชการพลเรือน ทั้งคนที่ ๔ นายฉวน โกลานนท์
นั้นแล้ว ก็เรียนจบหลักสูตรมัธยมพิเศษจากโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย และเป็น
อาจารย์อยู่ในโรงเรียนนั้น ส่วนคนที่ ๕ คือตัวข้าพเจ้าผู้เขียนนั้นออกจากโรงเรียนมา
ถึง ๘-๙ ปีแล้ว วิชาคณิตศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ฯลฯ ที่เล่าเรียนมา
ก็มักจะลืมเลือนไปหมด แต่อาศัยที่ข้าพเจ้าเป็นคนชอบเก็บรักษาของเก่า มีสมุดจด
งาน และสมุดทำงานในชั้นสุดท้ายไว้หมด ก่อนวันสอบจึงได้ใช้สมุดเหล่านั้นมา
ฟื้นความจำขึ้นใจพอสมควร แต่อย่างไรก็ตามในขณะที่สอบ ก็มีได้คิดเลขว่าจะสอบไล่
ได้ ถึงอนันต์ทกรมพาณิชย์และสถิติพยากรณ์ต้องการ นอกจากใครจะสอบเพื่อทดสอบ
ความรู้ของตนเองเท่านั้น แต่เมื่อสอบแล้ว ทราบผลว่าสอบไล่ได้ภายในอนันต์จึงกล่าว
จึงเป็นอันนัยได้ว่า ทั้งนี้เนื่องจาก ผลของการเก็บรักษาสมุดจดงาน และทำงานจาก
โรงเรียน ไม่ทิ้งขว้างให้สูญเสียไปนั่นเอง

เมื่อคุณพระประมณฑฯ อนุญาต กับข้าพเจ้า ได้เข้ารับราชการ ร่วม กรมเดียวกัน
ถึงจะอยู่คนละแผนก คือคุณพระอยู่แผนกที่ปรึกษาราชการกรม ส่วนข้าพเจ้าอยู่แผนก
สหกรณ์ ก็ยังใกล้ชิดสนิทสนมรักใคร่กันเช่นเคย นอกจากนี้ยังเคยไปไหนมาไหน

คำไว้อาลัย

ของ

หลวงชำนาญนิติตรรก

คุณพระประมณฑ์ปัญญา (ประมณฑ์ เนตรศิริ) กษัตริย์เจ้าเร่มรุกกันเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕ เนื่องจาก การสอบแข่งขันได้ ตามความประสงค์ ของกรมพาณิชย์ และ สถิติพยากรณ์ ซึ่งเป็นกรมตั้งขึ้นใหม่ ในกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ มีงานเข็ดใหม่ แยกได้เป็น ๓ หน่วยใหญ่ (พาณิชย์, สถิติ และสหกรณ์) เสด็จในกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงเป็นอธิบดี กรมนี้โดยพื้นฐานจะขึ้นเป็นกระทรวงพาณิชย์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ ย้ายสำนักงานจากหอรัษฎากรพิพัฒน์ มาอยู่ ณ ตึก ๓ ชั้นสร้างใหม่ ซึ่งปัจจุบันเป็น กระทรวงเศรษฐกิจ

คุณพระสอบได้ที่ ๑ และคะแนนภาษาอังกฤษสูงลิ่ว ได้รับความบรรจุเป็น เลขานุการของที่ปรึกษาชาวอังกฤษ (มิสเตอร์ เจ. เอ. เคเบิล ผู้เชี่ยวชาญการสถิติพยากรณ์ จากไคคุปต์ ซึ่งเป็นประเทศที่มีประวัติศาสตร์ทางเศรษฐกิจเกี่ยวกับที่ดินสำหรับ เกษตรกรรม กับภาวะเกษตรกร และความเสียหายอันเกิดจากการให้เกษตรกรกู้เงินเป็น รายคนเป็นเอกเทศ อันเป็นเหตุให้เปลี่ยนแปลงเป็นวิธี สหกรณ์เครดิต) ส่วนข้าพเจ้าใน ชั้นนี้ได้รับราชการประจำตำแหน่งรองหัวหน้าสถิติพยากรณ์ (ฝรั่ง) แต่ต่อมาเสด็จในกรม ทรงสั่งย้ายมาอยู่ในวงการสหกรณ์ ตลอดสมัยที่พระองค์ท่านทรงดำรงตำแหน่ง “นาย ทะเขย่นสหกรณ์” อันเป็นตำแหน่งบริหารสูงสุดของทางราชการ รับผิดชอบโดยตลอด แต่ผู้เคียว หรือมีสถานบริหารฝ่ายราชการสถานนี้เคียวเท่านั้น ตามระเบียบอย่างอารย ประเทศ ซึ่งเป็นทางทำให้งานกระทรวงนี้กระตือรือร้นและประหยัดการจ่ายสิ้นเปลืองของรัฐได้แท้จริง

คุณพระกับข้าพเจ้ามีอายุต่างกันเพียง ๑๐ วัน รูปร่างสูงต่ำใกล้เคียงกัน ชอบกินเล่น หรือออกกำลังกายด้วยการเดินเช่นเคียวกัน เกิดชอบพอกัน อธิษาศัยไปกันได้ เราจึง ได้กินเล่นด้วยกันพักหนึ่งก่อนแยกกันกลับบ้านเวลาเย็น ไม่ช้านานก็ขยายออกไปเป็น เทียวทางไกลไปด้วยกันเฉพาะสองคนหลายครั้ง บางคราวก็เป็นเวลาราว ๑ สัปดาห์

เมื่อเราได้รับพระราชทานยศและบรรดาศักดิ์ คุณพระเป็นขุนปริวรรตปรีชา เราได้ถูก
เกณฑ์ตามพระราชบัญญัติใหม่ ซึ่งกล่าวกันว่ามาจากทุลกระหม่อมเล็ก (เจ้าฟ้า กรม
หลวงพิบูลโลก) เราได้มีเตียงนอนในโรงเรียนนายคาบ อยู่ใกล้ ๆ กันถึง ๑๑ เตียง
เมื่อข้าพเจ้าถูกชวนไปบ้าน ขณะที่คุณพระยังอยู่กับบิดา คือคุณพระราชพัสดุภักดิ์ ซึ่ง
ท่านก็แสดงความเอ็นดูเป็นสวัสดิภาพ ทำให้เราชอบพอรักใคร่กันเป็น วิสาสา ปรมา
ญาติ ทำให้ข้าพเจ้ากล้าไปหาท่านอีกหลายครั้ง คราวใดกลับเย็นไป เรือนค้หมก
ยังไม่มีทางอันกลับใจ ก็นั่งเพลินมากับเรือจ้างฟังเสียง ฮอตต้อม ทลอคทางถึงท่า
ปากคลองตลาด

คุณพระเป็นผู้ฝึกฝนในการศึกษาจากหนังสือ คึกษาวิชากรโตกัคนคว้าหา
ความรู้งั้นแก่ถึงราก ในด้านภาษาต่างประเทศ นอกจากภาษาอังกฤษที่คุณพระรู้อย่าง
ดีเยี่ยมแล้ว ยังศึกษาภาษาอื่นอย่างไซ้การโตอีกหลายภาษา การไปเดินเล่นด้วยกัน
บางครั้งก็เอาหนังสือชนคเป็นบทศนาจรเพื่อเลือกหาไปอ่าน เป็นหนังสือหนังสือ
ชนพิเศษ คุณเป็นปรารถนุยังชนทุกที แม้ใกล้วาระสุดท้าย ระหว่างที่อยู่โรงพยาบาลศิริ
ราช ผู้ที่ไปเยี่ยมมักได้เห็นกระทง Text Book เล่มโต ๆ ก็ถูกขนเอาไปด้วย

นอกเหนือ จากความคันเคย อย่างสนิทสนม กันก็กล่าวแล้ว คุณพระยังมี
คุณสมบัติทำให้ข้าพเจ้านับถืออย่างจริงใจ นั่นคือสปริต ซึ่งข้าพเจ้าเห็นอย่างแจ่ม
แจ้งว่า คุณพระเป็นผู้ที่มีจิตใจสะอาด ปราศจากความมั่งง่าย มั่งคั่ง และการเบียด
ทงยวง

ส่วนในค่านกิจกรรมที่คุณพระเป็นผู้มีส่วนสำคัญทั้งในทางความคิดริเริ่มและประ
กอบขันให้เป็นที่ทางเกิดประโยชน์ไพศาลแก่ประเทศชาติและชาวนา ด้วยการให้รัฐบาล
ก่อตั้งบริษัทชาวไทย จากค ชนเช่นชนคคนที่โคกลายการค้าชาวรวมทั้งการโรงสีข้าวออก
จากมือชนต่างตัวเข้ามาอยู่ในมือบริษัทนี้โคยอย่างมาก หากพิจารณาให้ถี่แล้ว งาน
ของบริษัททรวงูบาลคองชนน ก็เท่ากับเป็นส่วนหนึ่งของงานคานโครงการเคระษฐกิจของ
เจ้าคุณมโนปกรณ์นิติธาดา นายกรัฐมนตรีคนแรก แสคองรยงานบริษัทย่นย่อไว้กว้าง
ขวางเกยวโยงไปถึงการขยายงานการสหกรณ์ โดยแยกหน้าท้วงานคนละประเภทมิให้

ก้าวก้าวประปนกัน แต่เป็นอุปกรรมแก่กันในขอบเขตอันควร แม้คนบริษัทยาวไทยได้
อัยปางค้ำตั้งอยู่แล้ว แต่ยังมีใต้มการพิจารณาให้ต้องแท้ ถึงเหตุและการกระทำต่างๆ
อันมิชอบ ในประการใดบ้างอันควรแก่การระมัดระวัง การชดใช้เพื่อรอฟนชน หรือจะปล่อย
ให้สูญเสียบ้างทางรูปธรรม นามธรรม สกที่จะประมาณได้ แต่อย่างไรก็ตามคุณงาม
ความดีของคุณพระอย่างไม่มีส่วนในมลทิน นีรโทษแม่แก่น้อย ทงบุคคลเหมือนว่า
ร่วมคิดร่วมมือได้วายชนม์ไปสิ้นแล้ว ข้าพเจ้าผู้เรืองรู้เหตุการณ์อยู่บ้าง จึงขอ
เทิกทูนความดีแก่นจารึกไว้ ณ ที่นี้ด้วย

แม้คุณพระได้จากไปตามกฎธรรมคา ข้าพเจ้าก็ยังอกระลึกถึงอยู่เสมอมิได้
ในที่สุดนี้ จึงขออธิษฐานให้บุญกุศลใด ๆ ที่ประกอบไว้แล้ว จงประมวลเป็นผลบ่งจักษ์
ให้คุณพระไปสู่สุคติในสัมปรายภพ.

คำไว้อาลัย

ของ

ขุนประสิทธิ์สหกรณ์

คุณพระประมณฑน์ปัญญา เป็นนักเรียนราชวิทยาลัยด้วยกับกับผมสองสมัย คือเมื่อครั้งที่สายสวัสดิกรมย์ และสมัยย้ายไปตั้งที่ค่ายบางขวาง จังหวัดกันทบุรี

ผมกับคุณพระประมณฑน์ปัญญา (ประมณฑน์ เนตรศิริ) โกลัชิตสนิทสนมกันสองระยะ ๆ แรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๓ ถึง พ.ศ. ๒๔๕๖ ที่โรงเรียนราชวิทยาลัย สมัยสายสวัสดิกรมย์ ไม่ค่อยจะคุ้นเคยกันมากเพราะผมเป็นนักเรียนประเภทเข้าไปเป็นกลบ ไม่ได้เป็นประเภทกินนอนประจำ ครั้นถึง พ.ศ. ๒๔๕๔ โรงเรียนได้ย้ายไปอยู่ที่บางขวาง และรับนักเรียนประเภทเคี้ยว คือประเภทกินนอนประจำ เปิดสอนภาคละ ๕ สัปดาห์ วันเสาร์ - อาทิตย์ก็ต้องอยู่โรงเรียนกลบไม่ได้

ระยะนี้ผมกับคุณพระประมณฑน์ปัญญาจึงคุ้นเคยสนิทสนมกันมาก เพราะเราได้มีเวลาพบกันวันละหลายครั้ง คุณพระประมณฑน์ ๗ เกิดขึ้นเกี่ยวกับผม แต่เป็นนักเรียนรุ่นพี่ เพราะเรียนชั้นสูงกว่าผม ๒ ชั้น ผมอยู่ชั้น ๖ คุณพระประมณฑน์ ๗ อยู่ชั้น ๘ ซึ่งเป็นชั้นสูงสุด เทคโนโลยีนักเรียนต่างชั้นกันถึง ๒ รุ่นจึงชอบพอสนิทสนมกันนั้น ก็เพราะคุณพระประมณฑน์ ๗ กับผมมีความรักใคร่กันคล้ายครูกับศิษย์

คุณพระประมณฑน์ ๗ เป็นนักเรียนจริง ๆ นักเรียนประเภทนอนหนังสือไม่ขี้รากฏชื่อเสียงในทางกีฬาแต่อย่างใด ไม่ว่าจะกีฬาอะไรทั้งสิ้นเวลาของท่านหมดไปกับหนังสือและตำราเรียน

แต่่านักเรียนรุ่นเด็กชวาคสมและเล็กกว่า ต่างชอบคุณพระประมณฑน์ ๗ ไม่แพ้ชอบพวกคาราฟทยอล ทั้งนี้ก็เพราะว่าคุณพระประมณฑน์ ๗ เป็นผู้มีเสน่ห์แรงในการเล่านิทานสนุก ๆ ซึ่งท่านแปลจากนิทานภาษาอังกฤษมาแล้วสู่กันฟัง นิทานเรื่องต่าง ๆ มีเรื่อง เคาทแคร์กูด้า เรืองหนึ่ง ซึ่งพวกเด็ก ๆ รุ่นเล็กกว่าผมและชวาคสม ซึ่ง

เวียนขึ้นต่ำกว่าคุณพระประมณฑ์ ๆ ยังหลงไหลชอบฟังเหมือนกิดฝัน ต้องคอยรบเร้า
ให้คุณพระประมณฑ์ ๆ เล่าให้ฟังทุกคน ก่อนเข้าทำการบ้าน ธรรมดาของเรื่องทำให้
พวกเด็ก ๆ ไม่กล้าเดินข้ามสนามฟุตบอล ไปห้องอาหาร เพื่อทำการบ้าน ตามลำพัง ต้อง
เดินเกาะกันเป็นกลุ่ม เพราะกลัวรถเก๋งของตาเค๊าที่แคร์กั๊กจะสับเล็ดอกกิน แต่
พอคืนรุ่งขึ้น เมื่อถึงเวลาที่พากันไปล้อมวงนั่งคอยให้คุณพระประมณฑ์ ๆ เล่านิทาน
ให้ฟังอีก เรื่องนั้นผ่านมากเกือบ ๖๐ ปีแล้ว แต่ผมยังจำได้ไม่ลืม

อีกอย่างคือว่าวิชาภาษาอังกฤษ ของผม น่าสงสารมาก เพราะอ่อนกว่าเพื่อน
ผมได้ให้คุณพระประมณฑ์ ๆ นี้แหละ ช่วยแนะนำสอนให้จึงพอไปกับเพื่อนร่วมชั้น จน
สอบไล่ไม่ตก นี่คือเหตุที่ผมกับคุณพระประมณฑ์ ๆ ชอบพอกันมาก นับเป็นระยะแรก

ระยะที่ ๒ พ.ศ. ๒๔๖๐ เมื่อคุณพระประมณฑ์ ๆ สอบไล่ได้ชั้น ๘ แล้ว
ออกจากมหาวิทยาลัย ไม่ได้พบปะกันอีกเลย ผมออกที่หลัง ๒ ปี ครั้นถึง พ.ศ.
๒๔๖๑ เราทั้ง ๒ ถูกเกณฑ์ให้เข้ารับราชการทหาร เป็นนักเรียนนายกายพร้อมกัน
ระยะนี้เราจึงสนิทสนมกันมาก นักเรียนนายกายรุ่นนี้มีทั้งหมด ๒๗ คนเท่านั้น เพราะ
นักเรียนประเภทนี้ ทางราชการเพิ่งจะเปิดสอนเป็นครั้งแรก ในจำนวนนี้มีพวกเรา
ลูกมหาวิทยาลัย อยู่ด้วยกัน ๖ คนคือ ขุนปริวรรตปรีชา (ประมณฑ์ เนตรศิริ)
ม.ร.ว. ศรีวัช มาลากุล สว่าง แพร่งสภา กริ่ง วราย ประวัติ ไชยวนิชย์ และ
ตัวผม ระยะนี้จึงได้มาร่วมกินนอนในสถานเดียวกันอีกครั้งหนึ่ง ครั้นถึงเวลาสอบ
ผลปรากฏในการสอบไล่ พวกเราได้กันหมดทุกคน ต่างแยกย้ายกันไปประจำหน้าที่
ผู้บังคับหมวด ตามกรมกองทหารอีกหนึ่งปี จึงได้รับการปลดเป็นนายทหารกองหนุน

ขุนปริวรรตปรีชา กลับเข้ารับราชการสังกัดก๊กเดิม คือกรมพาณิชย์ และ
สถิติพยากรณ์ ในตำแหน่งเลขานุการ ของ มร. เจ. เอ. เคเบิล (J.A. CABLE)
ที่ปรึกษากรม

ส่วนผมสมัครเข้าไปเป็นเสมียน ภายใต้บังคับบัญชาของท่านขุนปริวรรต
ปรีชาอีกครั้งหนึ่ง โดยท่านเป็นนายเวรผมเป็นลูกเวร จนกระทั่งออกจากราชการ
รับพระราชทานบำนาญ นับว่าได้ใกล้ชิดสนิทสนมกับท่านมากคนหนึ่ง

และครึ่งสุดท้าย เมื่อวันที่ ๑๖ เมษายน ๒๕๑๓ ผมร่วมไปกับลูก
ราชวิทยาลัยหลายท่าน นำพวงมาลาของสมาคมราชวิทยาลัย ไปค่านับศพท่านท้าว
มกุฎกษัตริยาราม เมื่อเวลา ๒๐.๐๐ น.

ตลอดเวลาเกือบ ๖๐ ปีที่เคยกับคุณพระประมณฑ์ขัณ्डญา รู้สึกว่า
ท่านเป็นผู้ที่สมควรให้ความเคารพมาก ในสมัยเป็นนักเรียนด้วยกัน ๒ สถาบัน
ไม่ปรากฏว่าท่านมีเรื่องทะเลาะวิวาทกับใครเลย เป็นที่ชอชอบของครูและ
นักเรียนทุกคน สมัยที่เขาทำราชการ ภายใต้งบังคับบัญชาของท่าน รู้สึกว่าท่านเป็น
ผู้ที่มีความเมตตากรุณาต่อผู้น้อย สมเป็นนายคน เฉพาะผมนั้นท่านทำตัวเป็นเพื่อน
เหมือนแต่เดิมไม่มีท่าทางว่าเป็นนายเลย นับได้ว่าคุณพระประมณฑ์ ขัณ्डญา เป็นผู้ที่
แรง มีเมตตาความทานิยมมาก อันเป็นความดีซึ่งไม่มีมากคนนัก ในฐานะที่ผมเป็น
นักเรียนกินนอนร่วมสถาบันกันมาตั้งแต่สองครั้งสองคราว และในที่สุดได้รับราชการอยู่
ในบังคับบัญชาของคุณพระประมณฑ์ขัณ्डญา ทำให้ล้มประสพการณ์ อันเป็นความดี
งามของท่านเสียมิได้ ผมขอตั้งจิตอธิษฐานขออานภาพคุณพระศรีรัตนตรัย และสิ่ง
ศักดิ์สิทธิ์ ทั่วบุญคุณคุณคุณคุณทั้งหลาย จงอภิบาลประคับประคองให้ดวงวิญญาณ
ของคุณพระประมณฑ์ขัณ्डญา จงไปสถิตเสวยสุขอันควรแก่ชัฏภาพ ในสัมปรายภพ
โน้นเทอญ

และ ขอให้วิญญาณของคุณพระประมณฑ์ขัณ्डญา ซึ่งสถิตอยู่บนทิพย์
พิมานโน้น จงไปรื้อฟื้นผังข้อเขียนของผมแทนเครื่องเคารพเคารพอันเป็นการแสดงออก
ถึงสัจธรรม ของลูกราชวิทยาลัยว่ามี แอสปรีคเกอร์ คอรัปส์ แม้แต่ระหว่างคนอยู่
กับคนที่ตายไปแล้ว.

ขุนประสิทธิ์สัทธรรม์

๒๗ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๔

คำไว้อาลัย

ของ

ขุนนันทวิจารณ์

อันการเกิดแก่และเจ็บตายเป็นของธรรมดา ซึ่งบุคคลทุกคนจะหลีกเลี่ยงเสียไม่ได้ จะต้องประสบแก่ทุกคน และถ้ายังบุคคลนั้นเป็นญาติมิตรหรือเป็นทรกนบดอเข้าด้วยแล้ว ก็ยิ่งทำให้เสียใจมากขึ้น ซึ่งเป็นธรรมดาของปลดชน

ฉะนั้น การจากไปของคุณพระประมณฑ ซึ่งเป้นผุทข้าพเจ้ารักและนบดอด้วยแล้ว ความสะเทือนใจก็ย่อมมีมาก ทข้าพเจ้าให้ความรักและนบดอคุณพระประมณฑประการหนึ่งนั้น ก็เพราะท่านเคยร่วมสำนักศึกษา (โรงเรียนราชวิทยาลัย) มาด้วยกัน และเพราะคุณพระเป้นผุทชดาสัยวัยบรือยก็อยู่ในศีลธรรม และมีความโอบอ้อมอารีแก่เพื่อน ๆ และผุทชดอนบวักว่า ด้วยเหตุนี้แม้คุณพระจะไค้ออกจากโรงเรียนไปรับราชการในกระทรวงทวงต่าง ๆ หลายแห่งตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๕ ซึ่งเป็นเวลานานมาแล้วก็ตาม ข้าพเจ้ายังระลึกถึงคุณงามความดีของคุณพระตลอดมาตราบเท้าวันทกราบว่า คุณพระถึงแก่กรรม

ฉะนั้น การจากไปของคุณพระ ซึ่งไม่มีโอกาสจะได้พบกันอีกในภพนี้ ข้าพเจ้าจึงขอตั้งจิตอธิษฐาน ขอให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของคุณพระจงประสบแก่ความสุข แม้จะอยู่ในภพใดจงทุกภพไป.

ขุนนันทวิจารณ์
(นนท ทองอิน)

๑. ถนนพญาเกล้า
กรุงเทพฯ ๗๖

คุณพ่อของลูก

คุณพ่อเปรียบเสมือนดวงอาทิตย์ที่ให้แสงสว่าง ความอบอุ่น ความเจริญ
เติบโตทั้งกายและใจแก่โลกของลูก เป็นแสงแห่งความปรานีที่บริสุทธิ์ผ่อง พร้อม
ก้วยองค์ประกอบของความยุติธรรม ความเที่ยงตรง รักใคร่ และเอ็นดูเสมอเหมือน
กันหมด

ความสามัคคี และสัมพันธ์ ที่ดวงอาทิตย์ พลังมีต่อ บรรดา สรรพสัตว์ และ สิ่งมี
ชีวิตทั้งหลายในโลกนี้ ยังมีความสลบซับซ้อนละเอียดไม่น้อยกว่า ความรัก
ความสัมพันธ์ของคุณพ่อที่มีต่อสายโลหิตของท่านเอง ความรักในวงจิตของคุณพ่อ
นั้นผสมผสานกันจนจากความรักของสัตว์โลกทั้งมวลที่มีอยู่ต่อกันและกัน แล้วรวม
กันก่อตัวขึ้นใหม่ เป็นวงจิตของคุณพ่อ หรือดวงอาทิตย์แห่งโลกของลูก เป็นวง
จิตที่แสนจะ ประเสริฐ ใสสะอาด เข้ายึด อากาศธาตุ จนมิสามารถ จะแลเห็นได้ก้วย
สายตา จะติดต่อสัมผัสกันก็จากใจ ทราบใจที่สังขารยังคงกันอยู่เป็นรูปกายของ
คุณพ่อ ทราบนั้น วงจิตของคุณพ่อก็จะยังคงกลั่นหยาดน้ำทิพย์มาซโลมใจและกาย
ของลูก อย่างไม่มีวันที่จะเหือดแห้งหายไป ดังเช่นน้ำอันในพิภพนี้

ลูกเคยคิดอยากจะทำให้คุณพ่อเป็นดวงอาทิตย์ เพื่อลูกจะได้มีโอกาสเห็น
คุณพ่อทั้งเช้า เย็น และตลอดวัน จะไม่เห็นก็ช่วงเวลาคร่าคืนเท่านั้น แต่ก็เป็นเพียงความ
คิดคำนึง เพราะการที่เราจะบันทึกเวลาหรือบังคับขยงการสิ่งที่ยื่นออกเห็นออกจากอำนาจของ
มนุษย์นั้น เป็นสิ่งที่สควิสัย อีกอย่างคุณพ่อก็เป็นแค่เพียงปลดชนที่เกิควมาในโลกแห่ง
การเวียนว่าย ตาย เกิด เพราะกรรมอันมีบุญเป็นเครื่องค้ำจุนมา และตลอดชีวิต
ของคุณพ่อก็เพียรสร้างแต่ความดีตลอดมา จนอาณาจักรแห่งทะเลบุญของคุณพ่อได้
แผ่ออกไป จนกว้างใหญ่ไพศาล ท่วมทัน อาณาเขตแห่งกรรมเสียจนหมดสิ้น แล้วเช่นนั้น
กรรมของคุณพ่อจึงมลายสลายไปก้วย

เมื่อคุณพ่อสิ้นกรรม คุณพ่ออีกสิ้นบุญ ดวงอาทิตย์ของโลกแห่งลูกได้ดับลง
เสียแล้ว คบไปโดยที่ลูกไม่มีวันและเวลาที่จะได้เห็นอีกขั้วจักรนิรันดร ขณะนี้โลกของ
ลูกมีคสนิท มีแต่ความหนาวเย็นยะเยือกเข้ามาแทนที่ หยากิน้ำทิพย์ที่เคยชโลมกาย
และใจของลูกมาแทนอัยจนเกือบใหญ่ ก็มีอันเป็นต้องเหือดแห้งหายไป กลายเป็นหยาก
น้ำค้างที่ลูก ๆ ใดหลังออกมาชโลมใจให้แก่กันและกัน ในยามวิปริตโศกสลกขณ
กองทุกข์ที่น่าเวทนา ดวงอาทิตย์แห่งโลกของลูกดับก็เหมือนชีวิตของลูกสิ้นตามไป
ด้วย โลกของลูกมีคตงทุกที่ ๆ ลูกสิ้นเกือบทุกสิ่งทุกอย่าง ที่ยังเหลืออยู่และยังไม่
สิ้นตามไปด้วย สิ่งนั้นก็คือ ความรักที่คุณพ่อได้ฝากเพียรปลูกฝังและแกะสลักจารึกลง
กลางดวงใจของลูก ๆ มานานเท่าเกือบชีวิตของคุณพ่อ ซึ่งลูกถือว่าลูกได้รัยมรดกอันล้ำ
ค่าสุดระคณานับ ที่คุณพ่อทิ้งไว้ให้เป็นสมบัติชิ้นสุดท้าย คือความรักที่
เป็นตัวแทนของคุณพ่อ คุณพ่อยังอยู่กับลูกเมื่อนึกใดก็คิดใดก็เกิดปัญญา ฉับพลันนั่นเอง
แสงอาทิตย์แห่งโลกของลูก ๆ ก็ไต่ส่องแสงสว่าง อันเจิดจ้าขึ้นมาท่ามกลาง ความมืด
ท่ามกลางความหนาวเย็นว่าเหวและท่ามกลางกองทุกข์ ความขมขื่นเกิดขึ้นกับลูกแล้ว
คุณพ่อไม่ได้ไปไหนเลย ยังอยู่กับโลกของลูก ๆ ตลอดเวลา ลูกเพียงแต่ฝันร้ายไป
เท่านั้น ที่ลูกเคยอยากให้คุณพ่อเป็นดวงอาทิตย์อยู่กับลูกกับโลกของลูก ๆ นั้น เกยวนดวง
อาทิตย์ดวงนั้นก็ยังไม่ดับ และจะอยู่กับลูกไปอีกชั่วกาลนาน.

ลูก ๆ ของคุณพ่อ

รำพันถึงบิดา

เสาร์ที่ ๑๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๓ เป็นวันที่ข้าพเจ้าจะล้มเสียมิได้ วันนั้นเป็นวันที่ข้าพเจ้าเสียใจที่สุดในชีวิต น้ำตาซึ่งไม่เคยไหลพรากมาก่อนก็ไต่ปรากฎออกมาเสมือนสายฝนที่ตกลงตกหนัก วันนั้นข้าพเจ้ากินเข้าผิดปกติ ความธรรมดาแล้ววันเสาร์ข้าพเจ้าจะกินประมาณ ๑๐ โมงเช้า ถ้าหากไม่ไปไหน แต่สำหรับวันนี้รู้สึกประหลาดซอบกกล ประมาณเวลาระหว่าง ๕-๖ โมงเช้า ข้าพเจ้าฝันไปว่า บิดาข้าพเจ้าท่านมาเข้าฝันและบอกกับข้าพเจ้าว่าท่านได้ถึงแก่กรรมเสียแล้ว แต่ท่านก็ไต่ฝันขึ้นมาอีก ความฝันทำให้ข้าพเจ้าของสะทึงคนทันทีไม่คิดว่าจะเป็นไปได้ แต่ในใจก็นึกสังหรณ์อยู่เหมือนกันว่า ฝันว่าตายแล้วฝันจะต้องเป็นสิ่งที่ตรงกันข้าม แต่ก็พยายามเข้าข้างตัวเองว่าเป็นไปไม่ได้ ข้าพเจ้ารีบอาบน้ำแต่งตัวเสร็จแล้วก็เข้าไปคุกท่าน อนุจาข้าพเจ้าเกือบไม่เชื่อตัวเองว่าบิดาข้าพเจ้าท่านมาเข้าฝันจริง ๆ ความฝันจะเป็นความจริงไปได้หรือ ข้าพเจ้านึกย้อนถามตัวเองในใจ ข้าพเจ้าเห็นท่านอยู่ในสภาพที่นอนหลับหายใจแรงและถึง ข้าพเจ้าเรียกท่านดัง ๆ โกลั ๆ หูของท่านพร้อมทั้งเขย่าตัวท่าน แต่.... ไม่มีเสียงตอบ ได้ยินแต่เสียงหายใจแรง ๆ ตามปกติแล้วทุกเช้าข้าพเจ้าจะเข้าไปเรียกท่าน ท่านก็จะตอบว่า “เฮยบ่คนแล้ว” แต่เช้าวันนี้กลับไม่มีเสียงตอบ ไม่น่าจะเป็นไปได้ เพราะเมื่อคืนวันศุกร์ที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๑๓ เวลาประมาณทุ่มท่านยังนั่งค้มเบียร์ควยโยหน้าสกีใส เพราะตอนบ่ายวันศุกร์คุณน้าของข้าพเจ้า (น.อ. ภิมล หทยีช ร.น.) ได้ทรวร่างกายและอนุญาตให้ท่านรับประทานอาหารไค้ทักซินิก ท่านก็ใจมาก ทอนค่าท่านนั่งคุยกับมารดาและลูก ๆ อย่างมีความสุข ข้าพเจ้าทำออร์เคิฟและซงซาสดาเงินให้ท่านรับประทานอาหาร ท่านบอกกับข้าพเจ้าว่า “เอาไว้ตรงนี้นัก่อน บ่่าจะขอเข้าไปนอนเพราะรู้สึกเพลียมาก เคี้ยวบ่่าจะลกขื่นมาทานเอง ไม่ต้องเป็นห่วงบ่่าทรอก” ข้าพเจ้านึกไม่ถึงเลยว่าคำพูดประโยคนั้น จะเป็นคำพูดประโยคสุดท้ายที่ท่านพูดกับข้าพเจ้าในคืนนั้นและตลอดชีวิตของข้าพเจ้า

หลังจากที่ท่านเข้าไปนอนแล้ว สักครู่ท่านก็ลุกขึ้นมารับประทานอาหารที่ข้าพเจ้าจัดไว้ให้ เคี้ยวบ่่าจะบอกว่่าท่านรับประทานอาหารไปได้เพียงเล็กน้อย แล้วท่านก็กลับ

เข้าไปนอนจนถึงเวลาประมาณ ๔ ของวันที่ ๑๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๓ มารดาข้าพเจ้า
ลงมากู้ท่านซึ่งนอนอยู่ในห้องคนเคี้ยว ความปกติแล้วท่านจะไม่ยอมให้ลูกหรือเด็กวัย
ใช้เข้านอนเป็นเพื่อน เด็กวัยใช้คนไหนเข้าไปอยู่เป็นเพื่อนท่าน ก็จะถูกไล่ออกมาข้าง
นอกหมด มารดาข้าพเจ้าเห็นท่านนอนดิ้นออกหืดออกหมดและบ่นว่าร้อน ๆ มารดาข้าพเจ้า
ห่มผ้าให้ท่านหลายครั้ง แต่ท่านก็เอาออกหมด มารดาข้าพเจ้าเตือนท่านว่าประเดี๋ยว
จะเป็นนิวมอนเนีย ท่านก็ไม่ยอมฟัง อาจเป็นเพราะความร้อนในร่างกายของท่านสูงมาก
ท่านจึงไม่ยอมใส่เสื้อ และตามปกติท่านก็เป็นคนขี้ร้อนอยู่แล้ว ก็เลยต้องตามใจท่าน
มารดาข้าพเจ้าจึงกลบขนไปนอนจนถึงเช้า มารดาข้าพเจ้าค่อนข้างมากก็คิดว่าบิดาข้าพเจ้า
ยังนอนพักผ่อนอยู่เช่นเคย จึงมิได้รีบกวาน หลังจากนั้นแล้วมารดาข้าพเจ้าก็เตรียมตัว
ออกไปนอกบ้านเพื่อไปหาซื้อขนมตะโกข้าวแชงที่บิดาข้าพเจ้าชอบรับประทาน มารดา
ข้าพเจ้าไม่ทราบเลยว่าขณะนั้นบิดาข้าพเจ้ากำลังอยู่ในอาการโคม่า เพราะคิดว่าท่าน
นอนพักผ่อนเช่นปกติ มาทราบเอาภายหลังที่กลับมากพร้อมกบกระโก้วข้าวแชง อนิจจา
บิดาข้าพเจ้าอัครัยประทานขนมข้าวแชงเสียแล้ว ระหว่างที่มารดาข้าพเจ้าออกไปข้าง
นอกนั้น ข้าพเจ้าโทรศัพท์ถึงคุณอาหโม (ศาสตราจารย์ นายแพทย์ อรุณ เนตรศิริ)
เรียนให้คุณอาหโมทราบอาการของท่าน คุณอารีบมา แต่เชือดวั้นนี้โรคติดมาก
กว่าคุณอาจะมาถึงก็ ๑๐ โมงแล้ว เมื่อคุณอามาถึงก็ปลุกตัวบิดาข้าพเจ้าและเรียก
ท่านว่า “คุณพี่พระ คุณพี่พระ” คุณอารีบตรวจร่างกาย ฝายปอด นวคหัวใจ คุณอา
ให้ข้าพเจ้าช่วยเบียดกล่องเข็มฉีดยา ข้าพเจ้าเห็นคุณอาฉีดฉีดยาปกติ และเร่งให้ข้าพเจ้า
ทำเร็ว ๆ ข้าพเจ้าเองก็พลอยมือสั่นไปด้วย คุณอาฉีดเข็มที่หนึ่งเข้าไปที่หัวใจ แล้วก็
ช่วยกันนวคหัวใจท่าน คุณอาสั่นศีรษะและแสดงความสลททันที คุณอาเรียกบิดา
ข้าพเจ้าอีกครั้งหนึ่ง “คุณพี่พระ คุณพี่พระ” บิดาข้าพเจ้าไม่ตอบ เสียงหายใจแผ่ว
ลง ๆ แล้วก็ถึงสองครอก คุณอายังไม่ละความพยายาม บอกกับข้าพเจ้าว่า “Last
minute อาจะฉีดยาเข็มหนึ่ง เร็ว ๆ เข้า” สั่งให้ข้าพเจ้ารีบส่งเครื่องมือ คุณอา
ฉีดยาเข็มที่สองตรงหัวใจ แล้วก็นวคอีกครั้งหนึ่ง แต่อาการหายใจของบิดาข้าพเจ้าหยุด

เสียแล้ว ท่านโคจากข้าพเจ้าและทุก ๆ คนไปช่วยอาการสงบ เมื่อเวลา ๑๐.๒๐ นาฬิกา คุณอาไม่คิดว่าท่านจะจากพวกเราไปเร็วเช่นนี้ คุณอาได้เตรียมเหล่าเพื่อจะเอามากมายท่านในวันสงกรานต์ วันนั้นญาติพี่น้องหลายคนก็นำของขวัญมากมายเยี่ยมท่าน อนิจาแทนที่จะมากมายแต่ก็ต้องมาครวระศพท่าน ญาติ ๆ ต่างก็พากันเศร้าโศกไปตามกัน

สิ้นลมหายใจของท่านแล้ว น้ำตาของข้าพเจ้าไม่ทราบมาจากไหน ไหลพรากออกมาราวกับสายฝน ข้าพเจ้าตรงเข้าไปกราบศพท่าน แล้วก็กราบขอบพระคุณ คุณอาที่พยายามช่วยอย่างเต็มที่ มารดาข้าพเจ้ายืนอยู่ข้าง ๆ ตลอดเวลาปล่อยให้ข้าพเจ้าหยอกร้องไห้ ข้าพเจ้าพยายามหักห้ามใจตัวเองแต่ก็ห้ามไม่ได้ วันหนึ่งวันข้าพเจ้ารู้สึกกระหายใจ

นี่เป็นครั้งแรกที่ข้าพเจ้าได้พบกับความเสียใจที่สุดในชีวิต ซากศพก็ไปแล้ว ก็เท่ากับซากหมี่โพธิ์รมไทรของบ้าน ระหว่างที่มีชีวิตอยู่ท่านเคยพูดคุยกับลูก ๆ เสมอว่า “บารมีพ่อปกเกล้า มีพ่ออยู่จะไปทำอะไรที่ไหนใคร ๆ เขาก็เกรงใจ สิ้นบุญพ่อไปแล้ว เหลือแต่แม่คนก็เกรงใจน้อยลง พ่อเป็นผู้ชายยอมมีอำนาจเหนือกว่าผู้หญิง ผู้หญิงยอมมีของพวงอำนาจหรืออาศัยบารมีผู้ชาย ลูกแล้วผู้หญิงสามารถทำอะไรได้เหมือนผู้ชายจริง แต่ต่างกันที่ผู้ชายนั้นมีอำนาจคนยำเกรง ผู้หญิงไม่มีอำนาจเพราะเป็นเพศที่อ่อนแอ”

สิ้นชีพิตักษัยแล้วสำหรับข้าพเจ้าก็เท่ากับซากศพเพื่อนคุยที่ตายไปด้วย ท่านเป็นทั้งพ่อและเป็นทั้งเพื่อนคุยที่ตายของข้าพเจ้า ท่านปกครองลูก ๆ แบบประชาธิปไตย แล้วแต่ความเห็นส่วนรวมเป็นใหญ่ ท่านมีได้ลัทธิที่ว่าเมื่อเป็นพ่อแล้วความคึกของพ่อจะต้องเป็นใหญ่หรือถูกเสมอไป ท่านให้เกียรติและยกย่องในความคิดและการกระทำที่ถูกต้อง ๆ

ท่านเป็นภิกษุชั้นนารเวณได้สำหรับมารดาข้าพเจ้าและลูก ๆ ของท่าน ก่อนไปในบ้านจะไม่ภิกษุชั้นนารเวณได้ออกแล้ว ทุกครั้งที่ข้าพเจ้าศึกษาภาษาไทย อังกฤษ ญูน หรือฝรั่งเศส ข้าพเจ้าจะรีบไปถามท่าน เพราะความขเกยเบียดภิกษุชั้นนาร

ถามท่านเร็วว่าและแจ่มแจ้งกว่า บางทีแม้กระทั่งปัจจุบันนี้ ขณะที่ข้าพเจ้ากำลังอ่านหนังสือพิมพ์อยู่ เมื่อไม่ทราบความหมายของคำ ข้าพเจ้าก็เตรียมจะไปหาท่าน แต่พอมานึกได้ว่าท่านได้จากไปอย่างไม่มีวันกลับมาอีกแล้ว ข้าพเจ้ารู้สึกใจหายว้าวันทันท่านจากข้าพเจ้าและทุก ๆ คนไป แต่วิญญูณของท่านยังอยู่

ท่านเป็นหนอนหนังสือประจำห้องสมุดในบ้าน ข้าพเจ้าท่านไปแล้วห้องสมุดในบ้านก็มีความหมายน้อยลงไป ท่านจะใช้เวลาส่วนมากหมกหมุ่นอยู่กับหนังสือวันละหลาย ๆ ชั่วโมง ใช้เวลาร่างแก่งหนังสือหรือแปลหนังสือบ้าง ใช้ नामปากกาว่า ป. เนตรศิริ บ้าง หรือถ้าเขียนบทความลงในหนังสือพิมพ์ฝรั่ง ก็ใช้ नामปากกาว่า P. NETRA บางครั้งท่านอ่านหนังสือมาก ๆ ก็เลยหลับอยู่ในห้องสมุด ท่านชอบอ่านชอบศึกษาและค้นคว้าทางด้านภาษานวาระศตวรรษ ก่อนที่ท่านจะถึงแก่กรรม ท่านยังอยู่ในระหว่างการศึกษาภาษาจีน ครูจีนคนสุดท้ายของท่านอายุ ๘๐ ปีกว่า ท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ทางด้านภาษาต่างชาติหลายภาษาเช่น ภาษาจีน อังกฤษ ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส อิตาลี สเปน นำเสียค่ายที่ลูก ๆ ไม่สามารถรวิวิชาจากท่านไว้ได้หมด ได้ไปข้างคนละนิกคนละหน่อย

ท่านเป็นคนที่ทั้งมันอยู่ในคทธรรม รักเกียรติยศ ซื่อเสียง วงศ์ตระกูล และความซื่อสัตย์สุจริต ท่านตั้งคคิประจำใจและสอนให้ลูก ๆ ยึดถือ “ยติธรรมประจำจิตสุจริตประจำใจ” ไม่โกงไม่กินของใคร ข้าพเจ้าจำได้เมื่อสมัยยังเป็นเด็กอยู่ ระหว่างที่บิดายังมีอำนาจในราชการ มีคนเอาของกำนัลมาให้ท่าน เพื่อคอยแทนที่ช่วยให้เขาบรรลุความสำเร็จในงาน ท่านสั่งไม่ให้ใครแตะต้องของเหล่านั้น และให้ส่งให้คนสวนเอาไปถวายพระหมต ท่านชอบช่วยเหลือผู้อื่นจากใจจริง โดยที่ไม่ต้องการของคอยแทนเป็นค่าน้ำใจ อุปนิสัยนี้ยังเป็นมรดกตกทอดมาถึงลูก ๆ

ท่านอบรมสั่งสอนลูกให้รู้จักชีวิตจริง ๆ เพราะคนเราเกิดมาไม่เหมือนกัน ให้เอาความจริงเข้าหากันไม่ใช่หลอกลวงกัน ท่านสอนให้ลูกรู้จักประมาณคน ไม่ให้โอ้อวดว่าเราวิเศษหรือเหนือกว่าคนอื่น สอนให้รู้จักเดินสายกลาง ให้รู้จักเข้ากับคน

ใต้ทุกชั้น ท่านเคยสอนข้าพเจ้าว่า ถ้าใครเขาแสดงกิริยาไม่สุภาพ ขวคเบ่งกับเรา เราก็อย่าไปเบ่งตอบ ขอให้ทำตัวให้สุภาพและอ่อนน้อมเข้าไว้เสมอ ที่สุดเขาจะเกรงใจ และละอายไปเอง การเอาชนะความเบ่งด้วยความสุภาพนั้นได้ผลจริงอย่างที่ท่านสอน ข้าพเจ้าได้เคยนำไปใช้ และผลปรากฏว่าการติดต่อธุรกิจต่าง ๆ สำเร็จได้อย่างรวดเร็ว

บิดาข้าพเจ้าท่านเกิดมาในตระกูลขุนนางในราชสำนัก ท่านได้มีโอกาสเรียนรู้อะไรและเห็นของดี ๆ มาตั้งแต่เด็ก และได้รับการอบรมตามแบบฉบับของกษัตริย์และกษัตริย์จิดาซึ่งคนไทยในสมัยก่อนได้รับ ท่านจึงอบรมลูก ๆ เช่นเดียวกับที่ท่านได้เคยถูกอบรมมา ลูก ๆ ก็ได้รับไว้ไม่มากนักน้อย ท่านให้การศึกษาย่างดีกับลูกทุกคน ท่านถือคติว่า “มีวิชาแล้วไม่ยกคาน แต่ต้องนำไปใช้ให้ถูกทาง” ท่านเป็นคนที่มีอารมณ์ขบขันเข้า กับคนใดที่ทุกเพศทุกวัย

การจากไปของท่านทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกว้าเหว ข้าพเจ้าขาดทั้งพ่อและเพื่อนคนสนิท ข้าพเจ้าเป็นลูกที่ใกล้ชิดกับท่านมาก ไม่ว่าจะไปงานไหนท่านจะต้องพาข้าพเจ้าไปด้วย ถ้าหากว่ามารดาข้าพเจ้าคิดอะไรขึ้น จนน้อง ๆ บางคนของท่านถึงกับออกปากถามว่า “คุณพระมีลูกคนไหนหรือ” คราวใดที่ยังอยู่ใกล้ท่านข้าพเจ้ามีความรู้สึกว่ายิ่งเช่นเด็กเล็กอยู่ ท่านมักจะพุดกับข้าพเจ้าเสมอว่า “เมื่อไรจะเป็นผู้ใหญ่กับเขาเสียที” ข้าพเจ้าตอบท่านว่า สำหรับท่านข้าพเจ้าก็ยังคงเป็นเด็กอยู่เรื่อยไป

ท่านจากทุกคนในครอบครัวไป เหลือไว้แต่คดี คำสอน การอบรมที่ใ้ให้ไว้แก่ลูก ๆ และรูปถ่าย ซึ่งเป็นอนุสรณ์แห่งความศรัทธาที่ข้าพเจ้ายังระลึกถึงบิดาของข้าพเจ้าตลอดไป

ขอให้ผลานิสงส์ที่มารดาข้าพเจ้าและลูก ๆ ทุกคนของท่าน ใต้ทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ท่านนั้น จงบรรลุดังท่านในสัมปรายภพเทอญ.

ด้วยความรักและอาลัย

จากลูก นันทา เนตรศิริ

โรงเรียนอนุกูลเนตรศิริ

๒ มีนาคม ๒๕๑๔

คำไว้อาลัยคุณพ่อ

ก่อนวันคุณพ่อจะจากลูกไปไม่มีวันกลับเพียง ๖ วัน คุณเหมือนว่าวันที่ ๖ เมษายน ๒๕๑๓ ลูกได้ไปกราบคุณพ่อเป็นครั้งสุดท้าย และอยู่ด้วยกันนาน และส่วนมากท่านถามถึงทุกสิ่งและอนาคตของลูก คุณเหมือนว่าคุณพ่อท่านยังเป็นห่วงอยู่มาก สำหรับตัวคุณพ่อเองก็ได้บอกให้ลูกทราบว่า คุณพ่อจะอยู่อีกได้ไม่นาน เพราะระยะนี้ไปไหนไม่มีใครจะไหว และรับประทานอาหารก็ไม่ใคร่ได้ ปกติถ้ายังไปไหน ๆ ได้ คุณพ่อจะพยายามไปเสมอ ไม่ยอมมอขยับนิ่งเฉย ลูกไม่เชื่อว่าคุณพ่อจะจากลูกไปเร็วชั่วระยะเวลาเพียง ๖ วันเท่านั้น เพราะคุณพ่อไม่ได้ล้มหมอนนอนเสื่อเลย เป็นเพียงกำลังร่างกายลั่นชอยถอยลงไปเท่านั้น ในวันเดียวกันกับที่คุณพ่อได้จากไปนี้ ลูกได้ตั้งใจไว้แล้วว่า ลูกจะเข้าไปกราบคุณพ่อ เมื่อเสร็จจากพาลูกคนเล็กไปสอบเข้าเรียนโรงเรียนใหม่แล้ว ระหว่างที่รอคอยลูกคนเล็กอยู่ที่โรงเรียนนั้น ลูกคนโตก็วิ่งกระหืดกระหอบไปบอกให้ทราบว่า ได้รับข่าวทางโทรศัพท์ให้บอกคุณแม่ว่า คุณพ่อกำลังช่วยหนักพอได้รับข่าวใจไม่ได้อยู่กับเนอกับตัวแล้ว และได้ไปกราบคุณพ่อทันที ระหว่างทางก็ภาวนาขอให้ได้เห็นใจคุณพ่อ และขออย่าได้เป็นอะไรมาเลย พอถึงบ้านคุณพ่อซาอ่อนแทบจะลุกเดินไม่ไหว เมื่อเข้าไปในห้องนอนคุณพ่อ เห็นคุณพ่อนอนหลับสนิท และเมื่อเหลียวไปเห็นดอกไม้บูชาเทียบข้างเตียงคุณพ่อท่านนั้น ใจแทบหยุด แล้วก็ร้องไห้โฮใหญ่ น้ำตาไหลพรากอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนโดยไม่หยดหย่อน

พระคุณของคุณพ่อนั้นมากล้นสักที่ลูกจะพรรณานาในทันใด คุณพ่อสมบรูณ์ด้วยพรหมวิหารธรรม ลูกขอเรียกคุณพ่อว่า พระพรหมของลูก โดยไม่มีใครมาลบล้างคำเรียกคุณพ่อคำนี้ได้ ท่านไม่เคยคิดสนองร้ายแก่ใครที่ให้ร้ายแก่ท่านเลย มีแต่จะมุ่งให้ฉันนประสพแต่ความเจริญรุ่งเรืองโดยส่วนเดียวเท่านั้น สำหรับลูกแล้วท่านไม่เคยคำนึงถึงความผิดของลูกเลย บอมนอบน้อมให้ตลอดกาลที่เดียว และทั้งพยายามที่จะประคับประคองเพื่อความเจริญรุ่งเรืองของลูกอยู่เสมอไป ลูกขอบูชาในพรหมวิหารธรรมของคุณพ่อไว้จนกว่าชีวิตจะหาไม่

สามี่ของลูกได้รำพันถึงพระคุณของคุณพ่อให้ลูกฟังอย่างยืดยาว นับตั้งแต่
สามี่ได้เริ่มประกอบอาชีพเป็นครั้งแรกจนกระทั่งประกอบอาชีพอยู่ในขณะนี้ รวมถึง ๕
แห่ง ก็โดยอาศัยยารมี่ของคุณพ่อมาแล้วทั้งสิ้น นอกจากนี้คุณพ่อยังคอยให้คำ
แนะนำในสิ่งที่ลูกควรโดยตลอดมา สักทีลูกจะพรรณนาพระคุณของคุณพ่ออันมากล้น
ได้ นับว่าคุณพ่อเป็นร่วมโพธิ์ร่วมไทรที่แผ่ไพศาลอันยิ่งใหญ่จนหาที่เปรียบมิได้ ต่อแต่
นี้ไป ลูกจะได้อาศัยร่วมโพธิ์ร่วมไทรที่ไหนอีก การตอบแทนบุญคุณคุณพ่อลูกยังไม่ได้
ตอบแทนให้สมใจนึกเลย คุณพ่อก็มาค่วนจากไปโดยไม่มีวันกลับเสียแล้ว หากซาคี
หน้ามีจริงแล้วลูกขอไปเกิดเป็นลูกของคุณพ่ออีก ลูกจะขอกราบไหว้บูชาเรลถึง
พระคุณของคุณพ่อและขอบำเพ็ญกุศลอุทิศส่วนกุศลให้คุณพ่อไปตลอดชีวิต

คุณพ่อเป็นผู้ที่ยกมณีในพระพุทธศาสนา ชอบทำบุญกุศลเป็นประจำ ด้วย
กุศลผลบุญที่คุณพ่อได้บำเพ็ญไว้กับกุศลผลบุญที่ลูก ๆ หลาน ๆ ได้กระทำไปแล้ว จึง
คลยันกาลให้ดวงวิญญาณของคุณพ่อจงได้เสวยสุคติในสัมปรายภพ เทอญ

จากลูกมณฑา สีนะวัต

คำไว้อาลัย

กราบเท้า คุณพ่อที่เคารพอย่างสูง

นับเป็นครั้งแรกที่ผมเขียนจดหมาย ถึงคุณพ่อโดยไม่มีโอกาสจะได้รับตอบกลับ เช่นเคยปฏิบัติที่ต่อเนื่องกันมากกว่าสิบปี แต่ผมคิดว่าต้องเขียนเพื่อให้อวิญญาณของคุณพ่อทราบว่า ผมยังคงรำลึกถึงบิดาผู้บังเกิดเกล้าด้วยความเคารพกตัญญูอยู่ตลอดเวลา

ในชีวิตของผม ๆ มีโอกาสอยู่รับใช้ใกล้ชิดกับคุณพ่อก็ต่อเมื่อวัย ขณะที่ผมเกิดมาในโลกนี้ คุณพ่อก็อยู่เสียไกลในต่างแดน แต่ก็ยังกรุณาส่งข้อมาทิ้งให้ลูกเป็นของขวัญวันคลอด ถึงคราวที่คุณพ่อไปจากโลกนี้ ผมกลายเป็นฝ่ายอยู่เสียไกลไม่มีโอกาสเห็นใจในนาที่สศท้าย

เมื่อไม่อาจขอร้องให้คุณพ่อกลับมาคุ้มครองลูกได้อีก ผมก็ขอใช้จดหมายฉบับนี้พรรณนาถึงความเมตตาการุณารักใคร่ที่คุณพ่อเคยปฏิบัติต่อลูก ๆ ก่อนการเดินทางครั้งสุดท้าย

ผมจำได้ทึคคิดว่าขณะเยาว์วัย คุณพ่อได้พาผมตึกสอยห้อยคามไปแทบทุกหนทุกแห่งได้สอนให้ผมรู้จักปกครองตัวอยู่บนโลก ซึ่งหมนเวียนอยู่ทุกขณะ ด้วยพระคุณล้ำฟ้าของคุณพ่อ ผมจึงสามารถยืนหยัดด้วยขาของตนเองได้ไม่ล้มล้มคว่ำลงมา ยามใดที่ผมเข้าตำอัย คุณพ่อจะคอยให้กำลังใจและคอยชี้ทางสว่างให้ผมเดิน คุณพ่อชอบรับทักขัทรมาณเพื่อความสขของลูก ๆ คุณพ่ออยากเห็นลูก ๆ ทุกคนมีความสุข ความเจริญ แม้ว่าลูก ๆ จะเทียบโตม้เหยาเรือนไปแล้วก็ยังคอยเอาใจใส่ และเป็นห่วงไม่ร้หาย พระคุณของคุณพ่อมีแก่ลูกมากเกินกว่าภาษาจะเปล่งออกมาได้ครบถ้วน ถึงที่ผมปรารถนาจะแสดงออกมาเป็นครั้งสุดท้ายก่อนวิญญาณของคุณพ่อจะไปสู่ภพอื่น

ก่อนจบจดหมายฉบับนี้ ผมขอยาค้อหนาวิญญาณของคุณพ่ออีกครั้งหนึ่งว่า ผมจะจารึกพระคุณของคุณพ่อไว้กกลางจิตจนกระทั่งวาระสุดท้าย และขอกราบเท้าให้คุณพ่อทราบว่า แม้จะเหลือแต่วิญญาณนินทร คุณพ่อก็ยังเป็นคุณพ่อของผมนุ่คงเดิม.

กราบเท้าด้วยความเคารพอย่างสูง

จากลูก

สมน เนตรศิริ

ไว้อาลัยคุณพ่อ

“ชื่อประจำจิต สุจริตประจำใจ” นี้คือคำสั่งสอนของคุณพ่อผู้ยังเกิดเกล้า สดทริกและเคารพของลูก ที่ท่านได้กรุณามีต่อลูกเป็นประจำ ซึ่งตัวท่านเองก็ได้ยึดถือ คติพจน์ จรรยาบรรณและศีลธรรมของท่าน ลูกเองก็ได้ทำตามคำสั่งสอนประโยชน์ ของท่านตลอดมา และจะเก็บไว้เสมือนมรดกอันล้ำค่าซึ่งสำหรับ สั่งสอนบุตรหลาน ของลูกต่อไปในภายหน้าด้วย ลูกรู้สึกเศร้าสลดใจอย่างยิ่งที่คนพ่อต้องจากลูกไปโดย ไม่มีการกลับ ยกเว้นแต่ว่าคำสั่งสอนและความดีงามของคุณพ่อท่านนี้ ที่ยังจะฝังลึก อยู่ในหัวใจลูกตลอดกาลตราายเท่าที่ลูกยังมีชีวิตอยู่.

มณฑิเยร์ เนตรศิริ (บุตร)

ไซ่ง่อน วันที่ ๒๔ ธันวาคม ๒๕๑๓

Saigon, December 24, 1970

TO MY RESPECTFUL LATE FATHER-IN-LAW,

I though my stay in Thailand has been short, but I found him a very respectable man. Moreover, I extremely regret not to be able to stay there longer to allow me to receive more and more his valuable instructions and advices. I cannot prevent myself to be deeply moved of this bereavement. However, I hereby extend to him my eternal heartfelt sympathy.

Daught-in-law

Phung-Doan-Thuong

คำไว้อาลัยของหลาน

คุณตาที่เคารพรักของหลานไม่ว่าจะสถิตอยู่ ณ สรวงสวรรค์ชั้นใด และ
ด้วยวิดิญาณใด ๆ ของคุณตาก็ตาม คุณตาได้โปรดกรุณารับทราบไว้ด้วยว่า การ
จากไปของคุณตา ครอง ๕๕ เช่นการ สูญ เสีย ครอง ยิ่งใหญ่ ที่สุดในชีวิต ของหลาน และด้วย
ความอาลัยรักของหลานเป็นที่สุด คุณตาเป็นทั้งร่มโพธิ์ร่มไทรของลูกหลาน ให้ความ
ร่วมเย็นเย็นสุข เป็นกำลังใจให้หลานในยามทุกข์ยากลำบากใจ เป็นเสมือนคุณพ่อและ
คุณแม่ของหลานในยามที่คุณพ่อคุณแม่ของหลานต้องไปทำงานอยู่ต่างจังหวัด

ตั้งแต่หลานจำความได้ หลานได้รับการอบรมสั่งสอนจากคุณแม่ให้เคารพ
รักคุณตาท่านให้มาก ๆ และเมื่อหลานเติบโตขึ้น หลานก็ได้เห็นความดี ความ
สามารถของท่านด้วยตนเอง หลานรู้สึกว่าคุณตาเป็นบุคคลที่เก่งที่สุด ก็ที่สุด ท่าน
ถ่ายทอดสัจธรรมดี ๆ ให้ลูกหลานไว้มาก หลานมีความภูมิใจในตัวของคุณตาท่านตลอด
มา ไม่มีเปลี่ยนแปลง และความรู้สึกเช่นนี้จะคงมีต่อไปตราบนานเท่าชีวิตจะหาไม่ คุณตา
ท่านมีจิตใจเข้มแข็ง อดทน มีความเมตตา กรุณา ต่อลูกหลานทุกคน นอกจากนั้น
ท่านยังมีความยุติธรรมเป็นเลิศ ให้การดูแลเอาใจใส่ต่อลูกหลานทุก ๆ คนโดยเสมอ
หน้ากัน และท่านพยายามส่งเสริมให้ทุกคนสามารถช่วยตัวเองได้ คุณสมบัตินี้ก็เด่น
อีกประการหนึ่งของคุณตาท่านนั้น หลานออกที่จะกล่าวเสียมิได้ก็คือ ท่านสอนให้หมั่น
ศึกษาหาความรู้อย่างท่าน และท่านพยายามปลูกฝังนิสัยรักการศึกษาลงเรียนให้แก่
หลาน ๆ มาตั้งแต่เยาว์วัยจนสามารถผ่านการศึกษาชั้นปริญญามาได้ ท่านคอยกวดขัน
ให้คำแนะนำในวิชาที่หลานไม่เข้าใจ และศึกษาค้นคว้า โดยเฉพาะทางด้านภาษาต่าง
ประเทศแล้ว ท่านเชี่ยวชาญมากทั้งภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส จีน และญี่ปุ่น และ
เมื่อจบการศึกษาแล้ว ท่านก็ยังเมตตาติดตามดูความก้าวหน้าของหลานในการประกอบ
อาชีพ ท่านคอยให้กำลังใจเมื่อมีความทุกข์ หรือเมื่อมือเปล่าพรอด และคอยให้คำ
แนะนำถึงวิถีทางที่จะทำงานได้ด้วยความราบรื่น ต่อแต่นี้ไปหลานจะปรนนิบัติท่าน

ไม่ได้สักแล้ว ทำไมคุณตาท่านจึงจากหลานไปเร็วเหลือเกิน หลานไม่คาดฝันมาก่อนเลย หลานยังไม่อยากจะเชื่อว่าท่านได้จากไปแล้ว ท่านไม่แสดงออกมาให้ใครรู้เลย ว่าเรี่ยวแรงท่านมีน้อยมาก ท่านเจ็บป่วยมาก แต่ท่านใช้ความอดทน หลานก็คิดว่าท่านคงจะไม่ป่วยมากถึงเพียงนี้ และเพราะคงจะเป็นกรรมของหลานเอง จึงไม่มีโอกาสรับใช้คุณตานาน ๆ ถ้าชาติหน้ามีจริง หลานขอให้ได้เกิดเป็นหลานคุณตาอีกทุก ๆ ชาติด้วยเถิด.

จากใจจริงของหลานแอ้ว ลิ่นะวัต

ไว้อาลัยคุณตา

หลานยังไม่อยากเชื่อว่าต้องไปนี้หลานไม่มีคุณตาแล้ว คุณตาซึ่งให้ความรักเมตตา ปรานี ค่อยหลานมาตั้งแต่เล็กจนโต คุณตาซึ่งสอนให้หลานมีความซื่อสัตย์มานะ อดทน สนใจแสวงหาความรู้เพิ่มเติมไว้เสมอ ทั้งคอยให้กำลังใจ และแสดงความชื่นชมยินดีทุกครั้งที่คุณหลานประสบความสำเร็จ

ภาพคุณตาอนึ่ง ๆ บนเตียงยังติดตาหลานอยู่ชัดเจน หลานมีความรู้สึกเหมือนกับเวลานั่งเฝ้าคุณตาอยู่ที่โรงพยาบาล ว่าคุณตาอนหลับไปเท่านั้น เกี่ยวกับคุณตาก็จะทนจนมาพูดคุยกับหลานอีก แต่คราวนี้คุณตาอนหลับนานเหลือเกิน

วันที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๑๓ วันที่ความตายได้พรากคุณตาไปจากหลาน แต่ความตายไม่สามารถทำลายความเคารพบูชาที่หลานมีต่อคุณตาลงด้วยได้ ยังคงประทับอยู่ในใจของหลานตลอดไป.

แต้ว ลินะวัต

ไว้อาลัยคุณตา

วันนั้นเป็นวันเสาร์ ตรงกับวันที่ ๑๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๓ คุณตาได้
จากพวกเราไปอย่างไม่มีวันได้กลับมาอีกแล้ว มันช่างรวดเร็วเหลือเกิน คุณตาควร
อยู่กับพวกเราไปอีกนาน ๆ ให้ตัวได้มีโอกาสทดแทนบุญคุณของคุณตาบ้าง ที่ยังไม่
ทันได้ขีบรรณาให้คุณตานั่งเลย ที่ยังจำได้ว่าคุณตาหัวเราะชอบใจ เมื่อตัวบอกว่า วัน
หนึ่งข้างหน้าตัวจะบรรณาให้คุณตานั่ง แต่ก็คงไม่มีวันนั้นอีกแล้ว คุณตาช่างดีกับพวก
เราเหลือเกิน คอยปลอบใจช่วยเหลือและให้กำลังใจแก่พวกเราให้มีความมานะอดทน
ที่ขยันระลึกลงถึงคุณตาอยู่เสมอ และรู้สึกทนทนใจอย่างไม่ลืมนึก ทว่าวันนั้น วันที่ตัว
ได้รับพระราชทานปริญญาที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คุณตาได้ไปให้กำลังใจ และแสดงความยินดีใน
ความสำเร็จของตัวด้วย แม้ว่าตอนนั้นคุณตาจะไม่ค่อยแข็งแรงนัก พวกเราต้องช่วย
พยุงคุณตาเดินก็ตาม คุณตาก็ไปร่วมถ่ายรูปร่วมกับตัวที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยด้วย คุณตา
คุณตายังพาตัวไปเลี้ยงอาหารที่ภัตตาคารที่คุณตาชอบไปทานเสมอ ๆ ด้วย ที่ยังจำ
จำวันนั้นได้เป็นอย่างดี และคงจะไม่ลืมเดินทางไปตลอดชีวิตของตัว คุณตาเป็นผู้ที่
ตัวภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่ง ภาคภูมิใจที่ตัวได้เกิดมาเป็นหลาน คุณตาได้ช่วย
ความกรุณา และเป็นผู้ที่รักความยุติธรรมอย่างที่สุด ต่อไปจะไม่ให้คุณตาอีกแล้วที่
คอยห่วงใยลูก หลาน และคอยพราสารหลาน ให้พยายามศึกษาหาความรู้ไม่ให้ทิ้ง
ความรู้ โดยเฉพาะด้านภาษาที่ใคร่เรียนมา จะไม่มีใครอีกแล้วที่จะช่วยสอนภาษา
ฝรั่งเศสให้ตัว และช่วยแก้ไขข้อข้องใจต่าง ๆ ทางด้านภาษา และวิชาความรู้ต่าง ๆ
ที่จำได้ว่าได้ที่คุณตาเคยสอนไว้ว่า ไม่ให้ถือเป็นเรื่องยากที่จะศึกษาหาความรู้ เพราะ
เรามีตำราต่าง ๆ ที่จะค้นคว้าหาได้ง่าย ๆ คนที่เขียนตำราหรือหนังสือต่าง ๆ นั้นได้
ทำงานยากลำบากกว่าเรามากนัก คำสั่งสอนต่าง ๆ ของคุณตาพวกเราไม่เคยลืมเลย
พวกเราทุกคนระลึกถึงคุณตาอยู่เสมอ และจนบัดนี้ตัวก็ยังมีความรู้สึกไม่เชื่อว่าคุณตา

ไต่จากพวกเราไปจริง ๆ ครั้งใดที่ตัวมีความรู้สึกเศร้าใจ อยากจะหาที่พึ่งปลอบโยน
ทางใจ ตัวก็จะระลึกถึงคุณตา เพื่อเป็นกำลังใจที่จะประพาศคนให้สมกับที่โตชื่อว่า
เป็นหลานคุณตาคนหนึ่ง ถ้าชาติหนามีจริงแล้ว ตัวขอภาวนาให้โตเกิดเป็นหลาน
คุณตา และได้รับใช้ส่นของคุณคุณตาด้วยเถิดค่ะ.

ด้วยความอาลัยจากหลานของคุณตาคนหนึ่ง

หลานตัว ลิ่นะวัต

ไว้อาลัยคุณตา

คณะอักษรศาสตร์

มหาวิทยาลัยศิลปากร นครปฐม

วันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๓

กราบเรียน คุณตาที่เคารพยิ่ง

ตัวยกก็ไม่ทราบเหมือนกันว่าจะส่งจดหมายฉบับนี้ไปให้คุณทาวี้อาลัย คุณตา
คะ ตัวยกอยากจะทำอะไร ๆ และถามปัญหาหลาย ๆ อย่างกับคุณตาเหมือนเมื่อก่อนที่
คุณตามีชีวิตอยู่ แต่ก็คงเป็นความอยากเท่านั้น ทำไมตัวยกถึงไม่เกิดให้เร็วกว่านี้จะได้
มีเวลาอยู่กับคุณตานาน ๆ เพื่อจะได้รับความรู้จากคุณตาให้มากกว่านี้ และจะได้
มีโอกาสรับใช้คุณตาบ้าง เมื่อ ๓ ปีที่แล้ว วันที่ตัวยกต้องจากบ้านมาอยู่หอ คุณตา
ก็ยังอุทิศส่วมาให้ส่ง และมาเยี่ยมตัวยกหลายครั้ง ตัวยกเคยหวังไว้ว่าในวันที่ตัวยกรับ
ปริญญา คุณตากงจะไปร่วมแสดงความยินดีกับตัวยกด้วย เหมือนเมื่อก่อนที่พี่ ๆ
รับปริญญากัน

คุณตาจำได้ไหมคะเมื่อ ๕ ปีมาแล้วตอนที่คุณตาไปอยู่หาคีใหญ่ คุณตา
เคยตอบจดหมายของตัวยก จดหมายของคุณตาคัวยกยังเอามาอ่านซ้ำแล้วซ้ำเล่าจนทุก
วันนี้ เพราะมันช่วยให้ตัวยกมีมานะอดทนเมื่อเกิดความท้อใจ ตัวยกได้ศึกษาจดหมายของ
คุณตามาให้คุณตาอ่านอีกทีแล้ว

ธนาคารไทยพาณิชย์

ทาคใหญ่

วันที่ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๐๕

ถึงหลานต๋อย

จดหมายได้รับแล้ว ยินดีที่ได้ทราบว่าหลาน ๆ เรียนดีทุกคน และพี่
ใหญ่ทั้งสองก็ได้เข้ามหาวิทยาลัยแล้ว จดหมายแើ้ว แต่ได้รับแล้ว ช่วยบอก
เขาด้วยว่าแล้วตาจะเขียนตอบที่หลัง ขณะนี้กำลังยุ่งเต็มที่ เขียนจดหมายเวลา
สมองยุ่งก็คงไม่เป็นเรื่อง อุตสาหะเรียนเถิด วิชาเท่านั้นจะช่วยตัวเราได้ มรดก
พ่อแม่ถึงมาให้ใช้ไม่กัวันกัหมด แต่วิชาไม่รู้จักหมด.

คิดถึงหลานเสมอ

จาก

ตา

แม่จะเป็นจดหมายสั้น ๆ แค่นี้สิ่งที่แสดงว่าคิดถึงตาเอาไว้ได้แม่ก็กระตือรือร้น
อย่างต๋อย ทุกครั้งที่คิดถึงตามาที่บ้าน ก็ขออนุญาตจะถามว่าเรื่องซกขของเกี่ยวกับ
การเรียนใหม่ ถ้ามีก็ให้ซักถาม โดยเฉพาะเกี่ยวกับภาษาอังกฤษ และฝรั่งเศส คุณ
ตาเคยเล่าให้ต๋อยฟังว่า ถึงแม่คุณตาจะแก่แล้วแต่คุณตาก็ยังเรียนอยู่เสมอ คือ คุณ
ตาก็จะแวะไปคุยกับคนจีนตามร้านขายของ เป็นการฝึกภาษาจีนไม่ให้ลืม คุณตา
สอนว่า ไม่มีใครแก่เกินเรียน เมื่อหลานคนใดทำงานพลาดพลั้งไป คุณตาทราบก็
ไม่เคยซ้ำเติม แต่กลับให้กำลังใจ คุณตาบอกว่า ความพยายามและความอดทนเป็น
สิ่งสำคัญที่สุด และให้คุยประธานาธิบดีคินนกันเป็นตัวอย่าง สมควรเข้ารับเลือกตั้งหลาย
ครั้งจนกระทั่งได้เป็นประธานาธิบดี

คุณตาคะ ท้ายเชื่อว่าตลอดชีวิตของคุณตาไม่เคยมีประวัติมีหมอง คุณ
ตาประกอบแต่คณงามความดี แม้อันตาจะจากไปแล้ว คุณความดีของคุณตาก็ยังคง
อยู่ ท้ายก็คิดถึงคุณตาครั้งไร น้ำตาของท้ายไหลแม้พยายามข่มใจไว้แล้วยังออกที่จะ
ไหลออกมานั่น ขอให้คุณตาจะไปสู่สุคติภพ และขอให้ท้ายได้มีโอกาสเกิดเป็น
หลานของคุณตาทุกชาติไป.

หลานต้อย ลีระวัต

บทความ

ของ

พระประมณฑปัญญา

แมคเอซัน

วสันตวิหยา

มิถุนายน ค.ศ. ๑๙๒๐

(เล่ม ๒๖ จดหมายเหตุแสงอรุณ ฉบับ ๓ โรงเรียนสตรีวังหลัง กรุงเทพฯ)

สกุณารำพัน

ไอ้ชกข่าน้อยนี้

ทนทุกข์ทเวศ์เข็ญ
ถูกจับมาขังกรง
ให้คยเสียฉิบพลัน
มีขกอบกยเขา
ใครร่อนให้สขบาย
ไอ้ไออนิจจา!
จำคคประสงค์ทั้ง
นก่อนนบหม่นพิน
ไม่จับเขาเขามา
คข่าเป็นนกน้อย
เพื่อนเขาขนกนงค์,
วันแล้วกวันเล่า
แสนเข็ญเหลือจะมอง
สวโบายามโสภาค
ชาวเข็ญวแลเหลือองแกง
แต่อกคของข่าน้อย
จึงอบทกทิวา

ดูจะมีผู้เลงเห็น
บ่มีวันวายโคศกัลย์
แม่นถูกปลงซึ่งชีวิต
จะคกว่าล่าขากกาย
เหมือนมีเปล้า, ประโยชน์หาย!
บ่ทำได้คังใจหวัง.
โยพรากข่าเสียจากรัง?
ข่าน้อยนลวงอาญา.
ไฉนนั้นจึงเมตคทา.
ขังกรงไว้คคเค็ญวกัน?
พลระน้อยหนีโยทัน.
จึงคองคคคอยู่กรงทอง.
นังจับเจ้า เครว้าใจหมอง,
คคคเค็ญวโยเปลี่ยนแปลง
ขบคชาคคไค้รบแสง
แข่งคคคคคคการคทา,
สรลลไม่ฉายมา
หอนมีช่องจะผ่องใส.

ไม่มีคู่แข่งชก
 ช่วยแข่งทุกซ์ไทย
 เห็นเพื่อนเขาบินเครว
 บินไปให้สูกทาง
 จะจับขนยอกไม้
 กับสหายนกกิ่งเขน
 คึกถึงความหลังมา
 แสนสขสนุกเนา
 บัคนสิลูกพราก
 จากชนกชกกาบิ
 ลูกกายอຍผู้เคี้ยว
 สุกคึกสุคจิตหมาย
 ราทรยามคิมหันต์
 ลูกนอยสรอຍวิญญา
 เสียงซังข้าเจ้าร้อง
 แท้คือเสียงพิไร

ไม่มีมิตรจะร่วมใจ
 ให้บรรเทาอกเขาขาง.
 ใครจะเร่ไปบินข้าง
 ที่สายเนตรสังเกกเห็น,
 ส่งเสียงใสประชันเล่น
 เก้นทยอย ๆ พลอยตามเขา
 อนิจจา! โอ้ทิวเรา!
 ในวังนอยอันสคัส
 ท้องจำจากอกชนน
 ลูกนอยนขอลากาย.
 สุกแลเหลี้ยวเปลี้ยวใจหาย
 จะคินพอยพัคตร์มารคา.
 นกหมันพันเขาเริงว่า
 เปลี้ยวเรกาเครวาทรวงใน
 ใจเสียงซรังเพราะสุขใจ
 พิลาปรำกำสรวลครวญ

ภาคอีสานไม่มีแล้ว

โดย ไททองเถียว

(ในประชาธิปไตยรายวัน ฉบับวันที่ ๕-๘ สิงหาคม ๒๕๐๘)

- ๑ -

ผมขอให้ชื่อเรื่องที่จะเขียนต่อไปชื่อว่า "ภาคอีสานไม่มีแล้ว" เพราะเมื่อเร็ว ๆ นี้ผมไปภาคอีสานแต่ไม่ได้พบภาคอีสานที่ผมเคยพบเมื่อก่อน อีสานเจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วในช่วงเวลาไม่กี่ปี และถ้ายังคงก้าวไปในความเร็วจนเช่นนี้ ก็มีหวังว่าในไม่ช้าจะก้าวเลยภาคอื่น ๆ ไปเสียด้วยซ้ำ ถ้าท่านไม่เชื่อก็ขอเชิญไปเที่ยวภาคอีสานในเวลานี้ดูบ้าง จะเห็นว่าไม่ต่างอะไรกับภาคอื่นเลย ผู้คนแต่งเนื้อแต่งตัวอย่างเดียวกัน ของกินของใช้ก็เหมือนกัน และคนรุ่นใหม่ก็พูดภาษารุงเทพไว้เหมือนคนกรุงเทพฯ จริงอยู่คนภาคอีสานพูดสำเนียงผิดแปลกไปจากภาษารุงเทพฯ แต่ภาคเหนือภาคใต้ก็เช่นกัน การที่ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือพูดสำเนียงผิดไปจากภาคกลางก็มีได้ทำให้เขากลายเป็นอันแต่ประการใด ท่านเชื่อหรือไม่ว่า แม้ในประเทศฝรั่งเศสซึ่งนับว่าเจริญถึงขีดสุดทั่วทุกหัวระแหงแล้วก็ยังมีความท้องถิ่นพูดกันอยู่

เมื่อ ๒๘ ปีมาแล้ว ผมไปภาคอีสาน ได้เห็นเมืองใหญ่ ๆ มีแต่ฝุ่น น้ำกินน้ำใช้หายาก อาหารการกินก็ก้นถาด จนผมตั้งกฎเกณฑ์ตนเองว่าเมืองไหนไม่มีกวยเตี๋ยวระหมี่ เมืองนั้นยังไม่เจริญ

กวยเตี๋ยวระหมี่กับช็อคชวน เหตุใดผมจึงถือว่าเมืองไหนไม่มีกวยเตี๋ยวระหมี่เมืองนั้นยังไม่เจริญ คำตอบ ก็คือ กวยเตี๋ยวระหมี่เป็นสัญลักษณ์ของจีน จีนไปอยู่ที่ไหนย่อมมีกวยเตี๋ยวระหมี่ขาย และจีนเข้าไปที่ไหนที่ไหนก็เจริญคึกคัก เพราะจีนเป็นนักการค้า มีตัวการค้าจริง ๆ ถัดการค้าเป็นชีวิตจิตใจก็เกี่ยว ผมเคยไปประ

เทศจีนและไค่เห็นจีนแก่ ๆ หนึ่งสยกล้องยาแดงอยู่ข้างถนน ครงหน้าของเขามีผ้าแดงปู และขนพานนมของกระจุกกระจุกต่าง ๆ เช่นเงินเหรียญเก่า ๆ ทั้งของจีนและของต่างประเทศ อีแปะ หิวกล้องยาแดง แหวน กำไลอย่างราคาถูก ๆ วางอยู่ เขานั่งขายของเหล่านี้ เขาอยากจนนักหรือ แก่จนปานนั้นแล้วจึงยังมานั่งขายของเข็คเตล็กเหล่านี้ วันหนึ่งจะได้สักเท่าใด เปล่าเลย เขามีลูกชายคอยเลี้ยงข้อยแล้ว (เพราะธรรมเนียมจีนลูกชายไม่เลี้ยงพ่อแม่ไม่ได้) แต่ที่เขามานั่งขายก็เพราะนิสัยรักการค้านั่นเอง เหตุใดแต่ก่อนภาคอีสานจึงหาพ่อค้าจีนทำขายยาก พ่อค้ามีแต่ญวนซึ่งชาวอีสานเรียกว่าแกว และซึ่งผมรู้สึกวาทระหอคถทนกว่าจีน การที่คนจีนย้ายจากภาคกลางและภาคอื่น ๆ เข้าไปอยู่ในภาคอีสานก็เพราะคมนาคมสะดวกแล้วนั่นเอง เคยวนอย่างว่าแต่ก้วยเคยวะหะหมี่เลย คือชวนกับจีนหาขาย คือไปนั้นผมเห็นจะท้องว่างหลักเกณฑ์ใหม่ ถ้าจังหวัดไหนไม่มีคือชวนชายจังหวัดนั้นยังไม่เจริญพอ คำว่าคือชวนนั้นในหนังสือแบบหัตถ์พุกภาษาแก่จิวพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๗ เขาแปลว่าไส้หมู และผมแปลว่าไส้หมูที่ถูกต้มกยผกภาคเค็มซึ่งมีทั้งคับ ปอก กระเพราะหัวใจก้วย ไม่ใช่มีแค่ไส้หมู พุกถึงคำว่าคือชวนแล้วผมรู้สึกอ้อนใจเย็นที่สุดไม่อยากจะกินไทยใช้คำนี้เลย ผมเองก็เพิ่งทราบเมื่อไม่นานมานี้เหมือนกันว่า คือชวนหมายความว่าอะไร อยู่ที่ ๆ ผมก็เกิดไปถามครูจีนของผมว่า ทำไมเรียกไส้หมูว่าคือชวน ครูคนนั้นแกสนิทกับผมมากจะพูดอะไรก็เข็คเผยไม่ขีคขัง แกตอบว่าคือชวนก็คือพวกล่อปะไรเล่า คนจีนเขาไม่เรียกไส้หมูว่าคือชวนตอก ก็แปลว่าหมู ชวนแปลว่าฆ่าเถื่อน ชวนแปลว่าหมูฆ่า ชวนนี้แปลว่าคนฆ่าคนไทย ถ้าพุดให้หนักลงไปอีกก็คือชวน (ฮ้ายหมูฆ่า) ประวัติเดิมจะมีมาอย่างไรคนไทยจึงเรียกไส้หมูว่าคือชวน ครูของผมก็ไม่ทราบเหมือนกัน แกได้แต่บอกว่าแรกเริ่มเดิมทีเจ้าชายคือชวนจะโกรธคนไทยก่อนแล้ว ร้องคำว่าคือชวน (ฮ้ายหมูฆ่า) คนไทยได้ยินคิดว่าเจ้าร้องขายไส้หมู จึงเรียกคือชวนตามเจ้า ผมเองเลิกตะโกนเรียกเจ้าชายไส้หมูว่า "คือชวนไว้ย" มาตั้งแต่ได้ทราบคำแปลของครูแล้ว

คนนำคนเป็นกณูแจสำคัญของความเจริญทั่วไป แม้แต่การศึกษาที่ยังต้อง
ตามหลังคนนำคน สมัยภาคที่ภาคอีสานเริ่มจะสร้างถนนกันขนานใหญ่ขึ้นนั้น ท่าน
เจ้าคุณวิเศษขุขุม จันทบุรีขุขุมราชธานี ท่านบอกผมว่า ท่านต้องไปตามชนบทท่านสัง
เกตเห็นว่าเด็ก ๆ ที่อาศัยอยู่ไกลทางหลวงนั้นฉลาดกว่าเด็กที่อยู่ใกล้จากทางหลวงเข้าไป

เมื่อ ๕๐ ปีมาแล้วญาติของผมต้องไปรับราชการที่จังหวัดสกลนคร เขาขน
รถไฟไปลงจังหวัดนครราชสีมา แล้วต้องขึ้นเกวียนร่นแรมไปอีก ๒๐ วันจึงถึงจังหวัด
สกลนคร เคยวนจากสกลนครมากรุงเทพฯ มาถึงได้ในวันเดียว เพราะฉะนั้น
ผมจึงว่าภาคอีสานไม่มีแล้ว และภาคอื่น ๆ ก็ไม่มีแล้วเหมือนกัน คงเหลืออยู่เพียง
ภาคเดียวเท่านั้นคือประเทศไทย การที่คนนำคนภาคอีสานสะดวกขึ้นอย่างรวดเร็ว
เห็นจะต้องยกความดีให้แก่รัฐบาลทุก ๆ รัฐบาล และรัฐบาลคณะปฏิวัติ โดยเฉพาะ
ที่ผมยกย่องเชื่อนักไม่ใช่ประจบ เพราะประจบแล้วไม่เห็นจะได้อะไรขึ้นมา แต่ผม
ยกย่องผู้ที่ควรยกย่องเท่านั้น นอกจากรัฐบาลของเราเองแล้ว ผู้ที่มีส่วนนำความ
เจริญทางโลก (พูดภาษาสมัยใหม่ว่าความเจริญทางวัตถุ) มาให้ภาคอีสาน ซึ่งเรา
จะลืมเสียมิได้ก็คือสัมพันธมิตรของเรา มีอเมริกาเป็นหนึ่ง และถัดไปก็เครือจักรภพ
อังกฤษ เช่นออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ เป็นต้น ความช่วยเหลือทั้งในทางการเงิน
และทางวิชาการ ได้ทำให้ประเทศไทยและภาคอีสานโดยเฉพาะเจริญขึ้นราวกับเนรมิต
ผมไม่ได้ไปจังหวัดขอนแก่นและอุดรมา ๖ ปีแล้ว กลับไปคราวนี้เกือบจะทำอะไรไม่ได้
เพราะบ้านเมืองเปลี่ยนแปลงไปหมด อุดรมีถนนสายยาว ๆ มีตึกสูง ๕-๖ ชั้น มี
วงเวียนคล้ายวงเวียน ๒๒ กรกฎาคมในกรุงเทพฯ มีถนนสายยาวแยกจากวงเวียนนั้นถึง
๕ สาย มีโรงแรมที่ ๆ ขนาดไม่แพ้กรุงเทพฯ หลายโรงแรม ผมปรารถนาจะพ้อคำจันทอกร
คนหนึ่งที่ นักร้องอเมริกันถอนตัวไปเมื่อใด ภาคอีสานโดยเฉพาะจังหวัดอุดรมีถึงทรุด
ฮวบลงไปทันทีหรือ เขาคอยว่าจะเห็นจะเป็นเวลาอีกนานกว่าอเมริกันจะถอนตัวไปได้ เมื่อ
เป็นเวลาอีกนานผู้คนพลเมืองจะเพิ่มมากขึ้น เศรษฐกิจของเราจะเป็นขยับแล้ว ถึง
อเมริกันจะถอนตัวไปก็คงจะไม่ทรุดเท่าใดนัก

จังหวัดขอนแก่นมีเพชรนาหนึ่ง จังหวัดขอนแก่นซึ่ง จอมพล สฤษดิ์ หมาย
 มานับมีอะไรให้เข็นกรงเทพ ๆ ของภาคอีสานก็ก้าวไปมากเหมือนกัน ขอนแก่นซึ่งเมื่อ
 ๑๐ ปีมาแล้ว ผมเห็นเป็นย่านเป็นเมืองอยู่เฉพาะสองฟากถนน แต่พอมองลออกห้อง
 แฉวริมถนนออกไปข้างหลังจะเห็นแต่ทุ่งนานัน ยึดกันทุ่งนาก็กล่าวได้กลายเป็นตึกกรม
 รั้วรวงไปแล้ว ขอนแก่นมีเพชรเม็ดใหญ่ คือมหาวิทยาลัยขอนแก่น อยู่ห่างตัว
 เมืองออกไปประมาณ ๓ กิโลเมตร และอยู่ริมถนนมิตรภาพ (ทางหลวงสายนครราชสีมา - หนองคาย) ขณะผมนั่งรถประจำทางผ่านมหาวิทยาลัยไป มีคนโดยสาร
 ผู้หนึ่งเอ่ยขึ้นว่า มหาวิทยาลัยในป่า ซึ่งเป็นความจริงสำหรับขณะนี้ แต่รออีกสัก ๕
 ปีเล็ก เชื่อว่ามหาวิทยาลัยจะอยู่ในตัวเมือง หรืออย่างน้อยก็ชานเมือง หรือมีถนน
 เป็นเมืองมหาวิทยาลัยขึ้นเองโดยเอกเทศ

นอกจากมีมหาวิทยาลัยแล้ว ขอนแก่นยังมีบึงซึ่งว่าบึงแก่นนคร ซึ่ง
 เป็นที่ตากอากาศของชาวเมือง ถ้าใครปรารถนาให้ทันสมัยขึ้น บึงนี้จะเข็นเครื่องกังค
 นกที่ท่องเที่ยวให้มาเที่ยวขอนแก่นได้มาก ซึ่งหมายถึงว่าเงินทองจะไหลมาเทมา เข้า
 กระจเข้าชาวขอนแก่นมากขนั้นนเอง

ผมไปภาคอีสานคราวนี้ ไปหลังจากท่านนายกรัฐมนตรี จอมพล ถนอม
 กิตติขจร เบิกทางสายขอนแก่นยางตลาค (ซึ่งขอสเตรเลียช่วยสร้างให้) เพียงวัน
 เดียว และทางสายนั้นนำไปสู่จังหวัดกาฬสินธุ์ซึ่งผมยังไม่เคยไป ผมจึงดีโอกาสไป
 เยี่ยมเมืองนเสียเลย ชั้นแรกคิดว่าเป็นเมืองอยู่กลางป่ากลางดง คงจะไม่ผิดก็จังหวัด
 ขอนแก่นเมื่อสมัยก่อนแน่ ครั้นไปเห็นเข้าจริงก็เห็นว่าเจริญกว่าที่คิดไว้ คิดว่าถ้าจะมี
 โรงแรมก็คงจะเป็นห้องแถวไม้ ๒ ชั้นและไม่สะอาด แต่ กาฬสินธุ์ก็มีโรงแรม เป็นตึก
 สร้างใหม่สูง ๒ หรือ ๓ ชั้นก็ทำได้เสียแล้ว ถ้าท่านไปค้ำมีตึกกาฬสินธุ์ก็ไม่ต้องวิตกว่า
 จะไม่มีที่พักที่ ๆ กาฬสินธุ์เช่นชมทางไปจังหวัดขอนแก่น มหาสารคาม สกลนคร ฯลฯ
 มีรถประจำทางเดินติดต่อกับจังหวัดเหล่านั้นจนหลายเที่ยว และเนื่องจากเป็นชมทาง
 เมื่อ ๕ ปีให้หลังแล้วคงจะเจริญคึกคักกว่าเดีวอย่างผิดหูผิดตาทีเดียว แม้กาฬสินธุ์

จะเป็นจังหวัดเล็ก แต่ก็มีสถานีรถไฟประจำทางที่มีระเขียบกกว่าจังหวัดใหญ่บางจังหวัดเสียอีก มีเจ้าหน้าที่ใช้โทรโข่งคอยบอกผู้โดยสารว่ารถคันไหนจะออกไปไหนเวลาใด ไม่ทำให้ผู้โดยสารชนรถผิดหรือเสียเวลาคอยโดยไม่จำเป็น

- ๒ -

มหาสารคามมีข้างเผือก เนื่องจากจังหวัดมหาสารคามอยู่ห่างจากภาพสีนู้เพียง ๔๐ กิโลเมตรเท่านั้น จะไปเที่ยวมหาสารคามแล้วกลับขอนแก่นในวันเดียวกันก็ยิ่งดี ผมจึงถือโอกาสเลยไปมหาสารคามทั้ง ๆ ที่ใครรับคำบอกเล่าว่าถนนเป็นหินลูกรังยังไม่ไต่ลาค่าง จะต้องผจญกับฝุ่นตลอกลงที่เคี้ยว ครั้นไปเข้าจริงปรากฏว่าฝนตกเมื่อคืนก่อน ถนนจึงเกือบไม่มีฝุ่นเลย

จังหวัดมหาสารคามผมเคยผ่านไปเมื่อ ๒๘ ปีมาแล้ว จำได้ว่าสิ่งที่เห็นเด่นที่สดในครั้งนั้นคือโรงเรียนประจำจังหวัดเป็นตึกหลังใหญ่ นอกนั้นก็ไม่มีอะไรสะดุดตาเป็นพิเศษ อาคารต่าง ๆ ทำด้วยไม้เป็นส่วนมาก มาคราวนี้ได้เห็นมหาสารคามเป็นเมืองใหม่และเมืองใหญ่ มีกิจกรรมเกิดขึ้นมากมาย ถนนหนทางก็สะอาด ไม่รู้สึกว่าเป็นภาคอีสานเลย สถานีรถไฟทางสะอาดจนผมไม่กล้าทิ้งถุงพลาสติกใส่ไอ้เลยงที่เก็คนำมาขายข้างรถ คงให้เด็กเอาไปทิ้งลงในถังขยะที่เขามัไว้ที่ใกล้ ๆ

รถจอด

มหาสารคามมีโตมต์แต่เพียงเท่านั้น แต่ยังมีข้างเผือกถึงสองเซอก ขออนุญาตออกข้อเสียเลยเซอกหนึ่ง ได้แก่ท่านรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ ขณชนะ อัครถาวร และอีกเซอกหนึ่งได้แก่ คุณขณรัตน์ อัครถาวร อธิบดีกรมการผลหัตถกรรม ซึ่งได้ทราวยว่าเป็นพี่น้องกันด้วย ผมไม่เคยรู้จักหน้าค่าตาท่านทั้งสองเลย ได้ยินแต่ชื่อเสียงและคุณวุฒิของท่าน ผมเชื่อมั่นว่าที่ท่านได้ครองตำแหน่งสำคัญในราชการเช่นนั้น เป็นเพราะความรู้ ความสามารถ ของท่านแท้ ๆ ไม่ใช่ ขึ้นมาด้วยสินบนประนมแน่นอน ชาวจังหวัดมหาสารคามควรจะมีใจที่หมั่นพองคุณเป็นศรีสง่าแก่

จังหวัดของตน ผมเองนั้นมีความคิด เป็นประชาธิปไตย อยู่มากอยากเห็น คนในภาค
อีสาน และภาคอื่น ๆ เช่นรัฐมนตรีกันให้มาก ๆ ถ้าเราไต่คนในภาคต่าง ๆ มาเป็นรัฐบาล
บ้านเมืองของเราจะสามัคคีกลมเกลียวกันมากขึ้น จริงอยู่เราเคยมี จอมพล สฤษดิ์
จนระชิต เป็นนายกรัฐมนตรี แต่ จอมพล สฤษดิ์ ก็ยังไม่ไต่คนอีสานร้อยเปอร์เซ็นต์
ขณะนั้นมีคนจังหวัดตากเป็นนายกรัฐมนตรีคือ จอมพล ถนอม กิตติขจร หวังว่าต่อไป
ข้างหน้าคนภาคอื่น ๆ คงจะมีโอกาสมาเป็นนายกรัฐมนตรีบ้างเป็นแน่

เปลี่ยนคำว่าลาวเป็นไทย พอดีคนอีสานคิดว่าตนเป็นลาวเป็นลาวแล้ว ทำ
ให้ผมอดเล่าเรื่องที่เกิดขึ้นครั้งหนึ่งไม่ได้ คือเป็นเวลากว่า ๒๐ ปีมาแล้ว รัฐมนตรี
คือ ลพานุกรม (เป็นผู้อำนวยการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ ทนข่าวกับคนหนึ่ง
แต่ไต่ถึงแก่กรรมไปแล้ว) ไต่ไปราชการทางภาคอีสาน และได้พบว่า ชาว
อีสานรังเกียจถูกเรียกว่าเป็นลาว ท่านรัฐมนตรีกลับมาจึงได้ทำรายงานเสนอนายก
รัฐมนตรีในสมัยนั้นคือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ว่าควรห้ามใช้คำว่าลาวเสียที ผล
ปรากฏว่าไต่มีการเปลี่ยนคำว่าลาวเป็นไทยกันขนานใหญ่ คำยลโนนลาวก็เปลี่ยนเป็น
โนนไทย และอะไรอีกผมก็จำไม่ได้เสียแล้ว ผมรู้สึกขิงใจว่าคำว่าเมืองลาวจะถูก
เปลี่ยนเป็นเมืองไทยไปด้วยหรือไม่หนอ ก็พอดีผมได้ออกไปกิจธุระที่เมืองพนมเปญ
วันหนึ่งเห็นหญิงแก่ ชาวเขมรรูปร่างสูงใหญ่ ผิวดำเมี่ยม เกิน ทูกระภาคโยใหญ่ มายน
คริยะ และร้องขายของในกระจกนเสียง ดัง ! ดัง ! ผมอยากทราบว่าแกขายอะไร
แน่ จึงออกส่าห้เดินตามแกไปเพื่อฟังให้ถนัด คราวนั้นไต่ยืนซัดที่เคี้ยว แกร้องว่า
“ เมืองลาว ชาวดัง ! ” ผมจึงแน่ใจว่าเห็นจะเปลี่ยนเมืองลาวเป็นเมืองไทยไม่ได้แน่
เพราะคำนี้ไต่แพร่หลายออกไปถึงต่างประเทศ จนเขมรนำไปใช้เป็นภาษาของเขาเสีย
เรียบร้อยแล้ว

จากมหาสารคามไปร้อยเอ็ดมีถนนลาดยางตลอดสาย จังหวัดร้อยเอ็ดก็
เหมือนจะเป็นจังหวัดเดียวที่ผมรู้สึกว่าไม่ค่อยจะเปลี่ยนแปลง สระน้ำใหญ่กลางเมือง
ก็ยังคงเป็นจุดเด่นของจังหวัดคนเหมือนเมื่อก่อน สระนี้เป็นขุมทรัพย์ของจังหวัดร้อยเอ็ด

ถ้าได้ปรุงแต่งให้ทันสมัยก็จะเป็นเครื่องคงคุณค่าที่ท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี เรืองนบางที
 เทศบาลจะคิดอยู่นานแล้วแต่ขาดกำลังเงินก็ไม่ได้ ผมประหลาดใจที่จังหวัดคนเป็นจัง
 หวัดใหญ่ แต่ทำไมจึงเพิ่งสร้างศาลากลางใหม่ในขณะนี้ จังหวัดเล็ก ๆ เช่นกาฬ
 สินธุ์ ก็มีศาลากลางเป็นตึกมาตรฐานแบบไทยแล้ว สิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ของร้อยเอ็ดก็คือสถานี
 รถประจำทาง ซึ่งอยู่นอกเมืองออกไปเล็กน้อย มีพนักงานหญิงขายตั๋วเช่นเดียวกับ
 มหาสารคาม การใช้ผู้หญิงทำหน้าที่ผมรู้สึกว่าจะเหมาะ เพราะผู้หญิงมีมารยาทอ่อน
 โยนจะสอบถามอะไรมากไปสักหน่อยก็ไม่พาลโกรธเอาง่าย ๆ (ยกเว้นแต่จะไปแตะ
 โลมเขาเข้า) อย่างไรก็ตามร้อยเอ็ดเป็นทั้งชุมทางและเมืองผ่านต่อไปคงจะเจริญกว่านี้
 มาก ในเมื่อคนไทยประโยชน์ของการท่องเที่ยวภายในบ้านเมืองของตนมากขึ้น

- ๓ -

เวลาประมาณ ๑๖ นาฬิกา ผมได้ขึ้นคนรถประจำทาง ร้องว่า ผู้จะไป
 กรุงเทพ ฯ เชิญขึ้นรถได้แล้ว ผมถามเขาว่าไปกรุงเทพ ฯ เวลานี้จะถึงเวลาใด เขาว่า
 ราว ๕ ทุ่ม หรือสองยาม ทำให้ผมต้องรำพึงว่าประเทศไทยเรานี้ถึงกันหมดแล้ว
 ไม่มีภาคเหนือภาคใต้ภาคอีสานแล้ว เว้นแต่แม่ฮ่องสอนจังหวัดเดียว

แต่ไม่ช้าไม่นานเท่าใดคอก แม่ฮ่องสอนก็คงจะไม่พื้นงามมีรถประจำทาง
 ที่ตลาดหมอนซิคไปได้

ผมเห็นยังมีเวลาพอ จึงไม่กลับนอนแก่้นทางเก่า แต่กลับวกลงใต้ ผ่าน
 มหาสารคาม ขอนแก่นและบ้านไผ่ ทางระหว่างมหาสารคามกับบ้านไผ่ชำรุดหลายแห่ง
 แต่ทางการก็กำลังซ่อมแซมอยู่อย่างรีบเร่งแล้ว

บ้านไผ่หลังจากถูกไฟไหม้แล้วก็กลายเป็นเมืองใหม่ขึ้นมา มีตึกสูง ๆ มี
 วงเวียน มีถนนกว้างยาวและสะอาด มีโรงแรมที่มีห้องนอนอยู่ในห้องนอน ซึ่งใน
 ภาคอีสานมีอยู่ทั่วไป บ้านไผ่ขณะนี้กำลังพัฒนา ถ้าได้พัฒนาเต็มที่แล้วคงจะเป็นเมือง
 ที่น่าอยู่น่าเที่ยวอีกแห่งหนึ่ง

รถประจำทางเที่ยวสุดท้ายจากรัชโยธีถึงอุดรออกเวลาเกือบ ๑๖ น. แวะที่
มหาสารคาม และบ้านไผ่ให้คนโดยสาร และคนรถ รับประทานอาหาร แล้วเดินทาง ต่อไป
ถึงขอนแก่นราว ๑๙ น. เศษ

ผู้รับใช้ที่ซอสต์อีกคนหนึ่ง รุ่งขึ้นผมเดินทางจากขอนแก่นไปอุดร ระยะ
ทาง ๑๒๐ กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางราวสองชั่วโมง มาตามทางผ่านปากทางไป
เขื่อนน้ำพอง (เขื่อนอุบลรัตน์) และผ่านการชลประทานน้ำพอง ทำให้ป่าคำล้นน้ำกลายเป็น
หนองน้ำตื้น ๆ คุ้งคอกขึ้นมา และทำให้ผมมีคนถึง คนใช้ที่คอกของเราอีกคนหนึ่ง
ไม่ได้ ผมหมายถึงหม่อมหลวงชชาติ อธิบดีกรมชลประทาน และรัฐมนตรีช่วย
ว่าการกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ ผมไม่รู้จักท่านผู้นั้นส่วนตัวแต่ได้เฝ้าคุณผลงาน
และพฤติกรรมของท่านมานาน เห็นว่าเป็นคนหนึ่งที่ควรได้รับความยกย่องจากพี่น้อง
ชาวไทยทั้งหลาย ผมไม่ได้ยกย่องเพื่อจะไปขอพึ่งบุญของท่าน แต่ผมยกย่องเพื่อ
มิให้คนใดเกิดความท้อถอย เพื่อให้คนทำใครสักว่าการทำความดีนั้น นอกจากผู้สร้าง
เทวดา (ถ้ามี) จะเห็นแล้ว มนุษย์ที่มีความยุติธรรมในใจก็เห็นเหมือนกัน อย่างไรก็ตาม
ก็ดี ผมได้เห็นความดีของท่านแล้วจึงใคร่จะได้ใคร่จะไปกับที่ปรึกษาคนหนึ่งของ
ธนาคารโลก ซึ่งผมในฐานะที่เป็นคนไทยรู้สึกภูมิใจเป็นอย่างยิ่ง

ผมไปถึง อุดร แวะโรงแรม ๔ ชั้นแห่งหนึ่ง เอาการเข้าเดินทางเข้าห้อง
เรียบร้อยแล้ว ก็ออกเดินทางโดย แท็กซี่ไป อำเภอ ท่าบ่อ และอำเภอ ศรีเชียงใหม่
จังหวัดหนองคาย

ศรีเชียงใหม่คนแล้ว อำเภอศรีเชียงใหม่อยู่บนฝั่งขวาของแม่น้ำโขงตรงข้าม
เมืองเวียงจันทน์ของลาวเมื่อ ๒๔ ปีมาแล้วผมเห็นศรีเชียงใหม่เป็นอย่างไร เมื่อ ๖ ปี
มาแล้ว ผมเห็น ศรีเชียงใหม่ไม่ผิดแปลกไปเท่าใดเลย ที่ศรีเชียงใหม่ไม่ค่อยเจริญ
ก็เพราะขาดการคมนาคมตนเอง เมื่อ ๖ ปีมาแล้วคนอยู่อำเภอศรีเชียงใหม่จะไปจังหวัด
(หนองคาย) ต้องข้ามโขงไปเวียงจันทน์ และขนรถแท็กซี่ลงที่ท่าเคอ แล้วข้ามโขง
อีกครึ่งหนึ่งจึงจะถึงจังหวัดหนองคาย เพราะไม่มีทางไคเย็นกว่านั้น มาคราวนี้ผม

เห็นตลาดศรีเชียงใหม่ยังไม่เปลี่ยนแปลงเท่าใดนัก เห็นมีสถานตำรวจสร้างใหม่เป็น
 คึกคองกรืออยู่หลังตลาดออกไป ซึ่งเห็นจะเป็นคึกคองกรือที่ใหญ่ที่สุดในท้องถิ่นนี้ แต่
 ความเจริญขั้นรากฐานได้เกิดขึ้นแล้ว คือศรีเชียงใหม่มีถนนตัดต่อกับอำเภอท่าบ่อและ
 ทวีจังหวัดหนองคาย กับจังหวัดอุดร ซึ่งหมายความว่าศรีเชียงใหม่ติดต่อกับโลก
 ภายนอกได้แล้ว รวมทั้งกรุงเทพฯ การไปหนองคายไม่ต้องอาศัยถนนทางฝั่งลาว
 อีกต่อไป คมนาคมถึงไหนความเจริญก็ถึงนั้น และศรีเชียงใหม่ก็คงจะหนีความเจริญ
 ไม่พ้น ผมได้บินนายอำเภอศรีเชียงใหม่คนปัจจุบันเป็นชาวจังหวัดหนองคาย และเป็น
 นักพัฒนาการด้วย สิ่งที่จะบอกตามคือมีการตัดถนนซอยจากถนนใหญ่ลงสู่แม่น้ำโขง
 ประมาณ ๑๔ สาย ทยอยไปบ้านช่องก็คงจะเกิดขึ้นริมถนนซอยเหล่านี้จะทำให้ศรีเชียงใหม่
 เป็นเมืองเล็ก ๆ ที่มีระเบียบและน่าอยู่ คนไทยที่ไปทำงานทางเวียงจันทน์ก็จะพอย่าน
 เข้าอยู่ได้ถูก ๆ ที่ศรีเชียงใหม่และเข้าไปเย็นกลับได้ พุดถึงการตัดถนนลงแม่น้ำทำให้
 ฝนน้ำถึงฝั่งเศสปกครองเขมรฝั่งเศสที่เมืองพนมเปญ ฝั่งเศสตัดถนนลงสู่แม่น้ำ
 หน้าเมืองแทบทุกสาย แล้วตัดถนนริมแม่น้ำไว้ริบถนนเหล่านี้ด้วย

อำเภอท่าบ่อ ตั้งแต่มีถนนเชื่อมต่อกับต่างจังหวัดแล้ว ผมรู้สึกว่าการครัน
 กว่าก่อนมาก ผมไปถึงท่าบ่อพอดีโรงเรียนเล็ก ได้เห็นนักเรียนชายหญิงนั่งกางเกง
 สีกากีและกระโปรงสีน้ำเงินพ่นพ่านอยู่ทั่วไป ทำให้ท่าบ่อมีชีวิตจิตใจขึ้นอันมาก
 ภาพโรงเรียนเล็กที่ท่าบ่อนั้นเป็นภาพที่ติดตาครั้งใจผมอยู่เสมอ ทำให้ผมครุ่นคิดว่าเด็ก ๆ
 เหล่านี้แหละจะเป็นกำลังของชาติในเวลาข้างหน้า

จังหวัดหนองคายไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงมากนัก เห็นจะเป็นเพราะ นายก
 เทศมนตรีคนปัจจุบันและคณะได้พัฒนาการเสียจนอ้อมตัวไปชั่วระยะหนึ่งแล้ว แต่จังหวัด
 หนองคายก็เขยวักก็เจริญกว่าเมื่อ ๒๘ ปีมาแล้วอย่างลิบลับ ทั้งจะเจริญต่อไปอีกเป็น
 ล้าคัยเมื่อมีคมนาคมติดต่อกับอำเภอและจังหวัดชายแดน แม่น้ำโขงสะดวกกว่าเขยวัก
 สัมพันธ์ไมตรี ระหว่าง ประเทศไทย กับ ประเทศ ลาว สนิท สนม แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น เท่าใด
 จังหวัดหนองคายก็จะต้องมีความสำคัญมากขึ้นเท่านั้น เพราะเป็นประตูเข้าประเทศลาว

จาก หนองคายไป อำเภอโพธิ์ชัย มีรถ แท็กซี่วิ่ง ถึงไท่ภายใน ๑ ชั่วโมง
ถนนยังไม่ไต่ลาดยางแต่ก็เรียบพอใช้ เสียทีมีผู้แทน ถ้าฝนตกฝุ่นก็ไม่มี

- ๔ -

การชิงชัยระหว่างขอบของไทยกับหมวกฝ้ายของญวน ผมไปจังหวัดหนอง
คายคราวนั้นได้พบเห็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้รู้สึกสบายใจขึ้นมา สิ่งนั้นคือขอบของไทย เมื่อ
๖ ปีก่อนในจังหวัดหนองคายเกือบจะไม่ได้เห็นขอบเลย สิ่งที่ชาวนาและกรรมกรใช้
แทนขอบคือหมวกฝ้ายของญวน ผมคิดว่าที่หมวกฝ้ายเกิดแพร่หลายขึ้นมาเช่นนี้จะ
เพราะพวกญวนอพยพเข้ามา ญวนเป็นคนขยันขันแข็งทำมาหากินอย่างซนิกคินถึ
ปากกั ซึ้นแรกก็คงทำหมวกฝ้ายขายในพวกกันเองก่อน ต่อมาเห็นคนไทยช้ไป
สวมเล่นก็ทำมากขึ้น ครั้นคนทั่วไปเกิดนิยมใช้หมวกฝ้ายก็เลยทำขึ้นอย่างชานใหญ่
จนกลายเป็นเจ้าของตลาดไปเลย ผมรู้สึกไม่สบายใจมากในเรื่องนี้ เคยคิดถึงที่จะ
เสนอขอให้จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ สละทุนทรัพย์ชองขอบสักหมื่นใบแจกราษฎรใน
จังหวัดหนองคายและจังหวัดใกล้เคียง เพราะสำหรับท่านจอมพลนั้นเงิน ๔ - ๕ หมื่น
บาทเรียกได้ว่าชหน้าแข้งไม่ร่วง แต่ผลก็จะได้ไ้คนมากมายนัก ขอบเป็นสัญลักษณ์
ของไทย เป็นเครื่องหมายประจำชาติ ถ้าคนไทยเกิดสวมหมวกฝ้ายกันไปหมดจะมี
เป็นคนญวนไปหรือ วันหนึ่งผมเห็นชาวนาเวียงจันทน์สองสามคนสวมขอบทำนา ผม
รู้สึกตื้นเต้นมาก เลยไปเที่ยวช่วยพวกบ้านขายของที่หนองคายให้ทางขอบมาขายอีกมาก ๆ
แต่ก็ดูเหมือนจะไม่ได้ผลเท่าใดนัก ไทยเราเป็นชาติที่ชอบของใหม่ ๆ และชอบเปลี่ยนแปลง
อยู่เสมอ ไม่เหมือนญวนแม้หมวกฝ้ายสวมแล้วจะทำให้หญิงญวนหน้าขาวแลลมี
คล้ายความสวยลงเขาก็ยังค้อสวมกันอยู่ไม่ยอมเลิก ว่ากันทำไมมีระหว่างขอบของ
ไทยกับหมวกฝ้ายของญวนและก้วยเลียขงเงินแล้ว อย่างไหนจะสวยและมีศิลปะมาก
กว่ากัน

งอบของไทยรูปร่างอ่อนช้อยมีศิลปะเต็มตัว เวลาสวมก็ไม่ต้องมีสายรัดคาง
 ทั้งไปรงลมพัดเย็นศิระ สบายและกว้างใหญ่พอที่จะบังกันแสงอาทิตย์ได้เป็นอย่างดี
 หมวกฝานี่ไม่เห็นมีศิลปะที่ไหน ใบก็เล็กกันแคบไม่ค่อยได้ ส่วนก้วยเลยของจีนนี้
 กว้างใหญ่กันแคบได้ก็จริง แต่มีขอบหลิมเล็กนิกเก็ว แม้จะมีสายรัดคางแต่เวลาสวม
 พัดแรง ๆ ก็สวมไม่อยู่ ผมสังเกตว่าญวนเขาไม่ทิ้งหมวกฝานี่ของเขา และจีนก็ไม่
 ขอมก้วยเลย แต่ไทยเรานี้แหละชอบใช้ของแปลก ๆ ใหม่ ๆ เคียงวันทางภาคกลาง
 เช่น จังหวัดชลบุรีและฉะเชิงเทรา เป็นต้น จะได้เห็นชาวนาและกรรมกรทั้งชายหญิง
 สวมหมวกสานแบบฝรั่งกันมาก หมวกสานอย่างนั้นเล็กกันแคบไม่ค่อยได้ หน้าที่
 ค่อนข้างขาวเมื่อสวมหมวกอย่างนั้นไม่ซักก็ดำคล้ำไป ส่วนที่ผิวคล้ำอยู่แล้วก็เลยดำ
 มืดหมื่นเป็นเขมรลงไปเลย ผมคิดว่าที่เขานิยมสวมหมวกสานแบบฝรั่งนั้นเป็นเพราะ
 ราคาถูกกว่างอบ แต่เมื่อสอบถามราคาเขาก็ไม่ปรากฏว่างอบแพงกว่าเท่าใดนัก ทั้งใช้
 ทนกว่ากันมากด้วย ถ้าคนไทยทิ้งงอบเสียเมื่อใดก็จะสูญเสียสัญลักษณ์สำคัญของ
 ชาตินี้ไปเมื่อนั้น เมื่อ ๖ ปีก่อนผมเกือบไม่เห็นงอบเลยในจังหวัดหนองคาย ไปคราวนั้น
 รู้สึกใจมากที่ใดเห็นตามร้านรวงต่าง ๆ มีงอบวางขาย อยู่คู่กับหมวกฝานี่ และชาวนา
 ทุ่งนาก็เริ่มสวมงอบกันมากแล้ว แต่ก็ยังเป็นรองหมวกฝานี่ราว ๑ ต่อ ๕ เนื่องจากงอบ
 เหมาะสำหรับคนนั่งชันนึ่งถุง ผมจึงเชื่อว่าไม่ข้างงอบจะประสพชัยชนะในที่สุด ผมเห็น
 ผู้หญิงนั่งกางเกงแล้วสวมหมวกฝานี่ก็ไม่รู้สึกอะไรเลย แต่คนนั่งชันนึ่งถุงสวมหมวก
 ฝานี่ก็มันหิวมังกฎท่ายมังกกรชอบกต ผมถึงกับไม่ยอมช้อของของผู้หญิงนั่งถุงสวมหมวก
 ฝานี่นำมาขายที่ข้างรถประจำทางเขาทีเดียว ใครจะมีความรู้สึกอย่างไรก็ตาม แต่
 สำหรับผมนั้นเห็นคนสวมงอบ ณ ที่ใด ก็รู้สึกว่ามันเป็นเมืองไทยของเรา

ข้อคิดเห็น หลักใหญ่ในการพัฒนาภาคอีสานคือ การคมนาคม การชล
 ประทาน การแพทย์ การปราบโจรผู้ร้ายและการศึกษา ๔ หลักข้างต้นนั้นรู้สึกว่ามีอุปสรรค
 ได้ดำเนินการอยู่อย่างเต็มสติกำลังแล้ว ท่อไปนี้ควรเร่งมือในการศึกษาด้วย การศึกษา

จะช่วยให้คนเจริญในทางสติปัญญา ทำให้มีความรู้ ความสามารถ พอที่จะรับ การ
ปกครองประเทศ เป็นการขบถกันความคิดที่จะแบ่งแยกกันแดนไปในตัว เพราะเมื่อเขา
รู้สึกว่าคุณแดนที่เขาอาศัยอยู่นั้นของเขาแล้ว เขาก็คงไม่คิดจะแบ่งแยกหรือยกให้กับ
ใครอื่นที่เจริญน้อยกว่าเขา หรือที่คิดจะมาเป็นเจ้าของหัวเขาคงต่อไป

ข้อเสนอลอ อ.ส.ท. ได้โฆษณาประเทศไทยให้นานาประเทศรู้จักและได้ตั้งใจให้
ชาวต่างประเทศเข้ามาเที่ยวเมืองไทยมากขึ้น จนมีคนอุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้ทำ
รายได้ให้แก่ประเทศขบถๆ เป็นเงินหลายร้อยล้านบาทแล้ว เงินจำนวนนี้จะเพิ่มมากขึ้น
ทุกที ถ้าการท่องเที่ยวในประเทศไทยมีความสะดวกด้วยประการทั้งปวง ทางด้านการ
ท่องเที่ยวของคนไทยเองนั้น อ.ส.ท. ก็ได้ส่งเสริมให้คนไทยท่องเที่ยวเพื่อความสำราญ
และเพื่อรักษาเมืองของตนเองค้ำชูอยู่แล้ว ด้วยการออกหนังสืออนุสาร อ.ส.ท. ซึ่ง
กำลังเป็นต้นขบถขบถไป แต่มีงานอยู่คานหนึ่งซึ่งผมไม่ทราบว่า อ.ส.ท. จัดอยู่แล้ว
หรือยัง เพราะผมไม่เคยไปขอความช่วยเหลือแผนกนี้ ถ้ายัง ผมก็ขอเสนอว่า อ.ส.ท.
ควรมีเจ้าหน้าที่คอย เฉพาะสำหรับให้ข่าว และ ความรู้ ทุกอย่าง เกี่ยวกับ การ เดินทาง
ท่องเที่ยวภายในประเทศ ซึ่งเป็นความรู้อันสำคัญของการทราบดีและได้รับคำค้ำชู
ทางโทรศัพท์ทันที เช่นจังหวัดไหนมีอะไรที่ควรค้ำชู ค่ารถค่าเรือไปจังหวัดนั้นเสีย
เท่าใด มีโรงแรมอะไรบ้างที่ควรไปพัก ค่าโรงแรมค้ำชูอย่างไร ค่ารถสามล้อจาก
สถานีปลายทางถึงที่พัก เป็นเงินเท่าใด อัตราปกติของค่ารถ แท็กซี่ รถประจำทาง
และรถสามล้อในจังหวัดนั้นประมาณเท่าใด เหล่านี้เป็นต้น เรื่องรถสามล้อมีคนขบถ
กันมาก สามล้อเห็นคนแปลกหน้าก็โง่งราคาเขาและพาไปส่งโรงแรมชั้นค่าที่เขาค้ำชู
สิ่งของโสเภณี เพราะสามล้อได้ค้ำชูหน้าจากโรงแรม การหาเงินเขยิบไม่ใช่ทำ
ให้คนเข็ดสามล้ออย่างเดี๋ยวยังทำให้คนไม่ขบถไปเที่ยวจังหวัดนั้นๆ ค้ำชู ถ้าผมจะ
ไปเที่ยวได้ความรู้ค้ำชูๆ ล่วงหน้าไว้ก่อนแล้ว ความขบถทั้งหลายก็จะไม่เกิดขึ้น

เงินหายไปไหน

โดย P. NETRA

เนื่องจากในขณะนี้ปรากฏว่ามีเงินหมุนเวียนในท้องตลาดน้อยลง แม้แต่ธนาคารต่างๆ ก็ขาดแคลนเงิน จึงมีหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่ง จะเป็นหนังสือพิมพ์อะไร ข้าพเจ้าก็จำไม่ได้เสียแล้ว กล่าวไว้ในประเทศอื่นๆ เขามีเงินเฟ้อ (อินเฟลชัน) กับเงินแฟบ (ดีเฟลชัน) คำว่าเงินแฟบเป็นของข้าพเจ้าเอง เพราะจำไม่ได้ว่าหนังสือพิมพ์ใช้คำว่าอะไร และข้าพเจ้าก็ไม่ทราบว่าจะใช้คำอะไรดีกว่านี้ด้วย) ส่วนของเรามีนอกตำราออกไปอีกคือ เงินหาย

เรื่องเงินหายนี้มีผู้อธิบายกันต่างๆ บางคนว่าเงินอยู่ในมือของชาวนา บางคนว่าพวกกังฉินที่ไต่เงินทองมาด้วยความทุจริต ไม่กล้านำเงินจำนวนมหาศาลออกใช้ หรือฝากธนาคาร จึงต้องเก็บเอาไว้กับตัว และว่าพวกนี้ถึงกับคอยรับชอลอตเตอร์ที่หมิ่นคนถูก โดยเติมเงินให้ผู้ดลลอตเตอร์อีกห้าหมื่นถึงแสนบาทก็มี บางคนว่าราษฎรในประเทศใกล้เคียง เช่นประเทศเขมรกับลาวเป็นต้น ได้เก็บเอาเงินบาทไว้มาก เพราะเกรงความไม่แน่นอนของเงินเหรียญเขมร ซึ่งคาดว่าจะต้องเลิกใช้เนื่องจากทั้งสองประเทศนั้นกำลังจะไต่เอกราชเต็มที่ในทางการเงิน

เหตุผลต่างๆ ตามที่ผู้อ้างมานี้ ถ้าเป็นความจริงก็อาจเป็นส่วนประกอบให้เกิด "เงินหาย" ได้จริงเหมือนกัน แต่ข้าพเจ้าคิดว่าไม่ใช่เหตุสำคัญ

ก่อนที่จะเสนอความเห็นใด ๆ ข้าพเจ้าใคร่จะขอออกตัวเสียก่อนว่า ข้าพเจ้าไม่ใช่ นักเศรษฐศาสตร์ แม้แต่นักเศรษฐศาสตร์ชนิดที่ตัวเองก็ไม่ได้เป็น เพราะฉะนั้นถ้าหากความเห็นของข้าพเจ้า ดังจะได้เสนอต่อไปนี้จะผิดพลาดไปประการใดบ้าง ก็ต้องขออภัยต่อท่านผู้รู้และผู้ไม่รู้อภัย

วันหนึ่งเพื่อนคนหนึ่งได้มาปรารภกับข้าพเจ้าว่า ธนบัตรที่รัฐบาลออกใช้ อยู่ในเวลานี้ประมาณเกือบ ๕,๐๐๐,๐๐๐,๐๐๐ บาทนั้นไม่มากเท่าใดนัก เมื่อเทียบ

กับจำนวนพลเมืองซึ่งประมาณเสียว่ามี ๒๐,๐๐๐,๐๐๐ คนคิดเฉลี่ยแล้วพลเมืองคนหนึ่งจะมีเงินราว ๒๕๐ บาทเท่านั้น ไม่มากมายอะไรเลย คำพูดของเขาทำให้สะอึกใจข้าพเจ้าจนมาทันที ทำให้คิดว่าเรื่องเงินหายอาจเป็นเรื่องเส้นผมขึงงูเขาก็ได้ เพราะข้าพเจ้าได้อ่านตำราวิชาการเงินเบื้องต้น ได้ทราบคำว่า Velocity of circulation หรือความเร็วแห่งการหมุนเวียนของเงิน ซึ่งเขาอธิบายไว้ว่า เงินบาทหนึ่ง ถ้าหมุน ๑๐ ครั้ง ก็จะเท่ากับเงิน ๑๐ บาท ในขณะที่การค้ารุ่งเรืองมีการซื้อขายคล่องเงินก็หมุนมากครั้งจน เมื่อการค้าหดตัวลงเงินก็หมุนน้อยครั้งลง จนบัตรเครดิตขาดออกหมุนเวียนอยู่ประมาณ ๕ พันล้านบาทน เวลาที่การค้ารุ่งเรือง อาจหมุน ๑๐ ครั้ง ๒๐ ครั้ง เท่ากับมีธนบัตรหมุนเวียนอยู่ในท้องตลาดห้าหมื่นหรือแสนล้านบาทก็ได้ หารือห้าพันล้านบาทเท่านั้นไม่

ในขณะนี้ใคร ๆ คงยอมรับแล้วว่า การค้ากำลังฝืดเคือง อันเป็นผลแห่งการกระทำของมนุษย์จนมีข่าวว่ามีพ่อค้าหลายรายถึงกับจะต้องเลิกกิจการค้า ไม่ใช่ซื้อขายคล่องเหมือนเมื่อก่อน เงินจึงหมุนน้อยครั้งลงทำให้เคยประหลาดว่า เงินได้หายไปจากท้องตลาด แต่อันที่จริงนั้นจำนวนธนบัตรเกือบห้าพันล้านบาทนั้นยังคงอยู่อย่างเต็มไม่ได้หายไปไหน แต่ถ้าตำราผิด หรือข้าพเจ้าเข้าใจตำราผิดไปก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง

การไปเยี่ยมเมืองไซ่ง่อนระหว่างสงคราม

ข้าพเจ้าค่อนข้างจะเป็นคนที่มันสยใจคอเหี่ยวแห้งชอบกุด และเพื่อแก้ความม่องคอเหี่ยวแห้งนี้ ข้าพเจ้าต้องเดินทางไปต่างประเทศเป็นครั้งคราว จริงอยู่วิธีแก่นเป็นการสิ้นเปลืองมาก และตลอดชีวิตของข้าพเจ้า ๆ คงไม่เป็นคนมั่งมีกับเขาได้ แต่จะสะสมทรัพย์สินสมบัติไปเอาสวรรค์วิมานอันใดในเมื่อตายแล้วเขาไปไม่ได้ นอกจากนั้นคนจนหรือคนมีก็อาจเดินทางท่องเที่ยวได้ทั้งคู่กัน จะต่างกันก็แต่ใครจะชอบอย่างไร และมีสุขมากน้อยกว่ากันเท่านั้น ข้าพเจ้าเดินทางแบบคนจนเพราะข้าพเจ้าเป็นคนจน เพราะเหตุนี้กล่าวข้างต้น ข้าพเจ้าจึงต้องออกเดินทางทุก ๆ สามปี เพื่อเยี่ยมสงครามในตะวันออกไกล ระเบิดขึ้น และประเทศไทยก็ไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงสงครามได้ด้วย เหตุนี้ข้าพเจ้าจึงต้องตกค้างอยู่ในประเทศไทยนานเกินสมควร และข้าพเจ้าก็เริ่มมีอาการใจคอเหี่ยวแห้งอีก

ในระหว่างสงคราม ก็มีแต่ประเทศอินโดจีนเท่านั้นที่จะเป็นสถานที่ขำขันโรคของข้าพเจ้าได้ และเมื่อมาคิดคอกที่หนึ่ง ไซ่ง่อนก็เหมือนเมืองฝรั่งเรา ๆ หนึ่งเอง และถ้าเราได้ใช้ความนึกฝันสักเล็กน้อยก็อาจฝันว่าเราอยู่ในยุโรปสมัยก่อนสงครามก็ได้ เพราะเหตุนี้วันฤกษ์งามยามดีวันหนึ่งในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๗ ข้าพเจ้าจึงออกเดินทางโดยรถไฟไปจังหวัดพระตะบอง ซึ่งข้าพเจ้าไปตั้งเขาเมื่อตอนกลางคืน เวลาที่หนึ่ง การเดินทางเพียง ๓๗๐ กิโลเมตร ต้องใช้เวลาถึง ๑๘ ชั่วโมง นั่นคือผลของสงคราม แต่ที่ร้ายยิ่งกว่านั้นก็คือเมื่อไปถึงพระตะบองแล้วหาโรงแรมพักไม่ได้เพราะเต็มหมด ข้าพเจ้าต้องไปอาศัยศาลาวัดที่อยู่ใกล้ ๆ นอน ผู้โดยสารบางคนต้องนอนบนรถสามล้อจนกว่าจะรุ่งสว่าง

ที่พระตะบอง ข้าพเจ้าต้องคอยหนังสือเดินทางจากสถานทูตฝรั่งเศสเป็นเวลาเกือบหนึ่งเดือน เพราะเขาต้องส่งเรื่องไปขออนุญาตยังผู้สำเร็จราชการอินโดจีน แต่

ในที่สุดทุกสิ่งทุกอย่างย่อมนำมาถึงผู้ทบทวนคอบไต และเช้าวันหนึ่งข้าพเจ้าก็ได้ออกเดินทางไปพนมเปญนครหลวงของเขมร

พระตะบองและพนมเปญมีทางรถไฟเชื่อมต่อกัน แต่ในขณะที่เขียนนิตราทางรถไฟสายนี้สงวนไว้สำหรับกองทัพกบฏขึ้นเท่านั้น ส่วนประชาชนทั่วไปต้องอาศัยเส้นทางโคจรรถยนต์ที่ใช้ถ่าน ถ้าข้าพเจ้าได้ทราบมาไม่ผิดพลาดก็ได้คิดว่าเมื่อไม่นานมานี้รัฐบาลไทยได้เสนอต่อ อัครราชทูตฝรั่งเศส ขอให้พิจารณาปัญหาเรื่องการเชื่อมทางรถไฟไทยกับอินโดจีน ถ้าคำเสนอนี้เป็นผลสำเร็จเราก็จะสามารถเดินทางจากกรุงเทพฯ ถึงพนมเปญหรือพนมเปญถึงกรุงเทพฯ ได้ใน ๒๔ ชั่วโมง ในขณะที่ความหวังนี้เริ่มมีเสถียรภาพมาก แต่เมื่อเกิดกรณีพิพาทในระหว่างประเทศไทยกับอินโดจีนฝรั่งเศสขึ้น แล้วสงครามมหาเอเชียบูรพาเกิดขึ้นก็ช่วยทำให้เรื่องนี้ล้มเหลวหมด ขณะนั้นสันติภาพก็ได้กลับมาหาเราแล้ว บางทีจะถึงเวลาที่รัฐบาลของทั้งสองประเทศจะรื้อฟื้นเรื่องนี้ขึ้นมาพิจารณาอีกเพื่อประโยชน์ร่วมกัน แต่ข้าพเจ้าพูดเรื่องการเดินทางไปเสียแล้ว

ก่อนที่ข้าพเจ้าจะผ่านพินแดนไทยที่ขั้วของข้าพเจ้าต้องถูกเจ้าหน้าที่ศุลกากรตรวจถึงสองครั้ง การตรวจครั้งที่สองที่สวายเป็นคนแกล้งนินแหม่มงวดและละเอียดถี่ถ้วนมากที่สุดในชีวิตของข้าพเจ้า ขอให้ท่านนึกถึงเถิดว่าข้าพเจ้าได้ผ่านการตรวจภาษีของศุลกากรมามากกว่า ๑๕ ประเทศแล้ว

ส่วนทางบ้านอินโดจีน ข้าพเจ้าถูกเจ้าหน้าที่ทหารญี่ปุ่นสอบถามก่อนว่าข้าพเจ้าไปอินโดจีนเพื่อประสงค์อะไร แต่เขาสอบถามอยู่เพียง ๒ นาทีเท่านั้น ภาษาญี่ปุ่นเล็กน้อยของข้าพเจ้าได้เป็นประโยชน์แก่ข้าพเจ้าอย่างน่าประหลาด ต่อจากนั้นเราก็ตรงไปยังเจ้าหน้าที่ศุลกากรของฝรั่งเศส เจ้าหน้าที่งานศุลกากรของฝรั่งเศสผู้สามารถทำนายได้ถามข้าพเจ้าตามแบบธรรมเนียมว่า มีของต้องห้ามอะไรแสดงบ้างเมื่อข้าพเจ้าตอบปฏิเสธ เขาก็มองดูของในหีบของข้าพเจ้าปราศเคี้ยวแล้วก็เขียนเสร็จการ ออกจากศุลกากรเราต้องไปหาเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อให้เขาสลักหลังหนังสือเดินทางให้ เมื่อเสร็จกิจจอนั้นแล้วเราก็พร้อมที่จะออกเดินทางต่อไป

กับชาวฝรั่งเศสก็เป็นของถูกปากของข้าพเจ้า มีคนพูดกันว่าสำหรับยุโรป แล้วกับชาวฝรั่งเศสเป็นทีหนึ่ง และสำหรับเอเชียกับชาวจีนเป็นทีหนึ่ง แต่สำหรับ ข้าพเจ้านั้นก็เลิศทั้งสองอย่าง

ที่ภัตตาคาร ลาทาแวร์น์ หน้ากรมไปรษณีย์พนมเปญ ข้าพเจ้าได้เลือกเพน อาหารฝรั่งเศสรับประทานเสียอย่างสนุกใจ สิ่งที่เขาไปคือ เหล้าองุ่นขาว และเหล้า องุ่นแดง แต่มีเหล้ารัม เหล้ามาดี และเหล้าอื่น ๆ อีกหลายอย่าง ล้วนแล้วแต่ ทำในอินโดจีนทั้งหมดแทนที่เหล้าองุ่นขาวแดง คนอังกฤษเขาว่าความจำเป็นเป็นมารดา แห่งความคิด หรืออีกนัยหนึ่งความจำเป็นทำให้คึกประคึกอะไร ๆ ขึ้นได้หลายอย่าง

พนมเปญไม่มีมรดก และการสัญจรไปมาโดยปกติใช้รถสามล้อ ซึ่ง ฝรั่งเศสที่นั่นเรียกว่าซิกโล่ ค่าโดยสารสามล้อถูกกว่าของเราหลายสิบเท่า กล่าว โดยทั่วไปแล้วค่าครองชีพในพนมเปญในขณะนั้นถูกกว่ากรุงเทพฯ มาก บางทีพวก ผู้ที่ใหม่ - คือพวกเศรษฐีสงคราม - จะไม่มีมากมายนักที่พนมเปญ

พนมเปญก็เต็มไปด้วยทหารญี่ปุ่นเช่นเดียวกับกรุงเทพฯ คึกกรามต่าง ๆ โดยมากทหารญี่ปุ่นเข้าครอบครองหมด เว้นแต่พิพิธภัณฑสถานอัลแบร์ตซาโรต์, หอสมุดกลาง หอสมุดแห่งชาติเขมรยังอยู่เรียบร้อยไม่ถูกครอบครอง และ ณ ที่ เหล่านี้แหละที่ข้าพเจ้าได้ใช้เวลาหลาย ๆ ชั่วโมงศึกษาหาความรู้อย่างเพลิดเพลิน

ข้าพเจ้าได้ไปเยี่ยมวัดพุทธมณฑล ? อันเป็นวัดที่โตมีการอุปถัมภ์เป็นพิเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ผู้ซึ่งครั้งหนึ่งเป็นผู้อุปการ พ.ศ. ๒๔๗๕ ด้วยที่สุด ภายหลัง ที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เป็นนายกรัฐมนตรีแล้ว เจ้าคุณทรงไต่เนรเทศตัวเองไป พนมเปญและได้ตั้งแก่กรรมที่นั่นในฐานะผู้ที่ไม่เข้าใจผิดอีกต่อไปแล้ว และที่นคร พนมเปญเอง ข้าพเจ้าได้ข่าวการล้มของรัฐบาลพิบูลสงคราม และถาวรเริ่มมีอำนาจ ของรัฐบาลอภัยวงศ์

เมืองเจอลัง

เพื่อเปลี่ยนทางเดินเสียบ้าง ข้าพเจ้าจึงเดินทางโดยเรือจากพนมเปญไป เจอลัง ๆ เป็นเมืองจีนอยู่ในประเทศอินโดจีนฝรั่งเศสตั้งอยู่ใกล้ ๆ กับไซ่ง่อน การ

เดินทางโดยเร็วจากพนมเปญถึงเจดียงเสี้ยวเวลาประมาณ ๒๔ ชั่วโมง อากาศสดชื่น
 มาก เราได้รับลมซึ่งพัดมาจากอ่าวไทย การเดินทางผ่านภูมิประเทศที่มีแม่น้ำแม่โขง
 หลายสายมารวมกันเป็นรูปสามเหลี่ยม ตั้งแต่ภาคเหนืออันไกลที่สุดมาจนถึงพนมเปญ
 มหานทีที่สายนี้ไหลลงมารวมกับเขนยาว ๆ ของคน พอมาถึงพนมเปญก็แยกออกเป็น
 แม่น้ำใหญ่สองสาย แล้วยังแยกเป็นสายเล็ก ๆ อีกหลายสาย เหมือนกับมือที่กาง
 นิ้วออกซึ่งถนัดแล้วไหลลงสู่ทะเลจีนทงน พนแผ่นดินที่สมบูรณ์มาก ภูมิประเทศมี
 ต้นหมากมะพร้าวและต้นไม้อื่น ๆ แห่งเมืองร้อนชื้นอยู่ทั่วไป ทำให้ท้องทอระลึกลง
 ประเทศไทย

เมื่อได้แล่นเรือผ่านแม่น้ำลำคลองเล็ก ๆ มามากแล้ว เราก็มายังเมืองเจด
 เลงราว ๑๗ นาฬิกา เมืองเจดียงเสี้ยวเขาเคยมาครั้งหนึ่งแล้วเมื่อ ๒๓ ปีก่อน ขณะ
 นั้นข้าพเจ้ายังหนุ่มแน่น และเต็มไปด้วยความตื่นเต้นที่ได้เห็นสิ่งใด ๆ เป็นของแปลก
 ใหม่ น่าค้นหาไปหมด แม้แต่ตัวเมืองเองก็ดูเหมือนเมืองในฝัน มาคราวนี้ความแก่ทำให้
 ให้ทุกสิ่งทุกอย่างเปลี่ยนแปลงไปหมด เจดียงไม่ได้ปลุกเร้าใจให้ข้าพเจ้าเกิดความ
 ตื่นเต้นแต่อย่างใด เมืองดูเหมือนจะขยายกว้างขวางและยังคงมีเสียงเอะอะอึกกระทัก
 อยู่เช่นเคย แต่การค้าขายเขาไปข้างเนื่องจากสงคราม
 ภาษากวางตุ้งเป็นภาษาที่ใช้พูดกันมากที่เมืองเจดียง ว่าที่จริงรูภาษากวาง
 ตุงภาษาเดียวกันไปไต่ทวอินโตะจีน

ไซ่ง่อน

จากเจดียง ข้าพเจ้าตรงไปไซ่ง่อน โดยหมายจะไปพักที่โรงแรมคอนทิน
 เนลแกลแพเลส ซึ่งข้าพเจ้าเคยพักเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ แต่อัตราค่าพักได้สูงขึ้นไป
 มาก จึงต้องไปพักที่โรงแรมเต็ส นาซีของ ซึ่งถูกกว่าและก็สบายเหมือนกัน
 ในโอกาสที่ข้าพเจ้ามาเยี่ยมเมืองไซ่ง่อนเป็นครั้งที่ ๔ นั้น ข้าพเจ้ารู้สึกเศร้า
 สลดใจเป็นอันมากที่ได้เห็นบ้านเมืองเปลี่ยนแปลงไปหมด ความสันถวนครึกครื้น
 เหมือนเมื่อก่อนเกือบไม่มีเลย ผู้ชายแต่งกายด้วยกางเกงขาสั้นเสื้อเชิ้ตแขนสั้น ผู้หญิง

แต่งตัวอย่างเรียบร้อย ๆ ไม่น่าดูเหมือนแต่ก่อน สาวชาวญวนสวมเสื้อกางเกงแพรต่าง ๆ สักไม่ค่อยได้พบเห็นเดินอยู่ตามถนน แต่ว่าหมวกใบลานทรงฟลาซิชของเขาซึ่งทำให้หน้าที่สวยงามมีเสน่ห์ หายสวยงามและมีเสน่ห์ไปมากนั้นยังคงนิยมใช้กันอยู่นั่นเอง ถนนใหญ่ น้อยต่าง ๆ ก็เต็มไปด้วยหลมหลมหลม ร้านใหญ่ซื้อ ฝรั่งมากมาแข่งขายเนยกับยัด โรงแรม มาเจสติกที่ข้าพเจ้าเคยมาพักคราวมาไซ่ง่อนครั้งที่ ๓ ก็กลายเป็นโรงแรม เฉพาะญี่ปุ่นไป อาลาพาโกท ภักตาคารที่หรูที่สุดในไซ่ง่อน ซึ่งข้าพเจ้าได้ไปรับประทานอาหารของฝรั่งเศสที่เรียกว่า สียะตส์เสียวอย่างเอร็ดอร่อยนั้นก็ได้ขายอาหารหนักอกแล้ว มีแต่เครื่องค้อมอื่น ๆ หัวหน้าคนใช้ซึ่งเป็นชาวฝรั่งเศสประจำภักตาคารนั้นก็หายหน้าไป

ท่าเรือเมืองไซ่ง่อน ซึ่งมีเรือสินค้าจอดนิ่งอยู่ ๒ - ๓ ลำก็เงียบสงัดสงบ ฝรั่งก็ขยับสภาพในกรอบ สถานที่ที่เด่นว่าต่าง ๆ ถูกยึดและเปลี่ยนเป็นที่พักอาศัยของชาวญี่ปุ่นไป นอกจากภาพยนตร์แล้วเกือบจะไม่มีมหรสพอันใด ๆ ынเลยในเวลาว่างกลางคืนก็เงียบเชียบ ต่างคนต่างเข้าบ้านของตนแต่หัวค่ำ ในที่สักข้าพเจ้าออกเดินที่จะกล่าวเสียไม่ได้ว่าขนมปังฝรั่งเศสซึ่งบางทีจะเป็นขนมปังที่เอร็ดอร่อยที่สุดในโลกก็แข่งราวกับจะทำให้พันทัก เพราะไม่มีแป้งสาลีผสม

สภาพบรรยายหนวดยาวชาวฝรั่งเศสคนหนึ่ง ซึ่งข้าพเจ้าได้พบที่ไซ่ง่อน และซึ่งภายหลังได้มาเป็นเพื่อนของข้าพเจ้าได้ถามข้าพเจ้าว่ามาอินโดจีนทำไม พอข้าพเจ้าตอบว่า มาเที่ยว เขายกมือชนหน้าแล้วออกอุทานว่า “โอโฮมาเที่ยวในขณะที่หรือ” คำอุทานของเขาอธิบายให้ข้าพเจ้าได้เห็นภาพตลอดหมด ข้าพเจ้าคิดได้ทันทีว่าระหว่างสงครามแล้ว ไม่ว่าจะไปที่ไหนย่อมหาความสนุกสนานไม่ได้ทั้งสิ้น แม้กระนั้นก็ตาม ค่าครองชีพที่ไซ่ง่อนก็ยังถูกกว่ากรุงเทพฯ และขณะที่เรานอนหลับสบายเราก็ไม่ต้องลุกขึ้นกลางคืนเพื่อหลบหนีเครื่องบินและลูกระเบิดมฤตยูของมัน ยิ่งก็เหมือนกันไม่สู้คร่ำครวญเท่าพวกพ้องของมณฑลกรุงเทพฯ

คนไทยที่ไซ่ง่อนมีน้อยเต็มที นอกจากท่านกงสุลใหญ่ซึ่งข้าพเจ้าได้พบที่กรุงปารีสเมื่อ ๑๕ ขกอนแล้ว ข้าพเจ้าก็ไม่รู้จักใครอีก ท่านกงสุลใหญ่เองก็เกือบจะ

จำข้าพเจ้าไม่ได้ แม้กระนั้นท่านก็ยังกรุณาเชิญข้าพเจ้ารับประทานอาหารมอหนึ่ง ท่าน
กงสุลใหญ่ได้ใช้ชีวิตส่วนมากของท่านในทวีปยุโรปโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในประเทศฝรั่งเศส
ในการที่ท่านได้รับตำแหน่งกงสุลใหญ่ประจำไซ่ง่อน ข้าพเจ้าจึงเชื่อว่าท่านคงจะส่งเสริม
สัมพันธภาพระหว่างไทยกับอินโดจีนได้เป็นอย่างดี

วันหนึ่งขณะที่ข้าพเจ้าเข้าไปเดินเล่นในสวนพฤกษชาติของไซ่ง่อนเกิดฝนตก
หนักลงมาโดยไม่ทันระวัง ข้าพเจ้าต้องวิ่งไปหลบฝนอยู่ในเงาต้นไม้ที่อยู่ในสวนนั้น
ข้างหน้ากำแพงมีรูปหล่อช้างดำตัวหนึ่ง เมื่อฝนหายแล้วข้าพเจ้าเดินผ่านไปทางนั้น เกิดนึก
ขึ้นมาทันทีว่าเราเดินมาใกล้รูปช้างดังเพียงนี้ ควรเข้าไปดูให้รู้ว่าเป็นอนุสาวรีย์อะไร
แน่ ข้าพเจ้าจึงเดินกลับไปอ่านข้อความที่เขาหล่อ เป็น ตัวหนังสือไว้ เป็น ภาษาฝรั่งเศส
ข้าพเจ้ารู้สึกประหลาดใจและศรัทธาเป็นอันมากที่เห็นเขาเขียนไว้ว่า “พระบาทสมเด็จพระ
ปกเกล้า (พระราชปิต) เจ้าอยู่หัวแห่งกรุงสยาม พระราชทานแก่เมืองไซ่ง่อน”
อนุสาวรีย์นี้ เพื่อ เป็น ที่ ระลึก ในการ เสด็จ พระราช ดำเนิน เยี่ยม เมืองไซ่ง่อน เมื่อ พ.ศ.
๒๔๗๓ อนิจจา พระองค์ท่านได้ทรง สละราช สมบัติ และ เสด็จ สวรรคต เสียแล้ว ณ
ประเทศอังกฤษ ประเทศไทยได้สูญเสียพระมหากษัตริย์ที่ดีไปและประเทศฝรั่งเศสก็
ได้เสียมิตรที่ซื่อสัตย์สุจริตไปหนึ่ง

เมื่อได้พักอยู่ที่โรงแรมเกสโนอาซีของประมาณ ๑๕ วัน ข้าพเจ้าก็เปลี่ยนไป
อยู่โรงแรมจีน ซึ่งสหายชาวฝรั่งเศสของข้าพเจ้าคงกล่าวข้างต้นได้ไปพักอยู่ขณะที่เขา
เข้ามาที่กรุงเทพฯ ไซ่ง่อน เขาเป็นเพื่อนเก่าของเจ้าของโรงแรมและแม้โรงแรมใหม่จะไม่
ค่อยสะดวกสบายนัก ข้าพเจ้าก็ยินดีที่ได้มีใครคนหนึ่งสำหรับสนทนาคำคุยอย่างสนิท
สนมไม่มากนัก นอกจากนั้นยังมีชาวจีน ๒ คนไปจากกรุงเทพฯ ไปพักที่โรงแรม
นั้น เขาพูดไทยได้ดีและได้มาแนะนำตัวให้ข้าพเจ้ารู้จัก วันหนึ่งข้าพเจ้าจึงเชิญเขาไป
เลี้ยงอาหารกลางวันที่เขาเอง

ในวันเดียวกันนั้นเองเวลาประมาณ ๒ ยาม มีคนมาเคาะประตูห้องข้าพเจ้า
ท่านลองเฝ้าดูว่าข้าพเจ้าจะตกใจเพียงไร เมื่อเปิดประตูออกไปก็พบล่ากลองบนพวก ๒
กระบอกตั้งอยู่ที่ข้างหน้าข้าพเจ้า

ผู้ชาย ๒ คนก้าวพรวดเข้ามาในห้องแล้วรีบยกกระเป๋าเสียทันที ครั้งแรก
 ข้าพเจ้าคิดว่าผู้ร้ายจะมาทำโจรกรรมแต่เขาไม่มีท่าทางว่าจะเป็นผู้ร้ายเลย ข้าพเจ้ากลับ
 คิดอีกทีว่าเห็นจะเป็นตำรวจลับของอินโดจีน ข้าพเจ้าจึงพยายามพจนานุกรมฝรั่งเศสกับเขา
 เขาไม่สนใจเลยแต่เขาพูดในระหว่างกันเอง เป็นภาษาญวน ออญวนนั่นเองน่าแหละ
 ข้าพเจ้าค่อยรู้สึกสนใจขึ้นหน่อยหนึ่ง เพราะข้าพเจ้าพจนานุกรมได้คิดว่าฝรั่งเศส ข้าพเจ้า
 พดพลงเบ็ดหีบและกระเป๋าคืนทางให้เขาพดพลงว่าข้าพเจ้าไม่มีเงิน ข้าพเจ้ามีแต่เสื้อ
 ผากยหนึ่งสีเทา “อย่าพูดบ้า ๆ เราไม่ใช่ขโมย เราเป็นเค็มเบ่ ไม่ใช่ขโมย
 เราเป็นเค็มเบ่แห่งกองทัพบกของพระมหากษัตริย์พม่า เพื่อนของแกอยู่ไหน?” ข้าพเจ้า
 คอยว่าเพื่อนอะไรที่ไหน ข้าพเจ้ามาตัวคนเดียว “เพื่อนที่ไปเจอเลงกับแกเมื่อกลางวัน
 น้อย่างไรเล่า” อ้อ ข้าพเจ้าเข้าใจแล้ว เขาคิดว่าข้าพเจ้าเป็นจีน ข้าพเจ้าบอกเขาว่า
 ข้าพเจ้าไม่ใช่จีน และเขาหนึ่งสีเทาเดินทางออกให้เขาค คนหนึ่งในสองคนนั้นเพิ่มพัว
 ว่า “คนไทย เอ! แปลกจริง!” แต่เขาก็หาเซอค่าพูดของข้าพเจ้าหรือหนึ่งสีเทาเดิน
 ทางไม่ ข้าพเจ้าก็คิดคำนึงต่อไปอีกว่า “ท่านเข้าใจผิด” “คอยให้เราไปถึงค่ายใหญ่
 เสียก่อนแล้วจึงจะเห็นว่าเราเข้าใจผิดหรือไม่เข้าใจผิด เร็ว? เพื่อนของแกอยู่ที่ไหน?”
 ข้าพเจ้าตอบว่าเขาคงอยู่ในโรงแรมแต่ไม่ทราบว่ายู่ห้องหมายเลขที่เท่าใด เจ้าเค็มเบ่
 คนหนึ่งออกจากห้องไปปลอ่ยให้อีกคนหนึ่งคอยคุมข้าพเจ้า ต่อมาสัก ๔ - ๕ นาทีเขาก็
 กลับมาโดยมีเหยื่อของเขาติดมากด้วยคนหนึ่ง แล้วเราก็กดบังค้ำให้ออกเดิน ข้าพเจ้า
 ไปทั้ง ๆ ที่นั่งกางเกงแพรเงินสำหรับนอนอยู่เช่นนั้น เขาพาเราออก ทางบันไดหลัง
 โรงแรมไปขึ้นรถยนต์ที่จอดคอยอยู่ เรานั่งรถผ่านตำรวจวนไปโดยตำรวจวนมิได้
 ทราบว่ามีอะไรแปลกประหลาดเกิดขึ้นเลย

ค่ายของเค็มเบ่อยู่ที่เจอเลง เมื่อเราไปถึงที่นั่นแล้วเขาก็ลงมือซักถามเป็น
 การใหญ่ ถามชื่อ ถามอายุ อาชีพ เรียนหนังสือที่โรงเรียนไหน จบมหาวิทยาลัยอะไร
 เมื่อไร พูดได้กี่ภาษา มีเงินอยู่ในกระเป๋าท่าใด และอะไรต่าง ๆ ร้อยแปด เคราะห์ดี
 ที่ข้าพเจ้าได้ศึกษาภาษาญวนในโรงเรียน แห่งหนึ่งในกรุงโตเกียวและข้าพเจ้าสามารถ

ให้รายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับโรงเรียนที่มีชื่อแห่งนี้ได้ ทั้งข้าพเจ้ายังสามารถให้รายนามนายทหารชั้นผู้ใหญ่หลายคนที่ข้าพเจ้ารู้จักในกรุงเทพฯ ในที่สุดผู้ทำการสอบสวนก็พอใจในคำชี้แจงของข้าพเจ้า เขาเห็นว่าข้าพเจ้าไม่ใช่เอเยนต์ของจุงกิงแค้น ภารกิจทางของเขาที่แสดงต่อข้าพเจ้าได้เปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิง เขากลายเป็นคนสภาพใจดีเอาน้ำซาดากาแฟมาให้ข้าพเจ้าดื่ม เอยุ่หรือมาให้ข้าพเจ้าสูบ

ในระหว่างที่เขาทำการสอบสวนข้าพเจ้าอยู่นั้น มีเหยื่อใหม่มาถึงอีกหลายคน แต่เขานำไปสอบสวนในห้องอื่น ข้าพเจ้าต้องคอยจนกว่าเขาจะไต่สวนกันเสร็จ เขาจึงปล่อยให้ข้าพเจ้าเป็นอิสระ ข้าพเจ้าถูกกักอยู่เป็นเวลาประมาณ ๒ ชั่วโมง แล้วก็พาตัวมาส่งยังโรงแรม ข้าพเจ้าไม่รอให้เสียเวลา รีบจับข้าวของลงหีบและกระเป๋าย้ายขึ้นรถเมล์คันแรกที่จะไปพนมเปญทันที สหายชาวฝรั่งเศสของข้าพเจ้าถามว่า ก็เมื่อเป็นเพียงความเข้าใจผิดเช่นนี้ข้าพเจ้าจะไปเสียทำไม จึงอยู่ เป็นความเข้าใจผิด แต่ใครจะรับรองได้ว่าเขาจะไม่เข้าใจผิดซ้ำอีก รัฐบาลอินโดจีนก็ไม่สามารถให้ความคุ้มครองข้าพเจ้าได้ บ๊องถึกก็คิดว่าแกเป็นสหายที่ดีที่ข้าพเจ้าถือ

ส่วนสหายจีนผู้นำส่งสารของข้าพเจ้านั้น ต่อมาอีกหนึ่งชั่วโมงก็พบที่กรุงเทพฯ เขาเล่าว่า เขาถูกกักตัวอยู่เขาส่งหูกเดือน แล้วถูกส่งมากักที่กรุงเทพฯ อีกสองเดือนจึงได้รับการปล่อยเป็นอิสระ เขาบรรยายภาพต่อข้าพเจ้าว่าเขาเป็นเอเยนต์จุงกิงจริง ๆ

การเดินทางจากไซ่ง่อนมาพนมเปญไม่สู้สะดวกสบายนัก เพราะรถบรรทุกคนโดยสารแน่นเกินขนาด และมีการขยับแตรระหว่างทางถึง ๓ ครั้ง ออกจากไซ่ง่อนเวลา ๑๖.๓๐ น. ไปถึงพนมเปญเอราวที่ ๑ สงครามได้ช่วยทำให้การเดินทางซึ่งเคยกินเพียง ๖ ชั่วโมงก็ถึง กลายเป็น ๑๑ ชั่วโมงไป

ข้าพเจ้าสังเกตเห็นในการมาครั้งนี้ว่ารถต้องข้ามแม่น้ำเพียงครั้งเดียว แต่เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ต้องข้ามสาขาของแม่โขงถึง ๓ แห่ง เราหวังว่าต่อไปข้างหน้าไม่ช้าไซ่ง่อนกับพนมเปญคงจะมีทางรถไฟติดต่อกัน เมื่อถึงเวลานั้นแล้วการเดินทางจากกรุงเทพฯ ไปไซ่ง่อนก็ใช้เวลาเพียง ๓๐ ชั่วโมง หรือไม่ถึงเสียอีก

ข้าพเจ้าพักอยู่ที่พนมเปญอีก ๑๐ กว่าวันจึงได้เดินทางกลับกรุงเทพฯ ฯ

การไปเที่ยว ประเทศอินโดจีน ของ ข้าพเจ้า มีทั้ง เพลิดเพลิน และ ได้รับความรู้
แต่เต็มไปด้วยเหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งบางครั้งก็ไม่สนุกเลย ทั้ง ๆ ที่ฝรั่งเศสกับไทยได้
มีกรณีพิพาทกันมาเมื่อ ๕ ปี ก่อน ข้าพเจ้าก็ไม่ได้ได้รับความเหยียดหยามอย่างใดไม่ว่า
จะไปไหนเขาว่าเป็นเรื่องของรัฐบาลต่อรัฐบาลไม่ใช่เรื่องส่วนตัวของบุคคล

คนไทยเรารักสงบ มีความเชื่อมั่นในความยุติธรรมของชาติมหาอำนาจ
และยินดีที่จะให้ชาติมหาอำนาจต่าง ๆ เป็นผู้ตัดสิน ข้าพเจ้าหวังว่าข้อพิพาทซึ่งหมองใจ
ระหว่างไทยกับฝรั่งเศสคงจะมีทางตกลงปรองคองกันได้ และประเทศของเราทั้งสอง
คงจะกลับเป็นมิตรสนิทสนมกันเช่นแต่เดิมอีก

๕ เบื้องหลังการก่อตั้งบริษัทข้าวไทย

(จากหนังสือ อนุสรณ์ ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายมา บุณกุล)

คุณศุภชัย บุณกุล ได้ขอให้ ข้าพเจ้า เขียนคำไว้อาลัย เจ้าสัวมาเลย์ขอบคุณ เพราะเธอทราบคำว่า ในสมัยหนึ่งข้าพเจ้า ก็ขบถาของเธอ เป็นเพื่อน ที่เคยร่วมฟันฝ่าอุปสรรคมาด้วยกัน ข้าพเจ้าจึงรับสนองด้วยความเต็มใจและยินดีเป็นอันมาก ที่จะได้มีโอกาสบันทึกคุณความดีของเจ้าสัวที่มีต่อเศรษฐกิจของชาติไว้เป็นอนุสรณ์และมีทรัพย์สินเนื่องในโอกาสที่จะได้รับพระราชทานเพลิงศพครั้งนี้

ข้าพเจ้าได้รู้จักคุ้นเคย กับเจ้าสัวมาเลย์ขอบคุณ มาตั้งแต่ก่อน เปลี่ยนแปลง การปกครอง ซึ่งนับเป็นเวลาหลายสิบปีแล้ว ทั้งนี้เพราะงานในหน้าที่ของข้าพเจ้าทำให้ต้องติดต่อกับพ่อค้าทั่วไป และโดยเฉพาะ กับพ่อค้าใหญ่ ๆ ที่เป็นเจ้าของโรงสีไฟในกรุงเทพฯ แต่ความคุ้นเคยสนิทสนมนี้ เริ่มมีขึ้นในสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว คือในสมัยที่เงินยอบคือสัญญาอย่างชานานใหญ่ ญ่ยันต้องการซื้อข้าวไทย แต่การค้าข้าวอยู่ในมือจีน ไม่มีพ่อค้าจีนคนใดจะกล้าขายข้าวให้ ข้าพเจ้าในหน้าที่อธิบดีกรมพาณิชย์ กระทรวงเศรษฐกิจ จึงต้องเผชิญกับวิกฤติการณ์สำคัญที่สุดอันหนึ่งในชีวิต เพราะผู้มีอิทธิพลใหญ่ในสมัยนั้น ก็คาดคั้นให้ข้าพเจ้าหาข้าวขายญ่ยันให้ได้ ซึ่งถ้าหาไม่ได้มันอาจหมายถึงการหลุดลอยจากตำแหน่งไป การออกจากงานข้าพเจ้าไม่กลัว และได้เคยลาออกหลายแห่งแล้ว แต่การออกจากงานเพราะหย่อนสมรรถภาพนั้น ข้าพเจ้ากลัวยิ่งนัก

ข้าพเจ้าได้เชิญพ่อค้าเจ้าของโรงสีไฟใหญ่ ๆ หลายรายมาพบ และได้ขอร้องให้เขาขายข้าวให้ญ่ยัน คำตอบที่ข้าพเจ้าได้รับก็คือ “ถ้าคุณพระรับประกันไว้ว่าจะไม่มีใครมาแย่งผมแล้ว ผมยินดีจะขายข้าวให้ทันที” ว่าแล้วบางท่านก็สยบคั่น

กลัวยไป คล้ายกับว่าเรียกมาให้เสียเวลาทำมาหากินเปล่า ๆ เป็นการแน่นอนว่าใคร ๆ ก็ไม่สามารถจะรับประกันเช่นนั้นได้ และเป็นที่น่าสลดใจอย่างยิ่งที่จะกล่าวได้ว่า ท่อมาอีกหลายปี ในบรรดาพ่อค้าใหญ่ ๆ ที่ข้าพเจ้าเชื่อมั่นมาครั้งนั้น มีสองท่านได้ถูกฆาตกรรมไปเพราะเหตุอัน

เมื่อข้าพเจ้าฟังพ่อค้าจีนไม่ได้ ข้าพเจ้าก็ต้องฟังพ่อค้าไทย แต่พ่อค้าไทยที่ข้าพเจ้าจะฟังได้นั้นหาทำยาก เผอิญมีพ่อค้าไทยคนหนึ่งซึ่งข้าพเจ้ารู้จักเพียงผิว ๆ และมีได้คำข่าว แต่ดูเหมือนจะคำไม่ ชัดคุณเจริญ ศรีภพ (ถ้าข้าพเจ้าจำชื่อผิดไปก็ต้องขออภัยด้วยเพราะเป็นเรื่องนานมาแล้ว) คุณเจริญมาติดต่อกับกรมพาณิชย์อยู่เนื่อง ๆ และเมื่อได้ทราบว่าข้าพเจ้าต้องการข่าวส่งญุ่น ก็รีบอาสาจะหามาให้ได้ในปริมาณพอสมควร แต่จะขอรับเงินค่าข่าวก่อน เรื่องเงินนั้นไม่ใช่น้อย ญุ่นพร้อมจะให้เสมอ ข้าพเจ้าพิจารณาลักษณะของคุณเจริญแล้ว เชื่อใจว่าคุณเจริญไม่โกงแน่ ข้าพเจ้าจึงรับเงินจากญุ่นสามหมื่นบาทมอบให้คุณเจริญไป อันเป็นการเสี่ยงอย่างใหญ่หลวงในชีวิต ตัวเองก็คิดว่าถ้าคุณเจริญเกิดเหลวไหลประการใด ข้าพเจ้าก็ล้มละลายเพราะข้าพเจ้าไม่มีทรัพย์สินสมบัติอะไร นอกจากที่ขานที่อาศัยค้ำกายเท่านั้นที่พอจะขายเอาเงินมาใช้หนี้ได้ ข้าพเจ้าตั้งสัจจะอธิษฐานว่าด้วยอำนาจความซื่อสัตย์สุจริตของข้าพเจ้า ขอให้ปลอตกภัยด้วยประการทั้งปวง

คุณเจริญ ศรีภพ ช้อข่าวมาได้ตามสัญญา แต่หาคนขนข้าวลงเรือไม่ได้ เพราะกรรมกรขนข้าวก็เป็นเงินทั้งนั้น เขาจะยอมขนให้ก็ต่อเมื่อปรากฏว่าเป็นข้าวของทางราชการ พลเอก พระบริภัณฑ์ทักษิณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจในสมัยนั้นได้กระดากติดต่อกับทางราชการทหารขออาศัยท่าของกรมทหารที่ทางซอเป็นที่ขนถ่ายข้าว เรื่องจึงแก้ตกไปได้ค่อนข้าง

ข้าพเจ้าใคร่จะกล่าววนนอกเรื่องไปสักเล็กน้อย เพื่อยินทกพระคุณของท่าน พลเอก พระบริภัณฑ์ทักษิณ ไว้ในทันทีว่าท่านเป็นผลเช่นข้าพเจ้าขึ้นมาเช่นอธิบดีกรมพาณิชย์นั้นได้ ภายหลังที่รัฐมนตรีเศรษฐกิจอีกท่านหนึ่ง คือ พลเรือตรี พระยา

ศรัทธาเสด็จพยายามเข็นแล้วไม่สำเร็จ อุปสรรคต่าง ๆ ในหน้าที่การงานของข้าพเจ้า
 ที่พ้นฝ่า ลุล่วงไปได้ ก็เพราะได้ อาศัย ยารมี ท่านรัฐมนตรี พระบริรักษ์ทักษิณ เป็น แรง
 สนับสนุน อันว่าการมพาณิชยน์เป็นกรมท่าอาธรรพณ อธิบดีกรมพาณิชยพระองค์
 แรกคือเสด็จในกรมหมื่นพิทยาลงกรณ ซึ่งทรงเป็นเจ้านายของข้าพเจ้ามาก่อนเหมือนกัน
 แต่สมัยนั้นเรียกว่ากรมพาณิชยและสถิติพยากรณ์ ไม่ได้เรียกว่ากรมพาณิชย
 เฉย ๆ ส่วนกรมพาณิชยแท้ ๆ นั้น มีอธิบดีเพียงสองคน คือ ข้าพเจ้ากับคุณวนิช
 ปานะนนท์ ข้าพเจ้ารักษาการใน ตำแหน่งอธิบดี กรมพาณิชยอยู่สองระยะ เป็นเวลา
 ประมาณ ๗ ปี ภายใต้รัฐธรรมนูญว่าการกระทรวงเศรษฐกิจและรัฐมนตรีรักษาการ
 รวม ๒ ท่าน ตามระเบียบของราชการในสมัยนั้น ผู้รักษาการในตำแหน่งใด ๆ ก็ตาม
 ถ้าถึง ๒ เดือนไม่ได้รับการแต่งตั้งก็ต้องปลดออกไป แต่ข้าพเจ้าไม่ได้รับการแต่งตั้ง
 และก็ไม่ถูกปลด มีครั้งหนึ่งที่ข้าพเจ้าได้มีโอกาสปลีกตัวไปรับราชการที่ประเทศญี่ปุ่น
 เสียพิเศษ แน่ใจว่าจะรอดพ้นจากตำแหน่งอาธรรพณแล้ว แต่ก็ถูกเรียกตัวกลับมา
 รักษาการในตำแหน่งอธิบดีกรมพาณิชยอีก ครั้นใดเป็นทวิอธิบดีเข้าจริง ๆ อยู่ใน
 ตำแหน่งได้สามเดือนก็ต้องออก โดยมีคุณวนิช ปานะนนท์มาแทน คุณวนิช
 ปานะนนท์อยู่ได้ไม่นานเท่าใด กรมพาณิชยก็ถูกยกเป็นกระทรวงพาณิชย และกอง
 ต่าง ๆ ของกรมพาณิชยก็เลื่อนฐานะเป็นกรม กรมพาณิชยจึงสูญชื่อแต่บัดนั้นมา
 ส่วนคุณวนิช ปานะนนท์ก็เลื่อนชั้นเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการ แต่ได้ลงแก่กรรมในท
 คุมซึ่งตัวช่วยอาการลึกลับ ตามข่าวว่าเป็นอศวินิชยาตกรรม

ขอย้อนกลับมาเรื่องเดิม ต่อมาฉันขึ้นตอของการข่าวอีก และเพื่อแสดงว่าเรา
 คอของการจริง ๆ เราได้เขียนเช็คให้ข้าพเจ้า ๒๐๐,๐๐๐ หรือ ๕๐๐,๐๐๐ บาทก็จำ
 ไม่ได้เสียแล้ว แม้จะเป็นเพียงสองแสนบาทก็เท่ากับ ๔,๐๐๐,๐๐๐ บาทในเวลานั้น
 ซึ่งเป็นจำนวนไม่น้อย ข้าพเจ้าเห็นว่าการขายข่าวใหญ่ขึ้นนั้นเป็นปัญหาใหญ่ ซึ่งจะถือ
 เป็นเรื่องเฉพาะหน้าเกิดขึ้นทุกแฉกกันทันหาได้ไม่ จำต้องแก้อย่างถาวร แต่การแก้
 อย่างถาวรต้องแก้ที่ต้นคอ คือต้องถึงการค้าข้าวมาอยู่ในมือเราบ้าง แต่จะถึงมาได้
 อย่างไร ในเมื่อการค้าไม่ว่าข้าวหรืออะไรอยู่ในมือจีนมานานบร่อยยแล้ว เราอาจลองทำ

การค้ำข้าวขี้บ้างก็ได้ แต่ความไม่รู้ไม่ชำนาญจะทำให้เราขาดทุนย่อยยับ หรือถ้า
 พ่อค้าจรรวมหัวกันเล่นงานเรา ๆ ก็ไปไม่รอด ขอเล่าเรื่องจริงที่เกิดขึ้นแก่ข้าพเจ้าเป็น
 ตัวอย่างสักเรื่องหนึ่ง คือครั้งหนึ่งในการประชุมหัวหน้ากรมต่าง ๆ ว่าด้วยเรื่องแก้
 ปัญหาเศรษฐกิจ ข้าพเจ้าเผอิญไปออกความเห็นในเรื่องการตัดถนนหนทางและสร้าง
 ทางรถไฟเข้า เพราะกรมพาณิชย์มีหน้าที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจทั่วไปไม่เฉพาะแต่พาณิชย์
 และข้าพเจ้าเห็นว่าพาณิชย์ย่อมเกิดคามคมนาคม ท่านอธิบดีซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวกับการ
 คมนาคมโดยตรง ชักจะไม่พอใจที่ข้าพเจ้าล่าแค้นของท่าน ท่านจึง บอกข้าพเจ้าว่า
 “คุณพระไม่ต้องคิดอะไรให้มากไปคอก ขอให้ตั้งการค้ำข้าว มาอยู่ในมือเราให้ไว้
 เท่านั้นเป็นพอ” ท่านพูดรวบรัดว่าการตั้งการค้ำข้าวมาอยู่ในมือไทยนั้นเป็นเรื่องทำใ้
 ง่ายนิดเดียว ข้าพเจ้าจึงตอบไปอย่างโอหังว่า เรื่องนั้นข้าพเจ้ากำลังพยายามอยู่แล้ว แต่
 ใคร่ขอร้องให้ท่านช่วยข้าพเจ้าสักอย่างหนึ่งจะได้หรือไม่ คือในขณะที่ใครขายอาหาร
 ในที่ทำงานของท่าน? จีนหรือไทย? ได้รับคำตอบว่า “จีน” ข้าพเจ้าจึงกล่าวต่อไป
 ว่าการขายอาหารในที่ทำการของท่านเช่นการค้ำเล็ก ๆ น้อย ๆ ในวงแคบ และอยู่ใน
 อำนาจของท่านที่พอจะบังคับได้ เพราะฉะนั้นขอให้ท่านช่วยจัดการให้คนไทยเข้าไป
 ขายแทนจีนจะได้หรือไม่ ท่านผู้อ่านที่เคยรับราชการในสมัยนั้นคงจะยังจำได้ว่าทาง
 ราชการได้สั่งให้กรมกองต่าง ๆ จัดให้คนไทยขายอาหารในที่ทำการอยู่พักหนึ่ง ใน
 กระทรวงเศรษฐกิจของข้าพเจ้าก็มีคนไทยมาขายก๋วยเตี๋ยวหะหิมแทนคนจีน แต่คง
 จะเห็นเพราะปรุงเสร็จมาจากบ้านจนเย็นชืด หรือเพราะทำรสไม่ถูกปากหรืออย่างไรก็
 ไม่ทราบ เวลากลางวันข้าพเจ้าเห็นเพื่อนร่วมงานเป็นอันมากนั่งรถสามล้อไปหาอาหาร
 รับประทานที่ราชวงศ์ การขายอาหารโดยคนไทยในสมัยนั้นจึงนับว่าล้มเหลว บัดนี้
 เวลาล่วงมากกว่า ๒๕ ปีแล้ว เหตุการณ์คงจะเปลี่ยนแปลงไป และคนไทยคงจะขาย
 อาหารตามกรมกองต่าง ๆ แทนคนจีนหมดแล้วก็เป็นได้ ท่านผู้อ่านจะเห็นว่า การตั้ง
 การค้ำข้าวมาอยู่ในมือคนไทยในสมัยที่คนไทยยังไม่พร้อมนั้นไม่ใช่ของง่าย แม้แต่
 การค้ำเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่นการ ขายอาหาร คามที่ ทำการ รัฐบาล คนไทยยังทำไปไม่ได้
 ตลอดเสียแล้ว

ที่ข้าพเจ้านำโบราณคดีมาเล่าเสียยกยาว ก็เพื่อจะชี้ให้เห็นความยากลำบากของการกิจการค้ามาอยู่ในมือไทยแม้แต่เพียงบางส่วน และเมื่อท่านผู้อ่านระลึกถึงข้อนี้แล้ว ท่านจะเห็นคุณประโยชน์ที่เจ้าสัวมาเลียบบคุณได้ทำให้แก่ประเทศไทยได้ถนัดชดเชยเงินยงชน ในเมื่อท่านได้อ่านเรื่องต่อไปนี้

การกิจการค้ามาอยู่ในมือไทยทั้งหมดนั้น เรายอมรับกันแล้วว่าทำไม่ได้เว้นไว้แต่จะใช้ลทธิที่ไม่พึงประสงค์ ถึงกระนั้นก็ไม่แน่ว่าจะเป็นผลดีสำหรับบ้านเมือง อนึ่ง สมมุติว่าเราแย่งการค้าข้าวมาจากจีนได้ จีนก็ต้องไปแย่งอาชีพอื่นจากไทยอีก เพราะเขาคงต้องการเพียงชีพเหมือนกัน และเราก็ต้องตามไปแย่งเขาอีก ก็ไม่เป็นที่สันสก เรื่องจะไปลงเอยใดก็ต่อเมื่อลูกหลานจีน ซึ่งกลายเป็นไทยแล้ว ได้เข้าคุมการค้าแทนบรรพบุรุษของเขาเท่านั้น ในสมัยที่เรากำลังซาคินิยมจัด พ่อค้าจีนถึงกับรับรองว่า เมื่อถูกแย่งการค้าเสียหมดก็จะไปทำนาเท่านั้น ข้าพเจ้ายินดียิ่งนักและहनส่งไปเลย ถ้าจีนไปทำนาจริง ๆ ภายในชั่วอายุคนเท่านั้น คนจีนเหล่านั้นก็จะไปไทยไปหมกตามกฎธรรมชาติเรื่องของใหญ่คิ่งคคของเด็ก และเราก็จะได้พลเมืองที่เข้มแข็งเพิ่มชนอีก จีนที่อยู่ในลำเพ็งค่างหากที่ไม่ม้วนจะเป็นไทยได้ บางคนอยู่เมืองไทยถึง ๒๐ ปียังพูดไทยไม่ได้เลย

แม้เราจะกิจการค้าข้าวมาจากจีนไม่ได้หมด เราก็จำเป็นต้องตั้งมาข้างหรือจะอ้างคำพูดของท่านรัฐมนตรืพระบริภคิษฐ์ทอจิกจก็คคือ “เราขอทำข้างเท่านั้น” เพราะบ้านเมืองของเราแท้ ๆ ชาวก็คนไทยปลูก แต่ค่างประเทศมาขอซื้อเรากลับหาข้าวขายให้เขาไม่ได้ เป็นเรื่องน่าอศุขยงนค อำนาจนั้รัฐบาลมีพรอิมที่จะให้ได้ แต่ความรุ้ความสามารถ และความชำนาญในการค้าข้าววันสิหาในหมู่คนไทยได้ยากนัก เพราะเราค่างกัรบราชการเป็นลจจจจรัฐบาลกันเสียหมด มีพ่อค้าคนไทยบางรายมาคคคคอรบ้อสาจะช่วยข้าพเจ้า แต่ข้าพเจ้าพิจารณาตทกแง่ทกมมแล้วเห็นว่ายังไม่เข้ามาครฐฐาน ข้าพเจ้าเห็นอยู่แต่เจ้าสัวมาเลียบบคุณคนเคยวเท่านั้นทมิผลมอพอและไว้ใจได้ จึงใค่นำเรื่อง “ขอทำข้าง” นหารอกขยเจ้าสัว เจ้าสัวว่าในค่านการทำให้โรงสีและขายข้าวทั้งในและนอกประเทศนั้นไม่ค้องวิกก เจ้าสัวมีความชำนาญพอและขอรบ้อสา

ได้ ทั้งยินดีให้รัฐบาลเข้าโรงสีของเจ้าสัวซึ่งว่างอยู่หลายโรงในเวลานั้น แต่ข้อที่เจ้าสัววิตกคือการซื้อข้าวเปลือกข้อนโรงสี กลัวว่าจะซื้อไม่ได้พอ เพราะโรงสีในกรุงเทพฯ มีหลายสิบโรงและแย่งกันซื้อ ความสถิติในเวลานั้นปรากฏว่าข้าวเปลือกที่เข้ามาสู่กรุงเทพฯ จากต่างจังหวัด โดยทางน้ำมีประมาณ ๗๕% ส่วนที่มาโดยทางรถไฟมีประมาณ ๒๕% เจ้าสัวว่าถ้าเราสามารถหาซื้อข้าวเปลือกได้ ๒๕% ของข้าวทั้งหมด ก็เป็นอันรับรองได้ว่าการค้าของเราจะไม่ล้มเหลว ข้อนพ้อมีทางจะทำได้ เพราะรถไฟเป็นของรัฐบาล และกรมรถไฟขึ้นอยู่กับกระทรวงเศรษฐกิจ พหลเอกหลวงเสรีเริงฤทธิ บัญชาการรถไฟในเวลานั้นก็ยินดีให้ความร่วมมืออย่างแข็งแรง เราจะให้รถไฟซื้อข้าวข้อนโรงสีของเรา ใครจะว่าเราขี้ขลาดก็อย่าขี้ขลาด เมื่อการค้าของเราคงตัวได้มั่นคงแล้ว เราก็จะทำการค้าโดยเสรีเหมือนกัน

ปัญหาเรื่องการจัดการทั่วไป การสีข้าว และการจำหน่ายให้เจ้าสัวรับไป ส่วนการหาข้าวส่งโรงสีให้เป็นหน้าที่ของรัฐบาล คือกรมรถไฟ เมื่อตกลงได้ดังนี้ อุปสรรคใหญ่ ๆ ก็หมดลง ข้าพเจ้าตรึกตรองอยู่หลายวันและเมื่อนั้นใจแล้ว จึงทำบันทึกเสนอท่านรัฐมนตรีเศรษฐกิจ พหลเอก พระบริภินทย์ทักษิณ ขอให้ตั้งบริษัทขึ้นโดยเชิญคนสำคัญ ๆ และพ่อค้าไทยบางท่านมาเป็นกรรมการ ให้เจ้าสัวมาเลยบุคคลเป็นกรรมการผู้จัดการ ทำการสีและขายข้าวทั้งในและนอกประเทศ ท่านรัฐมนตรีก็ไม่แน่ใจเหมือนกัน ท่านต้องคิดแล้วคิดอีกและเก็บเรื่องไว้ตรึกตรองเสียหลายเดือน เพราะเรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่ยังไม่มีใครกล้าทำมาก่อน ถ้าผิดพลาดไปก็จะพากันเสียประวัติหมด ส่วนข้าพเจ้านั้นแน่ใจร้อยเปอร์เซ็นต์ว่าต้องสำเร็จ เพราะมีเจ้าสัวเป็นเครื่องมีสำคัญ ข้าพเจ้าจึงเรียนเตือนท่านหลายครั้ง ครึ่งสุดท้ายถึงกับเสนอว่า ถ้าการทั้งนี้ไม่ได้ผลล้มความมุ่งหมายแล้ว ข้าพเจ้ายินดีให้ปลัดข้าพเจ้าออกจากราชการ ท่านรัฐมนตรีตอบว่า “ถึงผมเอาคุณพระออกก็ไม่ช่วยให้เขาร้ายกลายเป็นดีได้” ข้าพเจ้าก็เห็นใจท่านมากในเรื่องนี้ เพราะท่านเป็นผู้มีผลชอบเต็มตัว ไม่ว่าจะกิจการใด ๆ ที่ไม่มีใครกล้าทำมาก่อน ใครไปทำขึ้นเป็นคนแรกก็ย่อมรู้สึกเป็นของยากยิ่งทั้งนั้น แต่เมื่อใดทำไปแล้วและเป็นผลก็กลายเป็นของง่ายไป แม้แต่ไคตงเป็นบริษัทชาวไทยขึ้นมา

แล้ว เจ้านายพระองค์หนึ่งซึ่งเคยอยู่ในตำแหน่งเหนือข้าพเจ้าในกระทรวงเศรษฐกิจการ
แต่ต่อมาได้ทรงย้ายไปประจำกระทรวงอื่น เมื่อพบกับข้าพเจ้ายังทรงชื่อน้ำและรับสั่ง
เป็นภาษาอังกฤษแปลว่า "คุณพระจะทำยังแล้ว" แต่โชคมณีย์ชอบลัษณีย์ ต่อมา
ภายหลังพระองค์ท่านเองก็ได้มาเป็นกรรมการผู้หนึ่งของบริษัทชาวไทย คุณเหมือนจะเป็น
ประธานกรรมการเสี้ยมด้วยซ้ำ นอกจากคนไทยด้วยกันจะเห็นว่าไม่สำเร็จแล้วยังมี
ผู้จัดการบริษัทค้าข้าวชาวต่างประเทศ ในกรุงเทพฯ บริษัทหนึ่งพยายามที่จะตั้งปลูก
ข้าพเจ้าว่าบริษัทของเราจะตั้งไม่ติด แต่ข้าพเจ้าลงใจเกินหน้าแล้วก็ไม่ยอมถอยหลัง
ยอมคายคาน้ำ ครั้นกิจการของบริษัทชาวไทยดำเนินไปด้วยดี พ่อค้าต่างประเทศ
ผนวกกลับจะเสนอขายบริษัทของเขาให้แก่รัฐบาลและเสนอตัวเองเป็นที่ปรึกษาของบริษัท
ชาวไทย ซึ่งมีที่ปรึกษาและผู้จัดการที่เชี่ยวชาญอยู่แล้ว คือเจ้าสัวมาเลย์บุคคล ไม่
มีความจำเป็นอันใดที่จะต้องมีที่ปรึกษาอื่นอีก

เมื่อท่านรัฐมนตรีเศรษฐกิจการได้พิจารณาบันทึกโดยละเอียดจนเป็นที่พอใจแล้ว
ท่านจึงเสนอเรื่องต่อนายกรัฐมนตรีในสมัยนั้น คือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม และ
ได้รับความสนับสนุนเต็มที่จากท่านนายกรัฐมนตรี บริษัทชาวไทย (ขั้นแรกมีชื่อว่า
บริษัทข้าวสยาม) จึงอุบัติขึ้นมาด้วยทุนไม่กี่หมื่นบาท โดยมีพลโท พระยาเฉลิมอากาศ
เป็นประธานกรรมการ และเจ้าสัวมาเลย์บุคคลเป็นกรรมการผู้จัดการ พร้อมด้วย
กรรมการอื่นอีกหลายท่าน ซึ่งข้าพเจ้าจำนามไม่ได้ทั้งหมด กลัวจะขาดตกบกพร่อง
จึงขอจดไม่ออกนามไว้ในที่นี้ เมื่อแยกบริษัทชาวไทยขึ้นมาแล้ว ขอเคาะครั้นของ
ข้าพเจ้าเรื่องหาข้าวขายให้ญี่ปุ่นไม่ได้ทั้งหมดไป นับแต่บัดนี้

บริษัทชาวไทยเกิดขึ้นด้วย จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี กับ
พลเอก พระบริวัฒน์พิทยทกิจ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจการ และเจ้าสัวมา
เลย์บุคคล แต่ตัวจักรสำคัญที่สุดคือเจ้าสัวมาเลย์บุคคล ถ้าขาดท่านผู้นี้เสียคนเดียว
น่ากลัวว่าบริษัทชาวไทยจะเกิดขึ้นไม่ได้ในครั้งนั้น

แม้กรรมการชุดแรกของบริษัทจะได้ล้มหายตายจากไปจนเกือบหมดสิ้นแล้ว
เจ้าสัวมาเลย์บุคคลก็ยังคงอยู่เป็นหลักชัยของบริษัทต่อมาตลอดเวลากว่า ๒๕ ปี ไทเป็น

ครูสอนให้คนไทยได้มีความรู้ความชำนาญในการค้าขาย แต่อนิจจา บกนเจ้าสัวมา
 เลียบคุณก็ทองมาล้วงลยไปอีกคนหนึ่ง ท่านตายในหน้าที่แท้ ๆ ตายบนโต๊ะทำงาน
 คายชอกช้ำบรุษททท่านเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงก่อกองขึ้นมา ข้าพเจ้ามีความเสียใจและ
 เสียคายอย่างสุดซึ้ง ที่เจ้าสัวมาล้วงลยไปในขณะที่กำลังวงษาแข่งแรงพอที่จะทำ
 คุณประโยชน์ให้แก่บ้านเมืองไปได้อีกนาน ข้าพเจ้าได้สูญเสียเพื่อนที่รักคนหนึ่ง
 บรรดาเพื่อนที่รักของข้าพเจ้าซึ่งมีอยู่ไม่กี่คน และประเทศไทยได้สูญเสียพ่อค้าที่
 สำคัญยิ่งไปคนหนึ่ง ซึ่งยากที่จะหาคนแทนได้ และซึ่งแม้จะมีเชื้อชาติจีน แต่ทั้ง
 บิคารมารคาของท่านและตัวท่านเอง ก็ได้เข้ามาพึ่ง พระบรมโพธิ์ สมภารอยู่ใน ประเทศอัน
 เป็นที่รักของเราทั้งแต่ท่านยังเยาว์วัย จนในที่สุดก็ได้ถือสัญชาติไทยและมีนามสกุล
 ไทยทั้ง บุตรหลาน ของท่านก็ได้ เป็นไทยไปจนหมดสิ้นแล้ว ซึ่งจะพูดได้เต็มปากตาม
 ประสาชาวนาควารเช่นข้าพเจ้าว่า ประเทศไทย ได้สกลบุสกล ไร่เป็นสินทรัพย์ไม่ใช่
 หนี้สิน

เจ้าสัวมาเลียบคุณได้ทำคุณประโยชน์ยิ่งใหญ่ให้แก่เศรษฐกิจของชาติ จน
 ได้รับหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของทางราชการในด้านการค้า และได้รับพระราชทานเครื่อง
 ราชอิสริยาภรณ์ชั้นบำเหน็จความชอบ เป็นเกียรติยิ่งใหญ่มากแก่สกุลวงศ์

นอกเหนือจากทรัพย์สินสมบัติอันมีค่าควรแก่ฐานะของพ่อค้าใหญ่ที่สักคนหนึ่ง
 แห่งประเทศไทยแล้ว เจ้าสัวมาเลียบคุณ ในชื่อไทยว่า นายมา บุสกล ยังได้ทิ้ง
 มรดกอันสำคัญยิ่งกว่าทรัพย์สินใด ๆ ไว้ให้แก่ลูกหลาน กล่าวคือคุณงามความดี
 อันจะเป็นเครื่องเตือนใจให้ผู้นับสกลต้องเจริญรอยตาม ต้องพยายามสร้างแต่คุณงาม
 ความดีเพื่อเทิดสกล บุสกล ไว้ให้สูงเด่นควรคู่อยู่กับประเทศไทยชั่วกัลปาวสาน.

พระประณตที่บัญญัติ

ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด

หาดใหญ่ วันที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๐๗

เบ็ดเตล็ด วิทยาในอักษรศาสตร์

จากหนังสือไทยเฮ้อ พ.ศ. ๒๔๕๗ - ๘

โดย ประมณฑ์ เนตรศิริ

ข้าพเจ้าได้เขียนเรื่อง การเรียนภาษาต่างประเทศลงในหนังสือไทยเฮ้อแล้ว
ครั้งหนึ่ง แต่เรื่องที่ได้นำลงในครั้งนั้นจำได้ว่าเป็นเรื่องที่เกือบไร้ประโยชน์ทีเดียว ท่าน
สหายบางท่านยังพากันต่อว่าว่าเป็นเรื่องที่ออกจะเขี่ยครอชาวต่างประเทศบางชาติมาก
ไป เพราะฉะนั้นทางคหิข้าพเจ้าควรปฏิบัติเพื่อให้เห็นการลบล้างกันเสียก็คหิ ต้อง
เขียนเรื่องซึ่งคล้ายการเรียนภาษาต่างประเทศอีกเป็นครั้งที่สอง ข้าพเจ้ายังมีความหวัง
อยู่ว่า ข้าพเจ้าคงจะไม่ทำให้ท่านง่วงมากกว่าที่ปรากฏว่าท่านได้ง่วงอยู่ก่อนแล้วเป็นแน่
อีกประการหนึ่งความประสงค์ในการที่เขียนเรื่องเช่นนี้ขึ้นก็เพื่อจะบรรยายวิทยาเบ็ดเตล็ด
ออกสู่กันฟังใน ระหว่าง พวกเรานักเรียน ที่ได้ศึกษา อยู่แต่เพียงใน กรุงสยาม ด้วยกัน
เพราะฉะนั้นถ้าข้าพเจ้าจะได้ผิดพลาดไปบ้างโดยขาดความรู้ความสามารถแล้ว ข้าพเจ้า
หวังโดยสุจริตว่า ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย ท่านผู้ทอดสวาทหะผ้าคลื่นลมออกไป
ณ เมืองต่างประเทศเพื่อนำวิทยานอันเช่นคุณประโยชน์มาสู่บ้านเมืองเรา แลรวมทั้งท่าน
ซึ่งในแสดด้วย คงจะให้อภัยแก่ข้าพเจ้า ผู้เขียนแต่เพียง ‘ กบอยู่ในสระนั้นอย่าเห็นทะเลไกล
กลางสมุทร ’ เป็นแน่

การศึกษ้อักษรศาสตร์, การศึกษาที่ช่วยให้เราทราบรากเง้าเค้าเดิมแห่ง
ภาษาต่าง ๆ ที่มนุษย์ใช้, การศึกษาที่ทำให้เราทราบว่าภาษาของมนุษย์ในโลกเรานั้น
เกี่ยวเนื่องกันต่อกันอย่างไรนั้น ย่อมเป็นการศึกษาที่น่าเพลิดเพลินอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่
สนใจ ในส่วนมนุษย์ก็ได้มีพงศาวดารที่จะช่วยอธิบายให้เราทราบว่าบรรพบุรุษเป็น
อย่างไรมาแต่ปฐม เพราะฉะนั้นในส่วนอักษรศาสตร์, ซึ่งมนุษย์เองได้ประดิษฐ์ขึ้น
ต่อภายหลังเมื่อคหิขเรวิญญูชนแล้วนั้น, ก็น่าจะมีพงศาวดารที่ละเอียดซัดเจนตรงกับ
ความจริงมากจนอีก

ชีวิตงานะ กบิ กะทะกานะ เขียนควยไปกบิอักษรรึนแททัญบึนเรียกว้าชอนยี่ ทำให้อัฒมี
ควมรึนอัยอาช่านหนังสือยาก ๆ ไค แต่อักษรสองประเภทนี้ไม่สึจะมีประโยชน์
สำหรับเราทอะสนทนากัน ท่อไปดั่งเรื่องรปภพกลายเป็นอักษรรึนไค

หนังสือจึนเป็นหนังสือทน่าสนกแลมีพงศาวการประกอยควย

รูปคนทเราจะเขียนอย่างหยวย ๆ คงจะมีลักษณะเช่นนี้ 大 กล่าวคือมีคิริษะ
มีแขนสองแขน มีขาสองขา ในครั้งโยวณพวกจึนคงเขียนค้ำว้าคนทังรูปข้างบน
เป็นแน แต่ค่อมาหลาย ๆ ร้อยยี่ คิริษะแลแขนทก็หลกไปคงเหลือแต่ขาอยู่สองขาคึงน
人 (จึนแต่จิว อ่านว่านัง แคะว่าหิง ญึบึนว่าฮิน)

ตามธรรมเนียมเราข้อมนิยม หรือจะพูทให้ถูกจึนในครั้งโยวณข้อมนิยมกััน
ว่า มนุษย์เราประเสริฐใหญ่ยิ่งในโลก เพราะฉะนั้นเพื่อจะเขียนค้ำว้าใหญ่จึนซึคเส้น
ทบัลงไปอีกเส้นหนึ่งคึงน 大 (แต่จิวว่าไค แคะว่าไถ่ ญึบึนว่าไค)

แต่สังทจึนบถอว่าเบทสูงสคและใหญ่ยิ่งในสกลโลกก็คือสวรรค์ จึนซึค
เทิมลงไปอีกซึคหนึ่ง 天 (แต่จิวว่าเทียน แคะว่าเทียน ญึบึนว่าเทินหรือเติน)

ค้ำว้าคนนอชเขียนไคอีกอย่างหนึ่งคึงน 1 อักษรรูปนี้มักใช้เมื่อควยเข้า
กบิอักษรรึน

อนึ่งทองน่านนี้เราข้อมจะทราวยไคว่าเขาแย่งออกเป็นห้องสี่เหลี่ยม แลพ
คินชนกนอาณาเขตเป็นห้อง ๆ ไป แลอักษรรึนสำหรับค้ำว้าว่านาคือรูปภพของน่านนอช
คึงน 田 เมื่อเขาเทิมคนเข้าข้างหน้านา 阡 ก็จะได้รับค้ำว้าแปลว่าชาวนาทันทีแต่เคยวน
จึนบถอว่า แปลว่านาไรหนึ่ง ทาไคแปลว่าชาวนาไม่

ค้ำว้าปากนนี้ จะเขียนเป็นเส้นโค้งให้ไครูปเช่นเดียวกับ ปากคนเรานนี้เห็นจะ
เห็นว่าเป็นการยากลำบากแลซึคซ้ากระม้งจึนไคเขียนควยเส้นตรงเอาค้อ ๆ ๒ (แต่จิว
ว่าเข้า แคะว่าจ้อย, เข้า ญึบึนว่ากชึ)

1๕ ในตัวอักษรรึนค้ำว้าแปลไคควยตัวของมันเองอยู่ดั่งสามค้ำ คน, ปาก,
แลนา แลคังให้เห็นว้าชายคนนึนอยู่ข้าง ๆ ท้องนาคอยอ้าปากรับประทานเข้าในนา

เท่านั้น คือหมายความว่าชายคนนี้จะโคกน้อมเสมอไป ตามธรรมดาคนมนุษย์เวลาเมื่อกินอิ่มนอนหลับแล้วก็เรียกได้ว่าเป็นสุขไม่ใช่หรือ? เพราะฉะนั้นคำนี้ 禧 ก็แปลว่าความสุขนั่นเอง แต่ต่อมาตัวอักษรกลายเป็น 禧

因 นักโทษในครั้งโบราณต้องถูกทักทาคทศ อักษร 囚 นี้เป็นรูปคนอยู่ในคอกที่หมายความว่าคนทักทาค คือนักโทษนั่นเอง (จีนแท้จิวซ่ง แคะว่าสิ่ว ญี่นุ่นว่า ซิว, โท้วเต๊ะ)

◎ นี้เป็นรูปพระอาทิตย์ แต่การเขียนวงให้กลมมันเป็นการลำบาก จึงเปลี่ยนเป็นเส้นตรงเสียดังนี้ 日 (แท้จิวว่ายี่ แคะว่าเง็กเดว ญี่นุ่นว่า ฮี หรือไท่ไทย)

月 อักษรสำหรับคำว่าพระจันทร์ ก็คือรูปพระจันทร์ครึ่งซีกนั่นเองแต่ต่อมากลายเป็นคังนี้ 月 (แท้จิวว่าก่วงยี่ แคะว่าเง็กฟ่ง ญี่นุ่นว่าทชก)

明 รูปนี้มีทั้งพระอาทิตย์และพระจันทร์ พระอาทิตย์ก็สว่างพระจันทร์ก็สว่างรวมสองคำแปลว่าแสงสว่าง (แท้จิวว่าเหมง (ก. กวางเหมง เขียนตัวนี้) แคะว่าหมิน ญี่นุ่นว่าเม)

門 นี้เป็นรูปประตูแต่ข้างขวาเติมทึบตามพบทุกไปเสียดวงหนึ่ง (แท้จิวว่าม่ง แคะว่าหมุน ญี่นุ่นว่าม่อน)

門 ประถมชี้คหมายความว่ากลอน (แท้จิวไม่ทวาย แคะว่าซัน ญี่นุ่นว่าคันนค)

女 คำว่า หญิง นี้ไม่สามารถที่จะทราบได้โดยว่าเหตุไรจึงเขียนเช่นนั้น หรือจะเป็นเพราะเหตุว่าพวกจีนไม่ค่อยนิยมพวกเพศอ่อนแอออกกระมังจึงโคซัด ๆ เขียน ๆ ซ้ำให้แต่พอเป็นทัวอักษรไปก็แล้วกันจะคี่หรือไม่คี่ก็ช่าง ญี่นุ่นอ้างถึงนัก (ญี่นุ่นอ้างว่า ออนนะ แคะว่าฮง แท้จิวว่านง)

亥 แปลว่าข้าวลือกเหลวไหล พวกญี่นุ่นถนัดถินว่าเมื่อผู้หญิงสามคนมารวมกันเข้าเวลาไรเป็นค้องเกิดการหนวกหูเป็นแน่ เพราะเสียงเจ้าหล่อนไม่ค่อยจะแหบเหมือนเสียงผู้ชาย ประเดี้ยวก็ยกกันเสียงแซ่คกล่าวลือเลียนกันข้างมีสาวาทข้าง เขาอะไรเป็นจริงไม่ได้ จึงเขียนเป็นคังนี้ 亥 การหนวกหูญี่นุ่นว่าหะกามาซื่อ (亥 ญี่นุ่นว่ายามาซี)

子女 แต่หญิงจะคอยมีหนามตาขุ่นบ้างก็เมื่อมีบุตรชาย เมื่อท่านจะถาม
 คนจีนว่ามีบุตรกี่คน ท่านควรถามว่ามีบุตรชายกี่คน ถ้าเขาตอบว่าไม่มีเลยแล้วท่าน
 อยากจะเป็นคนมีกิริยาดีก็อย่าขี้ควรถามออกเลย เพราะว่าในครอบครัวของจีนนั้นจะไม่
 หนักว่าหญิงจะมีบุตรเป็นชาย เมื่อมีบุตรเป็นชายแล้วก็ถือกันว่าเป็นคอง แลตามธรรมเนียม
 บุตรชายจะเกิดมาเองไม่ได้ต้องเกิดจากแม่ เพราะฉะนั้นก็ไม่ใช่เป็นการนำประหลาดอะไร
 ที่คำว่าจีนจะเกิดจากอักษรสองตัว คือ ผู้หญิงแลบุตรชาย 子女 (แต่จิวว่าฮ้อ และ
 ว่าฮ้อ ญูย่นว่าโยโรฮ้อ)

แต่เงินหาใช้จะรู้จักแต่เห็นมโหฬารต่อผู้หญิงอย่างเดี๋ยวนี้ ยังทราบว่าผู้หญิง
 เป็นเพศที่อ่อนควรได้รับความปกป้องรักษาด้วย แลควรได้รับความสุขอยู่ในร่มไม้
 ชายคา เพราะฉะนั้นก็ควรสำหรับคำว่าความสุขจึงมีรูปเป็นหญิงอยู่ใต้หลังคาตั้ง
 安 (แคะว่าอัน ญูย่นว่า ยาชูยอ แต่จิวว่า อัน)

พวกใช้อักษรชนิดเดียวกันพบเพี้ยนกันก็ไม่มากนัก เช่นคำว่า น้ำฝน
 (水天 น้ำสวรรค์) แต่จิวว่าเทียนซุย แคะว่าเทียนส่วย ญูย่นว่าเท่นส่วย (ซ้อ)

ภาษาในเอเชียทวีปตอนกลาง

ภาษาซึ่งเป็นแม่ภาษาของมีชนิประเทศนั้น ก็คือสันสกฤตแลบาลี เช่นเดียวกับ
 กับภาษากรีก และละตินได้เป็นแม่ภาษาของทวีปยุโรป ส่วนภาษาสันสกฤตนั้น ข้าพเจ้า
 สารภาพว่าไม่มีความรู้เลยด้วยไม่มีโอกาสและเวลาจะศึกษา ภาษาบาลีนั้นข้าพเจ้าพอ
 จะทราบบ้างแต่เล็กน้อย ถึงจะได้เคยศึกษามาแล้วครั้งหนึ่งก็ออกจะลืมเลือนหมดสิ้น ยัง
 คงเหลืออยู่บ้างก็ใช้เป็นประโยชน์อะไรไม่ได้ เมื่อได้สังเกตความที่ใดศึกษามาแล้ว
 ข้าพเจ้ารู้สึกภาษาของมนุษย์เสื่อมลงทุกที กรีก ละติน สันสกฤต บาลี เหล่านี้ล้วน
 แต่มีไวภรณ์ที่เข้มแข็งทงนั้น เมื่อท่านอ่านประโยคหนึ่งประโยคใด ท่านจะทราบได้
 ทันทีว่า ประธานของประโยคนั้นเป็นเพศอะไร กิริยาของประโยคนั้นสำหรับประธาน
 เพศใด แลกาลไหนอะไรเหล่านี้เป็นต้น แต่ภาษาในปัจจุบันนี้ทุกหละหลวมมาก ถ้าจะ
 จะเปรียบกับภาษาเหล่านี้ ภาษาบาลี, ภาษาเดิมของเราเป็นภาษาที่ทุกคนเราควรรู้ไว้

ไม่มากนักอ้อ แลเห็นภาษาที่ชาวเราศึกษากันมาก เมื่อเขาอุปสมบทเป็นภิกษุสามเณร แลแม่แก่เด็กเล็ก ๆ ก็มักจะทราบบ้างว่า บรมมาจากคำว่า ปรีโส บิดามาจากแม่ อะไร เหล่านี้เป็นต้น ข้าพเจ้ายังมีความประหลาดใจอยู่ว่า คำว่าบิดามารดาในเหตุใดทุก ๆ ภาษาจึงใช้อักษรตัวเดียวกัน ตัวอย่าง ละติน บิดาว่า Pater แม่แท้ หรือเพแท้ มารดาว่า mater แม่แท้

อังกฤษ	Papa	ป๊าหรือพ๊า	mama	มาม่า
ฝรั่งเศส	père	แปร์	mère	แมร์
ไทย		พ้อ Por	แม่	maa
ขาลี่		บ่ต๋ Petu	มาตา	mata
สันสกฤต		ปีตา Peeta	มาตา	mata
อิตาลี		patre	matee	

แลข้าพเจ้ายังมีความประหลาดใจอยู่อีกข้อหนึ่งว่า การที่ทะเลเป็นตะไค้, เช่น เนติบัณฑิต เราอ่านเป็นเนติบัณฑิตได้เช่นนั้นน่าจะเป็นแต่เพียงในภาษาขาลี่หรือภาษาที่ สืบเนื่องมาจากขาลี่เท่านั้น แต่เหตุใดภาษาญุ่นจึงพลอยเปลี่ยนกับเขาค้วยก็ไม่ทราบ ยามาตา (山) เช่นนี้ อ่านเป็นยามาตะไปได้

คำว่านาวา นาวี นาวะของเรานี้ตรงกับคำอังกฤษว่า เนวี เนเวด แล ละติน ว่า นาวะ (NAVES) แปลว่าเรือ

ภาษาในทวีปยุโรป

พงศาวดารแห่งภาษาในทวีปยุโรปนั้น ข้าพเจ้าก็ทราบอยู่แต่เพียงครั้งใช้ ภาษากรีกและละตินเท่านั้น ก่อนนั้นขึ้นไปเหลือความสามารถของข้าพเจ้า ก็วยยังไม่ เคยได้พ้ออ่านสมัคตำรับตำราใดเลย ที่จะช่วยอธิบายว่าภาษาที่ตายแล้วสองภาษานี้ สืบเนื่องมาแต่ไหนและอะไร เหตุใดอักษรกรีกจึงเหยเกเช่นนั้น แลทำไมอักษรละติน จึงเป็นเช่นเดียวกับอักษรอังกฤษ แหกอินเดียนักเรียนสันสกฤตบอกกับข้าพเจ้าว่า ภาษา ทั้งสองนี้มาจากภาษาสันสกฤต ซึ่งอาจจะเป็นตามที่เขาพูดก็ได้ แต่สำหรับชาวตะวันออก

ออกผซงม่งจะคึกษาภาษาของประเทศตะวันตกแล้ว เพียงแต่ทราบภาษาโบราณสองภาษานี้ไว้ ข้าพเจ้าก็เห็นว่าคูเหมื่อนจะพอ ภาษาของยุโรปสองภาษานี้ยากไม่ผิดอะไรกับภาษาสันสกฤตแลยาล์ของเรานะ แต่ถ้าจะเทียบภาษาละตินกับยาล์แล้ว ข้าพเจ้ารู้สึกละตินออกจะยากกว่าด้วยละเอียดยลลขมมาก แต่ถ้าเทียบไวยากรณ์ละตินกับของภาษาไทยเราแล้ว จะเห็นว่าของเราส้เขาไม่ไค้เลย ภาษาละตินเป็นรากเง่าของภาษาในยุโรปทั่วไป มี อังกฤษ ฝรั่งเศส อิตาลี เป็นต้น ก็จ้ะเห็นไค้ตามตัวอย่างต่อไปนี้ คำว่าสะพาน ภาษาละตินว่า พอนส์ (Pons) และแยกวิภคิ์ออกไปเช่นเดียวกับยาล์ว่า พอนเตม พอนคิ์ส พอนคิ์ พอนเตะ (Pontem, Pontis, Ponti, Ponte) ภาษาฝรั่งเศสว่า ปองท์ เขียนคล้ายกัน แต่อ่านผิดไป (le pont) ภาษาอิตาลีว่า พอนเตะ (ponte) แลคำว่า พอนทอน (pontoon สะพานเรือ) ของอังกฤษก็มาจากคำนี้

คำว่าทะเล ละตินแลอิตาลีว่า MARE ฝรั่งเศสว่า la mer, อังกฤษมีคำที่เป็นคุณศัพท์ว่า marine คำว่าแผ่นดิน ละติน อิตาลีว่า terra ฝรั่งเศสว่า terre อังกฤษว่า teritory คงนเห็นกัน

อนึ่งเราก็คึกษาภาษาอังกฤษ เขาสอนให้เราท่องจำไว้ว่า cat แปลว่าแมว dog แปลว่าหมา เช่นนี้ เมื่อเราท่องจำไค้แล้วก็ยอมมีประโยชน์แก่เรา พอเห็นสุนัข เขาก็เรียกให้ฝรั่งฟังว่า dog ถึงแมวก้ว่า cat แต่เราไม่ทราบว้ทำไมเขาจึงเรียกเช่นนั้น ถ้าเราทราบเหตุผลเดิมมาแล้ว จะทำให้เรามีความรู้ง่วงขวางขึ้นอีก (cat เป็นภาษาใหม่ไม่ไค้สืบเนื่องมาจากละติน แต่มาจากภาษาแองโกลแซกซันว่า catt, dog ก็เป็นภาษาใหม่มาจากแองโกลแซกซันว่า dogga แลภาษาวิสันคำว่า dog) มีคำอีกหลายคำที่ข้าพเจ้ารู้สึกสนุกที่จะแยกให้ท่านฟัง เช่นคำว่าแหลมเป็นต้น อังกฤษเรียกว่า peninsula คำนี้แยกออกไค้เป็นสองคำคือ PAENE แปลว่าเกือบหรือแทบ แล insula แปลว่าเกาะ Peninsula รวมสองคำแปลว่า เกือบเป็นเกาะ ประเทศที่เป็นแหลมมันก็เกือบเป็นเกาะไม่ใช่หรือ ถ้าอีกคำหนึ่งดูน่าลสมเสียด้วยแล้ว ก็เป็นเกาะเราเอง อนึ่ง หัวแหลมอังกฤษว่า Cape ทำไมจึงเรียกว่า Cape เล่า? ก็เพราะมันเป็นหัวของแผ่นดินมาจากคำละตินว่า Caput แปลว่าหัว แลคำว่า capital ซึ่งแปลว่าเมืองหลวง

หรือที่เขียนหัวของประเทศนั้น ก็มาจากคำว่า capitalis ซึ่งมาจากคำว่า Caput นั่นเอง คำว่า locomotive ซึ่งเราเข้าใจกันว่า แปลว่ารถไฟนั้น ถ้าเราแยกมันออกแปลเป็นทวิ ๆ แล้ว มันอาจจะไม่ใช่เป็นแค่รถไฟอย่างเดียวกั้ได้ คำว่า loco มาจากคำละตินว่า locus (ตำบลที่) motive มาจากขุไปนของ moveo (เคลื่อนไป) ว่าโมคุม motum แลเปลี่ยนเป็น motion, motive, motor เพราะฉะนั้น locomotive ก็จึงแปลว่าเคลื่อนไปจากที่หนึ่งถึงที่หนึ่ง รถไฟเป็นรถที่เดินจากตำบลหนึ่งถึงอีกตำบลหนึ่งก็จริง แต่รถไฟไฟฟ้าก็อาจเป็น locomotive ได้เช่นเดียวกัน

คำว่า Parasol ซึ่งแปลว่าร่มนั้น มาจากภาษาอิตาเลียนสองคำคือ Parare ของกัน จาก sole พระอาทิตย์ sol ละติน

คำว่า egotism นักเรียนภาษาละตินเมื่อเห็นคำหน้าว่า ego ก็จะทราบได้ทันทีว่าแปลว่า ข้าพเจ้า และคำว่า egotism นี้ อย่างไรก็ตามก็คงจะหมายความถึงเรื่องข้าพเจ้าอะไรสักอย่างหนึ่ง เช่น Pegoud นักบินฝรั่งเศสซึ่งเหาะหวัทหะเมนลงมา แลการเหาะเช่นนั้นของเขาเรียกว่า Pegoudism เพราะฉะนั้นเรื่องของข้าพเจ้า (ego) ก็ต้องเป็น Egotism ตามธรรมชาติเมื่อเราพูดถึงเรื่องของเราเองเสมอ ๆ เขามักสันนิษฐานว่าเป็นคนชมตัวเอง เพราะฉะนั้น egotism จึงแปลว่าการชมตัวเอง

คำว่า telegraph โทรเลข ซึ่งแม้แต่ชนชาวนากรีกก็เรียกว่าทะเลย์แก่บั้น มาจากคำสองคำ คือภาษากรีก tele ทั่วไกล grapho ข้าพเจ้าเขียน telephone โทรศัพท์ phone เสียง

ภาษาอาจเกิดขึ้นจากนามบุคคลก็ได้ เช่นคำว่าขอยกชก Boycott สิ้นคำ ซึ่งเราเห็นในหนังสือพิมพ์ขอยกชก ๆ นี้ เกิดเพราะกบฏขอยกชกชาติไอเอชแลนค์เป็นครั้งแรกก่อนในปี ค.ศ. ๑๘๘๐, ๓๔ ปีมาแล้ว

คำที่เกิดจากนามบุคคลยังมีอีกนัยได้ร่อย เช่นคำว่า กิลลอคติน Guillotine กิริยาที่ตกศีรษะกันในเมืองฝรั่งเศสครั้ง ค.ศ. ๑๗๙๒ นั้น หมอ เจ.เจ. กิลลอคติน (J.J. GUILLOTINE) ถึงแก่กรรมเมื่อปี ค.ศ. ๑๘๑๔ เป็นผู้นำเครื่องประหารชนิดนี้เข้ามาก่อนในประเทศฝรั่งเศส ในปี ค.ศ. ๑๗๙๒

คำที่อาจเกิดจากคำบาลี เช่นคำว่า LANDAU รถชนิดหนึ่งทำที่เมือง Landau ในประเทศเยอรมันนี่ ฯลฯ

ในครั้งโบราณเมื่อนมนุษย์ยังไม่รู้จักสมาคมกันกับมนุษย์พวกอื่น ภาษาที่ใช้ในระหว่างมนุษย์เป็นพวก ๆ นั้นคงไม่เกี่ยวเนื่องกัน แต่ต่อมาเมื่อนมนุษย์เจริญขึ้นรู้จักคบค้าสมาคมทำการค้าขายติดต่อกันแล้ว ภาษาของเขาที่เขาเข้ามาเกี่ยวเนื่องกันได้ปะปนกันได้

ข้าพเจ้าได้เคยอ่านหนังสือ Talisman ของเซอร์วอลเทอส์สกอตครั้งหนึ่ง แลได้พบคำว่า Salaam Alicum (สลามแอลลิคัม) แลต่อมาได้ยืมชามหลาย प्रकार ก็เห็นว่าสลามแอลลิคัม คำว่า สลาม นี้ ภาษาอาหรับแปลว่าคำนับ ฮาลิ ข้าพเจ้าสงสัยว่ามาจากคำว่า ฮาลิลา ซึ่งอาหรับแปลว่าพระเจ้า แล คม สงสัยว่าจะมาจากละตินว่า cum ซึ่งแปลว่า ด้วย หรือ กับ รวมได้ความว่าคำนับพระเจ้าอยู่กับ หรือถ้าจะพูดให้เป็นระเบียบเรียบร้อยไม่ลบลนหน้อยก็ คือ ข้าพเจ้าขอคำนับ พระเจ้าจึงอยู่กับท่าน เพราะคำสลามนี้เราใช้ปรารภผู้ทมหาทเรา เราจะแปลยักกระสายไปว่า พระเจ้าอยู่กับเราไม่ได้เป็นอันขาด ถ้าเราจีนแปลเช่นนั้นจะเป็น egotistic คงท้อธิบายแล้วข้างต้นไป แต่ขอจนข้าพเจ้าไม่รับรองว่าถูกหรือผิด

คำว่า DAD หรือ DADDY ซึ่งแปลว่าพ่อนั้น เขาอ้างว่ามาจากสันสกฤตว่า tata ทะเพนตะไต เพราะฉะนั้น tata อาจกลายเป็น dada ต่อมาตัว a ข้างท้ายหายไป เหลือแต่เพียงคำว่า dad แลเด็กมักชอบพูดประจบชอเลาะบิดา จึงทำให้บิดาเรียกเรียกว่า Daddy หรือแดกดี เช่นเดียวกับเราเรียกคนชื่อยอช George ให้คู่หน้ารัก ชนอีกว่าทอยชหัย (georgie) ฉะนั้น

คำว่าป้าซึ่งเป็นคำที่เด็กสมัยใหม่เรียกบิดานั้น มาจากคำอังกฤษว่า ป้าป้า papa แลคำอังกฤษก็มาจากคำละตินว่า papa อีกต่อหนึ่ง จึงเป็นอันว่า คำว่าป้าของเราสืบเนื่องมาจากละตินเหมือนกัน

Panis (แพนนิส) คำนี้เป็นภาษาละติน แปลว่าขนมปัง ชาวโปแลนด์เป็นผู้นำคำนี้ไปใช้ในเมืองญูร์ก่อน ตามที่หมอเฮนเฮนอธิบาย และชาวญูร์ในเวลาอันไม่

มีขนมปัง จึงเรียกตามชาวโปตุเกสไป ภาษาโปตุเกสแท้ ๆ สำหรับคำว่าขนมปังนั้น
 ชาวเจ้าไม่ทราบ แต่ทราบว่าต่อมาญี่ปุ่นเรียกแต่เพียง pan ฟังหรือปน ซึ่งเช่นโทรศัพท์
 ที่ใช้อยู่ในเวลานี้ แต่ไทยเราไม่หะหลวมเหมือนญี่ปุ่น เรามักชอบจะอธิบายให้แจ่มแจ้ง
 ว่าเป็นของอะไร จึงเกิดคำว่าขนมลงไปด้วยเลยได้ความเอาจริง ๆ ว่าขนมปัง ถ้าหาก
 ว่าคำว่า ปังของญี่ปุ่นสืบเนื่องมาจากละตินจริงแล้ว ก็ไม่มีเหตุผลอันใดที่คำว่า ขนม
 ปังของเราจะไม่พลอยสืบมาจากละตินกับเขาด้วย น่าประหลาดคนออกไปหรือ ใครเลยจะ
 นึกอ้างว่าภาษาละตินอันเป็นภาษาตายแล้วของทวีปยุโรปนั้น จะแอบมาปนเปื้อนอยู่กับ
 ภาษาของเราได้ อย่างน้อยที่สุดก็ถึงสองคำเช่นนั้น คือ คำว่าซ่าและขนมปังปอนด์

ความเห็นเอกชนเรื่องภาษาไทย

เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๐

ภาษาไทยคือภาษาจีน ?

ราษฎรไทยเราเขินอายมาก (รวมทั้งข้าพเจ้าเมื่อครั้งหนึ่งด้วย) มีความเห็นว่าภาษาไทยมาจากภาษาบาลีโดยตรง และการที่จะรู้ภาษาไทยก็จำกัดของภาษาบาลีด้วย คนที่เห็นอย่างนี้ดูเหมือนกัน นานมาแล้วข้าพเจ้าได้สนทนากับชาวต่างประเทศคนหนึ่ง ซึ่งใฝ่ใจในความรู้อะไรของเมืองไทย และได้ปรารภกับเขาถึงเรื่องมูลกำเนิดของภาษาไทย เขาแนะนำว่าถ้าอยากจะมีมูลกำเนิดของภาษาไทยก็ควรเรียนภาษาบาลี เพราะภาษาไทยมาจากภาษาบาลี อันที่จริงภาษาบาลีนั้นข้าพเจ้าก็เคยถูกบังคับให้เรียนอยู่พักหนึ่ง เมื่อ ๑๖-๑๗ ปีมาแล้ว ซึ่งเวลานั้นความรู้น้อยที่ใครเรียนไว้นักก็ “เขาค” ไปเกือบหมดสิ้น ยิ่งคงจำได้แต่คำว่า ทวิอย่างคำไทยที่ควรอ้างว่ามาจากบาลีนั้นดูเหมือนทุกคำตั้งแต่ ๒ พยางค์ขึ้นไป และเป็นคำที่ฟังดูเป็นภาษาบาลีอยู่ในตัวแล้วทั้งนั้น ส่วนคำพยางค์เดียวโดด ๆ เช่น โศก, เล็ก, ขาว, แดง นี้ ไม่เคยได้ยินใครอ้างว่ามาจากบาลีเลย ทั้งนี้เป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้ข้าพเจ้าคิดว่า คำไทยจำพวกพยางค์เดียวคงจะไม่ได้มาจากบาลีเป็นแน่ อนึ่งข้าพเจ้ามีสหายที่ชอยช้อยอาศัยอยู่คนหนึ่ง ซึ่งมีความรู้ภาษาบาลีชั้นประโยค ๕ คำไทยทุก ๆ คำที่เขากำเนิดมาจากบาลีแล้ว เธออธิบายได้อย่างแจ่มแจ้ง และเนื่องจากการที่ข้าพเจ้าได้สอยถามเธอหลายครั้งหลายคราวถึงคำไทยที่มาจากบาลีเอง ข้าพเจ้าจึงได้มีความรู้ใหม่ว่า คำไทยเป็นส่วนมากไม่ได้มาจากบาลี มีเหตุทำให้เกิดขึ้นในใจข้าพเจ้าว่า ถ้าเช่นนั้นคำเหล่านี้มาจากไหน? และภาษาไทยแท้เป็นภาษาอะไร? ข้าพเจ้าได้ลงมือไล่สวนถึงแก่นนั้นมา และการไล่สวนนั้นจะไม่เป็นเวลานานนัก ก็ได้ผลชวนใจให้ข้าพเจ้าคิดว่าภาษาไทยเดิมคงจะเป็นกึ่งหนึ่งของภาษาจีน เช่นเดียวกับ กวางตุ้ง แค้จิว และไหหลำ ฯลฯ นั้นเอง แต่ส่วนไทยจีนจะเป็นคนชาติเดียวกันหรือไม่นั้น ข้าพเจ้าไม่มีความรู้และไม่มีความเห็น ทั้งเป็นเรื่องที่ไม่อยู่ในวงของเรื่องที่เขาเขียนนี้ด้วย ข้าพเจ้าขอกล่าวแต่

เฉพาะในเรื่องภาษา ว่าข้าพเจ้าคิดว่าภาษาไทยเดิมกับจีนคงจะเป็นภาษาเดียวกัน เหตุ
ผลที่ทำให้ข้าพเจ้าคิดเช่นนั้น ข้าพเจ้าจะได้นำมาแสดงและขอปรึกษาท่านผู้ทรงหลาย
องค์ต่อไป

เหตุผล

โลกคงโบราณกว้างกว่าสมัยมาก มนุษย์เกิดมาชาติเดียวกัน อยู่มณฑล
เดียวกัน อาจพูดภาษาต่างกันได้ เพราะการคมนาคมและสมาคมระหว่างพวกมัน้อย
เพียงแต่ถลกภูเขาถนนเส้นเท่านั้นที่ต่างคนต่างอยู่ไม่ไปมาหากัน นานเข้าเลยพูดภาษาผิด
เพี้ยนกันไป ไม่ต้องพูดอย่างอื่นไกล แค่ไทใหญ่ในเมืองพม่า ซึ่งเราเรียกกันว่า
เงี้ยว ไทเมืองยูนนาน (ฮุนหน่า) เชียงตุง หลวงพระบางเวียงจันทน์ ลีซอสองปันนา
และไททรงเทพ ๆ เวานเถก ชาติเดียวกันแท้ ๆ ยังพูดเพี้ยนกันได้เป็นอันมากจน
แทบจะฟังกันไม่เข้าใจ

เมื่อมนุษย์เราแยกออกจากพวกเดิมไปตั้งถิ่นฐานอยู่ต่างหาก แล้วต่อมา
ไปมีการสมาคมกับมนุษย์พวกอื่นเข้า นาน ๆ ก็เลยได้คำของมนุษย์พวกใหม่นั้นมาใช้
ภาษาของตนจึงค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงจากเดิมไป ภาษาไทเราก็คงเป็นเช่นนั้นเหมือน
กัน เช่นเดิมคงเป็นภาษาเดียวกับจีน และคงจะมีคำไม่มากนัก ทั้งภาษาอาจมีคำเพียง
พินัยเท่านั้นก็ได้ เพราะไม่มีความจำเป็นที่จะต้องใช้คำมาก ด้วยการศึกษาต่อกับโลก
ภายนอกมัน้อย แม้เวลานาราชฎราชินีของเราที่มีภาษาพูดน้อยกว่าชาวนา และ
ชาวนาก็มีภาษาพูดน้อยกว่าชาวนคร คำเช่นคำว่าภาพยนตร์นี้ ชาวยุโรปไม่จำเป็นต้อง
รู้เสียแล้ว เพราะไม่มีที่ใช้

เมื่อไทเราอพยพมาอยู่แหลมอินโดจีนนี้ เราคงได้ภาษาของคนพื้นเมือง
เดิมไว้ข้างแล้วก็มามีภาษาบาลีมาปนเป็นอันมาก เวลานภาษาอังกฤษได้เข้ามาแทรกอยู่ใน
ภาษาไทยมัน้อย ภาษาไทเราจึงร่ำรวยขึ้นและผิกรุดไปจากเดิม ต่อไปอีกสามร้อยปี
ข้างหน้าภาษาไทยจะเปลี่ยนไปอีกสักเพียงใดก็ยังไม่พยากรณ์ได้ แต่อย่างใดก็
เท่าที่ข้าพเจ้าได้ไต่สวนมาแล้วรู้สึกว่ภาษาไทยปัจจุบัน ยังมีเค้าทำให้เห็นว่าเดิมคงจะ
เป็นภาษาเดียวกับจีน เพราะมีคำเป็นอันมากซึ่งถ้าไม่ใช่เป็นคำจีนตรง ๆ ก็คล้ายจีน

มากกว่าที่จะคล้ายภาษาอื่น พยานสำคัญที่ทำให้ข้าพเจ้าคิดว่าภาษาไทยกับภาษาจีน เป็นภาษาเดียวกันก็คือ ภาษาไทยเป็นภาษาพยางค์เดี่ยว (Monosyllable) เหมือน ภาษาจีน คือพยางค์ออกมาคำเดียวก็มีความ เช่น ไก่, ม้า ฯลฯ ที่ภาษาไทยเกิดมีหลาย พยางค์ขึ้นนั้นน่าจะเป็นเพราะอำนาจภาษาอื่นมาทำให้เป็นไป แต่มีสัทพยางค์เดี่ยวก็ยังคง ฝังอยู่ในใจของคนไทยเสมอ เพราะฉะนั้นคำใดที่ขาดอ่านสองพยางค์ เราจึงชอบอ่าน แต่พยางค์เดี่ยวเช่นคำว่า “เนตร” เราอ่านว่า “เนค” เท่านั้น และคำว่า “บัณฑิต” เราตัดเสียเหลือแต่ “ทิต” กงที่เราเคยได้ยินผู้หญิงชาวบ้านนอกเรียกสามีของเขาที่ ไท้บวชเรียนแล้วว่า “พิทิต” เป็นต้น

ภาษาไทยไม่เหมือนภาษาที่มีเสียงสูง ๆ ต่ำ ๆ ผันไ้ (Tonal) อย่างเดียวกับ จีน เช่น ก ก ก ก ก ทื่ออย่างคำว่า เสือ เสือ เสือ สำหรับคนไทยจะรู้สึกต่าง กันมาก แต่ถ้าให้ชาวยุโรปผู้ไม่เคยเรียนภาษาไทยลองพดคุยบ้าง เราจะฟังไม่ออกว่า เขาหมายถึงความถึงหรือหรือหรือหรือ คำว่าเสือป่า เขาอาจพูดเป็น เสือผ้า ก ไ้

ภาษาไทยมีคำท้ายสังขยาอย่างเดียวกับจีน เช่น ไ้ ๑ ทวี ไม่ใช้ ๑ ไ้ เหมือนภาษาฝรั่ง

วิธีวางประโยคก็คล้ายกัน ไ้พูดว่า ไปไหนมา จีนก็พูดเรียงคำตามลำดับ เหมือนไทย แต่ฝรั่งไม่พูดเช่นนั้น และฝรั่งไม่เอาคำว่าไปกับมา มาใช้ด้วยกัน จีนและ ไทยพูดว่า คนเดินมา ฝรั่งพูดว่า คนเดิน หรือคนมา ไม่ใช่ คนเดินมา การแต่ง ประโยคประธานไทยเหมือนจีน แต่ผิดกับฝรั่ง และไกลจากขาลึ่มาก

ไ้ขยายกรณั้ไทยกับจีนก็หลวม ๆ ละม้ายกัน ไม่ละเอียตลออเหมือนขาลึ เรา พูดกันว่า ฉันทกินข้าว เช่นนี้หมายความว่าได้ทั้ง จะกิน กำลังกิน และกินแล้ว เอกพจน์ พหูพจน์ ในคำก็ไม่มีอย่างขาลึ จะให้คำใดเป็นพหูพจน์ ก็ต้องเติมคำอื่นประกอบด้วย อย่าง เช่น คำว่า คน จะให้ไ้ความแน่นอนลงไปว่า มีมากกว่าคนหนึ่ง เราก็ต้องเติม คำว่า หลาย เช่น หลายคน หรือ คนทั้งหลาย เป็นต้น

คำพูดซ้ำกันก็คำที่เรารู้ใช้ “ๆ” แทน เป็นต้น ของจีนก็มีเช่นเดียวกับเรา แต่ข้าพเจ้าไม่เคยเห็นคำเช่นนั้นในภาษาฝรั่ง

ในภาษาไทยและภาษาจีน คำก่อสร้างความเป็นเจ้าของ ไม่ต้องมีก็เข้าใจ
กันได้ เช่นคำว่า ใจของคน เราไม่เติมคำว่า “ของ” พุคแต่เพียงว่า ใจคน เท่านั้น
เข้าใจได้แล้ว

คำพุกให้คล้องของกันไป เช่น บ้านช่อง ถนนหนทางเช่นนี้ไม่เห็นฝรั่งพุก
แต่จีนพุก เช่น 堂室道途

ส่วนจีนเอาคุณศัพท์ไว้ข้างหน้า ไทยเอาไว้ข้างหลังนั้น ก็ไม่น่าจะเป็นเหตุ
ให้ภาษาไทยกับจีนเป็นคนละภาษากันไปได้ เพราะในภาษาไทย เราเอาคุณศัพท์ไว้
ข้างหน้าอย่างจีนก็มี เช่นคำว่า มากหน้าหลายตา เลวคน เป็นต้น เรื่องตำแหน่งคุณ
ศัพท์นั้นเอาแน่ก็ไม่ได้ ภาษาในยุโรปซึ่งเป็นภาษาเดียวกันยังวางคุณศัพท์ไว้หน้า
นามบ้าง หลังนามบ้าง หนังสือภูมิศาสตร์ประเทศสยามของกระทรวงธรรมการกล่าวว่า
ไทยกับญวนเป็นชาติเดียวกัน ถ้าเป็นความจริง ก็เป็นหลักฐานอันหนึ่งที่จะแสดงว่า
ภาษาไทยกับภาษาจีนเคยเป็นภาษาเดียวกัน เพราะภาษาญวนเป็นภาษาจีนโดยมาก
และญวนมักเอาคุณศัพท์ไว้หน้านามอย่างเดียวกับจีน

ภาษาจีนไม่มีตัว ร. จีนพุกตัว ร. ไม่ซัด พุกเป็น ล. ไปหมก ไทก็พุกตัว
ร เป็น ล เหมือนกัน บางทีก็คคคตัว ร ออกเสียงเฉย ๆ เว้นเสียแต่พุกที่ไต่รำเรียนแล้ว
จึงพุกไต่ตรงเสียง ตัวอย่างเช่นคำว่า “ราชบุรี” คนสามัญโดยมากพุกว่า “ลาทพลี”
และคำว่า “ใคร” โดยมากพุกกันว่า “โค” “ว่าอย่างไร” ซอยพุกว่า “ว่ายังงี้”

การนับของไทยก็นับอย่างเดียวกับจีน คือ อ้าย หรือ เอ็ด ยี่ สาม สี่ ฯลฯ
ตัวอย่าง สิบเอ็ด (๑๑) ร้อยเอ็ด (๑๐๑) เกือนอ้าย เกือนยี่ เจ้าอ้ายพระยา เจ้าย
พระยา เป็นต้น

เมื่อพุกถึงเกือนอ้าย ทำให้ต้องพุกเลยไปอีกหน่อยว่า ปีใหม่ของไทโบราณ
น่าจะตั้งต้นด้วยเกือนอ้าย ไม่ใช่เกือน ๕ มีฉะนั้นจะเรียกเกือนอ้ายด้วยเหตุผลกลใด ?

ข้อไปนชาวพุกชอบยกตัวอย่างคำเงินบางคำมาเทียบกับคำไท ให้ท่านพิจารณา
แต่ต้องขอชี้แจงไว้ในที่นี้ด้วยว่า สำเนียงเงินที่เขียนไว้ในอารกโลกเคลื่อนจากที่เงินอ่าน
ไปได้บ้าง เช่น ชูเป็นช้อ เซยเป็นเสย หง่วนเป็นงาน เป็นต้น

อักษรจีน	แต้จิ๋ว	แคะ	กวางตุ้ง	ไท
敢	ก่า	ก่า	ก่า	ก่ากั้น, กกล้า
雞	เกย	เก	ไก	ไก๋
金	กิม	กิม	ก่า	ค้ำ (ไทเหนือ) ทองคำ (ไทใต้)
騎	เค็ย	ขี่	เซ็	ขี่
外	กั๋ว	โง้ย	โง้ย	กว่า
廣	กวาง้ง	โกว้ง	กวาง้ง	กวาง้ง (กวางตุ้งตะวันออก กวาง้ง)
敲	โก้ว	เคา	เฮ้า	เคาะ
牙	เก็ง	ทง่า	ทง่า	งา, ฟัน
藕	โง้ว	เง่ว	เง่า	เง่า (รากเง่า, เง่าบัว)
屈	คุก	คุก	วัก	คุก (นอนคุกคู้)
牛	ก้ง	หนว	เงา	งัว, วัว
銀	งน	นหย่น	งาน	เงิน
主	จู	จู	จู	จู, จ้าว (สิบสองจุไท)
執	จิบ	จิบ	จิบ	จับถือ
早	จ่า	เซ้า	โจ้ว	เซ้า
象	เฉีย	ซี ออง	ซี อาง	ช้าง (ไทเหนือ) ช้าง (ไทใต้)
赤	เซ็ก	ฉัก	เฉก	ซาด (กาซาด)
拭	ช็ค	ช็ค	ช็ค	เช็ด
吹	ชวย	ชย	โซย	โซย, ชวย (ลมโซย)
刀	ทอ	เทา	ไต้	ไต้ (มีดไต้ พร้าไต้)
答	ทัย	ทัย	ทัย	ทอย
脫	ถก	ท้อก	ถก	ถอก, หลก
桶	ทง	ทง	ถอง	ถัง

อักษรจีน	แต้จิ๋ว	แคะ	กวางตุ้ง	ไท
炭	ถั่ว	ท่าน	ถ่าน	ถ่าน
動	ต้ง	ต้ง	ต้ง	ต้ง (INTERESTED)
書	ซ้อ	ซ้อ	ซ้อ	หนังสือ
望	หม่อ	ม้ง	บง, มอง	บง, เบ็ง, มอง*
温	ฮุน	ฮุน	ฮุน	ฮุน
客	แคะ	เซก	ฮัก	แขก ^๒ (ผู้มาหาเรา, คนแปลกหน้า)
蜂	ฟ้ง	ฟง	ฟง	ผึ้ง
紛	ฮุน	ฝุน	ฝุน	ฝุน, แฝง
敗	ไต้	ไฟ	พาย	พายแพ้ว
火	ไฮ่ว ^๓	ฟ้อ	ฟ้อ	ไฟ
無	บ้อ	หวู่	ไต้	บ้อ (ไทเหนือ) ไม้อ้อ (เมืองไค้)
未	บ้วย	วี้	ม้อย, เม่ย	ยังไม้อ้อ
馬	เหย	ม้า	ม้า	ม้า
樣	เอย	หย่ง	เหยง	อย่าง ^๔
路	โล่ว	หลู่	หลู่	ลู่ ทาง
陋	โล่ว	เลว	เลา	เลว (ทวาม)
快	ไจ้ว	ไคว้ว	ไว	ไว (เร็ว)

๑. ตัว ม. กับตัว บ. เปลี่ยนกันได้ เช่น บง เปลี่ยนเป็น มง หรือ มอง ท่านคงจะเคยได้ยินคน กวางตุ้งพูดม เป็น บู้, ไม้อ้อละ เป็น บี้้อละ บ้างกระมัง และคนไทชาวบ้านก็พูด บ. เป็น ม. เหมือนกัน เช่น วันนั้นมีอะไรกินบ้าง พูดเป็น วันนั้นมีอะไรกินมัง

๒. คำว่า แขก นี้ ภาษาญี่ปุ่นเรียก “เจียกุ” หรือพูดเร็วๆ เป็น “เจียก”

๓. ตัว ฮ กับตัว ฟ เปลี่ยนกันได้ คล้ายเราเปลี่ยน ท เป็น ค ในคำว่า บัณฑิต เราอ่านว่า บันดิด ก็ได้ หรือ บันทิด ก็ได้ ข้าพเจ้าสังเกตว่าคนญี่ปุ่นพูดตัว ฟ มีเสียงตัว ฮ กล้าอยู่ด้วยนิด ๆ เสมอ คำว่า ไฟฟ้า พูดเป็น ฟือฟือฮ่า อย่างที่แต้จิ๋วเรียก ฮี้ ญี่ปุ่นเรียก ฟือ แต่ไม่ออกสำเนียงตัว ฮ ออกมาชัด ๆ เท่านั้น เพราะฉะนั้น การที่จะเปลี่ยนคำว่า ไฮ่ว ของแต้จิ๋วให้เป็น ฟือส แล้วตัดตัว ฮ ออกเสียให้เหลือแต่ ฟือ อันเป็นภาษาของเราตรง ๆ นั้น ก็ดูไม่ยากเลย คำว่า ไฟ ของเรานำประหลาดที่ไปคล้ายคำอังกฤษว่า ไฟร์ (FIRE) เจ้าด้วย จนบางคนคิดว่า เราได้คำนี้มาจากอังกฤษ

๔. ภาษาจีนเมืองหลวงเรียก “อย่าง” ตรง ๆ ที่เค้าข

อักษรจีน	แต้จิ๋ว	แคะ	กวางตุ้ง	ไท
熟	เซ็ก	ซก	สก	สก
聲	เสย	สัง	สัง	เสยง
行	ฮัง	ห็อง	หัง	हां
學	ฮวน	วัน	วัน	วน (เลียว, คก, โค้ง)
覽	อ้ง	ว้ง	อ้ง	โฮ้ง, ฮ่าง
粒	เลียบ	เล็ก	ลีย	เล็ก, เมล็ด
送	สัง	ซัง	สัง	สัง
鋪	โพว	พู	พู	ปู (อย่างปูที่นอน)
腰	เอียว	เยว	ยิว	เฮว

เมื่อพิจารณาคำต่าง ๆ ดังชักมาให้เห็นตัวอย่างข้างบนนี้แล้ว จะพึงเห็นว่า คำกวางตุ้งค่อนข้างใกล้เคียงกับคำไทมากกว่าภาษาจีนอื่น ๆ เพราะฉะนั้นที่เชื่อว่ากวางตุ้งกับเราเป็นชนชาติเดียวกันนั้นก็น่าจะมีความจริงอยู่มาก และบางทีท่านจะเคยสังเกตมากับตนเองบ้างกระมังว่า คนกวางตุ้งพูดภาษาไทยได้ชัดกว่าจีนชาติอื่น ๆ

ตัวอย่างข้างบนนี้ยังมีอีกมาก จะนำมาแสดงให้ห้หมกก็จะเกิดความข้องการไป แต่ถ้าจะเกณฑ์ให้ค้นกำเนิดจีนของคำไททุก ๆ คำที่ไม่ได้มาจากภาษาบาลีแล้ว น่าจะทำไม่ได้ เพราะภาษาไทยเวลานี้เป็นภาษาที่ปนเสียมากแล้ว และคงจะมีคำพูดมากกว่าเมื่อครั้งโบราณหลายเท่า เพราะมีการคมนาคมและสมาคมติดต่อกับมนุษย์ชาติอื่นมากขึ้น ศิลปศาสตร์ วิทยาการก็เจริญกว่าแต่ก่อน คำใดที่ไม่จำเป็นต้องมีเมื่อครั้งโบราณ ก็ได้มีขึ้นในครั้งหลัง อีกประการหนึ่งสิ่งที่ทำให้พวกคนกำเนิดของคำต้องปวดศีรษะไปตามกันก็คือ มีคำเกิดขึ้นใหม่โดยอาการที่ไม่น่าจะเกิดก็มี เช่น คำว่า ฉิ่ง หรือ เซ็น เป็นต้น พวกเด็ก ๆ ในโรงภาพยนตร์มักจะชอบร้องว่า เซ็น หรือ ฉิ่งเข้าไป เวลาที่ภาพยนตร์แสดงภาพคนชกกัน คำว่า ฉิ่ง หรือ เซ็น จะเอาได้ว่ามาจากภาษาจีน แปลว่าแทง แต่คำว่า เซ็น นั้น ชาวพม่าแปลไม่ได้ เข้าใจว่าทั้งคำว่า ฉิ่ง และ

เช่น คงเป็นแต่ของท่านที่ผกแสดงความสนกของท่าน แต่คำเช่นนี้อาจคงอยู่ในภาษาไทยต่อไปได้ คงที่เคยมีผกแล้วว่า “คำวนหนึ่งมันหนึ่งกันใหญ่” และนานเข้าคำเช่นนี้ก็อาจมีความหมายว่า ท่อยกกัน คงเป็นการยากที่ผกตรวจคนจะสืบสาวหาเหตุผลได้ เพราะเหตุเช่นนี้ไม่ได้หากันในเวลาที่ยังมีหลักฐานพอจะสืบหาเค้าเงื่อนได้ แต่มีก็จะมาค้นหากันภายหลังที่ใดเกิดคำนั้นขึ้นแล้วมันก็ช่วยร้อย ๆ ปี

นอกจากนี้คำบางคำยังมีความหมายผิดไปจากเดิมก็มี ซึ่งอาจเป็นโดยมิผู้ใช้ให้เข้าใจกว้างออกไปกว่าความหมายเดิมก็ตาม หรือโดยเหตุการณ์บังคับให้มีความหมายผิดไปก็ตาม เช่นคำว่าเปรี้ยว เป็นต้น ความหมายเดิมก็แปลว่า รสเปรี้ยวเท่านั้น แต่พวกทหารชอบกล่าวถึงนายของเขาว่า เปรี้ยว ซึ่งแปลว่า วินัยจัด หรือเคร่งครัด หรือค่นาน ๆ เข้าคำแปลใหม่นี้ก็เลยเป็นคำแปลที่เข้าใจกันได้ทั่วไป ส่วนคำที่เหตุการณ์ทำให้มีความหมายผิดไปจากเดิมก็ได้แก่คำว่า ท่องสือ เป็นต้น คำว่า ท่องสือ (通事) นี้เป็นชื่อในทำเนียบขุนนางกรมท่า ตามความหมายเดิมแปลว่า ล่าม คือผู้ทำธุระติดต่อกันให้ถึงกัน แต่ข้าราชการตำแหน่งท่องสือคงจะไม่ได้ทำแต่หน้าที่ล่ามเท่านั้น คงจะไ้ทำหน้าที่อื่นด้วย คำว่า ท่องสือ ตามที่กลายมาเป็นภาษาไทยแล้วจึงไม่มีใครเข้าใจว่าแปลว่าล่ามเลย คำว่า ก๊วย ก็เหมือนกัน ในภาษาเดิมเขาแปลว่า ผี แต่เราเอามาใช้กับคนซึ่งประพฤติชั่วเลวเหมือนผี หนักเข้าก็เลยกลายเป็นแปลว่า พวกหากินตามโรงบ่อน และลักเล็กลักน้อย

บางทีเราก็เอาคำจีนกับบาลีสวมกันก็มี เช่นคำว่า สือสาสน์ เป็นต้น คำต่อไปนี้ยังเห็นโคลงกันว่า เป็นภาษาจีน แต่ต่อไปอีกสักห้าสิบข้างหน้า อาจไม่มีใครนึกว่าเป็นภาษาจีนเลยก็ได้.-

ก๊ (รองกันไม้), เก๊ (ของเก๊), เก้าอ๊, กำขั้น, (เรือ) กาว, ก๊ก (สักกพระยาศรี), ก๊วยเคี้ยว, เซ่ง (ใส่ซอง), ซิม, ซา, ซง (ซงน้ำ) ซวย, กู้, กู้ (พอต่อกันไป), โทะ, คน (สะสมไว้), คุ่น (เข็ญคุ่น), เคี่ยม, ลุน (ลุนขยา), แบ้ (ข้อมแบ้), แบ้ (แขนแบ้), ปัง (สมุก), ยั้งก๊, ยู่ย, ผอบ (ผ้า), ไฟ, ฝ้าล่อ (ที่มัดล่อ), หมั,

ยี่ห้อ, หยก, ลัง (ใส่ของ), โสฬัย, สำปัน (เรือ), ล่วย (ล่วยสาอากร), อุเทา (เทารีก), เฮง

คำว่า เรอสำปันนั้น มีคนอธิบายว่า เป็นเรือซึ่งค่อด้วยไม้กระดานสามแผ่น
สำ = สาม ปัน = แผ่น และคำว่า แผ่นของเราอาจมาจากคำว่า ปันนกโต

คำไทบางคำ

คำว่า “ใน” เคยมีคนคิดว่า อาจมาจากคำอังกฤษว่า IN คือเขียนกลับ
กันเสียเป็น NI แต่ตามที่ใดเทียบภาษาตะวันออกต่าง ๆ ทั่วแล้ว ข้าพเจ้าเชื่อว่าคำว่า
ใน ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับคำว่า IN เลย คำว่า ใน นั้นจีนเขียน 內 ซึ่งแต่จิวอ่านว่า
ไหล (ทัว ล กัยทัว น เปลี่ยนกันได้ จีนโดยมากพูด “อาหนู” เป็น “อาหลู”)
และอ่านว่า นู๋ กวางต้งอ่านว่า หน้อย และ ฉวนอ่านว่า โหน้อย เช่นคำว่า ซ้าโหน้อย
(เมืองซานฮุย) แต่ฉุ่ปุ่นอ่านว่า ใน ตรง กัยไทที่เคียว เช่น คำว่า เซไตในไก (ทะเล
ระหว่างแผ่นดินจีน) และคำว่า คะไหน (ภรรยา) เป็นต้น คำว่า คะไหน นี้แปลตาม
ทัวว่า “ในย่าน” ซึ่งตรงกับคำไทเราว่า “ทีย่าน” (บางคนใช้คำว่า “ทียาน” เป็น
คำแทนชื่อภรรยาของตน เช่นพูดว่า ทียานเขาทำอย่างนั้น ทียานเขาทำอย่างนั้นเช่นคน)

คำว่า “มั่ง” ข้าพเจ้าสงสัยว่า คำเดิมไม่ได้แปลว่า มั่ง สงสัยว่าระหมาย
ความถึงตัวแมลงที่ทำให้เราต้องกางมุ้ง กล่าวคือ บุง เพราะคำว่า บุง นั้นภาษาแต่จิวเรียก
มั่ง และเรียก มุ่น และ กวางต้งเรียกหมุ่น เมื่อคำมาเผชิญคล้ายกันทั้งสำเนียงและ
ความหมายเช่นนี้ จึงทำให้ข้าพเจ้าคิดไปว่า คำว่า มั่ง เดิมคงแปลว่า บุง แต่ก็ยังเป็น
การเดาอยู่มากเพราะยังหาหลักฐานอื่นไม่ได้

คำว่า “ไท” ชาวไทนั้น เราเขียนกันว่า ไท และเราแปลว่าเป็นอิสระ
ไม่ขึ้นแก่ใคร ข้าพเจ้าคิดว่าความคิดนี้เกิดจากความนิยมภาษาบาลีและเป็นความคิด
ใหม่ น่าจะมีอายุไม่เกิน ๕๐๐ ปีหรือจะไม่ถึง ๕๐๐ ปีเสียด้วยซ้ำ อาจฟังมา มีความ
คิดเช่นนั้นขึ้นเมื่อภายหลังพม่าไปขึ้นแก่อังกฤษ และฉวนไปขึ้นแก่ฝรั่งเศสแล้วเอง

ก็ได้ แต่ชาติไทยเรามีมาหลายพันปีแล้ว เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงเห็นพ้องกับพวก
นักเรียนที่เชื่อว่า ไท มาจากคำจีน คำว่า 大 (ใหญ่ยิ่ง) หรือ 太 (ยิ่ง, นัก) และ
ด้วยเหตุนี้ข้าพเจ้า จึงสมัครเขียน ไทย ว่า ไท ตามท่านผู้ใหญ่อย่างคน

อนึ่ง ในภาษาไทยดูเหมือนไม่มีคำว่า ชีวิต ชีวิตคำนี้เป็นภาษาบาลี ข้าพเจ้า
รู้สึกประหลาดใจว่า ทำไมภาษาไทยจึงไม่มีคำที่มีความหมายว่า ชีวิต ทุก ๆ ภาษาจะ
ต้องมีคำว่า ชีวิต เพราะชีวิตเป็นของจำเป็นสำหรับมนุษย์ แต่ภาษาไทยไม่มีคำว่า
ชีวิตคงไปยืมบาลีมาใช้คู่กระโรยอยู่ ข้าพเจ้าได้ลองทรวทกก็ได้พบคำไทคำหนึ่ง ซึ่ง
ชวนให้คิดว่าเดิมคงจะมีความหมายว่าชีวิต แต่ยืมคำนี้มาใช้แทนเสียแล้ว
คำไทยคำนั้นจึงมีความหมายเลื่อนไปเป็นอย่างอื่น คำไทยที่ว่านั้นคือ “มิ่ง” ในคำว่า
มิ่งขวัญ มี คำจีนอยู่คำหนึ่งคือ 命 แต่ใจ อ่านว่าเมียม แคะ อ่านว่า มิน กวางกุง อ่าน
ว่า เม็ง แปลว่า ชีวิต ชะตาเคราะห์โชค

ความนิยมภาษาบาลี

ความนิยมภาษาบาลีย่อมมีแก่คนไททุกกรุปทุกนาม ทั้งนเทศใหญ่คงเป็น
เพราะเราขนบถพระพุทธรเจ้า จึงได้นบถภาษาที่เกยคำสงสันของท่านด้วย และ
อะไร ๆ ที่เกยวกับพระพุทธรเจ้านั้นเราเห็นเป็นของศักดิ์สิทธิ์ทงสัน แม้แต่หนังสือเขมร
ซึ่งเขาใช้จ่านคำเทศนา เราก็ดูว่าเป็นหนังสือของพระพุทธรเจ้า เขาวามีบางคนเคร่ง
ถึงกับไม่ยอมให้ผู้หญิงนั่งเห็นอลม

มีผู้เล่าให้ข้าพเจ้าฟังว่า คนรู้จักของเขาคนหนึ่งเป็นยตรจัน บิดา ชอชวค
ต้องการจะมีนามสกุล แต่ต้องการให้เป็นภาษาบาลี จึงไปขอเปรียญหนึ่งให้ช่วยคิด
ให้ นามสกุลที่คิดได้คือ ชวคธนัท คำว่าชวค ก็คือชวคตนเอง แต่เมื่อมา
เขารูปใหม่เช่นแล้ว ฟังศุกรมเป็นบาลีและดูเหมือนจะเป็นทพโอใจของผู้ขอ

คำข้างคำเป็นคำจีนแท้ ๆ เราเปลี่ยนให้เป็นบาลีเสียก็มี เช่นคำว่า ใช้
เปลี่ยนเป็นไชย, ชุน เปลี่ยนเป็น ชุณท เป็นต้น คำว่า จริง อีกคำหนึ่งดูเหมือนจะ

คำจีน ซึ่งเขียนว่า จิง ก็คงพอ แต่เราเขียนเป็น จริง และอ้างว่ามาจาก จีร์ ซึ่ง
แปลว่ายังยืน และอธิบายประกอบให้มันน่าหนักขึ้นอีกว่า ของยังยืนก็คงเป็นของ จริง

ในการแต่งหนังสือไทย ถ้าผู้แต่งไม่ใช้คำภาษาบาลีบ้าง ก็ดูเหมือนว่า ผู้แต่ง
ไม่มีภูมิรู้ในทางอักษรศาสตร์เสียเลย และคำไทยที่เป็นไทยแท้ ๆ มักจะเห็นกันว่าเป็น
คำหยาบไม่ควรนำมาใช้ในการแต่งหนังสือเช่นคำว่า พ่อ แม่ เวลาแต่งหนังสือต้องใช้
ว่า บิดา มารดา เป็นต้น คำราชาศัพท์ก็เหมือนกัน เราไม่นิยมใช้คำไทยแท้ ๆ เห็น
เป็นสามัญไป

ในการแปลภาษาฝรั่งเป็นไทย เมื่อผู้แปลประสพคำยาก เช่นคำกฎหมาย
หรือคำที่เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ เข้า ซึ่งจะหาคำไทยแปลไม่ได้แล้ว มักจะท่องหั้น
ไปหาบาลีช่วยเสมอ เช่นคำว่า เทเลโฟน เราแปลว่า โทรศัพท์ ไวรัลเสทเทเลกราฟ
แปลว่า วิทยุโทรเลข เซอเซอร์ แปลว่า ศัลยกรรม อินทิสทรี แปลว่า อุตสาหกรรม
ก่งนเป็นต้น เมื่อโดยปกติเราก็มักมีความนิยมภาษาบาลีอยู่แล้วซ้ำเรามีความจำเป็นที่จะ
ต้องอาศัยภาษาบาลีช่วยในการแปลคำใหม่ ๆ ของฝรั่งเช่นนั้น ไม่ต้องสงสัยเลยยิ่งนาน
วันเข้า ภาษาไทยย่อมเป็นภาษาบาลีมากขึ้นทุกที และคำกล่าวที่ว่า ระบุภาษาไทยที่
จำต้องระบุภาษาบาลีด้วยนั้น ก็ย่อมจะมีความจริงมากขึ้นเป็นเงาตามตัว

แบกกับจีน

แต่ถ้าเรายังคงอนุญาตให้จีนเข้าเมืองมากเสมอตั้งทุกวันนี้แล้ว ถึงแม้ว่า
เราจะไม่นิยมภาษาจีน ภาษาจีนก็คงจะแทรกเข้ามาอยู่ในภาษาไทยจนได้ ถึงคำจีนบาง
คำซึ่งชาวเราใคร่ซึกมาให้ดูเป็นตัวอย่างข้างต้นนั้น ทั้งนุกประหนึ่งว่า “ธรรมคา”
จะไม่ยอมให้เราเลิกเขียนแซก หรือจีนอย่างใดอย่างหนึ่งตามใจชอบ ดูเหมือนธรรมคา
จะบังคับให้เราเป็นแซกปนจีนอยู่เสมอถึงที่เราใคร่เขียนมาแล้วทั้งแต่ไหน ๆ มาละนั้น ที่
เขาเรียกภาษานั้นแห่งเอเซียว่า แผลมอินโดจีนนั้น ยิ่งคิดไปก็ยิ่งเห็นว่า เป็นนามที่
เหมาะจริง ๆ ประเทศของเราอยู่ระหว่างอินเดีกับจีน คนของเราบางคนชาวเหมือน

เงิน บางคนทำเหมือนแขก ศาสนาและขนบธรรมเนียมของเราที่เป็นเงินปันแขก การแต่งตัวของเราก็เป็นเงินข้างเงินแขกข้าง ภาษาของเราเป็นภาษาเงินปันแขก มีหน้าชาตของเราก็เป็นเงินปันแขกอีกเหมือนกัน ส่วนชาติอื่น ๆ นั้นพอเห็นชื่อเขาก็รู้ได้ว่า เป็นเงิน แขก ญี่ปุ่น อิตาลี ฝรั่งเศส หรือ เยอรมัน แต่ของเราไม่รู้ก็ยากเต็มที ข้าพเจ้า อ่านหนังสือพิมพ์ ลอนดอน ไทม์ ก็เห็นรายชื่อ นักเรียน ประเทศ ตะวันออก ที่สอบกฎหมายได้มีอยู่ ๓ ชาติ คือ จีน ญี่ปุ่น และ แขก ถ้ามีคนไท่ทวู้กกันอยู่ในนั้นด้วย ก็คงตรวจดูในหนังสือแขก หรือชื่อจีนจึงจะพบ ถ้าเราไม่เคยได้ยินชื่อของคน ไท่นั้น ๆ อยู่ก่อนแล้ว เราจะทราบได้ยากว่าเขาเป็นไท่ นามสกุลของคนไท่บางคน ในขณะนี้คงความเงินแขกปันเงินมากกว่าแต่ก่อน ก็เป็นนามซึ่งประกอบขึ้นด้วยคำเงินกับคำยาล หรือมีฉะนั้นก็ประกอบด้วยคำยาลกับคำเงิน

ภาษาที่คนไท่ควรเรียน

เมื่อไท่เขียนเลยมาถึงเพียงนี้แล้ว ข้าพเจ้าขออนุญาตแสดงความเห็นส่วนตัวสักอย่างหนึ่งในเรื่องภาษาที่คนไท่ควรเรียน ข้าพเจ้าเห็นว่า ภาษายาลนี้เป็นภาษานักปราชญ์ ก็สำหรับบำรุงชาติให้รุ่งเรืองในทางพระศาสนาและอักษรศาสตร์ เหมาะแก่คนชั้นสูงที่ศึกษาให้เชี่ยวชาญ และคนสามัญทั่วไปก็ควรเรียนบ้างพอควรเพื่อช่วยความรู้ภาษาไท่ แต่คนสามัญจะเรียนภาษายาลให้เชี่ยวชาญนั้นเป็นการทำไต่ยาก เพราะสิ้นเวลานานนัก ถ้าว่าถึงทางเศรษฐกิจแล้ว และโลกเวลานี้ก็เป็นโลกเศรษฐกิจ ข้าพเจ้าเห็นว่าภาษาที่คนไท่ ผู้จะยึดเอาพาณิชยกรรมเป็นอาชีพต่อไปภายหน้า ควรจะเรียนก่อนอื่นคือ ไท่ อังกฤษ และ จีน อังกฤษเป็นภาษาที่สำคัญที่สุดในโลก คนไท่จำต้องเรียน จีนเป็นภาษาสำคัญที่สุดรองอังกฤษ เป็นภาษาซึ่งคนคง ๕๐๐ ล้านไซ้อยู่ทุกวันนี้ ในเมืองไท่พอท่านถ่วงลงจากบันไดบ้านท่านก็มีโอกาสได้ใช้ภาษาจีนทีเดียว และในทวีปเอเชียทางภาคตะวันออกนี้แล้ว เพียงแค่รู้ภาษาจีนเท่านั้น ท่านจะไปไต่ทวู้โดยไม่ต้องพูดภาษาอะไรไต่เลย เพราะฉะนั้นหนังสือ

จีน จึงเป็นหนังสือที่คนไทยควรเรียนเหมือนกัน ส่วนภาษาไทยนั้นเป็นภาษาของเรา
 เอง เราจำต้องรู้ และต้องเกณฑ์ให้คนมาอยู่เมืองเราด้วย เพราะการรู้ภาษากันย่อม
 สะดวกแก่การปกครอง เข้าใจกันง่าย และทำให้สนิทสนมกันด้วย ที่กระทรวง
 อรรถการบังคับให้โรงเรียนจีนสอนภาษาไทยด้วยนั้น เช่นความคิดที่ชอยยั้งนัก คนจีน
 ที่รักสงบ ต้องการ แต่จะตั้งหน้าทำ มาหากินและ ประพฤติคน เป็นพลเมืองดี (จีนซึ่งมี
 ลักษณะคงวานเป็นจีนที่เมืองไทยต้องการ) ควรจะมีความยินดีในชั้นนี้ ไม่ควรระ
 วังเกียจในเรื่องเรียนภาษาไทยเลย เพราะการที่จีนรู้ภาษาไทย ย่อมทำการติดต่อก
 กับไทยสะดวกขึ้น และทำให้ไทยมีความไว้วางใจจีนมากขึ้นอีก การที่จีนแสดงความ
 รังเกียจการเรียนภาษาไทยนั้นเหตุหนึ่งก็พอจะอธิบายได้ก็คือ จีนเห็นว่าภาษาไทยเป็น
 ภาษาแคบ ใช้ได้แต่ในเมืองไทยเท่านั้น ไม่สู้มีประโยชน์มากนัก จึงต้องการให้บุตร
 หลานของตนเรียนภาษาจีนมากกว่า แต่เมื่อเมืองไทยไม่มีโรงเรียนจีนจะเรียน จึงไต่
 ส่งบุตรหลานของตนออกไปเรียนยังเมืองจีน ครั้นมาคนจีนทั้งหญิงและชายที่มเทกัน
 เข้ามหาหาเลี้ยงชีพในเมืองไทยมากขึ้น จีนจึงคิดตั้งโรงเรียนของตนเองทั้งในกรุงและหัว
 เมือง และเวลานั้นกระทรวงมหาดเล็ก ๆ ก็มีโรงเรียนสอนหนังสือจีน ข้าพเจ้าคิดว่าถ้า
 รัฐบาลใดจักทำให้มีการสอนหนังสือจีนขึ้นในโรงเรียนหลวงในพระนคร และ ตามหัวเมือง
 ใหญ่ ๆ ซึ่งมีคนจีนอาศัยอยู่มาก และจ้างครูจีนมาสอนแล้ว ยางที่จะเป็นการ
 สงเคราะห์แก่พวกจีน เป็นทางหนึ่งที่จะแบ่งเบาภาระของจีนไม่ให้ตะเกียกตะกายสร้าง
 โรงเรียนของตนเองได้บ้างกระมัง ความเห็นเช่นความเห็นอันสัจจของข้าพเจ้า
 ถ้าชกกับนโยบายของรัฐบาล เพราะเหตุที่ข้าพเจ้ารูเท่าไม่ถึงการณ์ประการใดแล้ว
 ข้าพเจ้าหวังว่าคงได้รบอภัย แต่ข้าพเจ้าพูดด้วยความหวังดีต่อบ้านเกิดเมืองมิตร
 แลด้วยความรู้สึกว้าวยุหาชอนนชวนจะมีความสำคัญยิ่งขึ้นเสมอไป.

นานมาแล้ว ผมได้ไปเมืองกวางตุ้งในหน้าที่การงาน และมีผู้ชักนำให้
 เข้าพบผู้สำเร็จราชการมณฑลกวางตุ้งในขณะนั้น พอดีผมได้พบกับลูกจีนคนหนึ่ง
 ที่ฮ่องกง เขาเล่าว่าเป็นบุตรเจ้าของโรงเรียนประจำแห่งหนึ่งที่ครอบครัวสัวนิยม และได้ไป
 ศึกษาต่อที่สหรัฐอเมริกา กลับมาเลยทำงานอยู่ที่ฮ่องกง แก้ใช้ภาษาอังกฤษพูดกับผม
 ตลอดเวลา และแถมวิชาสารเป็นล่ามจีนให้ เมื่อผมไปพบกับผู้สำเร็จราชการมณฑล
 กวางตุ้ง สังเกตเห็นท่านผู้นี้ไม่ค่อยสนใจกับล่ามกิตติมศักดิ์ของผมเลย ผมคุยซักจะ
 เหยียด ๆ เอาด้วยซ้ำ ท่านผู้สำเร็จราชการพยายามพูดจีนกับผมเสียเองหลายครั้ง
 ทัง ๆ ที่ผมฟังออกบ้างไม่ออกบ้าง ถูก ๆ ผิด ๆ ท่านคงจะคิดว่าเมืองไทยมีคนจีนมาก
 คนไทยทุกคนคงจะพูดจีนได้บ้างไม่มากก็น้อย ผมรู้สึกสงสารล่ามผัวของผมเป็น
 กำลั้ง ถ้าเขากลับมาหาภรรยาในเมืองไทย คงจะไ้รับการยกย่องดีกว่านี้มาก

เขียน ๆ ไปก็ค่อนข้างถึงพระราชนิพนธ์ของล้นเกล้า ฯ รัชกาลที่ ๖ ไม่ได้ ที่
 ทรงเล่าถึงพระสหาย * ผู้หนึ่ง ซึ่งบิดาพาไปเยี่ยมบ้านที่ประเทศจีน ว่าวันหนึ่งขนนางจีน
 มาเยี่ยมและถามบิดาว่าเมื่อไรท่านจะกลับมาอยู่บ้านเกิดเมืองนอนเสียที บิดาคอยว่า
 มีกิจการค้าอยู่เมืองไทยมาก ทงมีลูกเฝ้าช่วยทำให้คงท่วงหน้าท่วงหลัง ขนนางจีน
 ผู้นั้นคอยว่า ลูกบ้านจะคงไปท้วงมันทำไม เขาคงคิดว่า “ลูกข้า” ฟังภาษาจีนไม่ออก
 พระสหายไ้ยืนคังนั้นก็ไม่ได้ปรึกษาว่าอะไร แต่กลับมาเมืองไทยก็คิดเบียดทันท
 แต่งกายแบบไทย ประพฤติคนเป็นไทยคังคังนั้นมา พระสหายผู้นั้น ผมเข้าใจว่าคือ
 คุณพระโสภณเพชรรัตน์ ผู้ซึ่งเพิ่งล่องล้วยไปเมื่อไม่กี่ปีมานเอง เพราะฉะนั้นพวกเรา
 ที่มีเลือดจีนจริงมาเป็นไทย และรักเมืองไทยกันก็คิดว่า จีนแดงเขาไม่รักเราออก
 นอกจากจะหลอกล้อใช้ ถ้าเขาครอบครองเมืองไทยได้ เขาใช้คนของเขาซึ่งเป็นจีนแท้ ๆ
 มีดีกว่าหรือ เพราะไว้ใจได้สนิทกว่าพวกลูกหลานเหลนจีนเป็นไหน ๆ

ลายพระหัตถ์ของเสด็จในกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน
ที่ทรงมีถึง พระปรมณห์พิบูลย์

ON BOARD

ASAMA

.....MARU

May 19th. 1935.

Dear Pramonda.

As I said to you before the ship sailed, my feelings towards you as a true and loyal man has gone up very high indeed and will be forever engraved in my heart. In these days of adversity one sees much more of treachery and base betrayal, (because I no longer have the power or the wealth to command fear,) than wholesome loyalty. It is indeed a time of trial. It is a very great pity that you will have to go back so soon, where your frank and outspoken opinion may not be so much valued. In spite of our quarrels in the old days, you remember how many of your points were embodied in my report to the old B.C.D. The discussions were meant to test out opinions and to exchange ideas, I am glad to note that you also took them in that light.

Please thank Hayakawa on my behalf for the kind manner in which he received me. The only way in which I can repay such kindness is to render solid assistance in whatever shape or form that is most practicable, in the sale of advertising line. He has to suggest it to me.

I am writing to Baron Okura and Viscount Kato, my letter to the latter is enclosed herein, as I do not know his address. Please also write on my behalf to the Consul at Kobe, I have lost his card. Tell him we are sure to meet again.

Just a few words of warning. I know you are a very courageous man in the enunciations of your opinion. You were safe with me in my old official days, because I used to accept outside opinions, but it appears that the members of the present Government are not so tolerant of outside opinions. I will be fair to them and say that they do listen patiently if they feel that criticisms are constructive, but they are far too suspicious of any tendency to overcome the Constitution. In Siam people do not dare say anything at all; whatever you do or say, weigh your words and actions very carefully.

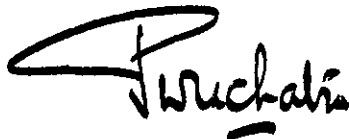
Within the very short space of time that I was in Japan, I have learnt that industrially Japan has made unthinkably great strides forward. All this has been achieved by a coodination of effort between the Government, the Capitalists and the People. They have achieved ration-alization, dealt successfully with unemployment, such as no other country, in Europe or America has done. If we, the Siamese want to imitate them, we must not kill off the Capitalists or tax Capital into a flight. The moment

the Siamese get rid of mutual suspicion and Class hatred, the better off Siam will be. I do not say that Siam's ~~case~~ case is hopeless. It is passing through a very severe crisis, but even young men will learn wisdom, caution, and poise after a while. It is wrong to cut out this or that class, or condemn age and maturity as useless.

I hope you will be able to return to Siam via Singapore and see the Princess and deliver the electric clock that was given me by Hayakawa. You will then see how we have to live in genteel poverty these days. This means that I have not cheated the Government when I could have done so over many contracts. Again I repeat, it is only in times of adversity that one finds true friends.

Good luck to you.

from your sincere friend and admirer.

P. Wachana

P.S. Saw your wife before I left. Things will be alright now.

I should have telegraphed to thank you but found one short nowadays.

2/

Address to His Majesty the King made by H.R.H. the Minister of Commerce and Communications, Commissioner-General of State Railways, on the occasion of the opening of the Rama VI Bridge.

พระดำรัสซึ่งกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน เสนาบดีกระทรวงพาณิชย์และคมนาคม
รับสั่งให้พระประมณฑ์ปัญญา แปลจากภาษาไทย
ก่อนหน้ากำหนดงานพระราชพิธีเปิดสะพานพระราม ๖ เพียงหนึ่งคืน

SIRE,

The means of communication in the Kingdom of Siam formerly consisted of rivers and canals in the plains, and of tracks for carts and pack animals in the mountainous regions. By virtue of the great foresight with which He was so richly endowed, His late Majesty King Chulalongkorn recognized the advantage to our commerce of quicker means of communication and lower cost of carriage, and therefore in the year B.E. 2433 a Royal Rescript was issued clearly defining the railway policy within the Kingdom of Siam and setting up proper Authorities for carrying out that policy. The first sod was turned in the year B.E. 2434.

During the Reign of Your Majesty's August Brother, the Ministry of Public Works was, (in the year B.E. 2455), transformed into the Ministry of Communications with a view to relieve that Ministry of duties in connection with other forms of public works, focussing its attention entirely on Ways of Communications. In whichever portion of the Kingdom transport was expensive, special attention was to be paid to cheapening and quickening the means of communications.

Subsequently, the Board of Commercial Development was created with a view to foster the trade and commerce of our nation. An official connected with Ways of Communications was appointed a member of this Board because His late Majesty was fully convinced in His mind that ways of Communications form a very

important instrument to foster trade and commerce. This is clear evidence of the far-sightedness of the Royal Policy leading towards the economic welfare of the Government and of the people.

At the end of the Vth Reign, the total length of lines opened to traffic amounted to 932 kms, while 690 kms were under construction. At the end of the VIth Reign the length of open line had reached a total of 2,581 kms, representing an increase of 1,649 kms, while 497 kms, were being constructed. In order to complete this additional length it was necessary to increase the capital by 101 million ticals making, with the initial amount of 59 million ticals, a total capital outlay on State Railways of 160 million ticals. Thus, while the capital increased by 171%, the length of lines opened to traffic had increased by 177%. A comparison of the gross receipts from the Railways at the beginning of the VIth Reign (Tcs. 4,500,000) with the figure at the end of the VIth Reign of over Tcs. 16,000,000, represents an increase of 256%. The net receipts within the corresponding period had increased by more than Tcs. 7,000,000 or 258%. The total receipts during the 15 years' reign of His Majesty King Rama VI were more than Tcs, 135 millions and the net amount paid into the Royal Treasury was over Tcs. 74,700,000. These figures serve to show that the additional capital has brought ever increasing returns to the Government without a corresponding increase in the percentage of outlay. The trading community and the people at large have also benefitted by the easier and cheaper means of communications. I crave Your Majesty's gracious permission to cite an example:- Transport of household furniture and utensils from Bangkok to Chiangmai by boat in the old days used to cost Tcs 10/-per picul or Tcs. 170/-per ton, whereas now by railway the freight for this class of goods only comes up to Tcs. 26.50 per ton. The State Railways have linked up politically the various portions of the Kingdom to the Metropolis and further they have been the medium through which bonds of friendship have been formed with the neighbouring countries by means of through rapid trains, spreading abroad Royal Prestige and Goodwill.

In the year B.E. 2460 an indication of Royal Policy was made that the difference in gauge between the lines on the east and west banks of the River Chao Phya was economically undesirable. Separate stocks have to be kept for each gauge, which entails a considerable additional expense. If the gauges were unified it would reduce greatly the descriptions and numbers of the spare parts and accessories to be kept, and instead of two separate workshops, one workshop centrally situated in Bangkok would be sufficient. Traders who wished to send their goods from the north to the south or vice versa had to transfer them into new wagons employing boats, causing an unnecessary waste of time and money.

In order to carry out the Royal Policy it became necessary to link up the railway system on the east bank of the Chao Phya River and the southern system by the most convenient method. The Authorities concerned after having fully considered and deliberated upon the ways and means, duly reported to His late Majesty that the construction of a bridge would be the cheapest and the most permanent method. His Majesty thereupon decided to construct this bridge across the River Chao Phya at Bang Sawn. This bridge consists of 5 spans, of 77.80 m, 84 m, 120 m, 84 m, and 77.80 m, respectively making a total length of 443.60 m. The total width is 10 m, five metres being reserved for ordinary road traffic and the remainder for the railway track. In addition there is a footpath on either side of the bridge 1.50 m. in width. The foundations of the bridge were made by sinking Caissons under compressed air to a depth of 27 metres below mean sea level. Messrs. Les Etablissements Daydé of Paris whose works are situated at Creil in France were the contractors for this bridge. French foremen and special machinery were employed to complete the work. They commenced operations in B.E. 2465 and finished in December B.E. 2469. As regards the junction line, the engineers and staff of the State Railways have built earthworks and bridges and laid the track from Bangsue Junction to Taling Chan Junction for a distance of 14 kms. This length also includes the bridge.

His late Majesty, from the commencement of the work, honoured the Bridge by giving to it His Royal Name "Rama VI" as a permanent memorial of a reign wherein

the policy to provide improved communications as a means of fostering trade and commerce was vigorously pursued and also to commemorate the construction of this bridge and the line linking up all State Railway systems.

Your Majesty has decided to follow the Royal Policy of Your Majesty's two August Predecessors to foster the welfare of the people. Even before Your Majesty's Accession You visited the work while under construction and after Your Majesty's Accession Your Majesty together with Her Majesty the Queen deigned to pay a visit of inspection during the launching of the superstructure. This signifies that Your Majesty takes real interest in the affairs of State and has at heart the betterment of the economic status of the people, which is a hopeful augury to all Siamese, as well as to the foreigners living or having interests within the Kingdom.

To-day being the anniversary of the natal day of His late Majesty King Vajiravudh Rama VI. Your Majesty has commanded that appropriate ceremonies should take place together with Her Majesty the Queen and You have deigned to honour us with Your August Presence at the Bridge in order to declare it open to traffic.

We, the officials concerned, are happy in the knowledge that it is now evident throughout the world that the Sovereign of the Siamese people takes personal interest in the well-being of the people and the prosperity of the Kingdom. You, Sire, in striving for the peace and happiness of Your people have shown Yourself entirely undaunted by the heavy cares of State.

By the virtue of His firm will to do good, may the grace of the Holy Triple Gems bless and protect our Sovereign Lord King Phra Bad Somdetch Phra Paramindr Maha Prajadhipok Phra Pok Klao.

May the Supreme Power controlling the world's destinies inspire our Sovereign Lord with wisdom to pierce the darkness and select the policy most conducive to the happiness and well-being of the Government and people.

May all Royal Wishes be fulfilled. May our Sovereign long be spared to reign over us in peace and happiness. May all perils be averted, and may His enemies always live in fear of the Royal Authority.

January 1 st B.E. 2469 (A.D. 1927)

SOME NOTES ON THAI ETIQUETTE

By P. Netra

จากหนังสือพิมพ์ Bangkok World ปีที่.....ฉบับที่.....วันที่.....

It may be said without fear of contradiction that the Thai people are a very adaptable race. They can readily adopt foreign custom, manners, food, clothing and even ways of living, whereas other races in Asia find it difficult to follow suit. Their inadaptability may be due to racial pride or prejudice or both.

The adaptability of the Thai people will best be understood by comparing the past with the present. If a foreign visitor to Thailand some forty years ago should revisit this country he would be astonished beyond measure to find the great changes, both morally and materially, have taken place during this lapse of time. These changes are more marked in what is known as the emancipation of women and the relationship between the two sexes. Forty years ago unmarried young women of well-to-do families stayed at home, and their sole occupation was housekeeping. If they ever went abroad at all they were chaperoned. A girl going out alone at night would be mistaken for a lady of easy virtue or at least regarded with suspicion. To-day young women have invaded Government offices and business firms. They are to be found in all walks of life, working side by side with their male colleagues. They go out alone whenever they please. Forty years ago a man could not touch a woman, and dancing then, except in high society with European education, was considered a crime against decency and chastity. This untouchability may better be illustrated by an incident which took place some time towards the end of our great King Mongkut's reign. King Mongkut was the hero of the famous comedy: The King and I. One day the then Prime Minister and his favorite wives had to receive an important foreign diplomat. Here a serious problem arose, for it was absolutely against etiquette for Thai ladies to shake hands with anyone of the opposite sex however great he might be. Happily His Excellency conceived a bright idea. He ordered his wives to stand behind him and

behind one another in their order of precedence. He then held his left hand and the first lady did so with the second, the second with the third and so forth until they formed a long row. Then the diplomat arrived His Excellency alone shook hands with him while the long row behind the Minister made a similar and simultaneous movement. In this way the greeting was supposed to have come, like an electric current, from the ladies, through their sole husband, to the visitor, and vice versa. The writer cannot vouch for the truth of this story, but it was narrated to him by a descendant of the nobleman, who was himself a Minister of State.

To day co-education has been introduced into the country, and teen-agers keep dates, go out together and execute the latest rock and roll. Besides being adaptable the Thai people are also liberal and ever ready to overlook any ignorance for unintentional offence against their etiquette, knowing full well that custom differs from country to country and from one civilization to another.

The following observations on certain Thai etiquette may prove of interest to foreign tourists visiting Thailand. To many of these they might even be a revelation.

To a Thai-and, indeed, to every human being—the head is considered the most honorable part of the body, while the nether extremities are looked upon as the least respectable. It would, therefore, be a flagrant breach of propriety for a Thai to point out anything to his friend, or even to his inferior, with his foot. Pointing with one's foot, however, is a matter of common practice among Europeans and Americans. Hence our slang vocabulary has been enriched by another expression: Mu Farang. "Mu" is the Thai for "hand" and "Farang" is a corrupted form of the "Franc" which signifies the White Race in general. If a Thai should use his foot when it is proper to use his hand he would be censured with the remark "Don't use Mu Farang, if you please."

From the feet let us now move one step up - to the legs. In the eyes of the Thai, especially those of the old school, legs can play an important role in the formation of a very objectionable habit, i. e. sitting on a chair with one leg crossing the

other just over the knee. Before one's superior this manner of sitting is considered not only impolite but also conceited and disrespectful. Yes, there are actually superiors and inferiors in this democratic land of ours. Constitutionally we are supposed to be equal, but socially we may be poles apart.

Once a diplomat from an Asian country, who, no doubt, was in the habit of sitting cross-legged, assumed this posture in the presence of His Majesty the King. Unfortunately he was the only one in the audience to have done so. The vernacular papers took exception to this. They were very indignant about it and kicked up quite a row. They were only appeased by the explanation that the unfortunate culprit was a foreigner who was not conversant with Thai custom and manners.

For Thai men this manner of sitting is bad enough, but for Thai woman it is even worse. A Thai lady sitting cross-legged is hardly conceivable to a Thai mind. However, we are not very strict about it now, as we have become more and more Europeanised. Besides, one should be sympathetic and make ample allowances for the modern girls who affect European style dress. For them sitting cross-legged is a case of necessity knows no law, especially when their short skirts do not reach far below the knees.

We now move up another step-to the back. A new comer to Thailand might ask what has a human back to do with Thai etiquette? Well, a Thai back may express many attitudes of the mind-contempt, mockery, politeness, humility, submission and what not, according to how it is made use of. To a Thai the proper and improper use of this part of the body may indicate whether a man is well-bred or otherwise. A well-bred back is supposed to be slightly bending most of the time. A straight stiff back is permissible on rare occasions, such as in the case of a Yogi in a meditating state or a soldier standing at attention while saluting a passing officer. When a well-bred Thai passes by his superior, who may be his parent, teacher or a Buddhist monk, he bends his back slightly as a sign of respect. If he wants to show his reverence he bends his back down much lower. When he offers a present to or receives one from his superior he bends his back too.

Talking about back-bending reminds one of back-patting. It should not be a digression to divulge here that a pat on the back to show affection is not relished by the Thai, especially if it is administered by one below his rank or unfamiliar to him, and if it happens to be a hard pat he might return the compliments with a much harder one, and the returned pat may not land on the back either.

The occasions for back-bending are too numerous to mention, so let us pass on to the next upper members-the hands which, for our purpose, include the arms and the shoulders.

The hands play the most important part in the whole structure of Thai etiquette; for, while in many countries, both in the East and in the West, people pay their respect with the head, i.e. by bowing, we pay it with our hands. This is known as the WAI, which has become increasingly popular with foreign visitors to Thailand. Mr. Lyndon B. Johnson, Vice President of the United States, is a strike example. During his recent visit to this country he has made himself very popular by mixing freely with the populace and greeting them with the WAI, and he did it quite gracefully too.

There is, however, a technique in the execution of the WAI, If you want to pay the highest respect to anybody, you put your two open hands together, palm against palm, and raise them up to your forehead. If you wish to show lesser esteem, you raise them to your chest only. If you are not very willing to pay any respect at all but etiquette demands, you raise your two attached hands slantingly over either of your shoulders and drop them quickly. The latter method is not to be recommended.

Hands are used for showing respect too in Western countries where people greet one another with hand shaking. In France and her colonies one may have to shake hands a hundred times a day. If it so happens that the right hand is engaged or not available for any reason the left hand is used instead. Failing this one finger only will answer the purpose. When we come to think of it we must maintain that our WAI is better and more hygienic.

At last we have come to the summit - the head, and let us have a summit talk like the one the two Ideologies have been trying to arrange without much success. Although the East and the West agree in principle that the head is the most respectable part of the body, they differ in the matter of practice. While we of the East think that our head is sacred and should not be touched by any hands except those of our superiors, the West think it is a sign of endearment for a wife or a child to stroke or pat her husband's or its father's head.

A true story is told of a young Thai who went to study abroad and married an American girl. He brought his bride home for the first time, and, as soon as she was introduced to her father-in law, the poor girl jumped at him, put her arms around his neck, bent his head down with her hands and kissed him. The poor old man, who knew nothing about Western custom, stood aghast, furiously struggled to free himself, recoiled two steps and was about to beat a hasty retreat when his son intervened and saved the situation. A woman's hands touched his head! What an unpardonable sin! What a sacrilege! Thus is brought to a close our summit talk, with our best wishes and kindest regards to all our good friends the foreign tourists. May their holiday time in Thailand be a happy and very enjoyable one.

MY STRUGGLE WITH THE ENGLISH LANGUAGE

By

P. NETRA

(The following is the substance of a lecture delivered before the Songkhla Traders' Association in 1951 and was first published in the Bangkok "Liberty" in July of the same year.

The reproduction here is by kind permission of the Editor of the above-mentioned newspaper.)

The study of English is common to all, but individual experience varies greatly. In the following article I wish to tell fellow-students of my struggle and of some incidents connected with it, so that we may compare notes.

An English authority on the English language says: English grammar is contrary, difficult, changeable and confusing. It takes an English authority to say that! Perhaps to this authoritative pronouncement I may be permitted to add one more item: English pronunciation, which, in my opinion, deserves all the above epithets authoritatively ascribed to English grammar.

To me the study of English is a life-long struggle, and I must frankly admit that after nearly forty years of continuous self-instruction, I still cannot write one foolscap page of English without making some sort of an error, grammatical or otherwise. I cannot read one column of an English newspaper without coming across at least one or two words the meaning of which is not clear to me. This is of course apart from Americanism in which Bangkok newspapers are so rich to-day.

English pronunciation constitutes an unsolved problem for me. This is not at all surprising. If English authorities quarrel among themselves over this very question, is it any wonder that I should find it beyond me? Let us take the word Yorkshire for instance. This may be pronounced Yorkshear, Yorkshyre or Yorksher. You may choose the one that appeals to your taste.

Then again there is the question of accent and intonation. An English lady once told me: Your English may be hopelessly grammatically wrong, but if you speak it with the right accent it is still good English. Conversely, your spoken English is no English at all if it is grammatically correct but accentually wrong. It is true that the study of phonetics may help to a certain extent, but it is my firm conviction that unless you were born or brought up in England you will never acquire the right accent.

Now to give you some illustrations of the difficulties of English pronunciation.

When I went to England on a post-graduate study some twenty years ago. I had all my suits made in Bangkok by a German tailor who assured me that they were cut after the latest fashion. On arriving in England, however, I found that the trousers worn by Siamese students and other were baggy about the ankles. That is what was known then as the Oxford bag. In my eyes the Siamese students looked very smart indeed. As a new comer I wanted to look smart too. My own dress made in Bangkok looked old-fashioned and I did not want to be behind others in this respect. So I went to see Mr. Cardew, the Superintendent of Siamese students, to ask for the name and address of the tailor who catered to the requirements of the Siamese students. The Superintendent said there was no need for me to go to that tailor, for it was too costly; but I persisted, and finally he gave in. He gave me the name of Bernard Weatherill of Caudit street (a like a in ability). Of course there is an English word "Candid" but that would sound strange for a street name. So I asked him how he spelt Caudit. He spelt Conduit. "Is'nt that Condooit?" I asked: He said: "Yes, but it is pronounced Caudit". So I went to the address indicated but could not find

the place. I had to ask a policeman on duty where Candit Street was. The policeman looked puzzled. He said he had been around that place for so many months, but he had never heard of Candit Street. "How do you spell Candit?" he asked. I spelt Conduit. "Oh. That's Condooit. That's where you are," was his reply. So you see, one English word is pronounced quite differently by two Englishmen with different standards of education. Yet Professor James, Professor of Phonetics at the London University, while accepting Candit as a correct pronunciation, said that the proper one, i. e. the generally accepted pronunciation by educated Englishmen is CONDIT.

On another occasion I paid a visit to a poultry farm at a place called Egham, not far from London. I had to take a train there. At the London station I said "One single for Eg-Ham, please." The ticket seller corrected me "You don't pronounce the name correctly. It is Eg-Gam, not Eg-Ham." "All right, thank you," I said "One single for Eggam, please." I got my ticket and boarded a train.

When I got off at Egham station I happened to knock against a railwayman, a porter, who was loitering about on the platform, "Beg your pardon" I said "So this is EGGAM." "No, Sir" he replied "This is Eg-Ham, like egg and ham which you take for your breakfast, Sir." He was a cynical sort of a man and, I believe, slightly alcoholically affected at the time. I may be wrong, but in any case he wore a red nose.

You see, at one end I pronounced the name Eg-Ham and was told to say Eg-Gam; at the other end I said Eggam and was told to say Eg-ham. So I fell between two stools!

Yorkshear or Yorksher; Candit or Condooit; Eggam or Egham: these are nothing compared with this word: Cholmondelay. Do you know the correct pronunciation? If you don't, I will tell you. It is pronounced simply CHUMLY.

Besides the standard English pronunciation, there is also the real Londoner's English, which is known as Cockney. This is also something beyond me. Where there is an H the Cockney feels inclined to drop it; and where there is no H, he would put it in. For "I am ill on the hill" he would probably say "Hai ham hill hon the'll."

The late Prince Bidya, our Poet Laureate, told us of his trouble with a Cockney gardener. The gardener told him that the night before ale fell eavily in the garden. The Prince was fresh from Siam. He knew nothing about the Cockney language. He knew ale to be a kind of beer, and it would be a very strange sight indeed to see beer falling heavily in the garden. I should heartily welcome such an event in our humble home. But the ale turned out to be simply hail.

Prince Bidya took exception to the remarks made about him by a Cockney: "Ee dunno nuff H'English" That's enough for our Poet Laureate.

I am now going to tell you of my experience with the Cockney.

I wanted to go to Victoria Dock which is in the eastern part of London. So I asked a policeman how to go there. He told me to take a train from a certain station.

Well, taking a train in our country means going on a long journey with all its attendant trouble and inconveniences, but taking a train for a short distance was hardly conceivable to me. It seemed so funny.

The fact is that there is a train leaving London almost every five minutes. I did not realize that. I did not go to Victoria dock by train after all, but the idea got fixed in my mind. To go anywhere out of London, one must take a train. Of course it was a wrong idea.

At that time there was going to be a General Election in England, and the Election Campaign was in full swing.

Ramsay Macdonald, Head of the Labour Party, who eventually became Prime Minister, was going to make his election speech at the Aeolian Hall, and tickets for admission were obtainable at the London Daily Express.

I went quite near to the newspaper office, but could not find its location. So I went into a shop nearby and asked a shopgirl where the Daily Express was.

She said "Down Shoe Lind." That sounds like a railway line, and I jumped at the conclusion at once. To go to a newspaper office one must take a train again? So I asked quite innocently "Beg your pardon. What line, please?" The girl blushed heavily.

A shop assistant came to the rescue. "The Daily Express is down Shoe Lane" he told me. So you see for Lane a Cockney says Line.

Still on another occasion I lunched at a small eating shop and tried to order some fried fish with lemon and salt: my favourite dish. Fried fish was brought to me all right, but there was no lemon. I was waiting for a while when the waiter came and asked "When are you going to pine?" I caught only the last word "Pine" and I thought he was going to give me some pine-apple instead of lemon. So I said "What! Are you going to give me pine-apple?" Two young ladies were lunching at the next table. I thought I heard their giggles. I turned slightly round and noticed a desperate effort to suppress their laughter. When their lunch was over, they quickly went for the door and before they were out of sight they turned round sharply to look at me and then burst out into a loud giggle and disappeared.

What the waiter said was 'When are you going to pay?' For pay he said pine. At many of the small eating shops they ask you to pay up for each dish you order even before you begin to take it.

Now to come back to the pronouncement that English grammar is countrary, difficult, changeable and confusing. With due apologies to a former Chief Judge of the Civil Court who was a class mate of mine some forty years ago. I shall now relate a small incident in our class room.

We were rivals. The former Chief Judge was clever at mathematics but I got the better of him in languages. One day our master, a rigid, severe, grousy sort of a person, who had a most forbidding face, taught us the past tense of certain verbs: fit-fitted, need-needed, grant-granted. A few minutes later we came across this word

in our reader "stopped". My friend was told to read this word aloud. I knew what was coming and I secretly prayed that he might not read it incorrectly. Since the past tense of fit is fitted and of need is needed, in a loud voice. His Lordship read out almost triumphantly: STOP-PED! Ped in Siamese means duck and Kai means hen. The master was greatly annoyed. "What? Stop Ped? Stop Kai? Who told you so?" he roared.

The pronunciation stop-Ped tickled me and I burst out into a loud laughter. The master told me to stand up. That word kept tickling me, and in spite of my fear of the master, I laughed aloud again. This time the master was so angry that he ordered me to stand on my desk. So I became the highest boy in the class that day.

If the past tense of need is needed, of fit is fitted, and of grant is granted, it naturally follows that the past tense of stop is stop-ped. My honorable friend has a logical turn of mind. He was quite right, only the English grammar is quite wrong in that it is subject to change without notice.

Years ago I suggested to Dr. R.S. le May, an English author of many books on Siam and a former Adviser to our Ministry of Commerce and Communication, that he should adopt my system of romanization of Siamese name. "๑๓" should be written Aroon, instead of Arun, for oo is always like u in unit. He reminded me at once that oo is not always like u. "What about flood and blood?" he asked. "Besides oo has not always the same sound. There is a difference in good and boot. The former is short and the latter is long. Just look at these two words Put and But". he said.

Failling that I ventured another suggestion: that long words should be shortened American fashion, such as the word through which should be written thru and honour should be written honor. The American "honor" is direct from Latin and is shorter than the English honour. The English honour is neither Latin nor

French, but looks like a combination of the two. Dr. le May told me that if any one ventured to force this change on the conservative British people the whole country would rise in revolt! I made no further suggestions.

When we adopted the word Baht for Tical, Dr. le May sarcastically remarked to me: "If you are really courageous, you should change the name of your country too". Unfortunately he did not remain in our service long enough to see us change Siam into Thailand!

Now to come back to English grammar once again. Let us consider this sentence: No one but me, or I, can do it. Which is correct, I or me? The answer is both!

Let us consider this word "None". None means not one and should be followed by a singular verb. But one authority says that none may be, and usually is, followed by a plural verb when the sense is plural. For instance: None of the passengers were able to agree on the case of the recent derailment.

Another example; Since every one in this room speaks English, I address THEM in that language.

The use of a plural noun THEM to refer to every one, which after all has a plural sense, even though it is grammatically singular, is now acceptable English. I address HIM in that language would sound slightly silly, I was told.

In everyday informal English you may use plural pronouns, like them, with singular words, like one, no one, nobody, somebody, etc.

To me this is a new development, and my firm belief in the stability of the English grammar is again shaken to its very foundation. That belief was shaken once when my Superintendent, Mr. Cardew, told me that what ever an Englishman writes is good English. Yes, Sir, there can be no doubt about that. I have drawn this remark out of him when I showed him a passage written by an Englishman which was obviously grammatically wrong. I thought then that he was annoyed with me, but I now realize that he was really serious.

The great Mahatma Gandhi must have realized the insignificant role of the English grammar too. So he played with it when he made a short comment on Miss Mayo's book, Mother India, which caused quite a sensation when it was published many years ago. Mahatma Gandhi wrote: "This is a book which no European AND every Indian should read". And who says this is grammatically wrong?

I must now make a long story short, but I want you to hear just one little silly mistake I made in the use of "do" and "can".

Some thirty years ago, when the thriving town of Haad Yai had not yet come into existence and the railway station was the only building in a veritable wilderness, I ventured out of my country to Malaya for the first time. On the train from Penang to Singapore I met a Malay gentleman in European dress. I bluntly asked him; "Can you speak English?". Of course he can, but he was obviously annoyed by my impertinence and he replied "No" with a capital N.

Later when he found out how poor my English was he began to speak English with me freely and became more friendly. So please remember not to enquire of anyone "Can you speak English?". For that is an insult to his intelligence and his knowledge of the English language. You should say "Do you speak English?". If you put your question in this way, there will be little reaction on the part of the person asked.

I have never known of any one getting annoyed when asked this question, except a good friend of mine. An English-man innocently asked him "Do you speak English?". Of course, he expected a reply in simple affirmative, but my friend replied "Yes, I do, but not very often". The Englishman was taken by surprise. My friend was even more sensitive than the Malay gentleman I spoke of just now.

I have already told you that after nearly forty years of continuous study I cannot write one fullscap page without making some mistakes. You must not think that my forty years effort was rewardless. I got my reward all right, and I got it this way.

When I went to London for the first time I had to ask my way about. On the second day of my arrival I was standing at a big Square beside an English-man who was waiting for a bus. I asked him the way, and we conversed a little. He then asked me how long had I been in England. I said "Only two days". "Only two days", He repeated my words. "Sure" I replied "before I came to England I knew English already more or less but rather less than more". He looked curious and politely put this nice question to me: "Are you a British subject?" "No. But why?" I was surprised in my turn. "Because you speak English so well" he replied.

So that's how I got my reward.

In this long article I have not the least intention to discourage prospective students from studying English. On the contrary I want to encourage them. One must tackle the English language. One must try to master it. The fact that English is difficult makes it all the more interesting to study. If English is easy it will not be worth one's effort.

It is true that English is only the means to an end and not the end itself, but if you have the means to an end, the end is yours for the taking, and that end means everything to you.

I wish every one good luck and every success in his attempt to master the most useful and the best paying language in the world.

THE END

LOIN CLOTH

By

P. NETRA

(จากหนังสือธนาคาร ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ เมษายน ๒๔๙๕)

The editor of the "Thanakorn" has kindly requested me to contribute an article on banking to his paper. I use the term "Kindly" as a matter of courtesy, but in reality he has done me the most cruel honour in the world. To make a cock crow is reasonable enough, but to force a duck to do likewise is hardly justifiable. The Editor, however, has now granted me a concession, i.e. I may write any thing I choose, and not necessarily about banking and finance as the name of his paper suggests. This is a real relief to me, for though I cannot write anything of practical value, I can spin out any amount of silly yarn. A banker, especially, a bank clerk, leads a monotonous life; his work is one of a daily routine, and he fumbles with bank notes and figures all day long. So a little nonsense now and then should be relished by the wisest Bank men.

I have chosen "Loin Cloth" as my subject. The Siamese term for a loin cloth is Pha-Kha-Ma. "Pha" means cloth and "Ma" means "horse", but "Kha" is beyond me. When you put the three words together, they make no sense at all. The second term "Pha-Khao-Ma" is more intelligible. The middle word "Khao" means white, so Pha-Khao-Ma literally means a piece of white cloth for a horse, but here again I must admit that this translation makes very little sense and, so far as a horse is concerned, seems to be far fetched.

The loin cloth plays a very important part in the life of an average Siamese, in fact of every male Siamese. It is indispensable to him. Recently it was reported in the vernacular papers that the Ministry of Culture had appointed a committee to consider and design a proper national dress for the Siamese, I venture to suggest that the

loin cloth be brought up on the agenda. And why not? Mahatma Gandhi in his loin cloth was able to free his country from British rule of nearly two centuries. Just imagine the great Mahatma deprived of his loin cloth. Would a naked Gandhi be able to inspire millions of his country-men and make them rise as one man? In fairness to the Mahatma, however, I must mention here that his loin cloth is longer and wider than ours, and the manner of wearing it is much more elaborate. While we let both ends of our loin cloth hang loosely down, he tucks one end up and lets loose the other.

To a siamese a loin cloth serves multifarious purposes. A friend of mine told me of his visit to South Thailand. The Southerners are well-known for their wit, cleverness and precise speech. A pedlar offered to sell him a loin cloth, puffing it up with "This loin cloth is very good indeed; it can serve your purpose as a matrimonial bedding, as a towel to wipe your face, and as a blanket to keep you warm". He poured out these words in a rhyme which when translated into English loses its flavour and significance. Besides its use as a bedding, a towel and a blanket, a loin cloth also serves as a handker-chief, a napkin, a belt, a sash, a turban, a shawl, a bathing costume (its legitimate role) and what not, and even as a dress at the breakfast table. A friend of mine told me that while travelling on the southern express some years ago he was surprised to find an M.P. coming into the restaurant car in his loin cloth for breakfast. He would have put Mahatma Gandhi to shame.

A haughty young man went to see a certain Thai noble—man at his residence. He saw an old gardener in his loin cloth busily pruning some pot—flowers. "Say! old man, is His Excellency at home?" he asked carelessly. "Yes, Sir. Please wait a minute" came the reply, and the gardener disappeared immediately. A servant soon came out and politely showed the young man to the drawing room. Presently the nobleman made his appearance, and who could it be but the old gardener. The green horn was almost shocked to death.

In former days, long before the advent of the corruption age, a loin cloth used to serve the purpose of a sea-bathing suit too, but it has since fallen into disfavour. In this particular respect, the loin cloth, like many other old institutions in this country, has not stood the test of time. If you go to Hua Hin today you will not find any loin cloth there. Its place has been taken by the modern tight-fitting bathing suit which shows off the wearer to advantage.

I do not know of any person coming to grief with the loin cloth, except one; an editor of a local foreign language newspaper. He related to me some years ago of his trouble with the loin cloth. He probably forgets all about it now, but I do not. I was so impressed by his story that it remains indelible in my mind, I sometimes wonder what became of him after that incident. He told me of his boyhood days. He went out on a beach in his loin cloth for shell-gathering, but he went beyond the beach. He went into the sea when something cut him sharply. In a fright he jumped out of the water to find himself minus his loin cloth but plus a crab!

A NIGHT JOURNEY

(จากหนังสือ ชนากร ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๖)

(Being an English translation of the original article in French published in the July issue of the Thanakorn)

In Europe most of the middle class people travel second or third class—third class mostly. Out of consideration for this custom, as well as for my pocket, which is not heavy, I have adopted this practice with the greatest pleasure.

Thus I travelled once from Marseilles to Paris by a night train coming from Nice. The porter, with the help of an electric torchlight, conducted me to my compartment and left me there to my lot. The compartment, which was not lighted, was full of passengers of both sexes, some dozing, others sleeping in their sitting or leaning posture. Somehow or other I managed to get in between two half-asleep passengers, a lady and a gentleman.

For two hours the close air in the compartment and the discordant snoring of some passengers prevented me from sleeping, but in the end I was overcome by fatigue and I could not say how long I had slept.

Some one strangled me..... I struggled hard...., and I woke up with my gentleman neighbour's arm around my neck! He was snoring peacefully. Very gently I put the cause of my nightmare back to its proper place.

Again sleep overcame me, and again I woke up with a start my lady neighbour's head fell on my shoulder! To sleep again was out of the question. I went out of the compartment to take fresh air until sunrise. Since then I have vowed not to travel second class again by night.

Almost a year after, I travelled from England to Switzerland by way of France. In the train which brought us from Calais to Paris I met a French Alsace lady who was en route for Stuttgart, going in the same direction I was taking. My intention was to pass the night at Paris, not for the purpose of tasting the pleasures of the French Capital, but merely to avoid travelling by night. This lady persuaded me to continue the journey with her that same evening. She assured me that I would not meet with the same inconveniences as I did on my journey from Marseilles to Paris "Besides" said she" you will save much of your time and money. Her reasons were convincing, and I decided to break my vow just for once.

From the Gare du Nord we went to the Gare de l'Est to deposit our luggage. We then made our way to a restaurant. When we had finished our meal the train was ready to depart.

On returning to the station the lady asked me to give her my arm, which I did, wondering at the same time if I had not neglected my duty towards her and if my negligence was not a breach of European etiquette.

Arrived on the quay the lady left me to ask something of a porter. There was a lively exchange of words between them, and from after I could catch only the words: "But for Monsieur and Madame..." No doubt there was some sort of conspiracy between them.

In an instant the lady came back with the porter who led us to our compartment. We found ourselves quite alone! "Do you like this compartment?" the lady asked me. "Here we shall be undisturbed for the whole night" she went on "if you feel sleepy, you can sleep in peace. Will you take this couch. I will take that one."

After having conversed for some time we bade each other good night. Although there were only two of us in the compartment, I could not sleep. I was obsessed by the idea of extortion of which I had heard so often.

The lady, on her part, appeared to distrust me too, for she slept with her eyes slightly open, evidently being on her guard. At last sleep had the better of our mutual distrust.

At one station we were awakened by a loud noise caused by the new passengers for whom the guard was looking for accommodation. He opened brusquely the door of our compartment and put his head in. "Oh! Pardon!" With this apology he shut the door all at once and conducted the passengers elsewhere.

"You see!" said the lady to me smiling. Ah! I see! She pretended to be my wife in order to obtain a compartment all to ourselves. What a trick! How prudent and how good she is! It is said that women are wiser than men. In this case it is perfectly true.

At Moulhouse, towards four o'clock in the morning, the lady bade me adieu while I continued my journey to Switzerland, taking with me a happy memory of a very unique and very interesting experience.

UN VOYAGE DE NUIT

par

P. NETRA

(จากหนังสือ ธนกร ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓ กรกฎาคม ๒๔๙๖)

บรรณาธิการได้ไปเตือนเรื่องเป็นภาษาอังกฤษจาก P. Netra แต่ชาว
ธนาคารผู้^๕นั้นขอผล^๕ได้อยู่^๕เรื่อย ๆ ในที่สุดเมื่อถูกเตือนหนักเข้า ก็กลับส่งเรื่องเป็น
ภาษาฝรั่งเศส^๕มาให้ บอกว่าเขียนมาหลายปีแล้วแต่ยังไม่^๕ล้าสมัย P. Netra ดูเหมือน
จะ^๕ถนัดเขียนภาษาฝรั่งเศส^๕มากกว่า จึง^๕ดูไม่ค่อยจะชอบเขียนภาษาอังกฤษเสียเลย
บรรณาธิการเห็นว่าภาษาฝรั่งเศส^๕ก็เป็นภาษาที่แพร่หลายอยู่ไม่น้อย ทั้ง^๕มีชาว
ธนาคารและสมาชิก “ธนกร” หลายคนอ่านภาษาฝรั่งเศส^๕ได้ จึงนำมาลงพิมพ์ไว้
เพื่อให้^๕อ่านกันเล่นแก้^๕รำคาญ

En Europe beaucoup de personnes de la société moyenne voyagent en seconde ou troisième classe—troisième classe surtout. En considération de cette coutume, aussi bien qu'en celle de ma poche qui n'est pas lourde, j'ai adopté cette pratique avec le plus grand plaisir.

Ainsi voyageai-je une fois de Marseille a Paris par le train de nuit venant de Nice. Le porteur, à l'aide de la lumière d'éctrique à flambeau, me conduisit a mon compartiment, et m'y laissa à mon sort. Le comparti ment, pas illuminé, était rempli de voyageurs des deux sexes, queleques uns s'assoupissant et d'autres s'endormant dans leur posture assise ou inclinée D'une mannière et d'une autre je reussis à m'installer entre deux voyageurs à moitié éveillés: une dame et un monsieur. L'air renfermé et les renflements discordants de quelques uns m'empêcherent de m'endormir pendant deux heures. En fin la fatigue l'emporta, et je ne saurais dire combien de temps j'ai dormi.

Quelqu'un m'êtanglait.je me débattais fort.et je m'éveillai avec le bras de mon voisin autour du cou! Il ronflait paisiblement. Tout doucement je remis la cause de mon cauchemar à sapropre place.

De nouveau le sommeil me saisit, mais une fois de plus je m'éveillai avec un sursaut, la tête de ma voisine était appuyée sur mon épaule! M'endormir de nouveau était hors de doute. Je sortis du compartiment pour prendre l'air frais jusqu'au lever du soleil. Des lors j'ai fait le vœu de ne plus voyager de nuit en seconde classe.

Presque un an après, je fis le voyage d'Angleterre en Suisse en passant par la France. Dans le train qui nous transportait de Calais à Paris, je rencontrais une dame alsacienne qui était en route pour Stuttgart-la même direction que j'allais prendre. Mon intention était de passer la nuit à Paris, non pas pour goûter les plaisirs de la Capitale, mais afin d'éviter le voyage de nuit, Cette dame me persuada de continuer le voyage avec elle ce même soir. Elle me garantit que je ne rencontrerais pas les désagréments que j'avais éprouvés dans mon voyage de Marseille à Paris "D'ailleurs" me dit-elle "vous pouvez économiser aussi bien le temps que la dépense" Ses raisons étaient convaincantes, et je me décidai à manquer pour une fois à mon vœu.

De la Gare du Nord nous allâmes à la Gare de l'Est pour déposer nos colis à la consigne; puis nous nous dirigeâmes vers un restaurant. Quand nous eûmes terminé notre repas, le train était prêt à partir.

En rentrant dans la station, la dame me demanda de lui donner le bras. Je le lui offris tout en me demandant si j'avais négligé mon devoir envers elle, et si ma négligence n'était pas une brèche à l'étiquette européenne.

Arrivée au quai la dame me quitta pour demander quelque chose à un porteur. Il y avait quelques échanges des paroles vives entre eux. "Mais pour Monsieur et Madame. . . ." étaient les seuls mots que, de loin, je pouvais saisir. Sans doute il y avait quelque sort de conspirations entre eux.

Un instant après la dame revint avec le porteur qui nous conduisit à notre compartiment. Nous nous trouvâmes tous les deux seuls. "Aimez vous ce compartiment?" me demanda la dame. "Ici, nous serons tranquilles toute la nuit" continuait-elle "Si vous avez sommeil, vous pouvez vous coucher paisiblement. Voulez-vous bien prendre cette couchette-ci? Moi, je prendrai celle-la"

Après avoir causé pendant quel que temps, nous nous sommes souhaités une bonne nuit. Bien que nous n'étions que deux dans le compartiment, je ne plus pas dormir. J'étais obsédé par l'idée d'extorsion dont j'avais très souvent entendu parler. La dame, de son côté, paraissait se défier de moi, car elle se coucha avec les yeux légèrement entr'ouverts, évidemment se tenant sur ses gardes. En fin le sommeil eut l'avantage sur notre méfiance mutuelle.

A une station nous fûmes réveillés par un bruit très fort occasionné par les nouveaux voyageurs pour lesquels le gardien s'était occupé à chercher des places. Il ouvrit brusquement la porte de notre compartiment en passant la tête. Il fut confus. "Oh, Pardon!". Avec cette apologie il ferma la porte tout-de-suite, et conduisit les voyageurs ailleurs.

"Vous voyez!" me dit la dame ensouriant. J'y suis! Elle fit semblant d'être ma femme afin d'obtenir un compartiment à nous seuls. Quelle ruse! quelle prudence! et quelle bonté! On dit que les femmes sont plus sages que les hommes. Dans ce cas, c'est tout à fait vrai.

A Moulhouse, vers quatre heures du matin, la dame me fit ses adieux, tandis que moi, Je continuais mon voyage pour la Suisse, emportant le souvenir heureux d'une expérience très unique et très intéressante.

GREATNESS

By "NETRA"

(จากหนังสือพิมพ์ ลิเบอร์ตี ฉบับวันพฤหัสบดีที่ ๑๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๘)

Some fifteen years ago a young Siamese student in England, using the pseudonym of "Sour Grape", wrote an interesting article in the Siamese Students' Journal, the "Samaggi Sara". This article was translated and published in a local newspaper and caused quite a sensation in Bangkok at the author's expense. In fairness to him it might be pointed out here that there was nothing wrong with that article: it was the Siamese version which gave rise to the sensation. I have not a copy of the article by me, but if my memory serves me right, "Sour Grape", whose identity needs no establishment, ended up by quoting the well-known saying: "He who can see greatness in others cannot but be great himself". I shall never become a great man in that sense, since my appreciative faculty is not fully developed and, for that reason, I am always reluctant to give credit, even where credit is due. Through constant illusions and bitter experiences I have turned cynic and sceptical. Greatness is after all a relative term, and the one I am employing here is, of course, after my own conception.

NEW ERA DAWNS

A new era has now dawned upon us. The Pramoj Cabinet has assumed the reins of Government. In a statement of his policy to the National Assembly and in his interview granted to the Press the Prime Minister makes it clear that he will sweep the Civil Service clean of Party Politics. Already there are instances of politicians withdrawing from the Civil Service. This is a political triumph for the Premier and a great concession, tantamount to a sacrifice, on the part of the politicians. Both parties

are to be heartily congratulated. Of course the Prime Minister's task has been facilitated to no small extent by the circumstances now permitting. Although I do recognize him as our benefactor and acknowledge that his campaign abroad has done much to save our country from the jaws of death. I still wish to reserve the term "greatness" for another occasion. Prime Minister Seni Pramoj has pledged himself to free the Civil Service from political pests interference. If he fails to fulfill his mission in other respects, his success in this one promise alone would earn for him the epithet of "greatness": and I for one shall always raise my hat to him, for freedom of the Civil Service is a first and important step towards genuine democracy, unity and the attainment of nation-hood. Will he deserve that title or not? Let us wait and see, A new broom sweeps clean, so the saying goes, and one cannot too hastily form a settled opinion on an unsettled subject.

A VISIT TO SAIGON DURING THE WAR

By P. NETRA

(จากหนังสือสมณกร ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ เมษายน ๒๔๘๘)

(REPRODUCED IN ENGLISH BY KIND PERMISSION OF
L' ECHO DE L' ASSOMPTION)

The following is an English translation by the author of the original article written in French some ten years ago but was published only recently in the "Assumption Echo", the official organ of the Assumption College, Bangkok.

By nature I am inclined to be melancholic, and to fight against this malady I find relief in travelling abroad from time to time. It is true that this recreation is very costly, and that all my life I shall never be rich; but what is the use of accumulating wealth, since we cannot take it with us when we die. Besides, the poor as well as the rich can travel, each according to his taste and his own means. As for me, I follow the path of the poor to whose rank I rightly belong. For the reason already stated I have formed the habit of travelling nearly every three years. Unfortunately war broke out in the Far East, which Siam could hardly escape. In consequence, I was kept confined within my country for a longer time than I would have wished, and I began to become melancholic. During the conflict French Indo-China was the only asylum for me. After all Saigon is a European town, and with a little imagination one could fancy oneself begin in Europe before the war.

Thus one beautiful day in July 1944 I set out by train for Battambang where I arrived at 1 a.m. the next day. To cover a distance of only 370 kilometres it took eighteen hours! This is one result of the war. But what was worse still, all

the inns at Battambang were filled to their utmost capacity, and I had to seek refuge for the night in a nearby temple. Some people preferred to install themselves in the tricycles until sunrise.

At Battambang I had to wait nearly one month for my pass-port, as the permission of the Government-General of French Indo-China was indispensable. Finally every thing comes to those who wait, and one fine morning I set out again for Phnom-Penh, the capital of Cambodia.

Battambang and Phnom-Penh are linked by a rail road, but at that time this railway was reserved for the sole use of the imperial Japanese army. The public had to avail themselves of the omnibuses driven by charcoal gas.

If my information was not erroneous, it was not a very long time ago when the Siamese Government proposed to the French Minister at Bangkok the question of joining up the two railway systems. If this was an accomplished fact, one could travel from Bangkok to Phnom-Penh, or vice versa, in twenty four hours. The prospects looked very bright then, but unfortunately a quarrel across between Siam and French Indo-China and the war in the Far East gave a finishing stroke to this project. Now that peace has returned to us, it is perhaps time that the two Governments should revive this project to our mutual advantage. But this is a digression.

Before leaving the frontier my baggage was examined twice by the Customs; the second time, at Svai Don Kaeo, was the most rigid and the most thorough of my life, and just fancy, I have cleared the Customs of more than fifteen countries! On the other side of the frontier I was first of all questioned by the Japanese army authorities as to the motive of my travel in Indo-China. This was a matter of two minutes only. My little knowledge of the Japanese language had done me a marvellous turn. We then made our way to the French Customs. The amiable Customs official put me the usual question: "Have you anything to declare?" When I replied in the negative he cast a glance at my baggage and all was finished. From the Customs we went to the Office of the Chief Police for the visa of our pass-port. Once this formality was gone through, we were ready to depart.

PHNOM - PENH

We entrained at Svai Don Kaeo and arrived at Phnom-Penh towards six o'clock in the evening. This was my second visit to the Cameodian Capital, the first was in 1932 when I was on my way home from a trip to China. At that time I was sick and was confined to my room in the Hotel Royal for the most part of my sojourn in Phnom-Penh. I could hardly make a round of the city. This time I stayed at the Hotel Moderne, a French hotel, rather small, without board but very clean and quite comfortable.

In Phnom-Penh the civilising influence of the French was evident everywhere. The city is clean, even in the most populous quarters; the mosquitoes are less harmful: the boulevards and the streets are wide and shady with the numerous cafés extending to the roadside in the French fashion. In spite of the war the gaiety has not completely disappeared. What struck me most is the new big market. This is perhaps the most beautiful in South-East Asia, for I have not seen anything of the kind either in Burma or Malaya. The new market has become the centre of activity of the city. Phnom-Penh is certainly a beautiful town, and in some decades it will become one of the most beautiful cities of Asia.

If one wishes to introduce this idea of a big market into Siam, and if the necessary funds are available, the ideal place for its construction is the Big Circle-Wong Wian Yai at Thonburi on the right Bank of the Menam.

I was glad to have found my favourite drink at Phnom-Penh, viz, the beer. It is not a beer in the true sense of the word, but during the war what more can one expect? A glass (demi) costs only forty cents and a bottle one piastre forty only, whereas in Siam one bottle costs more than ten ticals, and it is not sold by the glass. French cooking also is greatly to my taste. Some say: for French food is the best and for Asia, Chinese food, but I say: for me, both of them. At "La Taverne", in front

of the General Post Office, I gave myself a treat of well-chosen French dishes. What I missed most was the white and red wine. In their Place we had the Rhum, the Marly and a variety of others, all manufactured in Indo-China. Have not the English a proverb: Necessity is the mother of invention?

Phnom-Penh has no electric tramways, and the usual means of locomotion is the cyclo or the Sam Lo as we call it in Siam. The fare was many times cheaper than ours. Taking everything into consideration the cost of living in Cambodia at that time was cheaper than in Siam. Perhaps the new rich-the products of the war-were not so numerous there.

Phnom-Penh, like Bangkok, was full of Japanese soldiers. Many of the beautiful buildings were taken up for their military use, but the Albert Sarraut Museum, the Central Library, the National Library of Cambodia, were among those which remained intact. It was there that I spent many hours of interesting study.

I have visited also the Wat Patum Vaday, where the mortal remains of our Colonel Phya Song Suradej, one time the most celebrated of the 1932 revolutionists, were cremated. Some time after Field Marshal Pibul Songkram became Prime Minister, he exiled himself to Phnom-Penh, where he died a disillusioned revolutionist,

It was at Phnom-Penh that I received the news of the fall of the Pibul Songkram Ministry and of the coming into power of the Abhaiwongse Cabinet.

CHOLON

To vary my route, from Phnom-Pehn I took a steamer for Cholon, the Chinese town of French Indo-China, situated near Saigon. The journey took only twenty four hours. It was fresh and cool, and one profited much from the breeze which blew from the Gulf of Siam. This is a voyage across the Mekong Delta. From the far north to Phnom-Pehn the great river flows in the shape of a long arm, and from the latter place it divides itself into two and then into several small branches as

the separated fingers of a hand, all throwing themselves into the China Sea. The soil is fertile and the landscape, covered with coconut trees and other tropical vegetation, reminded me of my Siam

After having passed through several arroyos we arrived at Cholon towards five o'clock in the afternoon. It was twenty three years ago when I first visited Cholon. I was young then and full of enthusiasm. In my first travel I took delight in everything I saw. The town itself appeared to me as a dream. This time age has changed everything, and Cholon has not aroused in me the wild fancies as in former times. The town, somewhat enlarged, was noisy as usual but less active on account of the war.

The Cantonese is the prevailing language of Cholon. In fact with a knowledge of Cantonese alone one can travel all over Indo-China without difficulty.

SAIGON

From Cholon I went straight to Saigon with the intention of staying at the Continental Palace Hotel where I stopped in 1932, but I found the charges greatly increased, and I had to put up at the Hotel des Nations, which was less expensive but fairly comfortable.

On this occasion of my fourth visit to Saigon I was very sad to find the town all changed. The gaiety of the former days was almost gone: the men dressed themselves in half-sleeve shirts and knicker-bockers; the ladies with their very simple attire were less picturesque; the young Annamite girls, dainty in their coloured silk robes, were not much in evidence, but their cone-shape hats, which serve to spoil many a beautiful and charming face, were still popular.

The streets and boulevards were blocked up with air-raid shelters. The big department store Grand Magasin Charner, was closed. The Hotel Majestic, where I stayed during my third visit, was turned into Japanese hotel almost exclusive. "A. La Pagoda", the fashionable restaurant, where I used to enjoy heartily their rilletes, no longer sold anything except light refreshments, and their French steward had disappeared.

The Port of Saigon, with some ships lying idle, looked still as a picture in a frame. Dance halls were changed into Japanese dwellings. Except the cinemas, amusements of the evening were almost nil. The night was quiet and one retired very early. I cannot help remarking that the French bread, perhaps the most famous in the world, was so hard as to break one's teeth, owing to lack of wheat flour.

A French gentleman with long beard, whom I met in Saigon and who has since become my good friend, asked me, when we first met, what was the object of my travel. When I told him I was a tourist, he raised his hands up to the sky exclaiming "My God! A tourist at this moment!" His exclamation explains everything. I realised then that during the war one can find no pleasure anywhere. Yet in Saigon the cost of living was cheaper than in Bangkok, and one was not awakened from one's sweet sleep by the aeroplanes and their deadly missiles. Nor were the mosquitoes so terrible as their brethren in Bangkok.

The Siamese colony in Saigon was negligible. With the exception of the Consul-General whom I met in Paris some fifteen years ago, I knew no other person. The Consul-General himself could hardly remember me, yet he was good enough to invite me to dinner. He has spent the greater part of his life in Europe, particularly in France, and, as Siamese Consul-General in Saigon, I believe he will be very useful in furthering the friendly relations between Siam and Indo-China.

One day while I was taking a walk in the Botanical Gardens, a heavy rain fell suddenly I took shelter in an Annamese-styled pavilion in front of which there is a statue of an elephant. When the rains stopped I passed by it. All of a sudden an idea occurred to me: as I was so near the statue I should see what sort of a monument it was. Retracing my steps I approached the statue and read the inscriptions. Imagine my pleasant surprise! The inscriptions read: "Presented to the City of Saigon by His Majesty Prajadhipok, King of Siam." That is a monument to commemorate the visit of our good king in 1930. Alas! His Majesty had abdicated and died in England. In his death Siam has lost a good king and France a sincere Friend.

After having stayed at the Hotel des Nations for a fortnight I changed to a Chinese hotel where my French friend, mentioned above put up during his visit to Saigon. My friend is an old acquaintance of the proprietor of the hotel. Although the new lodging was not very comfortable I was happy to find some one whom I could talk to more or less intimately. Besides, there were also two Chinese from Bangkok who can speak Siamese well. They introduced themselves to me, and one day I invited them to lunch at Cholon.

That same day towards midnight some one knocked at my door. Imagine my astonishment when I opened it! I found myself face with the barrels of two pistols!

Two men rushed into my room, closing the door behind them at the same time. At the first thought I took them for robbers, but they did not look like it. On second thought I believe, they were secret agents of the Indo-Chinese police. I tried to speak French with them. They paid no attention, but they spoke Japanese between themselves. Ah! they are Japanese! As I speak Japanese better than French I was somewhat reassured. Opening my baggage I told them I had no money, and that I had only my clothing and books. "Nonsense! We are no burglars. We are Kempei (military police) of the Imperial Army. Where are your Friends?" they asked. "What friends? I am all alone." I said. "Your friends who went to Cholon with you today." Ah! I see! They took me for a Chinese. I assured them that I am not Chinese. I showed them my passport. One of them muttered between his teeth. "A Siamese! That's strange!" But they believed neither my words nor my passport. "You make a mistake, Sirs," I protested. "Wait until we arrived at the Head Quarters" they replied "and you will see if we are mistaken. Quick, where are your Friends?" I told them they were somewhere in the hotel but I did not know even their room numbers. One of them went out, leaving the other to take care of me. A few minutes later he returned with one of, his victims, and we were forced to depart I, in my pyjama (Chinese silk breeches). We were conducted through the back stairs to a motor car which was waiting. We passed close by an Indo-Chinese policeman who knew not of what was going on.

The headquarters of the Kempei were at Cholon. Once we arrived there they questioned me minutely: what is my name, my age, my occupation, the object of my journey, my school, my university, in what year was I graduated, how many languages do I speak, how much money have I in my pocket, etc. Fortunately I had studied the Japanese language for some time in a school in Tokyo, and I was able to furnish some details of that institution, I could give also the names of certain Japanese personages whom I know well in Bangkok. Finally my questioners were satisfied. They saw that I was not an agent of Chung-King. Their attitude towards me changed completely. They become very courteous and offered me some refreshments and cigarettes.

While they were questioning me, new victims arrived in their turn, but these were examined in another room. I had to wait until this examination was over before they set me free. After having been detained for five hours they conducted me back to my hotel. I lost no time in packing up and left by the first omnibus for Phnom-Penh. My Friend asked me why did I leave, since it was only a misunderstanding. It is true that it was a misunderstanding, but who will guarantee that such a misunderstanding will not occur again. The Government of Indo-China would not be able to protect me. "Prevention is better than cure" is my proverb.

As to my poor Chinese friend I met him in Bangkok a year later. He was shut up at Cholon for six months and then was transferred to Bangkok where he was confined for another two months before he was set free. He admitted to me that he was an agent of Chung-King.

The journey from Saigon to Phnom-Penh was not pleasant. The bus was overloaded, and we had three breakdowns en route. Leaving Saigon at 4.30 p.m. we arrived at Phnom-Penh the next morning at about 3 a.m. The war has prolonged the journey from six to eleven hours.

I noticed that we had only one crossing whereas in 1932 the bus had to cross three tributaries of the Mekong. Let us hope that in the near future Saigon and Phnom-Penh will be linked up by a railroad. One should then be able to travel from Bangkok to Saigon in thirty hours or perhaps less.

I stopped at Phnom-Penh again for about ten days before leaving for Bangkok.

My sojourn in Indo-China was interesting as well as instructive but full of events which sometime were very unpleasant. In spite of the Franco-Siamese quarrel of five years ago, I was well treated every where. They say it is the business of the Governments and not of individuals.

The Siamese love peace. They have confidence in the justice of the great nations, and they will submit themselves to their judgment. I hope that our differences can be amicably settled, and that our two nations will become good friends again as of old.

THE END

IS OUR RICE DOOMED?

By "NETRA"

(ลงในหนังสือพิมพ์ ลิเบอร์ตี ฉบับวันศุกร์ที่ ๑๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๘)

The subject does not lend itself to interesting writing, nor to pleasant reading; but when high quarters are labouring under false impressions, they should be disillusioned for the common good.

Since the world trade depression of 1930, local newspapers have published from time to time correspondence from their readers expressing pessimistic views on our rice trade.

Ten years ago a prominent Chinese rice-miller told me that when the Canton-Hankow railway was completed, China would not require a single grain of rice from Siam, as the country would be opened up and the Chinese would go in for rice cultivation on a large scale. That railway was completed, but China was still importing rice from this country. Of course the Sino-Japanese war was a good excuse, but that excuse is now no more. We have yet to wait and see if my friend's prophesy will come true.

CAINA AND SIAM

At almost about the same time a Minister of State, whose business was closely connected with national economics, gave it as his definite opinion that China would require our rice for five years only; after that she would be self-sufficient. In the first instance the Minister was not far wrong: China has not been importing our rice since the outbreak of the Greater East Asia war.

Another Minister, this time not "of State" but "Plenipotentiary", told me that we were growing too much rice; instead of growing more rice we should raise more "Nok Krachab". He was talking Siamese and was apt to forget that the English rendering for "Nok Krachab" is rice bird. I thought he was legpulling, but he was really serious. Perhaps he forgot for a moment that rice bird-as its name implies-lives on rice, as do most other birds in this country.

HOLDING ITS OWN

If a report in the "Sri Krung" is correct, this time it was a Prime Minister who said that our rice would not be able to hold its own for long, since foreign countries would be embarking upon rice cultivation on a grand scale; and that our farmers should not confine themselves to rice cultivation only, but should take up other crops as well. He mentioned Kapok and Soya beans as being in much demand abroad. The Prime Minister's advice is, of course, quite sound and should be followed with advantage: it is unhealthy to have all eggs in one basket; but the gloomy picture painted by him and by other personages calls for some comments.

TWO QUESTIONS

In discussing the subject of rice two primary questions might be asked:

- 1) Does the world supply of rice exceed the world demand?
- 2) Is rice adaptable to all physical and climatic conditions?

From the layman's point of view, if the supply of rice exceeded the demand; one would not have heard time and again that millions of people in China died of starvation. It is true that many countries produce much more rice than we do, but they produce for home consumption and not for export. A real surplus for export is possible only in a country with a small population and a vast area of rice land.

WHAT STATISTICS SHOW

Statistics have shown that nearly all the rice of world commerce comes from the Indo-Chinese Peninsula which comprises Siam, Burma and French Indo-China. The total annual exportable surplus of these three countries seldom, if ever, exceeds seven million tons. Statistics on per capita consumption range from 120 kg. to 280 kg. per annum. If we take the lowest consumption figure and place the population of Central and Southern China at 200 millions, we obtain an annual consumption of 24 million tons. If every Chinese in that part of China could enjoy three scanty meals a day, the combined exportable surplus of the three countries would be absorbed in about four months.

In Eastern countries experts have observed that two things happen steadily; With peace, the population outgrows the rice-producing power, and with wealth and prosperity, the consumption per capita increases in a manner never anticipated. In the latter connexion British Malaya is a case in point, so far as Siam rice is concerned.

A LARGE DEMAND

If peace and prosperity reigns in China, we may expect a large demand for our rice from that country. We may expect a large demand for our rice from that country. We may hope that China will be industrialised to take the place of Japan. She will take up agriculture too, where agriculture is more profitable. She may increase her rice production, but her consumption may be expected to increase at least as rapidly. Unless, therefore, the Chinese suddenly change their diet, no apprehension need be entertained as to the future of our rice trade with China.

Most of the remarks about China may be equally applied to our other customers: Japan, Indonesia, the Philippines, India etc.

NO FEAR OF COMPETITION

We need have no fear of competition from Western countries. Our lower standard of living is a safeguard against any possible encroachment from that quarter. Our competitors in such countries will either have to lower their standard of living or give up their rice cultivation.

Is rice adaptable to all physical and climatic conditions? Certain varieties may be, but the rice of world commerce is not. The latter requires a tropical climate, a good deal of rainfall, failing which there must be sufficient standing water; and it thrives better on low-lying lands. The best commercial rice comes from the delta of the Menam, the Mekong and the Irawaddy river, and the best rice in the world comes from the Menam delta.

Rice is not cultivable everywhere. China has a total area of about 4.3 million square miles. If we take half of this for Central and Southern China, we find that the area under rice cultivation represents only 3 percent.

Much more light can be thrown on this second question, but space does not permit.

RICE IS OUR LIFE-BLOOD

Rice is our life-blood and our staple food. Rice cultivation is our greatest industry and our most important source of wealth. Nature has decreed that Siam and her two neighbours shall be the rice suppliers of the World, at least for some generations to come. We must live after nature for he who lives after nature will never be poor. When each country produces what it is best suitable for, and depends on others for what it cannot produce, in other words, when there is interdependence between nations, there will be world peace.

I still hold out much hope for our rice industry, and my slogan is "Increase your rice production, and take up other crops too, if you can". My optimism may not meet with general approval; it may even incur displeasure, but it has so far stood the test of time.

ตำราอาหารคาวและหวาน

โดย

นันทา เนตรศิริ

โก๋มาเลย์

เครื่องปรุง

โก๋สกลใหญ่ ๑ ต้ว, กระเทียมสด ๑ กำมือ, หอมไทยสด ๑ กำมือ,
หอมหัวใหญ่ ๕ หัว, พริกขี้พาวอย่างแดง ๑๐ เม็ด, ผงกะทรี ๒ ช้อนโต๊ะ,
น้ำส้ม ๒ ช้อนโต๊ะ, น้ำปลา ๓ ช้อนโต๊ะ, น้ำสุก ๑ ถ้วย, มะเขือเทศสีแสดลูกเล็ก
๑๐ ลูก, น้ำมัน ๑๐ ช้อนโต๊ะ

วิธีทำ

๑. ล้างโก๋ให้สะอาด หั่นเป็นชิ้นใหญ่ ๆ ปอกหอมไทยและกระเทียม
บุบกันไว้ให้แตกไม่ต้องละเอียด ตำพริกขี้พาวละเอียด หั่นหอมหัวใหญ่ที่ล้างแล้ว
ตามยาว ผ่านมะเขือเทศที่ล้างแล้วเป็น ๒ ซีก
๒. เทน้ำมันลงในกระทะตั้งให้ร้อน ใส่กระเทียมและหอมไทยที่บุบแล้ว
ลงไปพอสุก ใส่พริกที่ตำแล้วลงไป คนสักครู่จึงใส่ผงกะทรี น้ำส้ม น้ำปลา หอม
หัวใหญ่ คนให้เข้ากัน แล้วจึงใส่โก๋สกลลงไป เติมน้ำ ๑ ถ้วย ใส่มะเขือที่ผ่าแล้วลงไป
ทั้งหมด เคี่ยวไปจนโก๋เยิ้ม ถ้าแห้งเติมน้ำลงไปได้เรื่อย ๆ ชิมปรุงรสจัดหรือเค็มปรุง
ตามชอบใจ

๓. อาหารชนิดนี้เป็นน้ำขลุกขลิก

สเต็กวันอะโปลิแตน

เครื่องปรุง

สันวัว สันใหญ่ ๑ ชิ้น, เนยมาเจอรัน ๖ ออนซ์, น้ำซอสมะเขือเทศ
๑/๒ ขวดเล็ก, เปรตมะเขือเทศ ๑/๒ กระป๋องเล็ก, น้ำซอสไก่จาง ๑/๔ ถ้วย,
น้ำปลาญี่ปุ่นคิคุมันโชยุ ๑/๔ ถ้วย, มันฝรั่ง ๑/๒ กิโล

วิธีทำ

๑. ทำความสะอาดโคนวัว ชุบน้ำสรงปรกออกให้หมด ท้มลงไปใต้น้ำที่
 เกือกครึ่งท่อนง เมื่อน้ำเดือดแล้วยกกลงเทน้ำทิ้ง เอาโคนวัวออกมาชุกคราบที่หมลน
 และโคนล้นออกให้หมด โคนล้นที่สรงปรกควรระมัดระวังเสีย เอาแต่ส่วนที่เย็นลน
 ไว้ ถ้าครึ่งท่อนงลอกคราบสรงปรกออกยังไม่หมด ให้ต้มอีกครั้งหนึ่ง เมื่อน้ำ
 เดือดแล้วยกเทน้ำทิ้ง เอาโคนลงมาทำความสะอาดอีกครั้งหนึ่ง ครึ่งนเมื่อทำความ
 สะอาดหมดแล้ว ก็หั่นเป็นท่อนเฉียง ๆ ความยาวหนาประมาณชั้นละ ๔ - ๕ ซม.
 เมื่อเสร็จแล้ว นำลงไปเคี่ยวให้เย็ย ใส่น้ำให้ท่วมลน เทเกลือลงไปเล็กน้อยเคี่ยวไป
 จนเย็ย กินเวลานานประมาณ ๔ - ๕ ชม. เมื่อเย็ยแล้วยกลง

๒. ล้างมันฝรั่งและปอกเปลือกออก ถ้าลูกเล็กก็ไม่ของผ่าครึ่ง นำไปต้ม
 ให้สุกแล้วเอาขึ้น

๓. นำลนวัวที่เย็ยแล้วทิ้งไฟอีกครั้งใส่น้ำมันมาเจอรน นำซอสมะเขือเทศ
 เพลสที่มะเขือเทศ ซอสไก่จวง น้ำปลาญี่ปุ่น น้ำปลาไทยเล็กน้อยก็ได้ถ้าต้องการ
 คนให้เข้ากัน ชิมรสแล้วแต่ชอบ ใส่มันฝรั่งที่สุกแล้วลงไป พอเค็ยยกขึ้นได้

น้ำเกรวของสะกุนจะไม่ใสเหมือนน้ำแกง แต่จะมีลักษณะค่อนข้างจะข้น
 ถ้าหากว่าปรังแล้วมีลักษณะเป็นน้ำแกง ก็แสดงว่า น้ำซุขของลนวัวมากเกินไป จะ
 ต้องเทออกเสียบ้าง สะกุนวัวชนิดนี้คนไม่ใส่ขี้เียง

ย่ำปลาหมึก

เครื่องปรุง

ปลาหมึกสด ๑/๒ กิโล, พริกขี้หนูประมาณ ๑๐-๒๐ เม็ด, หอมหัวใหญ่
 ๔-๕ หัว, ตะไคร้หั่นฝอย ๑ ถ้วย, ใบสะระแทน พอสสมควร, น้ำมันาว ประมาณ
 ๑ ถ้วย, น้ำปลา, ผงชูรส.

วิธีทำ

๑. ล้างปลาหมึกให้สะอาด หั่นเป็นชิ้น ๆ กว้าง ๑" x ๒" สลัดเป็นลาย นำปลาหมึกมาลวกในน้ำที่เดือด ๆ พอสุกแล้วรีบขึ้นช้อนทันที การลวกปลาหมึกอย่าลวกที่เคี้ยวหมักเพราะจะเหนียวคาว แบ่งลวกเป็น ๓-๔ ครั้ง แต่ละครั้งที่ลวกจะทิ้งให้น้ำเดือดทุกครั้ง แล้วจึงเทปลาหมึกที่แบ่งไว้ลงไป ทำเช่นนี้จนกระทั่งหมักให้สังเกตชิ้นปลาหมึก ถ้าชิ้นปลาหมึกมีมันงอน้อย ๆ เป็นใช้ได้ ถ้าหากว่าชิ้นของปลาหมึกยังไม่จืด อย่านำไปคั่วเพราะจะเหนียว เมื่อเอาขึ้นแล้วผัดลมไว้ให้เย็น

๒. หั่นหอมหัวใหญ่ที่ล้างสะอาดแล้วตามขวางให้ค่อนข้าง จะบางเล็กน้อย หั่นกระเทียมให้ฝอยละเอียด เก็บใบสะระแหน่อย่าให้ก้านโผล่ บุพริกขี้หนูตามจำนวนที่ต้องการ

๓. นำเครื่องปรุงทั้งหมดเว้นแต่ใบสะระแหน่มาผสมกัน คลุกให้ทั่ว ชิม ปรุงพอได้รสที่ของการก็คักใส่จาน ประทับด้วยใบสะระแหน่.

บัสชูเฟร์ และบัสชูอัส

เครื่องปรุง

เนย ๑/๒ ออนซ์, แยมสตาร์ ๓/๔ ออนซ์, นมสด ๕ ออนซ์, เกลือ พริกขี้หนู พริกไทย พริกขี้หนู, เนยแข็งขูดแล้ว ๒ ออนซ์, ไข่ไก่ ๓ ฟอง

วิธีทำ

๑. เอาเนยทาซามทนไฟให้ทั่ว

๒. ละลายเนย แยมสตาร์ พริกไทย พริกขี้หนู เกลือ ใส่เนม ทั้งไฟไปจนสุกประมาณ ๓-๕ นาที คนไปเรื่อย ๆ

๓. เมื่อสุกแล้วยกลง ใส่เนยแข็งแล้วนำขึ้นตั้งไฟอีก จนเนยแข็งละลายหมด แล้วยกลงจากเตา

๔. แยกไข่แดงและไข่ขาวออกจากกัน ตีไข่แดง

๕. ทำไข่ขาวให้ขึ้น
๖. นำส่วนผสมที่เอาออกจากเตามาผสมกับไข่แดงซึ่งตีไว้แล้ว
๗. นำส่วนผสมทั้งหมดคนลงในไข่ขาวที่ตีไว้นั้นแล้ว ทีละครึ่งจนหมด
๘. ใส่นลงในซามที่ทาเนยไว้แล้ว
๙. นำเข้าเตาอบ อบประมาณ ๓๐ - ๓๕ นาที ใช้ไฟกลาง คือ ๓๕๐ องศาฟาเรนไฮต์
๑๐. สุกแล้วยกลง ปรึกษด้วยใบผักชีฝรั่ง รับประทานร้อน ๆ กับซีสซอส.
(ดูวิธีทำซีสซอส ในหน้าต่อไป)

ข้าวโพดขุบแป้งทอด

เครื่องปรุง

ข้าวโพดหั่นฝอย ๑ ถ้วย, ไข่ไก่ ๑ ฟอง, นมสด ๒ ๑/๒ ออนซ์, เกลือ
พริกไทย, ผงฟู, แป้งสาลีกะพอประมาณที่จะผสมไม่ให้เหลวเกินไป, น้ำมันสำหรับ
ทอด

วิธีทำ

๑. ทำไข่ โส้ นม ใส่น้ำข้าวโพด เกลือ พริกไทย
๒. ร่อนแป้งกับผงฟู
๓. คนส่วนผสมทั้งหมดให้เข้ากัน
๔. ตักส่วนผสม ทอดลงในกระทะร้อนพอเป็นสีทอง

ออมเล็ตเนื้อ

เครื่องปรุง

ไข่ไก่ ๒ ฟอง, หอมใหญ่ ๑ หัว, เนื้อหมูหรือเนื้อวัวสับ ๑/๒ ถ้วย,
ผงชูรส, น้ำมันปลาไทย, พริกไทย

วิธีทำ

๑. ล้างหอมให้สะอาด หั่นเป็นชิ้นสี่เหลี่ยมเล็ก ๆ
๒. นำหอมและเนื้อสับมาผัดในกระทะใส่น้ำปลา พริกไทย ผงชูรส พอควร
สุกแล้วยกขึ้น
๓. ค่อยใช้ใส่ซาม ก็ให้เข้กััน นำหอมหัวใหญ่และเนื้อที่ผัดแล้วเทลงใน
ซามใช้
๔. เทน้ำมันใส่กระทะเล็กน้อย กระทะที่จะทอดจะต้องเป็นกระทะที่สะอาด
๕. ทักน้ำมันที่ก้นกระทะ ร้อน ๆ ใส่น้ำมันให้ทั่วกระทะ
๖. เทไข่และเนื้อลงไปในกระทะ เอียงกระทะไปรอบ ๆ ให้ไข่กระจายไปทั่ว
กระทะ พอไข่เริ่มสุกรับมันทันที ค่อย ๆ ทักขึ้นใส่ในงานแปล รากซอสมะเขือเทศลงบน
ไข่ รับประทานเป็นอาหารเข้ากับขนมปัง

หมูผัดพริกแห้ง

เครื่องปรุง

พริกแห้งล้างล้าง ๑๐ เม็ก, หมู ๑/๒ กิโล, กระทียมขุ ๒๐ หัว,
น้ำปลาไทย, ผงชูรส

วิธีทำ

๑. ล้างพริกแห้งให้สะอาด หั่นตามขวางเป็นชิ้น ๆ กว้างชิ้นละ ๑ ซม.
เอาเมล็ดออก
๒. นำพริกที่หั่นแล้วมาทอดให้กรอบ แล้วยกขึ้น
๓. หั่นหมูเป็นชิ้นแบน ๆ ๑" x ๑" นำมาทอดในกระทะให้เหลือง แล้ว
ยกขึ้น
๔. นำกระทียมขุแล้วมาทอดให้เหลือง ใส่น้ำปลา ผงชูรส ตาม
ต้องการ นำหมูที่ทอดแล้วผสมลงไปพร้อมกัพริกกรอบ คลุกให้ทั่ว ทักใส่จาน

ใบต้มกระเทียมพริกไทย

เครื่องปรุง

ไข่ไก่ ๑๐ ฟอง, กระเทียม ๕๐ หัว, พริกไทยเม็ด ๕๐ เม็ด, น้ำปลาไทย, น้ำมันสำหรับเจียว

วิธีทำ

๑. ต้มไข่ไก่ให้แข็ง แต่ข้างในเป็นยางมะตอย
๒. ปอกไข่ และผ่าเป็น ๔ ส่วน เรียงประกบใส่ในงานแบน ๆ
๓. สับกระเทียมให้ละเอียด ทำพริกไทยให้ละเอียด
๔. เทน้ำมันลงในกระทะพอร้อน นำกระเทียมและพริกไทยคลุกกันให้ทั่ว เจียวลงในกระทะพอกระเทียมเป็นสีทอง ๆ อย่าให้ไหม้ เติมน้ำปลาลงไปตามต้องการ ยกกระทะขึ้นราดกระเทียมที่เจียวแล้วลงบนไข่ในงานให้ทั่ว

คอลลีฟลาวโอกราแดง

เครื่องปรุง

กะหล่ำดอก ๑ หัว, ขนมะขี้ ๑ แผ่น, เนย ๑ ช้อนโต๊ะ, แป้งสาลี ๑ ๑/๒ ช้อนโต๊ะ, เกลือและพริกขี้หนูเล็กน้อย, นมสด ๑๐ ออนซ์, ครีม ๕ ออนซ์, เนยแข็งที่ขูดแล้ว ๓ ออนซ์, เบคอน ๑ ชิ้น

วิธีทำ

๑. ต้มดอกกะหล่ำกับเกลือเล็กน้อย ต้มจนสุก เอาขึ้น
๒. เอาเนยทาในซามทนไฟให้ทั่ว
๓. เอาขนมะขี้จุ่มน้ำ แล้ววางลงบนซามทนไฟ
๔. เอาดอกกะหล่ำที่ต้มสุกแล้วใส่ลงในซามทน
๕. ทำซอสราดไปบนดอกกะหล่ำ

วิธีทำซ้อด

เอาเนยใส่หม้อ ใส่เกลือ พริกขี้หนู เนยแข็ง แปะงาสาลีผสมกับนม เขาคอน
หั่นฝอย คนรวมกันไป พอแปะงาสาลีซ้อดลงบนคอกกะหล่ำที่อยู่ในซามทนไฟ โรย
กล้วยเนยแข็งที่ซุกแล้ว และเค็มขนมปัง นำเข้าเตาอบพอเป็นสีทอง นำออกมา
รับประทานได้.

ซ้อดซ้อด**เครื่องปรุง**

แปะงาสาลี ๑ ๑/๒ ช้อนชา, เนย ๒ ช้อนชา, เกลือ พริกขี้หนู พริกไทย
พอกควร, นมสด ๘ ออนซ์, เนยแข็งซุกแล้ว ๑ ๑/๒ ออนซ์, น้ำมะนาวเล็กน้อย

วิธีทำ

๑. เอาเนยใส่หม้อตั้งไฟ
๒. เอาแปะงาสาลี เนยแข็ง คนไปจนละลาย อย่าตั้งไฟแรง ไม่ต้อง
ให้เค็ชช คั้ยมะนาวเล็กน้อย คนไปจนเข้ากัน เอาขึ้นเทใส่ซาม รับประทานกับซัสชูเฟร์

ไข่มอเนย์**เครื่องปรุง**

ไข่ต้มแข็ง ๑ ฟอง, ไข่ซ้อด ๑/๒ ถ้วย, เนย ๒ ช้อนโต๊ะ, เนยแข็ง
ซุกแล้ว ๑ ช้อนโต๊ะ, ขนมปัง ๒ ช้อนโต๊ะ

วิธีทำ

๑. ต้มไข่ให้แข็ง ปอกเปลือก
๒. ผ่าเป็นสี่ส่วน

ทำไว้ท้อส

ส่วนผสมไว้ท้อส

เนย ๑ ช้อนโต๊ะ, แยมสาลี ๑ ช้อนโต๊ะ, นมสด ๑๐ ชอนซ์, เกลือ
เล็กน้อย

วิธีทำ

๑. เอาเนยใส่หม้อตั้งไฟ
๒. เอาแยมใส่ และคนไปพร้อม ๆ กับใส่นมตั้งไฟประมาณ ๒ นาทียกลง
๓. เอาเนยแข็งที่ขูดแล้วใส่ลงไปนึ่งในไว้ท้อส คนให้เข้ากันแล้วรูดไปบน
ไข่ที่ผ่าแล้ว
๔. เอาแยมขมขมยี่คลุกกับเนย ๒ ช้อนโต๊ะ จนมีลักษณะร่วน ๆ
๕. โรยแยมขมขมที่ผสมเนยไว้แล้ว ลงไปบนไว้ท้อสสักทีหนึ่งให้ทั่ว
๖. นำเข้าเตาอบ ใช้ไฟ ๓๕๐ องศาฟาเรนไฮต์ อบ ๑๕ นาที รับประทาน
ร้อน ๆ เป็นอาหารเช้า

ปลาไว้ท้อส

เครื่องปรุง

ปลาอินทรีสด ๆ ๑ ชิ้นใหญ่, ไว้ท้อส ๑/๒ ถ้วย, เนยแข็ง ๒ ช้อนโต๊ะ

วิธีทำ

๑. ล้างปลาให้สะอาด แล้วนำมาล้าง
๒. ผสมไว้ท้อสกับเนยแข็ง
๓. เอาปลาใส่จาน รากด้วยไว้ท้อส ประทับด้วยใบผักชีฝรั่ง

ไข่เจียวหอยนางรม

เครื่องปรุง

หอยนางรม ๑ ถ้วย, หอมหัวใหญ่ ๑ หัว, ไข่ไก่ ๒ ฟอง, พริกไทย, ก้นหอม ๒ ก้น, แยมสาธิต ๑ ซันคารว, ผงชูรส, น้ำปลาญี่ปุ่น ๑ ซันโตะ, น้ำปลาไทย ๑/๒ ซันโตะ

วิธีทำ

๑. ล้างหอยนางรมให้สะอาด
๒. หั่นหอมหัวใหญ่ตามยาว
๓. ตีไข่
๔. นำหอย หอม ใส่รวมกันลงในไข่ ใส่พริกไทย ผงชูรส น้ำปลา

เล็กน้อย

๕. เจียวเหมือนเจียวไข่ธรรมดา
๖. เมื่อสุกแล้วไม่ต้องกลับ
๗. ม้วนตามยาว ยกลงใส่จาน
๘. รากควยน้ำเกรวี่ รับประทานได้

วิธีทำ น้ำเกรวี่ เอน้ำมันใส่กระทะ เค็มแยมสาธิต น้ำปลาญี่ปุ่น ผงชูรส น้ำ พอเดือด ใส่ก้นหอมที่หั่นไว้แล้ว

ไก่สอดไส้อบ

เครื่องปรุง

ไก่สด ๑ ตัว, เนื้อหมูสับ ๑/๒ กิโล, หอมหัวใหญ่ ๓ หัว, ถั่วลิสงเผา กระป๋อง ๑/๒ ถ้วย, เนยมาเจอรัน ๑/๒ กิโล, พริกไทยป่น, ผงชูรส, น้ำปลาไทย

วิธีทำ

๑. ล้างไก่ให้สะอาดทั้งข้างในและข้างนอก
๒. ตักหัวและเท้าออก
๓. ทาตัวไก่ทั้งข้างนอกและในด้วยเนยมาเจอริน
๔. ล้างหอมให้สะอาดหั่นเป็นชิ้นสี่เหลี่ยมเล็ก ๆ
๕. เอาหมู หอม ถั่วลิสงเตาผัดปนกันไป ใส่พริกไทย ผงชูรส น้ำปลา ชิมดูตามแต่จะชอบสักแล้วเอาขึ้น
๖. นำเครื่องที่ปรุงแล้วนี้ ใส่เข้าไปในท้องไก่ให้พอดี
๗. ใช้ค้ายเหนียว ๆ เย็บอย่าให้มีช่องโหว่
๘. ทากด้วยเนยอีกครั้งหนึ่ง
๙. วางลงบนถาดที่จะใช้อบ
๑๐. ตักเนยที่เหลือทั้งหมดลงในถาด และนำเข้าเตาอบใช้ไฟแรง ๔๕๐ องศาฟาเรนไฮต์ ถึง ๔๗๕ องศา อบประมาณ ๑ ชม. หรือกว่า ระหว่างที่อบหมั่นเอาน้ำมันในถาดราดบนตัวไก่และกลับด้านล่าง สังเกตดูอย่าให้ไก่แห้ง สุกแล้วเอาออกจากเตา รับประทานกับน้ำแกว

วิธีทำ น้ำแกว

เอาน้ำมันที่เหลือจากการอบไก่ ผสมกับแป้งสาลี ๑-๒ ช้อนโต๊ะ เติมน้ำพอควร เอาทั้งไฟคนให้เข้ากัน ใส่น้ำปลาญี่ปุ่น ผงชูรส ชิมตามรสที่ต้องการ พอเคี้ยวเอาริน.

ซากานา โนะ มิโอะชิเกะ (ปลาหมักเต้าเจี้ยว)

เครื่องปรุง

ปลาที่เขาแกะเนื้อปลา ๑/๒ กิโล, เตาเจี้ยวญี่ปุ่น ๑/๔ กิโล, น้ำปลาญี่ปุ่น ๓ ช้อนโต๊ะ, น้ำตาลทรายขาว ๑ ช้อนโต๊ะ, ขิงแก่สับหยาบ ๆ ๒-๓ ช้อน ผงชูรสเล็กน้อย

วิธีทำ

- ๑. ขอบเหล็กปลา ล้างให้สะอาด แล้วเอาแต่เนื้อ
- ๒. ผสมเต้าเจี้ยว น้ำปลาญี่ปุ่น น้ำตาลทราย ผงชูรส จึงให้เข้ากัน
- ๓. นำส่วนผสมนั้นมากลกลงในปลา แล้วหมกทิ้งไว้ภาชนะที่ใส่ควรมีฝา

ปอกถ้วย

- ๔. นำเข้าไปเก็บในตู้เย็น ทิ้งไว้ประมาณ ๒ - ๓ วันจนส่วนผสมซึมเข้า

ไปในปลา

- ๕. เวลาจะรับประทาน นำออกมาเท่าที่ต้องการ ชูส่วนผสมที่ติดอยู่กับเนื้อปลาออกให้หมด ไม่ต้งนำไปล้าง
- ๕. ปิ้งให้สุก รับประทานกับข้าวร้อน ๆ.

มีโยะซีรุ (ชุปเต้าเจี้ยว)

เครื่องปรุง

น้ำ ๑ ลิตร, เต้าเจี้ยวญี่ปุ่น ๓ ช้อนโต๊ะ, ปลาแข็งชุก ๑ ช้อนโต๊ะ, (ปลาแข็งชุกนั้นหาซื้อได้ที่ ไคมารุ) ผักชนิดต่าง ๆ เช่น ผักกาดขาว กระถั่วปลี หัวผักกาดขาว ต้นหอม หอมฝรั่ง ถั่วแขก ฯ เลือกเอาชนิดใดชนิดหนึ่งหรือจะปนกันก็ได้ ผักที่จะใช้หั่นแล้วประมาณ ๓ ถ้วย, เต้าหู้ขาว หรือเต้าหู้ทอด ๑ ถ้วย

วิธีทำ

- ๑. ล้างผักให้สะอาด แล้วหั่นให้โตขนาดพอคำ หั่นเต้าหู้เป็นคำ ๆ
- ๒. ต้มน้ำให้เดือด ใส่ปลาแข็งชุกลงไป และตามด้วยเต้าเจี้ยว
- ๓. รอให้น้ำเดือดอีกครั้งหนึ่ง แล้วจึงใส่ผักลงไป พอสุกรับประทานได้

ทันที

สุกียาก แบบญูนบนานแท้

เครื่องปรุง

เนื้อวัวสันนอกปนมัน ๑ กิโล, ไข่วัวคียบ ๒-๓ ก้อน, กระดูกวัว ๑ ซ้อ, ผักกาดขาวห่อ ๑ ต้น, ต้นหอม ๑/๒ กิโล, หอมใหญ่ ๓ หัว, ผักตั้งไข่ ๑/๒ กิโล, วุ้นเส้น ๒ กำ, เค้าหูกขาวอ่อนหรือแข็ง ๒ แผ่น, ไข่ไก่ ๕ ฟอง, พริกป่นจกั่วเป็นเครื่องชูรส, น้ำปลาญูน ๑ ขวดเล็ก, น้ำตาลทราย ๑ ถ้วย, ผงชูรส ๑ ห่อเล็ก, เหล้าญูน "มีริน" ๒ ซ้อนโต๊ะ, (สำหรับรับประทาน ๕ คน)

วิธีทำ

๑. ให้นำชุปด้วยกระดูกวัวไว้ก่อน ประมาณ ๑/๒ ลิตร
๒. หั่นเนื้อบาง ๆ พอดี (ถ้าแข็งไว้เล็กน้อยจะหั่นได้สะดวก)
๓. หั่นไข่วัวหนา ๑ ซม. เอาไว้ทำกระทะ เพื่อกันมิให้ติดกระทะตอนแรก ๆ และให้ชอกรสมันด้วย
๔. หั่นผักต่าง ๆ ให้ได้ขนาดพอคำ
๕. เอาวุ้นเส้นแช่น้ำพออ่อนแล้วหั่นยาวพอควร
๖. หั่นเค้าหูกเป็นชิ้นเล็กพอคำ
๗. จกเนื้อวัวที่หั่นแล้วลงในจานแปลเอามันแข็งไว้ข้าง ๆ
๘. จกผัก วุ้นเส้น เค้าหูก ลงในจานแปล
๙. นำชุปใส่ลงในภาชนะปากแหลมเพื่อสะดวกในการริน
๑๐. เอากระทะสุกียากตั้งไฟ ใส่ไขมันวัวลงไป พอมีน้ำมันออก เอาเนื้อใส่ลงไปพอประมาณ ตามด้วยน้ำตาล ผงชูรส น้ำชุป น้ำปลาญูน เหล้ามีริน ปรุงรสตามชอบ แล้วเอาผักชนิดที่สุกช้าใส่ลงไปก่อนกับวุ้นเส้นและเค้าหูก ตอนแรก ๆ นำชุปไม่ควรใส่ลงไปมาก เพราะน้ำของผักจะออกมาอีก เมื่อเนื้อและผักสุกก็รับประทานได้

วิธีรับประทาน

ค่อยใช้ได้ในถ้วย ทำให้เข้าน้ำ ทักหรือคั้นเนื้อและผักจากกระทะลงในถ้วย ที่มีไข่ต้มแล้ว เมื่อกระทะทั้งหมด ก็ทำตามวิธีข้างต้นเรื่อย ๆ สำหรับผู้ที่ชอบเผ็ด ะโรยด้วยพริกป่นหรือจะใช้งาดำคั่วกับพริกป่นโรยลงไปก็ได้ รสชาติจะอร่อยขึ้นอีกมาก

เบคอนทรงเครื่องกับขนมปัง

เครื่องปรุง

เบคอน ๔ ชิ้น, เนยแข็ง หั่นชิ้นสี่เหลี่ยมบาง ๆ ๑/๒ ถ้วย, มะเขือเทศ สุกลูกใหญ่ ๒ ลูก, เนยสด ๒ ช้อนโต๊ะ, เกลือ พริกไทย ๑/๒ ช้อนชา, ขนมปัง ๒ แผ่น

วิธีทำ

๑. หั่นเบคอนเป็นชิ้น ๆ ยาว ๑ นิ้ว ล้างมะเขือเทศและผ่าสี่ส่วน
๒. ทักเนยสดใส่หม้อตั้งไฟให้ร้อน เทเบคอนมะเขือเทศ เนยแข็ง พริกไทย เกลือ ลงไป ทิ้งพอสุก แล้วยกขึ้น
๓. ปิ้งขนมปัง ๒ แผ่น ทาเนย
๔. ทักเครื่องปรุงลงในหม้อ ประกบลงบนขนมปัง
๕. รับประทานร้อน ๆ เป็นอาหารเช้า

มะเขือเทศสอคั่ว

เครื่องปรุง

มะเขือเทศ สุกลูกใหญ่ ๔ ลูก, หมูสับ ๑/๒ ถ้วย, หอมหัวใหญ่หั่น สี่เหลี่ยมเล็ก ๆ ๑ ถ้วย, ถั่วลิสงคั่ว ๑/๒ ถ้วย, เนยมาเจอรัน ๒ ช้อนโต๊ะ, เกลือ พริกไทย ๑/๒ ช้อนชา, น้ำมันพริก

วิธีทำ

๑. ล้างมะเขือเทศให้สะอาด ผ่าปลายข้างหนึ่งออก ควักไส้ออกให้หมด
๒. เอาเนย ใส่กระทะตั้งไฟให้ร้อน ใส่หมูสับ หอมใหญ่ ถั่วลิสงคั่ว
พริกไทยเกล็ด น้ำปลา ผักให้เข้ากัน ชิมดูตามรสที่ชอบ
๓. ทักเครื่องปรุงที่สุกแล้วลงในมะเขือเทศที่เตรียมไว้ ใส่ให้เต็ม
๔. วางลงบนซามทนไฟที่มีน้ำมันหล่ออยู่พอควร นำเข้าเตาอบ อบประมาณ
ครึ่งชั่วโมง

แคลโรลด์เค้ก

เครื่องปรุง

เนยวิทนา ๑ ช.ม. ชนใหญ่ประมาณผ่ามือ ๔ - ๕ ชน, มันฝรั่งลูกเล็ก
๖ - ๗ ลูก, หอมหัวใหญ่ลูกเล็ก ๖ - ๗ ลูก, แยมสาลี่ ๓/๔ ถ้วย, น้ำ ๑ ถ้วย,
ซอสไก่จืด ๑/๒ ถ้วย, น้ำปลาจืด ๒ ช้อนโต๊ะ, น้ำซอสมะเขือเทศ ๑/๒ ถ้วย,
เนยมาเจอรีน ๒ ช้อนโต๊ะ

วิธีทำ

๑. ปอกมันฝรั่ง หอมหัวใหญ่ แล้วล้างให้สะอาด
๒. เอาเนยทาสามทนไฟให้ทั่ว วางเนยที่หั่นแล้วลงบนซาม
๓. ละลายแยมกับน้ำอย่าให้แข็งเป็นเม็ด เทแยมลงในซาม
๔. นำซอสทุกชนิดลงในซาม พร้อมทั้งมันฝรั่งและหอมใหญ่ คนให้เข้า
กันจนทั่ว สุกทั่วก็ยกเนยมาเจอรีนลงในซาม
๕. นำเข้าเตาอบ ๗ ถ้วยไฟแรง ๔๕๐ องศาฟาเรนไฮต์ ประมาณ ๑

ชั่วโมง

แก้มปุระ

เครื่องปรุง

แป้งสาลีร่อนแล้ว ๑ ถ้วย, ไข่ไก่ ๒ ฟอง, เกลือ ๑/๒ ช้อนชา, น้ำ
๑ ถ้วย, กุ้งสด ๑/๒ กิโล

วิธีทำ

๑. ปอกกุ้ง ล้างให้สะอาด ฝักครึ่งซีก ตึงเส้นดำออก
๒. ผสมแป้ง ไข่ เกลือ น้ำ คลุกให้เข้ากัน
๓. นำกุ้งคลุกลงในแป้งที่ผสมแล้ว
๔. เทน้ำมันลงในกระทะมาก ๆ
๕. นำมันเคี่ยวแล้ว ทอดกุ้งให้ทันที พอกุ้งเป็นสีเหลืองนวลเอาขึ้นได้
๖. รับประทานกับซอส และผักสด

เค้กกาแฟ

ส่วนผสม

เนย ๑/๒ ถ้วย, น้ำตาล ๑ ถ้วย, ไข่ไก่ ๒ ฟอง, เกลือ ๑/๒ ช้อนชา,
แป้งสาลี ๒ ถ้วย, กาแฟผง ๒ ช้อนชา, ผงฟู ๑ ช้อนชา, นมสด ๓/๔ ถ้วย

วิธีทำ

๑. ตีเนยและน้ำตาลให้ขึ้น
๒. ใส่ไข่ทีละฟองตีให้ขึ้น คั้นเข้ากันดี
๓. ร่อนแป้งและผงฟู กาแฟ เกลือ ๓ ครั้ง
๔. ใส่แป้งคนลงไปสลับกับใส่นมจนทั่ว
๕. เทใส่ลงในพิมพ์ที่มี ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๘" แบ่งใส่ลงใน ๒
พิมพ์ให้เท่า ๆ กัน

๖. พิมพ์กระดาษเย็บให้ทั่ว

๗. เขาเข้าเคาอม อดด้วยไฟแรง ๓๕๐ องศาฟาเรนไฮต์ ประมาณ ๓๐-

๒๕ นาที

หน้าเค็กกาแฟ

ส่วนผสม

กาแฟผง ๒ ช้อนชา, น้าร้อน ๑/๔ ถ้วย, เนย ๑/๔ ถ้วย, โกลโกผง ๒ ช้อนชา, น้ำตาลไอซิ่งค์ ๓ ถ้วย

วิธีทำ

๑. ละลายกาแฟผงลงในน้าร้อน
๒. เขาเนยและโกลโกที่ละลายน้ำแล้วคนให้เข้ากัน (โกลโกละลายกับน้ำ ๓ ช้อนชา)
๓. ใส่น้ำตาลไอซิ่งค์ทีละน้อย คนให้เข้ากันให้ทั่ว ใส่กาแฟ
๔. ก็ไปนเป็นครีมพอที่จะราดหน้าได้
๕. เมื่อเค็กเย็นแล้ว ประกบเค็กด้วยครีม และทาหน้าเค็กให้ทั่ว.

สวิสโรล

ส่วนผสม

น้ำตาล ๔ ช้อนช้, ไข่ไก่ ๓ ฟอง, นมสด ๑/๔ ถ้วย, แยมสาลี่ ๔ ช้อนช้, ผงฟู ๒ ช้อนชา, แยม ๑/๔ ถ้วย, เกลือหยิบมือ

วิธีทำ

๑. หากกระดาษมาปูถาดพิมพ์เค็ก ก็ให้มีขนาดเท่าถาดแบน ๆ
๒. เขาเนยทายนกระดาษให้ทั่ว แล้วโรยด้วยแยมสาลี่ขาง ๆ ให้ทั่วทั้งแผ่นกระดาษ กันไม่ให้เค็กติดถาด

๓. แยกไข่ขาวออกจากไข่แดง ไข่ขาวให้ชั้นค้อย ๆ ใส่น้ำตาลทีละ
น้อย ๆ จนหมด ที่ไปจนเป็นเงาขาว
๔. ค้อย ๆ ใส่วางที่ละเอียดแล้วก็ไปอีก
๕. ร่อนแป้ง ผงฟู เกลือ ๓ ครั้ง
๖. ใส่วาง นม สลับกันไป คนเบา ๆ ด้วยส้อม
๗. เทใส่พิมพ์ อบด้วยไฟ ๓๕๐ องศาฟาเรนไฮต์ ประมาณ ๑๐-๑๕

นาที

๘. เมื่อสุกแล้ว คว่ำหน้าลงบนกระดาษแผ่นใหญ่ ซึ่งมีน้ำตาลละเอียด
โรยไว้แล้ว
๙. รมลอกกระดาษที่ติดอยู่ที่ตัวเค้กออกทันที
๑๐. รมทาคั่วด้วยนมให้ทั่ว
๑๑. ม้วนให้กลมตามยาว
๑๒. เวลาจะรับประทาน จึงตัดด้วยมีดเป็นชิ้น ๆ.

วฟเฟออร์

ส่วนผสม

แป้งสาลี ๒ ถ้วย, ไข่ไก่ ๒ ฟอง, น้ำตาลทราย ๑ ๑/๒ ช้อนโต๊ะ, เนย
๒ ๑/๒ ช้อนโต๊ะ, เกลือ ๑/๔ ช้อนชา, ผงฟู ๔ ช้อนชา, นมสด ๒ ๑/๒ ถ้วย

วิธีทำ

๑. เอาเนยใส่หม้อตั้งไฟให้ละลาย เติมนมสด และไข่ไก่ที่ตีแล้ว
๒. ร่อนแป้ง ผงฟู เกลือให้เข้ากัน
๓. เทแป้งและน้ำตาลลงในชามอ่าง ทำเป็นโพรงตรงกลาง
๔. เทส่วนผสมเหลวลงไปในแป้ง แล้วค้อย ๆ คนจากตรงกลางไปจนเข้า
กันเป็นส่วนผสมเหลว ๆ

๕. ทาพิมพ์ฟัฟเฟอรัควัขน้ำมัน ทั้งไฟให้ร้อน ทั่วส่วนผสมลงไปในพิมพ์
 บังประมาณ ๒ - ๓ นาที
๖. รับประทานกับ น้ำผึ้ง หรือแยม

สกอนส์

ส่วนผสม

แป้งสาลี ๔ ขอนซ์, ผงฟู ๑ ช้อนชา, เกลือหิบบมีอ, เนย ๑ ช้อนชา,
 นมสด ๔ ขอนซ์

วิธีทำ

๑. เปิดเตาอบให้ร้อนไว้ก่อน ใช้ไฟ ๔๕๐ องศาฟาเรนไฮต์
๒. เอาเนยทาพิมพ์ที่จะอบให้ทั่ว
๓. ร่อนแป้ง ผงฟู เกลือให้เข้ากัน ๓ ครั้ง
๔. เอาเนยบ ๆ ไปกับแป้งด้วยปลายนิ้วให้ทั่ว
๕. เทนมสดลงไปในแป้งจนเกือบหมด เก็บไว้ निकหน่อยสำหรับกะหน้า
 เท่านั้น
๖. ผสมให้เข้ากันจนได้แป้งนุ่ม
๗. เทลงบนกระดาษนวด ซึ่งมีแป้งโรยอยู่แล้ว
๘. นวดเบา ๆ เร็ว ๆ ให้ความหนาของแป้ง ประมาณ ๑ นิ้ว
๙. ตักด้วยที่ตักกลมเล็ก ๆ หรือจะใช้มีดตักก็ได้ ตักออกเป็น ๖ ชิ้น แล้ว
 เอานมที่เก็บไว้และลงบนหน้าแป้งที่ตักออกแล้ว
๑๐. เอาเข้าเตาอบทันที อบ ๘ - ๑๐ นาที
๑๑. รับประทานกับเนยและแยม

เค้กช็อกโกแลต

ส่วนผสม

เนย ๔ ช้อนโต๊ะ, น้ำตาลทรายละเอียด ๑/๒ ถ้วย, น้ำ ๒ ช้อนโต๊ะ, ไข่ไก่ ๑ ฟอง, วนิลา ๑ ช้อนชา, แป้งสาลี ๖ ออนซ์, ผงฟู ๑ ๑/๒ ช้อนชา, ผงโกโก้ ๒ ช้อนโต๊ะ, เกลือ ๑/๔ ช้อนชา, โซดาไบคาร์บอเนต ๑ ช้อนชา, นมสด ๑/๒ ถ้วย

วิธีทำ

๑. ให้นำน้ำตาลและเนยมาปั่นเป็นครีมใส่ไข่ลงไป ทำให้ขึ้น
๒. ร่อนแป้ง ผงฟู เกลือให้เข้ากัน ๓ ครั้ง
๓. ค่อย ๆ ผสมแป้งลงในครีมที่ตีไว้ สลับกันไป กับนม ที่มีโซดาไบคาร์บอเนตละลายปนอยู่แล้วไว้ส่วนวนิลา
๔. ละลายโกโก้กับน้ำเล็กน้อย แล้วเทลงไปในแป้ง คนให้เข้ากัน
๕. เทส่วนผสมด้วยเนยให้ทั่ว พิมพ์ที่ใช้มีเส้นผ่าศูนย์กลาง ๗ นิ้ว เทลงไปในพิมพ์ ๒ พิมพ์ให้เท่า ๆ กัน
๖. เอาเข้าเตาอบ อบด้วยความร้อน ๓๕๐ องศาฟาเรนไฮต์ ประมาณ ๑๕ - ๒๐ นาที

หน้าเค้กช็อกโกแลต

ส่วนผสม

เนย ๑ ช้อนโต๊ะ, โกโก้ผง ๒ ช้อนโต๊ะ, น้ำตาลไอซิ่ง ๒ ช้อนโต๊ะ, วนิลา ๒ - ๓ หยด

วิธีทำ

๑. เอาส่วนผสมทั้งหมดใส่ในหม้อ ตั้งไฟให้ละลายเข้ากัน
๒. รวกลงบนหน้าเค้กขณะที่ยังร้อนอยู่

หมอคิริม (สำหรับใส่ใส่)

ส่วนผสม

เนย ๒ ออนซ์, น้ำตาลไอซิงค์ ๔ ออนซ์, นม ๒ ช้อนโต๊ะ, น้ำสูก ๒ ช้อนโต๊ะ, วนิลา ๑/๔ ช้อนชา

วิธีทำ

๑. คี้นำตาลเนยจนเป็นครีม
๒. ใส่เนม ก็ไปเรื่อย ๆ
๓. เติมน้ำสูก วนิลา ก็ไปจนเป็นครีม
๔. ทาเขียนใส่เค้กและนำมาประกบกัน

คอฟฟี่ครีม

ส่วนผสม

ไข่แดง ๒ ฟอง, นมสด ๑๐ ออนซ์, ครีม ๕ ออนซ์, เวลากินผง ๓/๔ ออนซ์, กาแฟผง ๑ ช้อนโต๊ะ, น้ำตาลทราย ๑/๒ ถ้วย

วิธีทำ

๑. ผสมน้ำตาล ไข่แดง นมสดคนให้เข้ากัน นำขึ้นตั้งไฟบนหม้อ ๒ ชั้น ซึ่งมันอยู่ชั้นล่าง คนไปจนทึบขึ้นเป็นครีม ๆ
๒. ผสมกาแฟลงในเวลากิน ซึ่งละลาย แล้วลงในน้ำร้อนให้ ได้ ส่วน ผสม ๒ ช้อนโต๊ะ
๓. เทกาแฟที่ผสมแล้วลงในครีมที่คนไว้แล้ว คนให้เข้ากันแล้วทิ้งไว้ให้เย็น
๔. คีครีม แล้วค่อย ๆ เทลงไปในส่วนผสมที่เย็นแล้ว
๕. เทส่วนผสมลงในพิมพ์นำเข้าตู้เย็น

คอฟฟีพลัมเมอร์

ส่วนผสม

นมสดชนิดละเยยน้ำ ๑ กระป๋องใหญ่, น้ำตาลทราย ๓/๔ ถ้วย, เวลาคิน
ผง ๒ ช้อนชา, น้ำสุก ๕ ช้อนโต๊ะ, กาแฟผง ๒ ช้อนชา, ครีม ๑ ถ้วย

วิธีทำ

๑. คั้นนมลงในครีม ใส่ น้ำตาลและคั่วไป
๒. ละลายเวลาคินลงในน้ำร้อน ทิ้งไว้ให้เย็น
๓. ผสมลงในกาแฟ
๔. นำส่วนผสมทั้งหมดคนทิ้งไฟ คนให้ทั่วอย่าให้ไหม้พอร้อนยกขึ้น ทิ้ง

ไว้ให้เย็น

๕. นำเข้าตู้เย็น

ชูเฟล

ส่วนผสม

ไข่ไก่ ๓ ฟอง, น้ำตาลละเอียด ๑ ถ้วย, เวลาคินผง ๑ ช้อนโต๊ะ, น้ำร้อน
๑ ถ้วย, นำผลไม้ชนิดใดชนิดหนึ่ง ๑ ถ้วย

วิธีทำ

๑. ไข่ไข่แดงจนเป็นครีมแล้วใส่น้ำตาล ตีไปจนเข้ากันดี
๒. ละลายเวลาคินลงในน้ำร้อน และนำลงไปผสมในไข่ที่ตีแล้ว
๓. ผสมนำผลไม้ลงไป
๔. ไข่ขาวให้ขึ้น
๕. ค่อย ๆ เอาไข่ขาวผสมลงในส่วนผสมที่ทำไว้แล้วคนเบา ๆ ให้เข้ากัน
๖. เทใส่พิมพ์ซึ่งล้างน้ำแล้วแต่ไม่ต้องเช็ด นำเข้าตู้เย็น

ควีนสพุดกิง

ส่วนผสม

นมสด ๕ ออนซ์, ไข่ไก่ ๑ ฟอง, ชนมยั้ง ๑ แผ่น, น้ำตาล ๒ ช้อนโต๊ะ, เกลือ ๑/๔ ช้อนชา, วนิลา ๑ ช้อนชา, แยม ๑ ช้อนโต๊ะ, เนยสำหรับทาซามที่ใส่

วิธีทำ

๑. เอาเนยทาซามที่ใส่ให้ทั่ว
๒. อุ่นนม เทนมลงในชนมยั้งทำให้แตก
๓. ไข่ไก่แดงกับน้ำตาล ๑ ช้อนโต๊ะให้เข้ากัน แล้วเทลงในซามที่มีชนมยั้งอยู่
๔. เทส่วนผสมลงในซามที่ทาเนยไว้แล้ว นำเข้าเตาอบ ๓๕๐ องศาฟาเรนไฮต์ ๒๐ นาที
๕. ไข่ขาวกับน้ำตาล ๑ ช้อนโต๊ะให้ขึ้น
๖. เอาแยมทาทนส่วนผสมที่สุกแล้ว
๗. นำไข่ขาวที่ตีจนขึ้นแล้วละเลงทบบนแยม แล้วนำเข้าเตาอบอีก ๑๐ นาที ส่วนบนเย็นสีน้ำตาลอ่อนยกออกได้

คัสตาร์ท

ส่วนผสม

นมสด ๗ ๑/๒ ออนซ์, น้ำตาลทราย ๑ ช้อนโต๊ะ, ไข่ไก่ ๑ ฟอง, วนิลา ๑ ช้อนชา

วิธีทำ

๑. เปิดเตาอบทิ้งไว้ใช้ไฟแรง ๓๕๐ องศาฟาเรนไฮต์
๒. เอาเนยทาซามทนมไฟให้ทั่ว
๓. คี้น้ำตาลกับไข่จนขึ้น

๕. ใส่นมและวานิลลาดลงไปใต้น้ำตาลและใช้ที่กัแล้ว
๕. เกลงในซามที่ทาเนยไว้แล้ว
๖. นำซามใส่ลงในถาดสังกะสีที่มีน้ำหล่อไว้
๗. นำเข้าเตาอบที่ ๕
๘. อบประมาณ ๑๕ - ๒๐ นาที

เอแคลร

ส่วนผสม

น้ำ ๑๐ ออนซ์, เนย ๒ ออนซ์, แยมสาลี่ร้อนแล้ว ๔ ออนซ์, ไข่ไก่ ๓ ฟอง

วิธีทำ

๑. เอาน้ำใส่ในหม้อตั้งไฟ ใส่นมตั้งจนเดือด
๒. ยกหม้อออกจากเตา เอาแยมที่ละลายไปแล้วคนให้ทั่ว ยกกลับไปตั้งบนไฟ
อีก จนแยมแข็งกกลง
๓. ตักแยมออกจากหม้อ แล้วลงบนจาน ผึ่งไว้ให้เย็น
๔. ตีไข่ไก่ ๓ ฟองลงในถ้วย
๕. เมื่อแยมในจานเย็นแล้ว เอาแยมที่เค้นลงในหม้อ
๖. เทไข่ไก่ลงในถ้วยที่เย็นในแยมที่อยู่ในหม้อ แล้วตีให้เข้ากัน ตีไปจนไข่
หมด ลักษณะของแยมจะเย็นก่อนเห็นขว ๆ
๗. ทาถาดด้วยเนยให้ทั่ว
๘. เบิกเตาอบไฟแรง ๔๕๐ องศาฟาเรนไฮต์ ทิ้งไว้ก่อน
๙. ตักแยมที่เห็นขวด้วยช้อนเล็ก ๆ กองไว้เป็นก้อน ๆ ทั้งระยะให้ห่างพอควร
๑๐. เอาเข้าเตาอบใช้ความร้อน ประมาณ ๔๕๐ องศาฟาเรนไฮต์ ประมาณ
๑๕ นาทีแล้วค่อยลดความร้อนลงเหลือ ๔๐๐ องศาฟาเรนไฮต์ เมื่อแยมเริ่มเป็นสีน้ำตาล

ก็ลดความร้อนอีกให้เหลือ ๓๐๐ องศาฟาเรนไฮต์ ทั้งไว้จนเป็นส่น้ำตาลอ่อน แล้วเขา
ออกจากเตา

๑๑. ทั้งไว้ให้เย็น แล้วจึงตักแบ่งส่วนข้างในกันออกทิ้ง จะใช้เหลือช่อง
ว่างสำหรับใส่ไส้ได้

ไส้เอแคล

ส่วนผสม

เนย ๑ ๑/๒ ออนซ์, แป้งสาลี ๑ ออนซ์, นมสด ๑๐ ออนซ์, ไข่แดง ๒
ฟอง หรือไข่ทั้งลูก ๑ ฟอง, น้ำตาล ๑ ออนซ์, วนิลา ๑ ช้อนชา

วิธีทำ

๑. เอาเนยใส่หม้อ ทั้งไปจนละลาย ใส่น้ำตาล แป้ง นม ไข่ที่ตีแล้ว
๒. ทั้งไฟประมาณ ๓ - ๕ นาที ระวังอย่าให้มันไหม้ไหม้
๓. ทั้งไว้ให้เย็นแล้วจึงใส่วนิลา
๔. บีบลงไปในตัวเอแคล

ไส้ขนิบเค็ม

ส่วนผสม

เนย ๑ ช้อนโต๊ะ, แป้งสาลี ๑ ช้อนโต๊ะ, นมสด ๕ ออนซ์, เกลือ
พริกไทย พริกขี้หนู เล็กน้อย, ไข่ต้มสุกหั่นเป็นชิ้นเล็ก ๆ ๑ ใบ, เนยแข็งที่ชุกแล้ว
๑ ช้อนโต๊ะ

วิธีทำ

๑. เอาเนยใส่ลงในหม้อทั้งไฟ
๒. เอาส่วนผสมทุกชนิดเทลงไปในหม้อ ทั้งไฟให้สุก
๓. บีบลงไปในตัวเอแคล

โคณฑ

ส่วนผสม

แป้งสาลี ๑๖ ออนซ์, น้ำตาล ๑ ๑/๒ ถ้วย, เนย ๒ ช้อนโต๊ะ,
ไข่ไก่ ๓ ฟอง, ผงฟู ๒ ช้อนชา, นมสด ๑ ถ้วย, เกลือ ๑ ช้อนชา

วิธีทำ

๑. ร่อนแป้ง ผงฟู เกลือให้เข้ากัน ๓ ครั้ง
๒. ใส่น้ำตาลไข่ และเนยด้วยกัน แล้วค่อยใส่นม
๓. ใส่อะไรที่ร่อนแล้วคนให้เข้ากัน จนส่วนผสมเป็นแป้งเหนียว ๆ
๔. เอาแป้งโรยบนกระดาษนวด
๕. เทแป้งเหนียวที่ผสมแล้วลงบนกระดาษนวด อย่านวดมาก
๖. ใช้พิมพ์โคณฑกด
๗. ทอดในกระทะที่ก่าลงร้อน อย่าใช้ไฟแรงมาก
๘. เมื่อสุกแล้วโรยน้ำตาลให้ทั่ว

เค้กกระทง

ส่วนผสม

น้ำตาล ๑/๒ - ๓/๔ ถ้วย, เนย ๑/๒ ถ้วย, แป้งสาลี ๑ ๓/๔ ถ้วย,
ผงฟู ๑ ๑/๒ ช้อนชา, ไข่ไก่ ๒ ฟอง, นมสด ๑ ถ้วย, วนิลา ๑ ช้อนชา.

วิธีทำ

๑. ตีเนยและน้ำตาลจนเป็นครีม
๒. ใส่อะไรที่เหลือ ฟอง แล้วจึงตีให้เข้ากัน
๓. ร่อนแป้ง ผงฟู ๓ ครั้ง และแป้งออกเป็น ๓ ส่วน
๔. ค่อย ๆ ใส่อะไร ๑ ส่วนลงในครีมที่ตีไว้สลับกันนม จนหมดแป้งและนม

- ๕. ใส่วินิล คนให้ทั่ว
- ๖. ทักใส่ในพิมพ์ด้วยกระดาษ ๓/๔ ของถ้วย แล้วประกบด้วยลูกเกด
- ๗. นำเข้าเตาอบ ใช้ไฟ ๓๕๐ องศาฟาเรนไฮต์ ประมาณ ๑๕ นาที

คอฟฟี่สับันครีม

ส่วนผสม

แป้งสาลี ๔ ขอนซ์, น้ำตาลทราย ๕ ขอนซ์, ไข่ไก่ ๔ ฟอง, กาแฟผง ๑ ช้อนโต๊ะ, ผงฟูผสมแป้งสาลีอย่างละ ๒ ช้อนชา, นมสด ๓ ช้อนโต๊ะ, เนยสด ๒ ช้อนชา, วินิล ๑ ช้อนชา

วิธีทำ

- ๑. ไข่ให้ขึ้นฟู ค่อยๆ ใส่น้ำตาลทีละน้อยๆ ทีจนขึ้นแข็ง
- ๒. วก่อนแป้ง ๓ ครั้ง
- ๓. นำกาแฟ นมสด เนยลงในหม้อตั้งไฟให้ละลาย ทิ้งไว้ให้เย็น
- ๔. ค่อยๆ เทแป้งลงในไข่ที่คั้นแล้ว สลับไปกัยกาแฟที่ผสมกับนม สลับ

กันไปจนหมด

- ๕. เทแป้งที่ผสมกับผงฟูไป ใส่วินิล
- ๖. เทลงในพิมพ์ที่มีเส้นผ่าศูนย์กลาง ๗ นิ้ว ทิ้ง ๒ พิมพ์ให้เท่าๆกัน
- ๗. พิมพ์ที่ใช้จะตั้งรองกันพิมพ์ด้วยกระดาษ ซึ่งทาน้ำมันและโรยแป้งแล้ว

เพื่อกันเค็ทติดกันพิมพ์

๘. นำเข้าเตาอบ ใช้ความร้อน ๓๕๐ องศาฟาเรนไฮต์ อยประมาณ ๑๕ - ๒๐ นาที

๙. สุกแล้วรีบเอาออกจากเตา ลอกกระดาษออกผึ่งไว้ให้เย็น

หน้าক্রีมากาแฟ

ส่วนผสม

น้ำเชื่อมข้น ๆ ๓/๔ - ๑ ถ้วย, กาแฟผง ๑ ช้อนโต๊ะ, เนยสด ๖ ออนซ์,
วนิลา ๑ ช้อนชา

วิธีทำ

๑. ตักเนยกวน้ำเชื่อมให้เข้ากันที่งานชน
๒. ใส่กาแฟซึ่งละลายกวน้ำเล็กน้อย ใส่วนิลา
๓. ตีให้เข้ากัน
๔. ทาเป็นไส้เค้กและบนเค้กให้ทั่วทั้งก้อน

เค้กลูกเกด

ส่วนผสม

แป้งสาลี ๑๒ ออนซ์, เนย ๘ ออนซ์, น้ำตาล ๘ ออนซ์, ผงฟู ๑ ช้อน
คาบ, ไข่ไก่ ๓ ฟอง, นมสด ๕ ออนซ์, ลูกเกด ๘ ออนซ์, เม็กอัลมันท์ ๒ ออนซ์,
ผิวส้มเชื่อม ๒ ออนซ์

วิธีทำ

๑. ทาฟิมพ์เค้กด้วยเนยให้ทั่ว
๒. ตักน้ำตาลและเนยงานชน
๓. ใส่ไข่ที่ตีแล้วลงไป ในเนย ก็ไปงานชน
๔. ค่อย ๆ เทนมลงไป
๕. ใส่ลูกเกด เม็กอัลมันท์ที่หั่นฝอย ผิวส้มเชื่อม
๖. ร่อนแป้งกับผงฟู ๓ ครั้ง

๗. ไม้แขวนลงในน้ำตาลเนยที่ทไวแล้ว
 ๘. เกลงในพิมพ์
 ๙. นำเข้าเตาอบ อบประมาณ ๑ ๑/๒ ชม. ค่อย ๆ เพิ่มไฟให้แรงขึ้นใช้ไฟ ๓๐๐ องศาฟาเรนไฮต์ ถึง ๓๕๐ องศาฟาเรนไฮต์
-

